

VII. zvezek.

Pedagoški Letopis

Na svetlo daje

**Slovenska Šolska Matica
v Ljubljani.**

Uredila

H. Schreiner in dr. Jos. Tominšek.

V Ljubljani, 1907.

Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

VII. zvezek.

Pedagoški Letopis

Na svetlo daje

Slovenska Šolska Matica
v Ljubljani.

Uredila

H. Schreiner in dr. Jos. Tominšek.

V Ljubljani, 1907.

Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

℄ VII 36480 r

VII 36480 r

030024237

Vsebina.

	Stran
I. Pedagoško slovstvo :	
Prijegled savremene hrvatske omladinske književnosti. (<i>Rudolfo Franjin Magjer</i>)	2
II. Razprave :	
a) O fonetiki v ljudski šoli. (<i>H. Družovič</i>)	22
b) Potopis — najprimernejša oblika pri podavanju zemljepisne tvarine v ljudski šoli. (<i>M. Lichtenwallner</i>)	72
c) Gimnazijske študije v dobi našega preporoda. (Priobčil <i>dr. Fran Ilešič</i>)	97
III. Teme in teze poročil pri društvenih in uradnih učiteljskih skupščinah leta 1907. (Sestavil <i>Jakob Dimnik</i>)	129
IV. Poročilo o delovanju „Slovenske Šolske Matice“ leta 1907. (Priobčil tajnik <i>Fr. Gabršek</i>)	183
V. „Slovenske Šolske Matice“ upravni odbor in imenik društvenikov. (Uredil tajnik <i>Fr. Gabršek</i>)	205
VI. Letno izvestje „Društva slovenskih profesorjev“. (Poslovno leto 1906 1907.) (Sestavila tajnik <i>dr. Fr. Ilešič</i> in blagajnik <i>prof. Fr. Vajda</i>)	235
VII. Zaznamek dozdej izdanih in založenih knjig „Slovenske Šolske Matice“	255
VIII. Naznanilo	258

I. Pedagoško slovstvo.

Prijegled savremene hrvatske omladinske književnosti.

(*Rudolfo Franjin Magjer, Valpovo, Slavonija.*)

I. Uvod.

O hrvatskoj omladinskoj književnosti vodio se i vodi se vrlo slab račun. Izadje li koja knjiga za mladež ispod štampe, vrlo rijetko biva, da koje novine donesu o njoj opširniji i objektivni prikaz. Ako im prostor dopušta, oglase knjigu, pa ako im se uz to svidja vanjština, tisak ili je autor poznat uredničtvom, onda knjigu poprate stereotipnom frazom. Isključivo beletristični mjesečnici i polumjesečnici pogotovo ne ustupljaju mjesta omladinskoj knjizi. — Nešto je bolje kod pedagoških listova. I tu su dakako rijetke iznimke. Tako na pr. najstariji pedagoški časopis „*Na predak*“¹⁾, kojega izdaje „*Hrv. ped.-knjiž. zbor u Zagrebu*“, ne posvećuje dovoljno pažnje oml. knjizi. Na boljem su putu u tom pogledu pedagog. časopisi: „*Škola*“²⁾, izvrsno uređjivana pedagog. smotra „*Preporod*“³⁾, a osobito pedagoško-književni „*Sarajevski Vjesnik*“⁴⁾, koji redovito donša ocjene omladinskih knjiga,

¹⁾ Izlazi nedjeljno u Zagrebu. Tečaj XLVIII. Uređjuje Stjepan Basariček. Cijena godišnje 10 K.

²⁾ Izlazi mjesečno u Zagrebu. Tečaj XVIII. Uređjuje Stjepan Širola. Cijena godišnje 4 K.

³⁾ Izlazi mjesečno u Zagrebu. Tečaj III. Uređjuje Vjekoslav Košćević. Cijena godišnje 4 K.

⁴⁾ Izlazi mjesečno u Sarajevu. Tečaj XIV. (List bosanske zemaljske vlade). Uređjuje Ljuboje Dlustuš. Cijena godišnje 4 K.

a gdjekada i opsežnih studija iz pera vidjelnoga hrvatskoga estetičara Lj. Dvornikovića i prvaka hrvatske pjesme i oml. knjige Josipa Milakovića. Samo šteta, ovaj je časopis slabo raširen po Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji.

O slabom poznavanju hrvatske oml. književnosti biti će da je razlog i u samim omladinskim piscima. Tko piše u Hrvatskoj za mladež? Isključivo nitko. Biva obično, da književni početnici okušavaju svoju duševnu tvorbu pisanjem štiva i pjesmica za mladež, misleći, da je za djecu najlakše pisati. Tomu su dakako krivi urednici omladinskih časopisa, koji primaju početničke radnje. Urednici beletr. časopisa za širu publiku u tom su mnogo oprezniji. Mnogi idu kođ nas tako daleko, da naprosto ignoriraju svaki omlado-književni rad, s tobožnjom motivacijom, da je to beskorisni posao.

Napomenem li još, da samo pisanje za mladež ne donša nikakove materijalne koristi za pisca samoga, onda je razumljivo, zašto se slabo tko otimlje pisati za mladež. Oml. časopisi — osim „Smilja“ — izlaze privatnom nakladom i jedva pokrivaju tiskarski trošak. Ovi dakako ne mogu honorirati svoje pisce.

Ni kod izdavanja knjiga nije u pogledu honorara mnogo bolje. Nakladnici obično štampaju oml. djela istom onda, kada ga uz nisku cijenu od autora prekupe.

Jedan — inače dobar omladinski pjesnik — dobi za knjigu izvornih pjesama za odrasliju mladež 20 K (slovom: dvadeset kruna). Neki oml. pjesnik, koji inače piše vrlo mnogo već uslied dvadeset godina, je naprosto rukopis poslao — isti knjižari — „gratis“, samo da ga štampa. Pa da se onda ne čudiš, što se bolji pisci ne daju na pisanje omladinskih knjiga! Ako se koji i prihvati, zaista mora biti osobite žilavosti i ustrajnosti . . . i što je glavno: pun ideala. Veseli me od srca, da takovih uza sve to ipak imade, i to baš iz stala — pučkih učitelja.

Theodor Storm kaže: „Ako za mladež pišeš, onda ne smiješ za mladež pisati“, a Jelica Belović-Bernadzikowska zgodno primjećuje u svojoj raspravi „Naša omladinska literatura“¹⁾ na str. 4. —: „Slog neka je djetinji, ali ne djetinjast“, i nadovezuje na to, da je to „jedan od glavnih zahtjeva“ omladinske knjige. Pitanje je samo, da li je omladinskoj knjizi, da poučava ili zabavlja mladež.²⁾ Rousseau doduše kaže u svom „Emilu“: „Najbolja je knjiga svijet, a najbolja obuka činjenice“. Zašto to Rousseau kaže, nama je razumljivo, jer on svome Emilu ne daje knjigu u ruku do petnaeste godine. Da on tu pretjerava, očevidno je. Svijet je doduše prikazan u knjigama češće mnogo i mnogo drukčije, no što je u istini, ali zato još nije taj sud o knjizi mjerodavan, da ju ne treba dati u ruke. Za dječarca — uzmemo li u obzir praktičnu stranu obrazovanja — ćemo još dozvoliti, jer on od naravi prije pronikne u život i upozna tajne njegove, dočim djevojka, koja je od naravi nježnija i plaha, ne stupa — barem ne obično, tako rano u svijet, a po tom joj je i život manje poznat.

Moja antologija, u kojoj sam prikazao biografski prijegled hrvatske oml. knjiž., dala je povoda mnogim raspravama o predmetu samom.³⁾

¹⁾ „Naša omladinska literatura“. Napisala Jelica Belović-Bernadzikowska. Sarajevo, 1897. Preštampano iz „Školskog Vjesnika“, IV., 1897., 7. i 8. Zemaljska štamparija. Velika osmina. (Str. 34.)

²⁾ Vidi: „U pjesmi i priči“. Antologija savremene hrvatske omladinske književnosti. Sastavio Rudolfo Franjin Magjer. Osijek, 1907. Vlastita naklada. Velika osmina, str. XIV. + 584. (Str. VII.—IX.)

³⁾ Naime: U požeškom tjedniku „Narod“ od 3. II. 1907. pod pseudonimom: „Pt.“

U zagrebačkom dnevniku „Narodne Novine“ od 16. III. 1907.: Dr. Ivan Krnić (Mihael Gorski): „Hrvatska omladinska književnost“, a u istim novinama od 26. VII. 1907. „Njemačka omladinska književnost“.

U 7. i 8. br. „Narodne Prosvjete“ (Pula) od god. 1907. piše: „B.“ (Jelica Belović-Bernadzikowska) str. 144. sastavak: „Antologija savremene hrvatske omladinske knjige“.

Naša hrvatska omladinska književnost stala se razvijati tekar zadnjih tridesetak godina, kadno je oživotvoren „Hrvatski pedagoško-književni zbor u Zagrebu“, koji si je uzeo za zadaću uz ino i izdavati spise za mladež. Njime uporedo ide i najstariji hrv. omladinski časopis „Smilje“, koji je počeo god. 1871. izlaziti u Zagrebu, a kojega već XXXV godina uredjuje vrstni omladinski pisac Tomislav Ivkanec.

O hrvatskoj omladinskoj književnosti slabo se ili skoro ništa nije pisalo i ona je uza svu množinu pisaca, knjiga i časopisâ u svojem razvoju tako raznovrsna po obliku i sadržaju, da je teško naći onu zajedničku nit, koja je moćna kod literarnoga prosudjivanja vrijednosti.

Piše se, piše se dobro i hrdjavo, imade dosta dobrih pisaca, koji zaslužuju naziv oml. pisaca, o čemu se tamo nazad ciglih sedam godina nije moglo pisati. Za dokaz navesti ću vrlo karakterističnu ocjenu od prerano umrloga omladinskog pisca Ljudevita Tomšića. On je ocjenjujući zabavno-poučne pripovijesti za mladež od Dragutina Jovana „Iz mladenačkoga svijeta“, u 15. broju „Prosvjete“ od godine 1900., izložio svoje misli o omladinskoj knjizi¹⁾ i vjerno karakterizovao ondašnje prilike u istoj, koje, kanda uz mali izuzetak, i danas postoje. Evo što piše Tomšić: „Moram još pako tom zgodom u pohvalu toga djelca istaknuti, što se inače rijetko u našoj mladenačkoj knjizi opaža, a to jest izvorna temeljna misao, kojoj se daje oblik pripovijesti. Velik dio naših mladenačkih pisaca misli, da je udovoljeno svrsi,

U „Učiteljskom Glasu“ (Šibenik) od god. 1907. napisao je Adolfo Mahale objektivni prikaz o mojoj antologiji.

9. br. od mjeseca rujna 1907. izvrsno uredjivane pedagoške smotre: „Preporod“ (Zagreb) donosi odgovor urednika Vjekoslava Uršćevića na Krnicev prikaz „Njem. oml. knjiž.“

4. br. od mjeseca travnja 1907. pedagoškog lista: „Škola“ (Zagreb) donša sastavak iz pera P. Pešuta: „Lektira za mladež“.

¹⁾ Temeljne misli jesu: Štivo za mladež ne smije se razvlačiti, slog neka je lagan, gladak i shvatljiv.

ako se ugodnim načinom obradjuje misao, koja se možda novajliji u čitanju pričinja izvornom, ali stariji čitatelji uviđaju toj njihovoj temeljnoj misli samo plagijat kakovog starijeg djela, koje je doduše dobilo novo ruho, novih poletnih izraza, ali je ipak ostala kompilacija. Nije čudo, da su takova djelca starijim čitateljem dosadna, jer ona udovoljaju njihovoj zvedljivosti, ne podučaju nužne napetosti kod čitanja, što je svakako prvi uvjet izvornih djela. Kad bi pod strogi nož uzeli svako dosadanje djelce na tom polju naše književnosti, malo bi ih mogli označiti izvornimi. Uzmimo samo, na koliko se načina već do sada obradilo n. pr. dijete, kako prilikom imendana svoje želje izrazilo ocu ili majci. Kćerka donijela majci kiticu cvijeća, ocu fino ispletene čarape i t. d. Ova je misao u našoj mladenačkoj književnosti obradjena raznimi opisi, a da se ipak nijednom tih opisa ne može priznati originalitet. Recimo i dalje: Pisac počme pripovjedati o siromašnoj čestitoj obitelji, koja kroz cjeli život strada. Roditelji umru, ostane dijete, ovomu se djetetu smiluje kum i kuma, ili strani koji milosrdni čovjek, pa ga dalje uzgaja. Napokon bude dijete valjanim čovjekom, zahvalno svojem dobročinitelju. Nisu li ovo građivo naši spisatelji za mladež već na sve moguće načine obradili? Mogu li se take pripovijesti nazvati izvornimi? Mi mislimo, da ne. Nijedna pripovijest, kod koje već u početku možeš pogoditi svršetak, nije originalna. Takove se pripovijesti često dadu lijepo čitati, ali one ispunjuju samo papir, te su dosadne. Neka je radje manje štiva u toj struci naše knjige, ali neka je izvorno, neka je zanimljivo, poučno, pa neka podržaje nužnu napetost i zvedljivost u čitatelja“.

II. Pjesništvo.

Pjeva se previše, a kao što svuda, tako i u omladinskoj književnosti pjesnicima baš ne cvatu ruže. Bolje malo, ali valjanih pjesama, koje srce uzdižu, oplemenjuju.

* Čemu se već jednom naši urednici malo ne modernizuju, već od godine do godine provadaju onaj svoj konzervativizam, pa kad početkom školske godine prvi brojevi oml. časopisa stanu izlaziti, eno već se nižu stereotipni naslovi tolikoputa opjevanoga sujeta: „Početak škole“, „Učite, djeco“, „Školsko zvonce“, „Prvi put u školu“, „Hajde u školu“, „Na početku školske godine“, „Omladini na početku škole“, „Poslije praznika“ i drugo. Pa onda, kada se približuje jesen — eto čitavo jato jesenskih pjesama, pa „Dušni dan“, onda „božićnih“, „zimskih“, „proljetnih“, „uskrсне“ i t. d. To mi izgleda upravo kao na vašaru, kada oni trgovci uvijek i svagda istinu „biranim riječima“ tralaliću. Ako već mora biti prigodna pjesma — to treba, da je nešto osobito izvornoga i umjetnički dotjerano, a ne da u naprijeda znadeš pogoditi „žmirečki“, koji će doći srok i kako će se svršiti.

A sada razgledujmo priznate naše omladinske pjesnike.

Ivan vitez Trnski. — Kao omladinski pjesnik zadnji puta se javio 1905. u knjizi „Darovi“ (almanak) pjesmom, „Dika“, koju je namijenio: Svima milim našim podraslicama. U ovo zadnje vrijeme slabo se javlja. A ipak su njegove uzvišene popijevke i davorije rado i deklamovane i pjevane („Oj Hrvati, oj junaci“, „Oj talasi mili, ajte . . .“, „Desni vjetar eto dunu“ i druge). Epska njegova pjesma „Ahasver“ ostati će kao vrlo lijepa legenda rado čitana u antologijama i almanacima omladinskim. Njegova pripovijest za zreliju mladež „Učitelj Dobrašin“, doživila je godine 1906. drugo izdanje.

Jakov Majnarić spada medju one oml. pjesnike, koji s manje dara, a mnogo marljivosti i ustrajnosti ostaju vazda na površini. Napose nije do sada izdao još ništa štampom, a bila bi šteta, da se to sve rastepe i nestane netragom. U „Smilju“ i „Angjelu čuvaru“ on se redovito javlja. Pjesme njegove nose vidljiv trag tamo iz osamdesetih godina, i kažu upliv Harambašićevih lakih pjesmica.

Mijat Crnko je uz Milakovića naš najbolji omladinski pjesnik. Za života Zmaja-Jovanovića on je bio njegov prijesan

drug, što se u ostalom vidi iz njegovih pjesama. Crnkō je ali vazda i uvijek originalan. Pjesme su mu lake, misaone i milozvučne, što osvaja dječije srce. Za primjer napominjem pjesmu: „Poljskomu cvijeću.“

Drago poljsko cvieće,	Bez tebe bi trnje
Božji rukosade,	Zemljicom rodilo,
Ti milošćo lijepa	Bez tebe bi polje
Vesne uvijek mlade,	Pusto groblje bilo,
Kadgod te spomenem:	Bez tebe bi dušom
Usta mi oslade.	Mračje se povilo.

Tvoje mi je lice	Zato cvati, cvati
Uvijek milovidno,	Vrijeme brzo leti,
Miomiris bajan,	Bog zna, što će drugo
Njedarce postidno,	Proljeće donijeti —
Odijelo — biserje	Ne bude l' me ovdje:
Čisto i providno.	Vijenac mi sapleti.

Njegove novije pjesme: „Veseli me . . .“ („Angjeo Čuvar“), „Evo naše bake!“, „U hramu“ („Smilje“) jedne su od najljepših. On bi dobro uradio, da svoje pjesme sakupi i zasebice izda.

Ljudevit Varjačić je pjesnik domoljubni. Odkako izlazi „Mladi Istran“, pjeva istarskoj dječici. Lijepo su u tom žanru: „Družba i Lega“, „Mali Istran“, dapače izvrsna i snažna: „Spas Istre“.

Pjesme njegove iz mlađjih dana vrlo su popularne, a osobito pjesmica: „Mlado djače“. Zasebno je izdao za mladež zbirke pjesmica: „Mladice“ (1876.), „Milovanke“ (1896.), „Proljetno cvijeće“, zatim: „Tudjinke“, „Čestitarke“, „U domu i naravi“, „Dječje veselje“ i drugo. Sudbina pjesnikovanja Harambašića i Varjačića nekuda je slična.

Osobito mjesto kao zanosni omladinski pjesnik zauzimlje Ferdo Živko Miler. Njemu je fantazija čedo neba, zato on u svojim pjesmama miri, tješi i diže čovječji duh i pripravlja mu bolju budućnost, za koju se pouzdano nada, da jednoč doći mora. Njegove pjesme odišu svjetlom i

životom bez natruhe pesimizma. Njegova pjesma „Smrt kraljevića Marka“ na narodnu ispjevana upravo je klasična. Kao urednik lista za zreliju mladež „Pobratim“ stiče si nebrojenih zasluga za oml. književnost. Njegov je rad vrlo mnogostran. Izvrsni je i prevodilac (Lenau, Uhland, Goethe, Seidl, Heine, Schiller) i kritičar („Hrvatska literatura“).

Nikola Šimatović. — Njega je kritika prešutila zato, jer je tih i skroman radenik. A ipak mu djela govore sama. U „dječijim“ pjesmama pokazuje nam se kao dobar i nježan otac, koji nada sve ljubi svoje gondže i domaće ognjište. Svoje „Sitne pjesme“ izdao je god. 1903.

† Ivan Lepušić. — Ovaj preranoumrli pjesnik rodio se 10./III. 1855. u Zagrebu, a umro 24./VIII. 1906. Bio je pučki učitelj, kojega je bijeda i siromaštvo rinulo u grob. Pisao je mnogo i za „Maticu Hrvatsku“. Njegova djela za mladež jesu: „100 basana“ (god. 1883.), prip. „Dragoljub“, „Kralj i kraljević“, pjesme i prip. „Cvjetnik“; priče: „Borje i omorje“, „Nenad i Bojana“ (1906.), „Čemprez i ruže“ i „Poljsko cvijeće“ (1907.).

Milka Pogačić (M. A.). — Njezina je deviza kao pjesnikinje: „Ljubavi — ljubavi dajte djeci svojoj!“, a pjesme — pravo biserje omladinske književnosti. Napose je izdala pjesme i prip.: „Milodarke“, „Slava mladosti“; zatim g. 1906. I. i II. knj. „Iz sunčanih dana“. God. 1905. uredila je za poskakuše („kevice“ — „Backfisch“) almanak: „Darovi“, uz sudjelovanje Trnskoga, Alaupovića, Domjanovića, Gorskoga, Truhelke, Budisavljevića, Miletića, Spicera, Ogrizovića, Rodove, Milčinovićeve, Petrovića, Markovićeve, Grlovića, Kučere, Kršnjavoga, Katalinić-Jeretova, Milera, Markovića i Vukelića. Ima u toj knjizi svega i svačesa, a malo baš „za mladež“. Najljepši su sastavci od Gorskoga („Jezero na brijegu“), Ogrizovića („Brat i sestra“) i pjesma od Pogačićeve („Znate li me?“).

Josip Anschau (J. A.) i August Harambašić, koji je i kulminirao i dominirao u osamdesetim godinama, pjevali

su još do nedavna vrlo nježne pjesme i pisali dirljive pripovijesti za mladež, ali su posvema zamukli.

Potpunim pravom zauzmlje i Josip Milaković u hrvatskoj omladinskoj književnosti ono mjesto, što kod Srba Zmaj-Jovanović. Dvadeset i osam potpunih je godina prošlo, što je stao pjevati u „Smilju“ i od to doba neumorno i dandanas još svedj piše za omladinu. Zaista se čuditi moramo njegovoj plodovitosti i gladkoći njegova stiha. Bog — rod — dom polje je njegovoga pjesnikovanja — ideali, koji će bitisati, dok je svijeta i vijeka. Od god. 1883. izdao je više zbirki pjesama, od kojih je „Pedagoški zbor u Zagrebu“ prebrao i skupno izdao 1896. pod naslovom: „Izabrane pjesme za mladež“. I. knj. „Naša pjesma“ (1903.), koju je namijenio mladeži — problematične je vrijednosti. Od novijeh pjesama krasna je „Hrvatskom stijegu“ i klasičan je primjer:

Kad se zvonce s crkvice oglasi ...

Kad se zvonce s crkvice oglasi,
Klekni, sinko, pa se Bogu moli,
Da ti dušu krjepošću ukrasi.

Višnji tvoju molitvicu volj,
Jer su mili dječiji mu glasi, —
Mili su mu, mili su mu toli ...

Molitvicu ponijet će uzdasi
K nebu gore sa te suzne doli ...

Klekni, sinko, pa se Bogu moli,
Kad se zvonce s crkvice oglasi ...

Ili:

Sunca nema ...

Sunca nema	Ptice male
Tužno je posvema.	Po grančicam pale.
Sve već šuti —	Ide zima,
List i cvijetak žuti.	Tužno bit će njima.

Kad snijeg pane,
Tko će dat' im hrane?

I Jurja Kapića „Gusle gude, da narod probude“ i potpunim pravom nazivlju Kapića „mladim Milovanom“ (Kačićem), a sâm potpisuje se „Guslar Janko“. Da je on danas vrsni i omladinski i pučki naš najbolji pjesnik, mnogo je doprinijelo tomu drugovanje njegovo Ivanom Despotom. Pjesme za mladež objelodanjuje u „Smilju“ i svojem „Pučkom Listu“. Zadnje njegove pjesme: „Ja sam Hrvat!“, „Pošten budi“ — biseri su oml. knjige.

Petar Kuničić, Ante Evetović (Miroljub), Dr. Vladimir Prebeg (pjesnik šaljivih dječijih pjesama), Milan Lang (pjesnik balada i romana iz dječijeg života), Angjelko Tomerlin (dramski pjesnik), Adam Pakaci, Ivan Tomasić (Jadoslav), Dr. Dragutin Boranić, Josipa Gazvoda (Dobroslava), Ante Petravić, Mihovil Danko, Miroslav Hirc, Spiridion Petranović i Mile I. Šiftar vrlo se rijetko javljaju.

Stjepan Širola nastavlja tiho i skromno, a ustrajno svoje domorodno pjesnikovanje. Ne volim njegove prigodnice, kojima se zgodimice javlja, osobito u „Smilju“. To nije njegovo polje. Njemu bolje pristaje i stihovi su mu zvonkiji, kada mladeži pjeva o domovini, o hrvatskoj pjesmi, o ljepoti Stojdrage... U prozi previše moralizuje („Katančice“, 1904.). 1906. uredio je zgodan „Almanak mladeži“, zbirku pjesama.

Rikard Katalinić-Jeretov još uvijek je svjež i mlad, kao u svojoj knjizi: „Vesela mladež“ (1897.). Odmah sam ga po njegovim ljubkim stihovima prepoznao u pseudonimu: Barba Rike („Mladi Istranin“), gdje se on češće i lijepim pjesmicama javlja.

O Rudolfu barunu Maldiniju Wildenhajnskom vrijedi ono, što sam kazao o Jakovu Majnariću. Inače je on ipak malo modernije primjese. Osobito to vrijedi za njega, kad pjeva o mrtvoj mojoj kćerci, što nas podsjeća Katalinićevog ciklusa: „Mrtvoj majci“. Najveća njegova mana je ta, što se raspisao po kojekakovim neliterarnim pokrajinskim listićima.

Pjesnikinja prpošne obijesti i vedre šale je Ivana Brlić-Mažuranić u njezinoj knjižici lakih pjesama i pripovijesti: „Škola i praznici“ (1905.). Ovo je jedna od najboljih knjižica za mladež te vrsti, koju je „Pedagoški zbor u Zagrebu“ izdao.

Vrlo je simpatičan Lujo Varga-Bjelovarać. Njegove su pjesme svedj razasute po raznim novinama i časopisima i bilo bi vrijedno, da se skupe. Glavno im je obilježje: nježno lirsko i vatreno domoljubno čuvstvo, kroz koje projevava sjeta i ozbiljnost.

Stjepan Eugen pl. Tomić izdao je 1907. svoje pjesme i priče, pod naslovom: „Ciklame“. Po dosadašnjem radu sudeći, on bi mogao kao omladinski pjesnik uspjeti, ako ustraje. Vesela žica bolje mu pristaje.

† Ante Jukić (Veljko Obradov) rodio se 21. II. 1873. u Dolnjoj Tuzli, a umro 23. V. 1906. u Mostaru. Njegove pjesmice: „Iskrice srca moga“ (1902.) pune su osjećaja i krasne pouke, što je daje otac kao popudbinu svome sinu. Gotovo sve, što može mlado srce da zanese i oplemeni, nanizao je pjesnik kao cvijet do cvijeta u ovaj vjenčić pjesama.

o. Mladen Krunoslav Barbarić nastavlja vrlo lijepo svoje pjesnikovanje u svojem listu „Angjeo Čuvar“. Pjesme su mu pune čuvstava.

Vrlo je darovit pjesnik Bogumil Toni. Njegove pjesmice „Jagode“ (1906.) svratile su nase pažnju. Suet njegovih pjesmica je izključivo iz dječijega života i obećaju mnogo. Nekoje su preštampane u čitanku za II. razred pučkih škola. Osobito je majstor u opisivanju prirode: N. pr. „Majčine priče“.

Šute vrbe do potoka smrzla,
Polje stoji pusto.
Sniježak leti sa visina blijedih
Tihano i gusto.

Vršci brijega pod kapom su bijelom
Pa nemoćno sjaju —

Studen vjetar nemilice uji
Po snježnome kraju.

A do peći mala Ruža sluša
Materine priče,
Pa se grudma njenim privinula
Kao sitno ptiče.

Vladimir Rožman (V. Gjurin) nastavlja tugaljivim i sjetnim pjesmicama.

Ivan Richter pjeva najviše zagonetke. To je u ostalom vrlo mučan i nezahvalan posao.

Gabrijel Pinter dao se od neko vrijeme na obradivanje šaljivih predmeta. Nama se ipak bolje sviđaju predjašnje njegove sitne pjesmice, kao n. pr. pjesmica: „Ruži“.

Ružo mila,	Zar te slomi	A jučer si,
Ružo mala,	Vihar ljuti	Ružo mala,
Što si tako	Te sad moraš	Još mi tako
Blijedjet stala?	Povenuti! . . .	Mirisala . . .

o. Vilka Šalića božićni igrokaz: „Hajdmo do Betlema!“ pokazuje i pjesničku i dramsku žicu. Treba samo nastaviti.

O Stjepanu Vuksanu (Sane Kurjaković) pisao je Hranić u II. knjizi Matičinog „Kola“ vrlo nepovoljno, a ima krivo.

Adolf Makale jedan od produktivnijih mlađjih legendarnih pjesnika. Napose je izdao 1906. legende i balade: „Jorgovanke“, a nedavno I. i II. knj. „Priča i basana“ (1907).

I dok Roko Klaić nastavlja i pjesnikovanje izvorno i prevadja marljivo sa českoga, dotle se neki mlađji pjesnici povukoše i zamuknuše kao Marta Pocrnićeva, Josip A. Kraljić, Ivan E. Cerovski. Iznimkom je Isaije Mitrović, koji bi jednoć mogao postati veliki dječji pjesnik, kao što je Zmaj-Jovanović. Pjesme mu slične na narodnu poeziju.

III. Pripovjedači.

Pripovjedača nema toliko kao pjesnika, ali su kvalitativno kud i kamo bolji od pjesnika. Velika je pogriješka,

što većina njih previše moralizuje i mnogo pažnje posvećuje samomu predmetu pripovijesti, a premalo paze na oblik i umjetničku stranu.

Tako Tomislav Ivkanec uza sav svoj zaslužni rad po hrv. oml. knjigu još uvijek i mal ne u svakom broju „Smilja“ piše sastavke po slici, mjesto da ilustracija proizlazi sama iz pripovijetke. Inače se njegove basne odlikuju osobitom i kratkoćom i jasnoćom.

Davorin Trstenjak svedj piše onom jasnoćom i jezgrovitošću, kojom se odlikuju njegove krasne crtice: „Slaveni“ (1900). Sada se sve češće javlja i u „Smilju“ i „Mladomu Istraninu“.

Dragutin Jovan izdao je knjigu „Um i srce“ (1897). Njegove pripovijesti odlikuju se lijepom fantazijom.

Ne manje dobar pisac je Ivan Devčić, koji u svoje priče zgodno upliće historiju starih špilja, pećina, ponora, bregova, kojima obiluje kršna Lika. Njegove pripovijesti i priče: „Nevenčice“ (1903.) i „Ružice“ (1905.) zaslužuju osobitu pažnju.

Franjo Bartuš (Dobrašin) vanredni je moralista, koji uči: „Trebalo se ogledati za onim, što je krasno, što oku godi i u duši pobudjuje ljepše i plemenitije misli“. Njegova crtica te vrsti: „Sagafilje“ nosi upravo sve te biljege. On piše lijepim jezikom i ima osobiti način pisanja za djecu, u čemu natkriljuje sve omladinske pisce.

Franjo Sudarević bi trebao, da nastavi započete kraće simbolističke crtice, kojima se stao god. 1892. javljati u „Pobratimu“, a koje su stekle sveopću dopadnost.

Petar Kuničić je jedan od rijetkih pisaca, koji, da se rodio u većem kojem narodu, svojim bi književnim radom stekao i priznanje i sasvim drugi položaj, no što ga je stekao i u javnosti i u književnosti kod nas. Dosta je spomenuti knjigu: „Viški boj“ (1892.) i „Hrvati na ledenom moru“ (1893.), koje su mladeži uz Bartuševe, Belović-Bernadzikowske — najmilije štivo. Poletni njegov slog zanijet će svako mlado

srce, kao što je i za odrasle poučan i lijep. Zadnje vrijeme kultivira više putopise („Vrbovska i njezine rijetkosti“, 1902.).

Julije Varžička piše „iz života za život“. On je praktični pisac, koji u poetično ruho obavija predmete svojih pripovijesti. Šuštnina njegovih sastavaka jeste zgodna uputa i pobuda na rad bez moralisanja i snatrivoga uzdisanja.

Stjepan Dubin i Jakov Bobinac imadu žicu pravog pripovjedača za djecu: kraljevići, divovi, vile, patuljci, začarane cipelice, vještice i druga fantastična lica i stvari, zahvalni su elementi pripovijedanja za djecu.

Njih jedino po obliku i zanimljivom pričanju nadkrijuje Jelica Belović-Bernadzikowska, koja je zapravo uz Jagodu Truhelku najvrsnija naša oml. spisateljica i po kakvoći i kolikoći. Vrlo se dobro neki njemački list izrazio o Belović-Bernadzikowskoj: „Sie hat den feinsten Spürsinn und eine reiche litterarische wie historische Bildung; dazu das Temperament einer slavischen Idealistin, was ihre Schriften beliebt macht“. Da se o tom uvjerimo treba prolistati njezine pripovijesti: „Poljsko cvijeće“ (1899.) i „Meandere“ (1900.), kao i najnovije pripovijesti u „Mladome Istraninu“: „U noći sv. Ive“, „Ivanjski krijes“, „Za srećom“, „Kokotčić“, „Bože, plati!“ i druge.

U nizu radnica lijepe naše knjige ističe se poput bisera ime Jagode Truhelke. Ona udešava svoj rad bud prema pozivu svoga učiteljskoga zvanja, bud prema nagonu svoje umjetničke poetičke duše, te tako imamo u njoj uglednu radnu silu, koliko na polju pedagoške literature, toliko na polju beletristike i omladinske lijepe knjige. Njezine pripovijesti: „Tugomila“ (1894.) i „Naša djeca“ (1896.) najbolje su štivo za našu mladež, po gotovo: djevojčice.

Antonija Kassowitz-Cvijićeva i Marija Tomšić-Imova rijetko se kada javljaju. Cvijićeva pripovijest „Ertica“ nam jasno kaže, kako je ona kao stvorena baš za omladinsku spisateljicu i bilo bi šteta, baš kao i za Imovu, koja bi svremenom mogla biti u nas hrvatski Andersen. Isto

vrijedi i za Zlaticu Belohlavek-Korač, koja je dosele napisala vrlo uspješnih legendâ.

Vjekoslav Košćević je predstavnik naprednog učiteljstva u Hrvatskoj. I kolikogod on uspješno propagira napredna načela u uzgoju — čini i kao omladinski pripovjedač. Pročitajte njegovu: „Lijepu pjesmu“ (vidi moju antologiju str. 298.—308.) i dobiti ćete jasni pojam o Košćeviću i njegovom radu. „Poezije — čiste poezije dajte mladeži i u školi i u domu!“

Isti način pisanja kao u Košćevića naći ćemo u crticama Ivana Tomšića (Jadoslav).

† Ante Barač (Ante Split) lijepo je pisao za mladež (rodio se 4. V. 1868. u Splitu, a umro 23. III. 1906. u Dubrovniku). Svaka njegova pripovijest imala je svoju tendenciju. Zadnja mu je radnja: „Treba kušati“.

U čisto katoličkom duhu piše uz o. Vilka Salića, Josipa Žerava, Ivana Nep. Jemeršića, Milutina Mayera, Vicka Dorbića, Vjekoslava Klementa, i drugih — o. Placido Miljenko Belavić, čije se crtice odlikuju osobito lijepim jezikom.

Kao zdravi realista je najizrazitiji predstavnik u mlađoj hrv. oml. knjiž. Josip Šebešić (Trusan N. Volavski). Njegovu su tipovi kao isklesani iz kamena, a piše lijepom i čistom hercegovačkom štokavštinom. Tek je šteta, što se u pripovijedanju poslužuje pisac s puno turskih riječi („Poučne i zabavne priče“, 1907.).

Aleksander Kešuc (Bilogorski) piše crtice iz prirode i radničkoga života. Mogao bi uspjeti, ako se okani pređugačkih dialoga i suvišnoga opisivanja.

Ilija Šarinić objelodanjuje članke iz praktičnoga života.

Kao humorističar i pisac crtica iz narodnoga života ističe se Josip Bavec (Čiča Joso). Dobar je psiholog i to diže vrijednost njegovih radnja, gdje riše vjerno priprosti i nepokvareni živalj hrvatski.

Vladoje S. Jugović sa suprugom Viktorijom (rođj. Risaković) pokazuju u crticama i sličicama snažan ukus, siguran dar posmatranja i poetičnu dušu.

Ivan Pavelić javio se ovećom pripovijesti: „Što tko čini, sebi čini“ (1907.).

Pisac, koji od početka do konca podržaje fantaziju djeteta i piše osobito lijepim jezikom je Dr. Ivan Krnic (Mihael Gorski). Njegova pripovijest „Jezero na brijegu“ karakterističan je primjer, kako se pišu dnevne priče, koje s nasladom čita i mlado i staro. Krnic uz to posvećuje mnogo mara kao estetičar hrvatskoj omladinskoj književnosti i referira o njoj redovito u „Narodnim Novinama“.

Nesumnjiv je talenat Hamdija Mulić (Ata Nerćes), Rudolfo Devidé-Marijan, Dragica Erbežnik i Ante Dukić. Ovaj potonji piše vrlo lijepe kraće crtice.

* * *

Od strukovnih i poučnih pisaca moram spomenuti Dragutina Hirca i Julija Kempfa. Potonji mogao je izdati već u II. izdanju svoje djelo „Od Save do Adrije“ (1907.).

Nikola Maraković izdao je nastavak rukovet pouka, i to: „Naše domaće životinje“ (1907.). Zanimiva je takodjer knjiga „Mala tkalja“ (1907.) od Amalije Markulin. Pripovijetka ima devet stranica, kojoj je dodan ilustrovani dodatak, u kome se opisuje lan i konoplja i sav tkalački rad.

IV. Časopisi.

1. Za razdoblje od 7—12 godina:

„Smilje“. List za mladež. Izlazi mjesečno tijekom školske godine. Tečaj XXXVI. Izdaje: „Hrv. pedagog.-književni zbor u Zagrebu“. Uredjuje Tomislav Ivkanec (Smiljan). Cijena 1 K 20 f godišnje. — Ovo je najstariji omladinski naš časopis. Koliko se neprocijenivo književno blago nanizalo u tom časopisu i od kakove je vrijednosti po razvoj naše

književnosti uopće, dosta je napomenuti, da su u njemu počeli svoj rad priznali naši pjesnici i pripovjedači: Harambašić, Katalinić-Jeretov, Novak, Kozarac i mnogi drugi.¹⁾

„Mali Dobrotvor.“ Izlazi mjesečno tijekom školske godine. Tečaj XI. Zagreb. Uredjuje i izdaje: Franjo Bartuš (Dobrašin). Cijena 80 fil. godišnje.

Za isključivo rimo-katoličku mladež je nježni: „Angjel Čuvar“. Izlazi mjesečno tijekom školske godine. Tečaj VII. Ilok (Slavonija). Uredjuje i izdaje o. Mladen Barbarić. Cijena 1 K godišnje. — Geslo „A. Č.“ je: „Odgojiti mladež hrvatski i katolički i tako postaviti siguran temelj boljoj budućnosti hrvatske otadžbine“.

Od god. 1906. izlazi vrlo lijep časopis i moderno uređivan: „Mladi Istran“. Izlazi mjesečno kroz čitavu godinu. Tečaj II. Mali Lošinj (Istra). Uredjuje i izdaje Josip A. Kraljić. Cijena 1 K 50 fil. godišnje.

Početkom 1907. počeo izlaziti u Banjaluci (Bosna) vrlo lijep časopis (štampan latinicom i ćirilicom): „Gjačko Kolo“. Izlazi mjesečno tijekom školske godine. Tečaj I. Vlasnik i izdavač: Učiteljsko društvo za bosansku krajinu u Banjaluci. Uredjuje Ivan Štimac. Cijena 2 K godišnje. — Izašlo je pet brojeva, a onda je prestao izlaziti.

2. Za razdoblje od 12—16 godina:

„Vjerni Drug“. Zabavni i poučni list za trgovačku, obrtnu i opetovničku omladinu. Izlazi mjesečno tijekom školske godine. Tečaj XI. Zagreb. Izdaje: „Naučnička knjižnica“. Uredjuje Julije Varžička. Cijena 2 K godišnje. — Taj list bio bi osobito prikladan — uz malu preinaku — da zamijeni školsku čitanku za šegrte i opetovničare.

Za odraslu mladež (srednje škole) izlazi zabavno-poučni, zlata vrijedan časopis: „Pobratim“. Izlazi u Zagrebu dva

¹⁾ Vrlo je zanimiva u „Smilju“ rubrika: „Dječije Kolo“. To je zapravo literarni prilog, kojega je potakla i kojega uređuje vrsna pedagoška spisateljica Josipina pl. Glembay. U „Dječije kolo“ pišu učenici pučkih škola ali tako, da su misli njihove, dočim oblike daje urednica.

puta u mjesecu tijekom školske godine. Tečaj XVIII. Izdaje štamparija Ig. Granitza. Uredjuje prvak hrvatske knjige Ferdo Živko Miler. Tim listom možemo se pravom ponositi, jer u njem pišu najvrsniji omladinski pisci.

Svi napomenuti časopisi su lijepo ilustrovani.

•

Moram još spomenuti jedan vrlo zanimljivi listić, kojega sami i pišu i izdavaju učenici pučkih škola pod naslovom: „Gjački Napredak“. Odgovorni je urednik Milan Fabijanović, koji tu cijelu redakciju rukovodi. Izlazi u I. tečaju koncem svakoga školskoga mjeseca. Cijena 1 K godišnje. — Ideja lista vrlo je zgodna.

•

Kako živimo u doba sveopće organizacije, to se i srednjoškolsko hrvatsko-katoličko djaštvo okupilo pod geslom: „Za vjeru i dom“ i izdaje mjesečno svoj list: „Luč“. List izdaje zapravo „Hrv. katol. akad. društvo „Hrvatska“ u Beču“. Tečaj III. Uredjuje Dr. Ljubomir Maraković. Cijena je za djake 2 K, a za ostale 3 K godišnje. Donaša vrlo lijepe teološke i filozofske rasprave, beletristične radove, pjesme i drugo.

V. Zaglavak.

I ako je hrvatski narod malen, to još ne stoji, da nismo u nijednom području kadri što stvoriti od trajne vrijednosti. Ako gdje, to smo baš u književnosti, ako i ne reprezentanti drugima narodima, a ono takovi, da ih se ne moramo stidjeti. Nije zato lijepo, kada nekoji onako „iz neba pa u rebra“ i unaprečac sve osudi. Vrlo je lako rušiti, ali je teško sagraditi. I zato je neosnovana tvrdnja nekijh, koji žele tobože u interesu omladinske knjige pa da se osnuje poseban časopis, koji bi donášao samo ocjene o omladinskim spisima. Da to kažu Nijemac ili Čeh — kapu dolje. Njima to

— ako imadu — i treba, kad godišnje izdaju do 600 oml. što knjiga, što časopisa, ali nama — —

I zato je već skrajnje vrijeme, da ozbiljno i čuvamo i računamo s onim, što — imamo. Po gotovo to zavrijedjuje omladinska naša književnost, koja je sada doduše još u razvoju, ali takovomu, da nam je dojakošnji njezin rad najljepše jamstvo za njezinu budućnost. Budem li to mogao konštatovati ja kao pisac ovoga prvoga „prijeglada“ — tada će to meni biti nada sve i milo i najljepše priznanje za sav moj književni, a napose omladinski rad.¹⁾

¹⁾ Napose za mladež napisao sam i izdao slijedeće knjige izvornih pjesama i pripovijesti: „Slavice“ (1905.), „Za cvjetne mladosti...“ (1906.), „Sa sijela i prela“ (1907.), „Hrvatska Mladost“ (knj. I, 1907); slikovnice: „Kraj hrvatskog Jadrana“, „Lutke na putovanju“ i „Tri medvjeda“ (1907., u tisku knjižare Ćirilo-Methodskih-Zidara: Simunić i drug, Zagreb.); preveo pjesme i pripovijesti od njemačko-českkih oml. pisaca „Presadi“ (1905.) i uredio i izdao antologiju savremene hrvatske omladinske književnosti „U pjesmi i priči“. — Stojim vazda na usluzi svakomu, koji se za hrv. oml. knjigu zanima.

II. Razprave.

a) O fonetiki v ljudski šoli.

(H. Družovič.)

I. Uvod.

Moto: »Lepa in čedna bodi govornica otrokova, nekako tekmujoča z govornico drugih. Vsebini govora dajati najlepšo obliko ter pravilno in prikupno naglašati — to bodi zmiraž in zmiraž smoter, za katerim je treba stremiti, isto tako kakor želimo, spisovati dobre spise. V življenju je jasna in prikupljiva govornica isto priporočilo kakor lepa pisava in dober slog.« (Krummbach). »Najslabši glas zamore vplivati, če vpliva z besedo. Jasnost govornice izvira iz besed in vsak uspeh ima podlago v jasnosti.«

Fonetika je veda, ki se bavi z bistvom tvorjenja in uporabljanja glasnikov (pri obrazovanju zlogov, besed in stavkov). Nadalje se še peča s karakteristiko in sistematiko poedinih glasnikov ter njih medsebojnim razmerjem.

Fonetika kot veda še ni stara (okoli 50 let). Seznanila nas je s fizikalno-fiziološkimi momenti, ki so merodajni pri tvorbi glasnikov. Največjega pomena je za primerjajoče jezikoslovje; pa tudi estetik išče pri njej zakonov za svojo presojo in uprav radi tega se je jela upoštevati v umetniškem petju. V zadnjem času se jemlje ozir na njo tudi v ljudsko-šolskem pouku; tukaj ji pristoja vsekakor važno mesto i v pevskem i v jezikovnem pouku, ker med napačno uporabo govoril pri petju in govoru ni najti velikih razlik.

Istina je, da naletimo prav redko na ljudi, ki bi govorili lepo in jasno. Že otrok se kaj rad privadi grdim razvadam pri govorjenju, ki se bolj in bolj ukoreninjajo, tako da jih kasneje ni več moči iztrebiti. Pravilne in lepe govorice se moramo prav tako še učiti, četudi si navadno domišljujemo, da se je učimo edino le po posnemanju. Saj vemo, da je treba vsak organ sistematsno urediti, ako hočemo, da deluje primerno; kako da tega ne bi bilo potreba pri govorilih? Dasi ima človek obično ugodno razvita govorila, vendar še to ne dokaže, da jih zamore uspešno uporabljati. Ročnosti in sigurnosti v uporabi se mora še-le priučiti in to je še posebne važnosti za tiste, ki morajo v izvrševanju svojih stanovskih dolžnosti mnogo govoriti (n. pr. za učitelje, svečenike, gledališčne igralce, pevce in vojake). In kako govorico najdemo često pri njih? Večkrat je docela nejasna in težko razumljiva, in poslušalec dobi vtis, da povzročuje daljši govor že naporno delovanje govoril. Vzrok temu je, da ne delujejo uspešno, ker se niso vadila prenašati tudi napore. Posledica tem prikaznim so bolezni v grlu in govorilih, ki jih prav često najdemo pri učiteljih. Utemeljeno je torej postopanje nemške vojne uprave, ki pošilja na govorilih obolele častnike z uspehom k pevskim učiteljem, da jih potom sistematsnega pevskega pouka priučé pravilni rabi organov.

Ko bi se torej dotičnik v mladostni dobi, ko so organi še gibčni in prožni, učil jih pravilno rabiti, bi se najbrž zmanjšalo število slučajev omenjene bolezni. Tako se zopet pokaže potreba fonetskega pouka v osnovnih šolah, osobito v prvem šolskem letu. Uvedbi pa nasprotujejo velike in izdatne težkoče. Na eni strani je dosedanja praksa preveč ukoreninjena, nego da bi jo mogli kar čez noč zapustiti, in na drugi strani je naobrazba učiteljskega osobja v tem oziru še nedostatna. Treba bo torej najprej upoštevati fonetiko pri pevskem pouku na učiteljiščih ter seznanjati gojence vsaj s teorijo tvorbe glasnikov. Uradno je to

že upeljano na učiteljskih vel. kn. Badenske, pa tudi splošne določbe za pruska učiteljska (iz l. 1902.) imajo sledečo opazko: „Wo die Zöglinge genügend gefördert sind, erstrecken sich im Seminar die sprachlichen Belehrungen auch auf die elementare Phonetik, behufs Herbeiführung der Erkenntnis der Grundbedingungen einer lautrichtigen und lauschönen Aussprache.“ — V večji meri se pa upošteva naš predmet na Francoskem, Angleškem in v Sev. Ameriki. Tam se nahajajo javni in zasebni tečajji, ki imajo namen, razširjati tudi pri preprostem ljudstvu zmisel za lepo in pravilno govorico. — Slične tečaje imajo še ponekod v Nemčiji (osobito za učitelje), pa tudi nekatere univerze niso zaostale.¹⁾ Glavna naloga teh tečajev je, seznanjati slušatelje s fonetskimi pravili ter njih praktično uporabo; urijo pa se slušatelji tudi v predavanju prozajskih in poetičnih proizvodov ter v prostem govoru.

Ker se fonetika začenja tudi v širjih krogih upoštevati, ni dvoma, da se bo nastanila v doglednem času tudi v naših šolah. V kateri smeri bi se mogla tukaj uvaževati, bo skušal pokazati pričujoči spis. — Vladajo pač še v tem oziru prav različni nazori; istina pa je, da tvarja fonetika nekako zvezo med pevskim in jezikovnim poukom, oziroma poukom v čitanju; kajti povsodi je treba upoštevati kakovost govornice, oziroma način tvorbe glasnikov.

Preden pa bomo zasledovali pogoje izrazite in pravilne govornice, se moramo seznaniti s človeškimi govorili in njih delovanjem; le takrat moremo rabiti njih poedine dele pravilno in z umom, ako jih poznamo! Seznaniti se moramo tudi s hibami v govorilih; da so vsled tega zdravstvena pravila za nas važna, je umevno.

¹⁾ Vseučilišče v Freiburgu ima kurz za „tehniko govorjenja“, Berlin lektorat za „umetnost predavanja“, takisto univerze v Lipskem, Halleju, Bonnu in Kraljevcu. Tudi avstrijska učna uprava ni zaostala. Na nemški univerzi v Pragi se je z letošnjim zimskim tečajem ustanovil lektorat za retoriko in izobrazbo glasu. Predava dr. Daiberg, gledališčni dramaturg.

II. Opis človeških govoril.

»Ugodno razvita govorila pospešujejo lepoto tona, fonetična naobrazba in izurjenost pa njegovo lepoto. Kjer se najdejo nedostatki v sestavi govoril, tam je treba več vaje. Pravilna uporaba fonetike zamore v tem slučaju ugodno vplivati na omenjene ovire. Dobro razviti organi pa so dedinska lastnina.«

(A. Böhme-Köhler.)

Človeška govorila sestojijo iz treh delov z različnimi funkcijami; ti deli so: dihala, jabolko in ustnik (Ansatzrohr). Dihalo ima nalogo, preskrbovati zrak, ki ga rabimo pri tvorbi glasnikov; jabolko in ustnik pa obdelujeta istočasno in neodvisno drug od drugega zračni tok, ki dohaja iz pljuč. V jabolku se navadno povzročuje tresanje omenjenega zračnega toka. Ustnik ima nalogo, izpreminjati glas, ki je nastal vsled tresanja; z ustnikom pa moremo tudi samostalno tvarjati glasnike, torej ne na podlagi tresajočega se zraka, ampak navadnega izdih.

Ker je dihanje prvi pogoj in vzrok vsakega glasú, moramo pričeti z opisom

a) dihala.

Pljuča leže v prsni duplini, na obeh straneh srca. Zrak dohaja semkaj skozi nosno in ustno duplino ter skozi jabolko in dušnik. Dušnik je podoben kanalu, ki se v spodnjem delu cepi na dve veji, izgubljaajoči se v pljuča. Hrustančevi obročki, iz katerih sestojajo dušnik, povzročujejo, da ostane ta vedno trden, in ovirajo, da se pri početku vzdih ne more stisniti. Ko bi se to zgodilo, bi se zadušili. Znotraj je dušnik pokrit s sluznico, ki ima na površju tanke, laskom podobne tvorine; ti laski se gibljejo v smeri na zunaj ter spravljajo na ta način nepotrebno slezo in prah, ki je došel semkaj vsled dihanja, navzven. Dušnik se deli liki drevesu v tanjše in tanjše veje, a zadnje vejice nosijo takozvane pljučne mehurčke (0,12 do 0,73 mm v premeru), kojih število

je ogromno (do 1800 milijonov) in ki bi lahko pokrili ploskev 200 m². Te mehurčke opletajo najtanjši razrastki pljučnih odvodnic in privodnic. Vsled te uredbe more torej zrak na jako obsežni ploskvi vplivati na kri; zgodi se pa to potom dihanja.

Množica zraka, ki jo vzdihamo, meri pri odraslem človeku okoli 2000 do 4500 cm³. Pljuča pa morejo sprejeti še za 1200 do 1600 cm³ več zraka, nego se to navadno godi. — Število dihljajev je v različnih življenskih dobah različno. Novorojenec diha v minuti povprečno 44krat; otrok od prvega do petega leta 26krat, pozneje 16 do 18krat, starčki zopet 20 do 22krat. Ako smo mirni, traja vzdih toliko časa kakor izdih, ali pa je prvi le za malo krajši.

Kako se vrši dihanje?

Prsno duplino deli od trebušne takozvana prepona. Ako ta ne deluje, je vzbočena navzgor; če se pa njena mišična vlakna skrčijo, postane oblika ploščata in pritiska navzdol na drobje, kakor tudi v smeri na zunaj. Posledica je, da se razširi prsna duplina, zrak se v nji stanjša in z dihanjem more sedaj dohajati nov zrak od zunaj; kajti tudi pljuča so se napela tako, da so izpolnila razširjeno prsno duplino. — To je vzdih. — Ko pa neha dohajati zrak, skrčijo se zopet prožni pljučni mehurci ter iztirajo del zraka, ki je bil v njih (okoli $\frac{1}{6}$), zopet na zunaj. (Izdih.) Pri izdihu ne sodeluje prepona, ampak le pri vzdihu.

S pomočjo trebušnih mišic moremo vzdih in izdih prav močno pospeševati ali tudi v hipu izvršiti. To je važno za pevca, kakor tudi za govornika.

Pri navadnem dihanju, n. pr. če sedimo, deluje samo prepona (preponsko dihanje); razširjajo se pri tem le spodnji deli pljuč, zgornji pa počivajo več ali manj. Če se pa gibljemo in delamo, opazujemo vzdigovanje in zniževanje celega oprsja (prsno dihanje). V tem slučaju delujejo cela pljuča. Pevci dajejo prednost preponskemu dihanju,

kajti pri tem je izdih miren in vsled tega tudi tresanje glasotvornic enakomerno. Tudi pri ljudskošolskem petju je to upoštevati.

Pri petju in govoru je izdih daljši nego vzdih. Pevci in govorniki morajo torej gledati na to, da izdihajo počasi. Merodajno pri tem ni, da se prejema čim več zraka v pljuča, ampak potrebno je, zrak izpuščati polagoma in enakomerno. Da se to doseže, treba je posebnih vaj.¹⁾

Pri petju in govorjenju dihamo tudi izdatneje, kajti takrat potrebujemo tri- do štirikrat več zraka, kakor če molčimo. V zadnjem slučaju dihamo navadno skozi nos, če pa govorimo ali pojemo, tudi skozi usta.

Negovanje dihala. Gibanje oprsja in prepone se more vršiti izdatno le tedaj, ako tega ne zabranjuje tesna obleka. Pri dihanju se ne upošteva toliko množina zraku, ampak njegova kakovost. — Normalno dihanje se vrši skozi nos. Zrak pride pri tem že nekoliko segret v jabolko in pljuča; tudi prah se na ta način primerno zadržuje.

1) Vaje v pravilnem in umnem dihanju so važne tudi za ljudsko šolo. Našim začetnikom zmanjkuje kar sredi besedi sape; niti na višjih stopnjah često ni bolje. Uravnati je torej delovanje mišic tako, da zamoremo izdihati kolikor mogoče počasi in da ne omahnejo mišice vsled nakratnega napora. Najbolje se vrše te vaje tako-le:

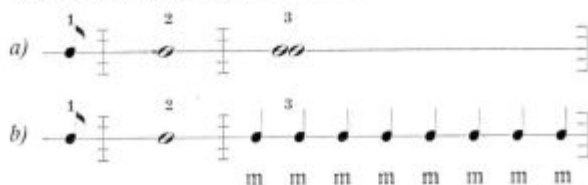
Učenec stoji neprisiljeno; oprsje je nalahko izbočeno, usta so zaprta.

1. Učenec vzdihne naglo skozi nos.

2. Vzdržuje sapo.

3. Izdiha, in sicer v početku tiho in polagoma. Pozneje naj izdiha v določenem ritmu (z izgovarjanjem glasnika „m“).

Ritem za označene vaje je sledeč:

b) Jabolko.

Jabolko je organ, ki ima nalogo, tvarjati glas. Nahaja se na sprednji strani vratu, med koščeno podlago jezika (podjezično kostjo) in dušnikom. Na sprednjem delu se prislanja koži vratu. Omenili smo že, da vodi skozi jabolko pot v pljuča.

Jabolko sestoji iz sledečih hrustancev:

Kolobarčasti hrustanec je podlaga drugim; nanj se opira ščitasti, ki brani notranje nežne dele in je vsled tega večji in trdneji, kakor so drugi. Zadnjo stran jabolka dopolnjujeta kopitasta hrustanca, ki stojita na zgornjem robu kolobarčastega in imata obliko tristranične piramide; obračati se moreta okoli navpične osi. Jabolčni poklopec je prožen hrustanec, ki je zvezan s ščitastim ter zapira vhod v jabolko, ako pijemo in požiramo jedi.

Notranja sluznica jabolke nareja na vsaki strani dve navprek napeti gubi. Spodnji par, ki je širji in ima ostreje robe, nazivljemo pravi glasotvornici, zgornji par pa, ki je debeleji in manj naprej štrleč, nepravi glasotvornici. Med pravo in nepravo glasotvornico se nahaja jabolčna malha, ki služi nekako za resonanco in ima sluznice, ki izločujejo tekočino, da ostanejo glasilke zmiraj vlažne in se ne izsuše vsled dihanja. Pri dihanju so glasotvornice ohlapne ter oddaljene druga od druge; zrak, ki dohaja v jabolko, more torej brez ovir dalje v dušnik ali pa obratno. Ako pa natezujemo mišice jabolčnih hrustancev, tedaj se napenjata pravi glasotvornici in nju roba se približujeta v toliko, da ostane med njima le ozka raza (glasilka); zračni tok, ki prihaja iz pljuč, se začne na tem mestu tresati vsled pretresa glasotvornic. Na ta način proizvajamo ton, ki je tem višji, čim močneje sta napeti pravi glasotvornici.¹⁾ Zgornji (nepravi) glasotvornici se ne udeležujeta pri tvorbi tonov.

¹⁾ Napačna je misel, da se človeški glas tvarja liki doneči struni, kajti glas bi bil na ta način — vsled kratkih glasotvornic (2 do 2,5 cm) — pač zelo šibek. Človeški glas je zrak, tresajoč se vsled glasotvornic.

Na zunanjem površju jabolka vidimo mišice, ki imajo namen, gibati posamezne hrustance. Ako jih nategujemo, napenjamo s tem tudi glasotvornici. V prvi vrsti pride v tem oziru v poštev ščitasti hrustanec, ki posredno povzročuje izpreminjave v tonovi višini.

Ako se obračata kopitasta hrustanca okoli daljše osi, razširjata s tem ploščino glasotvornic, oziroma: glasilka se stesni. —

Iz tega vidimo, da delovanje poedinih delov jabolka nikakor ni enostavno; da zamore celi glasovni aparat delovati sigurno, je treba k temu sistematičnega vežbanja; kajti pevec in govornik morata v izdatni meri imeti v oblasti funkcijo posameznih mišic.

Človek s kratkima glasotvornicama govori in poje v višjih legah, kakor oni z daljšima. Pri prvem je jabolko tudi razmerno manjše; zato je pri otrocih in ženskah tonova lega v višini. Najdaljše glasotvornice imajo odrasli možje, in sicer pevci — basisti. Opazovalo pa se je tudi, da imajo včasih tenoristi dolgi glasotvornici, ki ju pa zamorejo po potrebi samohotno skrajšati s pomočjo kopitastih hrustancev. V otroških letih raste jabolko enakomerno pri dečkih in deklicah; ob prestopku v pubertetno dobo (od 13. do 15. leta) pa se pri dečkih v primeroma kratkem času izdatno poveča. To je čas menjave glasu.

V tej dobi se prav mnogo glasov pokvari s tem, da se govori ali poje preglasno. Potrebno je, da učitelj svoje učence v tem oziru opazuje. Otroci, posebno dečki, imajo v tem času navadno hrapav in neprijeten glas, pri nekaterih se v višjih legah kar „prekucuje“ v nižjo oktavo. Ako s pripravnimi sredstvi opazujemo jabolko od znotraj, vidimo v njem navadno lahke otekline in rdečine; glasotvornici sta često zabrekli. Različnosti opazujemo v tej dobi tudi glede govornega in pevskega tona. Nekateri dečki govore že z moškim glasom, dočim še pojó z otroškim, ali pa obratno; navadno pa je značaj govornega in pevskega tona isti.

Nastopna preglednica nam kaže, v katerih letih se vrši menjava glasú, kedaj se pri dečkih javljajo prve prikazni glasovne menjave in kedaj nastopi moški glas.

Leto starosti	Deški glasovi		Ne morejo popevati vsled menjave glasú	Moški glasovi
	brez znakov glasovne menjave	z znaki glasovne menjave		
12	98·8 ⁰ o	1·2 ⁰ o	—	—
13	89·5 ⁰ o	5·1 ⁰ o	5·5 ⁰ o	—
14	67·4 ⁰ o	10 ⁰ o	22·7 ⁰ o	—
15	41 ⁰ o	12·2 ⁰ o	40·1 ⁰ o	6·7 ⁰ o
16	4·6 ⁰ o	22·6 ⁰ o	21·7 ⁰ o	51·2 ⁰ o
17	—	10·9 ⁰ o	14·2 ⁰ o	75 ⁰ o
18	—	1·2 ⁰ o	12·6 ⁰ o	86·2 ⁰ o
19	—	—	6·3 ⁰ o	93·7 ⁰ o

(Po dr. Paulsen.)

Ti rezultati veljajo za severno Nemčijo; pri nas se vrši menjava glasú malce poprej, a razlike so le malenkostne.

Ako govorimo ali pojemo v višjih tonskih legah, tedaj se vzdiguje jabolko nakvišku; istotako se znižuje jabolko pri proizvajanju globokih tonov. V zadnjem slučaju se tresajo še hrustančevi robi, kar daje večjo resonanco.¹⁾

Ko vzdihnemo, približujeta se roba glasotvornic, tako da se dotikata. Hočemo li sedaj izpregovoriti, treba nam ju je zopet razstrniti; to se zgodi z nekakim majhnim pokom. Če se to zgodi s preveliko silo, postane glas oster in hrapav. Ako pa glasotvornici prvotno nista bili docela v stiku, tedaj nam tudi ni treba, ju siloma oddaljevati, preden začnemo govoriti ali popevati, ampak tresti se moreta že takoj, ko dohaja sapa iz pljuč. Nekateri metodiki naglašujejo zadnji način zastavljanja glasú v ljudskošolskem petju (*gehauchter Stimmeinsatz*), in sicer radi tega, da se varujejo nežni glasovi.

¹⁾ Pri višjih tonih trepečejo le robi glasotvornic.

V umetnem pevskem pouku se goji večinoma prvi način (*Stimmeinsatz bei Glottisschluss; harter Stimmeinsatz*).

Pri globokem dihanju se odstranjujeta obe pravi glasotvornici tako močno druga od druge, da ste večinoma skriti pod nepravima, in to radi tega, da ju sapa, kojo izdihamo, ne izsuši preveč. Ako slišimo pri vzdihu in izdihu majhen hrušč v jabolki, nam je to dokaz, da se glasotvornici še gibljeta in da ne moremo v potrebni meri razširjati glasilke.

Omenili smo že, da je tonova višina zavisna od moči, s katero napenjamo glasotvornici. A to ni edini vzrok. Višje glasove dosežamo tudi, če silimo sapa z večjo močjo iz pljuč. Posledica tega je, da moremo tone v prav visokih legah popevati le glasno, a v nižjih legah bolj tiho. Delo, ki bi ga morale opravljati jabolčne mišice, prevzame sedaj zračni pritisk. Ako pa delujeta obe sili, zamoremo proizvajati najvišje tone našega glasovnega obsega. K temu je treba seveda zopet vaje, da pri močnejši sapi ne pojemo višje, kakor se zahteva, in pri slabem ne nižje. Zbori, v katerih prevladujejo tenoristi (oziroma sopranisti) in ki niso dobro izvežbani, pojo radi vedno višje; če so pa tenoristi šibki, pada višina.

Hočemo li z glasom počasi naraščati, tedaj moramo glasotvornici v početku močno napeti, da zamoreta potem, ko prihaja vedno močnejša sapa iz pljuč, tudi v tej meri popuščati; sicer bi postajal glas višji. Iz tega je razvidno, zakaj je težje popevati tiho; regulaciji v napenjanju glasotvornic se priučimo težje kakor pa različni uporabi sape.

Višje glasove tvarjamo pa še na tretji način, namreč s skrajšanjem glasotvornic, ko stisnemo njih zadnje konce vsaksebi; v tem slučaju se nekateri deli ne morejo tresti in trepetajoča ploskev postane manjša.

Meje človeškega glasovnega obsega niso stalno določene. Najnižji glas, o katerem doslej vemo, je kontra-f (s 43 tresaji), kojega je pel basist Fischer (v XVIII. stoletju).

Navadni soprani dosežejo \bar{c} (s 1024 tresaji), koloraturne pevke pojó še \bar{g} (s 1536 tresaji). Najširji obseg človeškega glasú je torej približno šest oktav; najvišje tone opazujemo pa v otroških krikih (2500 do 3000 tresajev).

Teorija registrov. — Ako se pri tvorbi glasú treseta glasotvornici v celoti, tedaj se prenašajo ti tresaji tudi na dušnik in na mišice v obližju. Ves prostor pod jabolko tvarja nekak resonančni prostor; tone, ki nastajajo vsled delovanja vseh jabolčnih živcev in mišic, imenujemo prsne. — Napenjamo li glasotvornici močnejše, tako da se morejo tresti le robi, tedaj se tako tresanje ne more širiti v obsežnejem prostoru, ampak se opazuje le po duplinah glave (glavini glasovi). Od jabolčnih živcev delujejo v tem slučaju le zgornji. — Glasove prve vrste nazivljemo prsni register, slednje glavni register; meja med obema je navadno \bar{f} .

Ženski glasovni obseg. meja registrov

Moški glasovni obseg.

prsni register glavni register.

Ako prehaja neizvežban pevec iz prvega registra v drugega, tedaj se vrši ta prehod nagloma; on ga ne more prikriti in na dotičnem mestu se mu glas takorekoč prekucne ali pa postane nezanesljiv. Pevec po poklicu pa mora ta prehod prikriti; to doseže le po mnogih vajah. — Tudi pri otrocih ljudskošolske dobe se mora meja registrov ublažiti.

Preostaja nam še vprašanje: Katera razlika je med govornim in pevskim tonom? Pri petju zategujemo samoglasnike ter jih pustimo delj časa na isti tonovi višini;

pri govoru tega ne storimo. Govorni glas obsega približno tone ene oktave, pevski pa dveh. Nedostatki v govorici se pa javljajo navadno tudi pri petju.

Zdravstvena pravila.

Kakor za pljuča, tako je nečist in izprijen zrak škodljiv tudi za jabolko. Ne govórimo torej tamkaj, kjer se praši, pa tudi ne tam, kjer se vsled dela in ropota dviguje prah. Na takih krajih bi morali govoriti glasneje in bi spravili mnogo prahu v dihala.

Ne omehkužimo svojih dihal in govornih organov, ampak utrjujmo jih primerno; prehodi toplote ne morejo potem toliko škodovati. Škodljiv je suh zrak, ki je posledica zračne kurjave; on izsušuje sluznice, ki imajo namen, ohranjati organe prožne.

Prepiha se istotako varujmo; veter pa je škodljiv le tedaj, če je suh in donaša prah.

Vročá jedila in vroče pijače so škodljive tudi govorilom; takisto jih dražijo gnile tvarine, ki dohajajo iz izprijenih zob.

Zdravemu odraslemu človeku ne škoduje zmerno uživanje tobaka in alkohola. Kdor pa nima zdravih govoril, naj se ju varuje.

Ozkih in visokih ovratnikov ne rabimo, kajti ti ovirajo delovanje govoril.

Če govorimo in pojemo, nosimo glavo po koncu; le takrat morejo posamezni organi tudi delovati neovirano in se ne utrudijo kmalu.

V času menjave glasú naj ne poje otrok naporno, pa tudi kričati ne sme. Glas se v tem času lahko docela pokvari. Isto velja tudi za slučaj, da je glas hripav.

Premočno kašljanje in hrkanje ni v prid. Hrkajmo le, kadar je treba slez odstraniti iz dihal.

Slabotni in bolehní ljudje ne smejo govoriti in pevati preglasno. Dobro in izdatno krepilo pa je petje za tiste, ki imajo ozko oprsje; s petjem se jim more razširiti.

c) Ustnik.

S tem imenom zaznamujemo dele govoril, ki se nahajajo nad jabolkom; to sta 1. ustna in 2. nosna duplina.

1. Zunanja koža prehaja na ustnah v sluzino, ki zastira vso ustno duplino. Stropu tej duplini pravimo nebo (sprednje trdo in zadnje mehko nebo). Na zadnjem prostem koncu visi proti žrelu takozvani jeziček in na njega vsaki strani se nahajata dve kožnati gubi — nebna obloka, ki lahko ustno duplino zmanjšata s tem, da se približujeta jezikovnemu korenu. Na dnú med oblokama leži še na vsaki strani žleza (bezgalka), ki rada oteka, na dnu ustne dupline pa jezik.

2. Nosna duplina se nahaja med lobanjsko duplino in očesnima duplinama. Razdeljena je v dve polovini in se odpira zadaj v žrelo. Zunanja koža prehaja na nozdrvih v nosno sluznico; nosni duplini pa tvarja dnó nebo, ki je obenem strop ustni duplini.

Z zadnjima odprtinama nosne dupline je ta v zvezi s podolgovatim žrelom, ki prehaja zopet v golt in pozneje v požiralnik. Iz žrela vodi še cev v ušesno duplino. Nosno duplino moremo ločiti popolnoma in neprodušno od žrela s tem, da privzdignemo imenovana nebna obloka. — Gibanje nebni oblokov je torej dvojno: nakvišku (posebno pri tvorbi samoglasnikov) ali pa navzdol h korenu jezika; zadnje povzročuje zaoženje ustne dupline in žrela. Pri dihanju pa visita prosto nad žrelom; če se vsled izhajajoče sape začneta tresati, nastane hrušč, kojemu pravimo smrčanje.

Pripeti se često, da se nebna obloka ne vzdigujeta normalno, posebno takrat ne, če je treba zapirati nosno duplino od spodaj. Takrat zadobi glas nekak nosljat značaj, kajti tresajoč se zrak dohaja deloma tudi v nosno duplino, mesto samo v ustno. Čim bolj se pri tem približujeta nebna obloka jeziku, tem bolj izrazit je nosljat glas. Mogoče je še, da povzročuje nosljat glas koren jezika, ako se večkrat

neprimerno močno vzdiguje proti nebni obloki. Povod nosljati govorici so pa tudi bolezni v nosu in v žrelu; včasih je tudi posledica pomanjkljivega posluha. — Nosljat ton odstranjamo, vadeč se pravilnega dihanja in tvarjanja glasnikov, t. j. na podlagi izrazite govorice. Nebne obloke pa je uriti v privzdigovanju; dobro je v ta namen večkrat prav jasno in na dolgo izgovarjati zlog: *ma*.

Katerega pomena so drugi deli ustnika in kako delujejo?

Če govorimo, vidimo na prvi hip gibanje spodnje čeljustne kosti. Akoprav se nam to gibanje dozdeva enostavno, je vendarle raznovrstno. Če izgovarjamo n. pr. *a*, se pomiče kost navzdol; če tvarjamo *i*, pa navzgor; pri *s* vidimo gibanje navspred, pri *f* navzad.

Kako deluje dno ust z jezikom?

Oba dela sta v tako tesni zvezi, da lahko iz gibanja prvega sklepamo na gibanje drugega. Ako govorimo zlog *la* zaporedoma, opazujemo odbijanje navzdol; če pa tvarjamo istotako zaporedoma zlog *ka*, vidimo pomikanje navzgor. Pritisnemo li, če izgovarjamo n. pr. *a* ali *o*, dno ustni duplini s prstom nekoliko navzgor, zaslišimo nekak stlačen glas, ki ga nazivljamo *nebni glas*. Ta nastane vselej, kadar privzdigujemo močno koren jezika; kajti takrat ne more tresajoči se zrak uiti brez ovirov iz jabolka. Pri otrocih najdemo često to prikazen in navajati jih je, da polagajo jezik mirno in globoko, nekako vzbočeno navzdol.

Jezik sam pa se mora gibati le ob robih, ne pa v korenu. Hočemo se-li prepričati, da polagamo jezik pravilno, tedaj moramo nekaj časa brenčati nosnik *m*; vidimo li pri tem, da se tresajo robi ustnic, tedaj nam je to dokaz, da more zrak brez ovirov v ustno duplino in odtod k ustnicam. Brez tega govorica ni jasna. Jezik pa je treba še uvežbati; zlasti mora postati gibak; to se zgodi, če urimo njegov konec v vodoravnem gibanju med zobmi. So ljudje, ki imajo še od

mladih let sem velik in nekako gručast jezik; njim ne pomaga vaja, jezik ostane neokreten in govorica takih ljudi je nekako udušena.

Spregovoriti nam je še o gibanju ustnic. To gibanje je pasivno in aktivno. Prvo je spojeno z gibanjem spodnjih čeljusti, drugo je samostojno. Za nas pridejo v poštev sledeči slučaji aktivnega gibanja:

Razpoki podobno razširjanje ustnic, če zavlečemo ustne kote (če izgovarjamo: *i*); zaokroževanje ustnic s krajšanjem njih dolgostnega premera (*o*); porivanje ustnic naprej, v zvezi z zaokroževanjem (*u*).

S pomočjo ustne dupline in nje delov tvarjamo glasnike samostojno (n. pr. pri šepetanju) ali pa pretvarjamo donečo sapo, ki dohaja iz jabolka, v glasnike; v zadnjem slučaju se glas tudi ojačuje, kajti tresajo se z jabolkom vred i deli ustne in nosne dupline. Moč in kakovost glasú torej ni zavisna le od čvrstih pljuč, ampak in osobito od ugodne oblike ustne dupline. Le energija glasú ima svoj izvor v zdravih in ugodno ustvarjenih pljučih. S slabejo sapo in brez velikega napora proizvaja izvežban pevec lahko najlepše in najmočnejše glasove. Tajnost lepega glasú leži vsled tega v večji meri v ustniku nego v grlu. Ustna duplina ni ustvarjena pri vseh ljudeh enako; iz tega izvirajo tudi osebne posebnosti glede barvenosti govorice. Po govoru spoznamo takoj znanca. — Kakovost glasotvornic pride v tem oziru v poštev še-le na drugem mestu, takisto sestav nosne dupline in kakovost žrela.

Ako razširimo ali zožimo ustno duplino, dobimo večji ali manjši resonančni prostor; ta izpreminjava je podlaga tvorbi različnih samoglasnikov, ki so z akustičnega stališča neka mešanica raznih alikvotnih tonov. Pri samoglasniku *u* slišimo n. pr. samo temeljni ton; zato doni tako zaduhlo in prazno. Pri *o* zapazimo že oktavo s temeljnim tonom vred, *a*, *e* in *i* pa imajo zaporedoma več alikvotnih

tonov; *i* se glasi vsled tega tudi tako rezko. Tvarjamo pa samoglasnike le z izpreminjanjem resonančnega prostora — ustne dupline.

Soglasniki nastajajo vsled delovanja posameznih delov ustne dupline (ustnic, zob, jezikovnega konca in korena); sapi moramo tukaj nekako zapirati pot ali pa jo zadrževati, dočim pri izgovarjanju samoglasnikov odpiramo ustno duplino več ali manj na široko, da jo torej tresajoči se zrak more zapustiti brez ovir. Ako vpoštevamo ta dva momenta, vidimo, da sta mogoča dva položaja ustne dupline, in sicer:

a) Položaj drgnjenja. Ustna duplina se na določenem mestu stesni in sicer tako, da povzročuje izhajajoča sapa na tem mestu hrušč; na ta način tvarjamo takozvane drgalce. Drgnjenje pa se vrši ali ob ustnicah (*v, f*), ob jezikovem koncu (*s, š, c, č, z, ž*) ali pa ob jezikovem korenu (*j, h*).

b) Zaporni položaj. Ustno duplino zatvorimo ali z ustnicama (ustniki: *p, b, m*), z jezikovim koncem za zgornjimi sekavci (zobnika: *d, t*) ali pa z jezikovim korenem ob mehkem nebu (goltnika: *k, g*). — (Pri izgovarjanju soglasnika *l* izpuščamo sapo brez ovir iz ustnika, samo drugo pot ji določimo; pri *r* pa jo zaporedoma prekinjamo.)

Pri vseh doslej omenjenih glasnikih je bilo treba privzdigati nebna obloka, ki zapirata sapi vhod v nosno duplino. Ako pa tvarjamo nosnika (*m, n*), treba jo je spuščati ali edino tja (*m*) ali le deloma (*n*).

Pomen ustne dupline uvidevamo najbolje takrat, če tvarjamo doneče glasnike brez tona, t. j. če šepčemo. Tačas delujejo le posamezni deli ustne dupline in vendar moremo izražati razločno vse glasnike. Glasilka je sicer deloma odprta, a sapa, ki pohaja skozi jabolko, nima toliko moči, da bi povzročila tresanje glasotvornic; to pa je potrebno pri navadni glasni govorici. Da ne sodelujeta glasotvornici

pri šepetu, o tem se uverimo lahko, če se dotaknemo s prstom jabolka; ono je popolnoma mirno.

Med glasno in šepetajočo govorico uvrstimo še takozvano mrmljanje. Ako mrmljamo, tedaj sodelujeta glasotvornici le prav malo in nepopolno.

Razvoj govorice pri poedinem človeku.

Že v kriku novorojenca opažamo individualne posebnosti.

V 10 slučajih slišimo približno samo enkrat samoglasnike in od teh ponajveč *e*, redkeje *a*. Tonova višina se pomiče navadno okoli \bar{a} in \bar{h} , ter obsega večinoma le 2 do 3 poltone.

Ko je dojenec star približno 5 tednov, tedaj začne izraževati s kričanjem že svoje čutno stanje, najpoprej svojo nevoljo, kasneje tudi veselje. Oba krika pa se razločujeta; pri prvem je nastav glasú nekako trd, pri drugem bolj rahel. — Prve zloge, ki jih začne izgovarjati, tvarja otrok s pomočjo ustnic, kasneje tudi z jezikovim koncem. To prikazen umemo, če pomislimo, da so ti deli ustnika najbolj gibčni in jih vsled tega otrok nadvladuje najlažje. Zaporedba soglasnikov je približno sledeča: *b, p, m, v, f, d, t, n*. Soglasniki, ki jih tvarjamo z jezikovim koncem, nastopajo šele polagoma v poznejših dobah in takrat še pogosto nejasno in nerazločno. — Glasovni obseg se širi istotako le polagoma. Otroci imajo v času prestopa v šolsko dobo približno glasovni obseg ene kvinte, in sicer v jako različni višini. Od tukaj se pomnoži polagoma število tonov navzgor in navzdol. Glasovni obseg pa je v tem času pri dečkih in pri deklicah približno enak; pri deklicah pa se razširja v početku šolske dobe malce hitreje, a ko so stare približno 11 let, tedaj jih dohitijo zopet dečki. Ves tonski obseg je sedaj še enkrat tako velik, kakor ob vstopu v šolo. Odslej raste pri obeh spolih le malo.

Zanimivi so uspehi preiskovanj *dr. Paulsena* (v Kielu); priobčujemo jih v naslednjih pregledih:

1. Glasovni obseg v raznih dobah, glede na število poltonov:

Leto starosti	Dečki	Moški	Deklice
6	8—13 poltonov	—	8—13 poltonov
7	8—13 „	—	10—20 „
8	8—17 „	—	13—21 „
9	10—21 „	—	13—22 „
10	13—22 „	—	16—25 „
11	16—25 „	—	16—25 „
12	16—25 „	—	18—25 „
13	16—25 „	—	18—27 „
14	16—27 „	—	18—25 „
15	13—25 „	—	18—25 „
16	12—25 „	11—23 poltonov	18—25 „
17	11—17 „	11—23 „	20—27 „
18	—	12—25 „	19—28 „
19	—	9—25 „	20—27 „
20	—	13—27 „	20—29 „

2. Glasovni obseg z ozirom na število oktav: (Gl. preglednico na str. 40).

3. Glasovni obseg glede tonove lege: (Gl. preglednico na str. 41).

Z malimi izpremembami veljajo označeni rezultati (po teh preglednicah) pač tudi za naše kraje. — O menjavi glasu, ki se vrši v zadnjem delu otroške dobe, smo že razpravljali.

Pri moških obsega govorni glas navadno tone *A-d*, pri ženskah je (kakor pri otrocih) njegova lega za oktavo višja.

V starosti opeša tudi glas. Hrustanci jabolka okostene polagoma; s tem postane glas nezanesljiv in trepetajoč, ker

pojema prožnost in gibčnost glasila. Najdemo pa tudi starčke s prav čilim in krepkim glasom.

Kronične prikazni v ustniku in jabolku.

Za učitelja je neobhodno potrebno, da pozna povzročitelje govornih napak ter ve za vzroke, zakaj se morajo

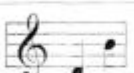

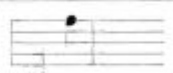
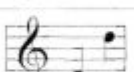

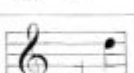
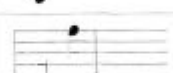

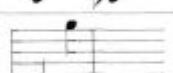
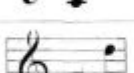
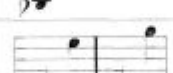

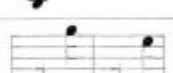
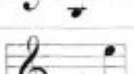
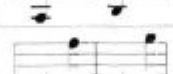

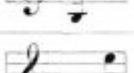

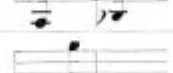

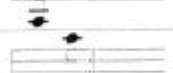
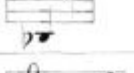

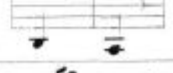
Leto starosti	Deški glasovi z obsegom			Moški glasovi z obsegom			Dekliški glasovi z obsegom		
	do 1 oktave	1 do 2 oktav	2 oktav in več	do 1 oktave	1 do 2 oktav	2 oktav in več	do 1 oktave	1 do 2 oktav	2 oktav in več
6	96·2	3·8	—				89·6	10·4	—
7	91	9	—				46	53·6	0·4
8	68	31·2	0·8				26·8	73·2	—
9	20·2	79·4	0·4				8	88	4
10	12·5	83·7	3·9				5·6	85·6	8·8
11	6·8	80·9	12·4				1·6	82·1	16·4
12	2·4	77·9	19·8				1·2	71·8	26·9
13	2·8	74·8	22·3				0·4	64·4	35·2
14	8·3	67·9	23·6				—	73·3	26·7
15	11·1	65·6	23·6	22·7	58·9	18	—	81·6	18·4
16	23·8	62·9	13·6	27	64·8	8·1	—	71·4	28·6
17	30·3	69·4	—	30·9	62·2	7	—	55·6	44·4
18				19·5	68·5	12·5	—	59·5	40·5
19				22·1	59·5	18·7	—	67·7	32·3
20				10	60	30	—	50	50

često nekateri deli našega glasbila le siloma privaditi pravilnemu delovanju.

Najde li učitelj, da se mora ovira odstraniti po zdravniški operaciji (ki je često prav malenkostna), je treba opozoriti starše na to.

Najnavadnejši slučajji so sledeči:

V nosu so zabuhline v sluznici in ločilna pregraja je nagnjena. Vsled tega diha dotičnik težko skozi nos;

Leto	Pri dečkih		Pri deklicah	
	75 ⁰ 0	25 ⁰ 0	75 ⁰ 0	25 ⁰ 0
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13	 			
14				
15				

glasniki, katere tvarja, niso polnodoneči in izgovarjanje nosnikov mu dela težave.

V žrelu naletimo včasih na povečane žleze (bezgalke). Nekateri otroci nagibajo kaj radi k tej bolezni, ki je zelo razširjena in ki vpliva na resonanco glasu; glas doni nekako stlačeno.

Kronični nahod v žrelu je posledica poprej omenjene bolezni, pa tudi škodljivih zunanjih vplivov, kakor: slabega zraka, vročih jedi in pijač, tobaka in alokohola.

V ustni duplini vidimo mnogokrat praznine v vrsti zob. Skrbe med sekavci ovirajo pravilno tvarjanje sičnikov in ustnikov, pa tudi nekaterih samoglasnikov (*i, u*) ter vplivajo na kakovost tona; isto velja o zobeh, ki so vzrastli po strani.

Preveč razvit ali celo nacepljen jeziček tudi ovira pravilno tvarjanje glasnikov; kajti nosne dupline ne moremo docela zapirati in glas dobi nosljat značaj.

Prevelik jezik moti vsled svoje neokretnosti v pravilni govorici. V jabolku naletimo tupatam na odebeljeni jabolčni poklopec, kakor tudi na vzdebeljene hrustance in glasotvornice. Zdravniške pomoči v teh dveh slučajih ni.

III. Kako je tvarjati glasnike pri govorjenju in petju.

S fonetičnega stališča se moramo najpoprej baviti s tvarjanjem samoglasnikov. Pri njih izgovarjanju najdemo često velike nedostatke glede tvorbe in jasnosti. Pri otrokih so ob času vstopa v šolo posamezni deli ustnika še neokretni in mišice ustne dupline in žrela ne delujejo pravilno in sigurno; to je zlasti vzrok nepravilnega tvarjanja nekaterih soglasnikov n. pr. *j, h, k*. Pri narodih s polnodonečim jezikom (n. pr. Italijanih) te prikazni ne najdemo, kajti vsled izdatne uporabe samoglasnikov postane tudi ustnik bolj gibčen in že otroci govore jasno in razločno. Našo deco pa moramo še le urediti sistematičnim potom v tvorbi posa-

meznih glasnikov. Postopati je nazorno s pomočjo nazoril; otrokom moramo pokazati, kako delujejo posamezni deli naših govoril; v to ne zadostuje samo zgled učitelja. Treba je, da tvarja učenec glasnike nekako umstvenim potom, ne samo na podlagi posnemanja.

Kot učno sredstvo se priporoča model človeških govoril (v nadnaravni velikosti), na katerem se lahko razkazujejo položaji posameznih delov pri tvorbi poedinih glasnikov. Zelo rabljiv je: *Apparat zur plastischen Darstellung der Lautbildung in den menschlichen Stimm- und Sprachorganen* von Aug. *Böhme-Köhler* (Leipzig, Liebigstraße 8). Cena je 100 Mk (z 20% popustom). Slika 1. (na str. 45.) nam predstavlja aparat.¹⁾

Tudi stenske slike je dobiti: „*Neue Anschauungstafeln zur Lautbildung*« von Feliks *Kollenk*, Lehrer in Geringswalde i. S. Selbstverlag. (33 tabel v velikosti 21 × 26 cm za 12.50 Mk.)

I. Tvarjanje samoglasnikov.

Samoglasniki *u*, *a* in *i* tvarjajo temelj celemu sistemu samoglasnikov, kajti pri tvorbi je oblika ustnika pri vsakem docela druga. Tudi po posluhu najdemo, da je barvenost prvega nekako temna, drugega nevtralna in zadnjega jasna. Od soglasnikov se razlikujejo samoglasniki v tem, da done, dočim soglasniki nekako šume in hrušče.

Ako se oziramo na obrazovanje, razločujemo lahko dve vrsti samoglasnikov in sicer: *u-o-a* ter *a-e-i*. Obravnavati hočemo najprej prvo, takozvano ustnično vrsto, v razliki od jezikovne vrste.

¹⁾ Opomba. Model ima sledeče dele:

3 jabolka (eno normalno in dve prenategnjeni),

3 nebne oboke (za samoglasnike *u*, *o*, *a*),

2 polovični zgornji čeljusti (za vokale *o*, *a* in *i*, *u*),
zgornje ustnice in

9 jezikov za različne značilne samoglasnike in soglasnike.

u.

Izmed vseh samoglasnikov tvarjamo tega najlaglje in najhitreje pravilno; zaradi tega začnemo z njim tudi naše fonetične vaje.

Ako izgovarjamo *u*, moramo ustnici stesniti ter ju pomoliti naprej; jabolko pomaknemo malce nižje, da podaljšamo s tem ustnik in zadobimo potrebni resonančni prostor. Jezik leži mirno ter je v sredini nekaj znižan; njegov konec se ne sme dotikati zob. Obe vrsti sekavcev sta toliko oddaljeni, da pomolimo lahko med nju palec.

Kako nam je postopati pri obravnavi tega glasnika?

Potrebno je, da poznajo učenci glavne dele človeškega govornega organa: jabolko, trdo in mehko nebo, zgornje in spodnje sekavce, konec in koren jezika, ustnice, ustni kot, spodnjo čeljust in nos. Vse vaje, ki se vrše v ta namen, morajo biti urejene tako, da jih proizvaja lahko ves razred, daši je treba, da se peča učitelj mnogo s poedinci. — Razvijal pa bo učitelj položaj ustnic, ki se vpoštevata v prvi vrsti približno tako:

„Pomaknite ustnice naprej! Še dalje! Tako-le! Napravili ste zdaj nekak rilec. Potipljite ga z desno roko! Narisati hočem, kakšne so zdaj ustnice.“

Učitelj nariše krožec *o*; ta zaznamenuje odslej vedno glas *u*; če ga učenci vidijo, spomnijo se vselej, kako morajo postavljati ustnice. — „Poslušajte!“ Učitelj izgovori glasnik; posamezni učenci poskušajo za njim, učitelj popravlja; paziti je, da ne govore preglasno.

Vaja v zboru, in sicer po narekovanju učiteljevem:

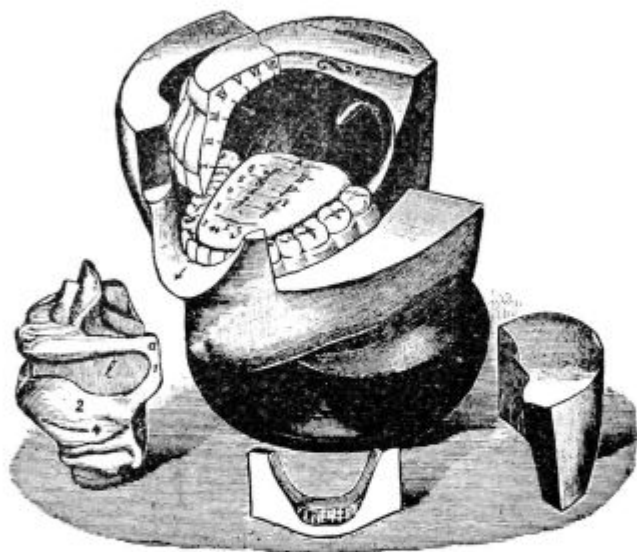
1. „Napravite rilec!“
2. „Govorite!“

o.

Ako odpremo usta malo bolj kakor pri prejšnjem glasniku in pomaknemo ustne nekaj nazaj ter pustimo jezik v prvotni mirni leži, tedaj zaslišimo *o*. Iz *u* prehajamo torej

lahko na omenjeni način v o. Resonančni prostor je postal drug in glas se je spremenil; zdaj je višji. Zobé je treba toliko oddaljiti, da lahko vtaknemo palec vmes.

Učno postopanje: „Pomaknite ustne naprej! Pokažite kazalca desne in leve roke! Položite prste na levi in desni ustni kot! Porinite ustna kota malo proti sredini!

1. slika.

Narisal bom, kakšne so sedaj ustnice!“ Učitelj nariše nekaj večji krožec kakor poprej O. — Primerjanje.

Vaja: 1. „Ustnice zaokrožite!“

2. „Govorite!“

a.

Odpremo li usta močneje, pomaknivši spodnjo čeljust navzdol, tedaj se tudi ustna duplina poveča in zadobi nekako livkasto obliko. Jezik mora ostati v ploščnati leži

in njegov konec se dotika spodnjih sekavcev. Učitelju je treba, da se o tem pri poedincih prepriča; slaba leža jezika se popravi z žličko ali drugim pripravnim orodjem. — Ustne je treba zaokrožiti malce podolgota. — Če izgovarjamo *a*, tedaj se izliva glaseči se zračni tok takorekoč brez ovir iz ustne dupline na zunaj: radi tega se imenuje ta samoglasnik prvotni¹⁾ in njegova resonanca je približno za celo oktavo višja kakor pri prejšnjem.

Učno postopanje: „Pomaknite spodnjo čeljust navzdol! Odprite usta na široko! Narisal bom obliko ust!“ Učitelj nariše elipso \circ . — „Vteknite palec desne roke med zobe! Pomikajte ga sem in tja!“ Učitelj zapoje *a*, učenci posamezno za njim. (Kako se počituje tvorba tega glasnika, gl. sliko 2. na str. 47.)

- Vaja: 1. „Zinite!“
2. „Govorite!“

Opomba. Samoglasniki *u - o - a* se naj odslej tvarjajo še vrstoma v eni sapi, tako da prehaja drug v drugega. Delujejo pri tem le posamezni deli ustnika. Tako se tudi naj vadijo glasniki v šepetajočem govoru, t. j. brez sodelovanja glasotvornic. — Priporočati je tudi sledečo vajo:

Preden tvarjamo glasnike, ostanejo usta zaprta; a odpiramo jih v hipu (brenčimo lahko poprej nosnik „m“), n. pr.

m - m - o - a a - o - m - m

¹⁾ Vsi drugi vokali so le določene izpreminjave oblike tega temeljnega samoglasnika. Znano je vsakemu učitelju, da je treba precej truda, preden morejo učenci izgovarjati pravilni in jasno doneč *a*. Doneča sapa, ki prihaja iz dihala, se mora lomiti še-le spredaj, na trdem nebu, ne pa že poprej ob mehkem; kajti v tem slučaju zaslišimo zadehel, takozvani nebni *a*. To tudi ni mogoče, če pomikamo jezik nazaj k žrelu ali pa pritiskamo z jezikovim korenem na jabolko in s tem zaviramo sapi izhod (stisnjeni *a*). Ako povzdignemo jezik in silimo sapa v nosno duplino, zaslišimo nosljati *a*.

Na ta način navajamo ustnice pravilnemu in intenzivnemu delovanju.

Z obravnavanimi samoglasniki je treba spajati soglasnike, in sicer najpoprej tiste, ki jih tvarjamo s pomočjo ustnic. Radi preglednosti pa se na tem mestu ne bomo pečali z označenimi vajami, ampak prestopimo k drugi vrsti samoglasnikov (*a - e - i*).

2. slika.

e.

Ako tvarjamo zaporedoma samoglasnike *a - e - i*, moramo premikati ustnice zmiraj bolj k zobom, usta pa polagoma širiti. Koren jezika se vzhane malce kvišku, konec jezika porinemo naprej ter ga nekaj privzdignemo. (Jezikovni samoglasniki.)

Učno postopanje: „Razširite usta, kakor to storimo, če se smejemo! Ne predaleč!“ Učitelj nariše: ○.

Vaja: 1. „Širite usta na široko!“

2. „Zapojte e!“

i.

Ustnice razširimo še bolj ter jih pomaknemo z večjo silo nazaj; koren jezika se privzdigne v večji meri in njegov konec se prilega prav lahko spodnji vrsti sekavcev.

Privzdignemo li jezikov konec še bolj, tedaj ne slišimo več samoglasnika, ampak nekak hrušč; kajti sapa sedaj ne more brez ovir skozi ustno duplino. Samoglasnik *i* tvarja torej nekak konec samoglasniške vrste.

Pri izgovarjanju našega samoglasnika se pomiče jabolko nakvišku; vsled tega postane ustnik krajši in resonanca višja. Tvarjamo li vokale *u - o - a - e - i* zaporedoma šepetajoč, tedaj zapazimo, kako raste tonova višina pri vsakem naslednjem glasniku. Zadnji zveni najbolj jasno in rezko.

Učno postopanje: „Razširite ustnice! Tako-le: ○. Vtaknite levi in desni kazalec v ustna kota ter raztegnite ž njima ustnice! Govorite *i*!“

Vaja: 1. „Razširite ustnice!“

2. „Govorite!“

Opomba. Samoglasnike je vežbati na raznih tonovih višinah glasovnega obsega, začenši z govornim tonom. Važno je tudi, da se izgovarjajo samoglasniki iste vrste zaporedoma v eni sapi; na ta način se uverimo o vplivu izpreminjave ustne dupline na kakovost glasnika. Če izgovarjamo n. pr. *u* ter ustno duplino polagoma širimo, zaslišimo zaporedoma *o* in *a*.

Vobče pa je pri tvorbi glasnikov vpoštovati tele momente:

1. Izdihajočo sapo (ki mora biti toliko močna, da spravi glasotvornici v tresanje); 2. postavljanje glasotvornic v potrebno lego, in 3. pripravo potrebnega resonančnega prostora v ustni duplini; oboje pa mora biti pripravljeno tisti hip, ko začne dohajati sapa iz pljuč.

2. Tvarjanje soglasnikov.¹⁾

Kakor smo videli iz dosedanje razprave, so samoglasniki zvoki, ki nastajajo vsled rednega tresanja zraka v ustniku. Soglasniki pa so hrušči, koje povzročujejo ovire, ki zastavljajo izhajajočo sapa v ustni duplini. Vsled tega soglasniki tudi nimajo določene tonove višine in so pravzaprav nadaljevanje samoglasniške vrste, koje konec sta *u* in *i*. Ako privzdigujeemo, kadar izgovarjamo *i*, koren jezika še bolj proti nebu, opažamo prav jasno, kako se mora sapa celo siliti skozi ožino. Zaslišimo pa *j*; ž njim se torej nadaljuje samoglasniška vrsta. — Oglejmo si drugi konec vrste pri *u*. Če izgovarjamo *u*, tedaj tvarjata ustnici ozek rilec; ako ju primaknemo še bolj drugo proti drugi, zaslišimo že spet soglasnik, in sicer *v*, ker sapa ne more več brez vseh ovir iz ustne dupline. Soglasnik *v* nadaljuje potemtakem vrsto samoglasnikov na drugem koncu.

Zasledujemo to vrsto dalje!

Če izgovarjamo *v*, tedaj je sapa, ki sili skozi ozko razpoko ustnic, doneča; spuščajoč pa nedonečo sapa, zaslišimo *f*.

Če zatvorimo usta docela isti hip, ko hoče izhajati doneča sapa, tedaj zaslišimo *b*. Ako storimo to pri nedoneči

¹⁾ Opomba. Stari umetniški pevski pouk (bel canto) je vpošieval le jasno in pravilno tvarjanje samoglasnikov; najbolj priljubljeni so bili seveda jasni in zveneči samoglasniki (v prvi vrsti *a*). Bila je to doba virtuoznega petja, ko je prevladovala melodija. Ljudje so se divili sladkim arijam; zato se ni čuditi, da je bilo besedilo precej stranske vrednosti in da so v tem oziru tudi inače slavni skladatelji včasih postopali prav površno.

Pri modernem petju je to drugače. Vglobiti se hočemo i v vsebino in radi tega mora biti pevec usposobljen, da jo primerno izraža. K temu pa pripomore v izdatni meri razločno izgovarjanje besedila, s katerim je napev organsko zvezan. Ker je razločnost govora zavisna od pravilne tvorbe soglasnikov, segajo reformatorne težnje umetniškega pevskega pouka torej tudi do ljudskošolskega pouka.

sapi, opazimo *p*, in če zatvorimo ustnice trajno, donečo sapo pa izpuščamo skozi nosno duplino, zadoni *m*. Prva soglasniška vrsta kaže torej sledečo sporedbo: *u-v-f-b-p-m*. Pri teh soglasnikih sta delovali edinole ustnici, zavirajoč v večji ali manjši meri izstop doneče ali nedoneče sape.

Drugo vrsto soglasnikov si lahko sestavimo, če opazujemo delovanje jezиковega konca. Ta vrsta se pridruži samoglasniku *a*.

Če izgovarjamo *a* ter privzdignemo jezikov konec, zaslišimo, kako nastane jasen *l*. Storimo li to v še večji meri, tako da se ves konec jezika lahko približuje robu zob, sapa pa se v kratkih presledkih prekineva, tedaj zaslišimo *r*.

Če primaknemo obe vrsti sekavcev in izpuščamo skozi nastalo ožino donečo sapo, dobimo *z*; *s* pa, če storimo to *z* nedonečo sapo.

Ako pomaknemo sedaj konec jezika više po trdem nebu, tvarjamo pri nedoneči sapi *š*, pri doneči pa *ž*.

Zatvorimo li ustno duplino tako, da položimo jezikov konec za gornje sekavce, čujemo pri doneči sapi *d*, pri nezveneči pa *t*.

Nastavimo li jezik tako, kakor je potrebno pri tvorbi *t*, izgovarjamo pa *s*, tedaj se oglasi pri nedoneči sapi *c*; če pa pri tej leži jezika izgovarjamo *š*, dobimo *č*. Oba sta sestavljena soglasnika.

Zatvorimo li ustno duplino *z* jezikovim koncem in spuščamo donečo sapo skozi nosno duplino, tedaj zaslišimo nosnik *n*.

Druga vrsta soglasnikov je sledeča: *a-l-r-z-s-š-ž-d-t-c-č-n*.

Tretja vrsta nastane, ako deluje jezikov koren, ki se mora bolj in bolj vzdigovati proti mehkeemu nebu. Kakor smo že omenili, se priklopi ta vrsta samoglasniku *i* in šteje sledeče soglasnike: *i-j-h-g-k*.

Sledeči pregled nam kaže, kako je razdeliti soglasnike z ozirom na dele govoril, ki se pri tvorbi uporabljajo, ter na način, po katerem se vrši tvorba.

Deli ustnika, ki se uporabljajo pri tvorbi soglasnikov		Način tvorbe:				
		zapiralci (hipniki)	drgalci (trajniki)	l	r	nosnika
Ustnice	zveneči	b	v			m
	nemi	p	f			
Konec jezika	zveneči	d	z, ž	l	r	n
	nemi	t	s, š c, č			
Koren jezika	zveneči	g	j		golt- niški r	
	nemi	k	h			

Ako tvarjamo zapiralce, tedaj mora sapa, ki prihaja iz pljuč, ustno duplino šele odpreti; dotična ovira se odstrani vselej z nekako silo.

Pri drgalcih mora sapa skozi zaoženo ustno duplino; vsled tega nastanejo različni hrušči, ki so zavisni od mesta, kjer se nahaja ožina.

Pri tvorbi nosnikov moramo ustno duplino zatvoriti ali z ustnicama (*m*) ali pa z jezikovim koncem (*n*). Resonanca je vsled tega v nosni duplini.

Za naše razmere je še važna razdelitev soglasnikov v zveneče (*[b, d, g* v manjši meri], *j, l, m, n, r, v, z, ž*) in neme (*c, č, f, h, k, p, s, š, t*). Neme moramo tvarjati vselej z lahkoto in natančnostjo; od tega je zavisna razločnost govorce. Zveneči soglasniki nastanejo s pomočjo

doneče sape; oni pospešujejo zvezo tonovih vrst ter imajo v muzikalnem oziru slično vrednost, kakor samoglasniki. Radi tega jim je odmeriti poseben del takta, česar seveda pri nemih ne moremo storiti (ker se le hipoma tvarjajo in trajajo za hip).

Sedaj preidemo k tvorbi posameznih soglasnikov.

Ravnali se bomo tukaj po načelu: od lažjega do težjega ter se pečali najpoprej s soglasniki, katere tvarja otrok najlažlje. S svojimi še nedostatno razvitimi in neizvežbanimi govorili tvarja otrok najlažlje tiste soglasnike, pri katerih uporablja v prvi vrsti ustnice in nato konec jezika. Omenili smo že na drugem mestu, da zaslišimo te soglasnike kot prve tudi pri dojenčih.

a) Soglasniki, tvorjeni z ustnicami.

m.

Ta glasnik zaslišimo, če zapremo doneči sapi pot skozi ustno duplino z ustnicama.

Učno postopanje: „Zaprite usta! Potipljite s kazalcem, ali se ustnici dotikata! Poslušajte! (Ne preveč brenčati!)“

Vaja: 1. „Usta zaprite!“

2. „Govorite!“

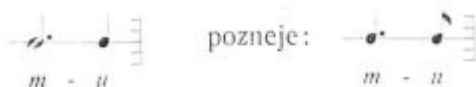
Opomba. Glasnik je tvarjati na raznih tonovih višinah.

Zveza s samoglasniki, ki so se že obravnavali: n. pr. *mu*, *mo*, *ma*.

Učitelj poočituje dolgost donečega soglasnika najbolje z ravno črto, samoglasnik pa s krožcem, kojega oblika otroka vselej opozori na to, kako je držati usta pri tvorbi dotičnega samoglasnika.

N. pr.	1	2	3	4	
	<hr/>			o	<i>mu</i>
	1	2	3	4	
	<hr/>			o	<i>mo</i>
	1	2	3	4	
	<hr/>			o	<i>ma</i>

Ritem teh vaj naj bo sledeči:

V začetku je vaditi takozvane odprte zloge (s samoglasnikom na koncu), nato tudi zaprte (s soglasnikom na koncu).

N. pr. o ————— um

O ————— om

O ————— am

Ritem: u · m ————— u · m

v.

Zgornje sekavce polagamo prav nalahko na spodnje ustnice; doneča sapa odhaja nad njih sredino. Nekateri pa tvarjajo *v* tudi tako, da približujejo obe ustnici.

Učno postopanje: »Pomaknite spodnje ustnice naprej! Pokażite zgornje sekavce! Dotaknite se z njimi spodnjih ustnic! (Ne siloma!) Poslušajte! Držite roko pred usta! Kaj zapazite? (Sapa sili iz ust.) Potipljite s kazalcem desne roke jabolko! Kaj čutite? (Jabolko se trese.)«

Vaja: 1. »Sekavce na ustnico!«

2. »Spuščajte sapo!«

Opomba pri prejšnjem soglasniku velja tudi za tega in za naslednje.

f.

Tvarjamo ga slično kakor prejšnjega, pa brez doneče sape.

Učno postopanje: Kakor pri prejšnjem. — »Se-li jabolko trese?«

Vaja: 1. »Zgornje sekavce na spodnje ustnice!«

2. »Pihajte!«

p.

Z ustnicama zatvorjeno ustno duplino odpre sapa hipoma; v tem trenutku zaslišimo glasnik.

Učno postopanje: „Zaprte usta! Ne siloma! Pahnite z ustnicama naprej (tako, da se sliši močen pok)!“

Vaja: 1. „Usta zaprite!“

2. „Pahnite!“

b.

Ta glas se tvarja slično kakor prejšnji glasnik; izhajajoča sapa je malce doneča.

Učno postopanje: „Zaprte usta! Pihnite nekaj sape k ustnicama! Zamrmrajte malo in odprite ustnici s pokom!“

Vaja: 1. „Usta zaprite!“

2. „Mrmrajte!“

3. „Plosknite!“

Nato primerjanje in razločevanje obeh glasnikov.

Zveza s samoglasniki se počituje pri nemih soglasnikih na ta način, da zaznamujemo kratkost soglasnika s piko.

N. pr.	· o pu	o · up
	· O po	O · op
	· O pa	O · ap
Ritem:		
	p - u	u - p

b) Soglasniki, tvorjeni s pomočjo jezikovega konca.

Njih tvorba je že težja, ker mora biti jezik jako gibčen, da jih izgovarjamo razločno.

n.

Če zatvorimo ustno duplino od znotraj, pritisnivši jezikov konec na široko k zgornjim sekavcem, donečo sapa pu spuščajoč skozi nos, tedaj zaslišimo nosnik *n*.

Učno postopanje: „Odprite usta na široko! Pokažite zgornje sekavce! Podpirajte jih z jezikom! Zatvorite polagoma usta! Privzdignite ustnici! Kažite zobe! Delajte z zobmi tako, kakor bi hoteli grizti! (Je-li še jezikov konec za zgornjimi sekavci?) Poslušajte! Zaprite z desno roko nosnici! Kaj zapazite?“

- Vaja: 1. „Kazite zobe!“
 2. „Jezikov konec za zgornje sekavce!“
 3. „Sapo skozi nos!“

d.

Donečo izhajajočo sapo ustavljamo s tem, da položimo jezikov konec za zgornje sekavce.

Učno postopanje: „Pritisnite jezikov konec za zgornje sekavce! Precej močno! Mrmrajte malo! Spustite jezik spet navzdol! Poslušajte!“

- Vaja: 1. „Jezik pritisnite!“
 2. „Mrmrajte!“
 3. „Jezik spustite!“

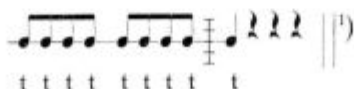
t.

Jezikov konec zavira hipoma sapi izhod iz ustne dupline, s tem se približujoč korenem zgornjih sekavcev. Čim gibkejši je jezik, tem jasnejši je glasnik.

Učno postopanje: „Pritisnite jezik k zgornjim sekavcem! Ne premočno! Odprite ustnici in pokažite malo zobe! Pahnite z jezikom! Tako-le!“

- Vaja: 1. „Jezik k zobem!“
 2. „Pahnite!“

Pozneje v določenem ritmu, n. pr.

1) Najboljša predvaja za pravilno tvarjanje jezikovega *r*.

1.

Ako pritisnemo jezikov konec k trdemu nebu takoj za zgornjimi sekavci tako, da more sapa izhajati le na obeh straneh jezika iz ustne dupline, tedaj zaslišimo *l*. Sapa se je na ta način takorekoč razcepila na dva dela, česar pri doslej obravnavanih glasnikih nismo opazili. — Podpiramo li z jezikovim koncem sredino trdega neba, torej oddaljeno od sekavcev, tedaj zaslišimo takozvani goltniški *l*, katerega često opazujemo pri otrocih. Poočitovanje pravilne leže jezikovega konca je pri tem glasniku posebno važno.

Učno postopanje: „Pokažite jezikov konec! Položite ga za zgornje sekavce! (Pa ne preveč nazaj!) Poslušajte!“

Vaja: 1. „Jezikov konec za zgornje sekavce!“

2. „Govorite!“

r.

Če se tresla jezikov konec, zastavlja s tem zaporedoma izhajajočo glasečo se sapa. Nekateri ljudje niso sposobni tvarjati z jezikovim koncem ta soglasnik, ampak uporabljajo jezikov koren in mehko nebo: goltniški *r*.

Ta *r* se ne glasi tako jasno in krepko in se pri govoru in petju ne more vpoštevati. Tudi nekateri otroci izgovarjajo težko pravilni *r*; treba je zanj že precej gibkega jezika; umestne so torej sistematne predvaje, ki smo jih omenili poprej (zaporedoma hitro izgovarjanje glasnika *t*). Udarjajoče gibanje jezikovega konca naj prehaja bolj in bolj v drdrajoče, kakor ga rabimo pri našem glasniku. Pri otrocih z debelimi ali priraslimi jeziki so take vaje seveda brezuspešne; pomagati si morajo z goltniškim *r*-om.

Učno postopanje: „Pokažite konec jezika! Položite in pritisnite ga za zgornje sekavce! Drdrajte!“

Vaja: 1. „Odprite usta na široko!“

2. „Drdrajte!“

1. „Zaprte usta!“

2. „Drdrajte! (*pr*)“

Opomba. Najlažje tvarjamo *r* pred samoglasnikom *e*; ta samoglasnik je torej pri zvezah upoštevati v prvi vrsti.

z.

Jezikov konec položimo za spodnje sekavce; ti se skoraj dotikajo zgornjih. Doneča sapa se zbira pri spodnji vrsti zob.

Učno postopanje: „Položite jezikov konec za spodnje sekavce! Kazalec desne roke na jabolko! Poslušajte, kako bom brenčal! Storite to! Kaj zapazite pri jabolku?“

- Vaja: 1. „Jezikov konec za spodnje sekavce!“
2. „Brenčite!“

s.

Ta glasnik tvarjamo na sličen način kakor prejšnjega, pa brez doneče sape.

Omeniti je, da porivajo nekateri otroci kaj radi jezikov konec med zobe, mesto da bi ga polagali k spodnjim sekavcem. Vzrok tej prikazni je včasih ta, da je jezik deloma prirasel na dno ustne dupline; navadno pa je to slaba razvada, ki jo moramo odstranjati s tem, da silimo otroke, zapirati obe vrsti zob. Pri drugih otrokih pa je tudi menjava zob vzrok, da ne morejo pravilno tvarjati našega glasnika (ako n. pr. nimajo sekavcev). Da jim ta nedostatek ne ostane v bodoče, treba je paziti vsaj na to, da polagajo jezikov konec na potrebno mesto.

Učno postopanje: „Ustnici nazaj! Pokažite zobe! Spodnje sekavce! Pritisnite k njim jezikov konec! Poslušajte! Poskusite sami! Potipljite s kazalcem jabolko! Kaj zapazite?“

- Vaja: 1. „Jezik k spodnjim sekavcem!“
2. „Govorite!“

š.

Prostor med jezikom in trdim nebom je ožji kakor pri prejšnjem glasniku; kajti jezikov konec se približuje trdemu nebu. Ustnice je treba pomakniti malce naprej.

Učno postopanje: „Porinite ustnice naprej! Še bolj! Poslušajte, kako bom zašumel! Napravite to sami! — Kdaj izgovarjamo ta glasnik?“ (Če podimo kokoši.)

- Vaja: 1. „Ustnice naprej!“
2. „Šumite!“

ž.

Tvori se ta glasnik slično kakor prejšnji, a z donečo sapo.

Učno postopanje. „Govorite *š*! Položite prst na jabolko! Zdaj bomo ta glasnik izgovarjali tako, da se bo treslo tudi jabolko. Poskusi!“

- Vaja: 1. „Ustnice naprej!“
2. „Govorite!“

c.

Glasnik *c* je sestavljen iz *t* in *s*. Pomakniti je treba konec jezika za gornje sekavce, pri tem pa izgovarjati *s*.

Otrokom, ki imajo navado, zaletavati se z jezikovim koncem k sekavcem, dela izvajanje tega glasnika težkoče. Vaditi jih je treba v posameznem tvarjanju glasnikov *t* in *s*.

Učno postopanje. „Položite jezikov konec za zgornje sekavce! Privzdignite zgornje ustnice! Kihnite (pa ne premočno)! — Poslušajte!“

- Vaja: 1. „Jezikov konec za zgornje sekavce!“
2. „Kihnite!“

č.

Jezikovega konca ne pritisnemo tako močno za zgornje sekavce, kakor pri prejšnjem glasniku; sapa more torej med jezikom in zobmi izstopati. — Glasnik *č* je sestavljen iz *t* in *š*.

Učno postopanje. „Položite jezikov konec za zgornje sekavce! Izgovorite prav močno *š*! Slišali smo glas, ki je podoben močnemu kihanju.“

- Vaja: 1. „Jezikov konec za zgornje sekavce!“
2. „Kihnite močno!“

c) Soglasniki, tvorjeni s pomočjo jezikovega korena.

Vse glasnike te vrste je treba tvarjati spredaj pod trdim nebom, ne pa pod mehkim.

j.

Približujemo li jezikov koren nebu, tako da se ga prav nalahno dotika, tedaj zaslišimo *j*, ki je najbolj mehek, a pri tem najmočnejši soglasnik.

Učno postopanje. „Pripravite usta tako, kakor bi hoteli govoriti *i*! Pokaži trdo nebo! Privzdignite k njemu jezikov konec! Poslušajte!“

Vaja: 1. „Privzdignite jezikov konec!“

2. „Govorite!“

h.

Jezikov koren se približuje trdemu nebu v večji meri, tako da je ustna duplina skoraj popolnoma zamašena; vsled tega more sapa le siloma iz nje. (Slika 3. ponazoruje tvorbo tega soglasnika. Gl. str. 61.)

Učno postopanje. „Odprite usta na široko! Ustnice k zobem! Privzdignite in pritisnite jezikov koren k nebu! Izpuščajte siloma sapa!“

Vaja: 1. „Jezikov koren pritisnite k nebu!“

2. „Izpuščajte sapa!“

g.

Ustno duplino zatvorimo spet z jezikovim korenem, pa močnejše; doneča sapa mora s silo odstraniti oviro. Potrebno je, da jezikov koren pri tem prožno odskoči do trdega neba.

Učno postopanje. „Odprite prav močno usta! Privzdignite jezikov koren! Poslušajte! Storiti sami! Potipljite s kazalcem jabolko! Kaj zapazite?“

Vaja: 1. „Privzdignite jezikov koren!“

2. „Pritisnite ga k nebu!“

3. Govorite!“

k.

Ta glasnik tvarjamo na isti način kakor prejšnjega, a brez doneče sape. Nekateri otroci — jecijajoči — ne morejo izgovarjati teh glasnikov; oni govore n. pr. „totoš“ = kokoš. — Kriva je temu navadno malomarnost staršev; popravi se napaka sčasoma, če silimo otroke, da privzdigujejo koren jezika, ne pa konec; ta konec je treba v početku pritiskati s palčico navzdol.

Učno postopanje „Privzdignite prav močno jezikov koren! Pritisnite ga k nebu! Odprite usta na daleč! Kazalec desne roke k jabolku! Sunite sapo! Tako-le!“

Vaja: 1. „Pritisnite jezikov koren k nebu!“

2. „Močneje!“

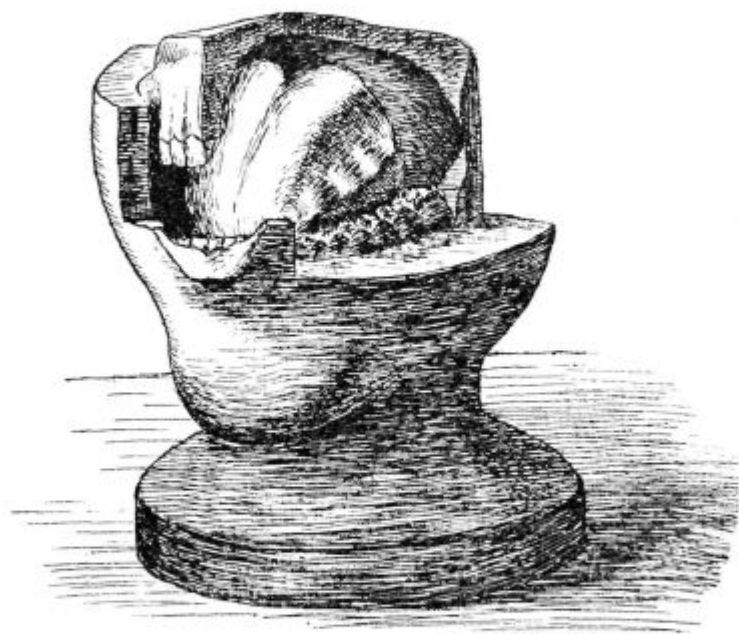
3. Sunite!“

Opomba. Namen doslej obravnavanih vaj je, doseči pri otrocih ugodno delovanje posameznih delov glasbila. Znano je, kako neokretno jih uporabljajo celo odrasli; še bolj neokretni so seveda učenci. V otroški dobi pa je še čas, da se govorila urijo in omogočijo jasno in izrazito govorico. Da pa pri tvorbi poedinih glasnikov uporabljamo govorila pravilno, v to moramo imeti že poprej natančno predstavo dotičnega glasnika. Njo si prisvojimo v prvi vrsti po neposredni zaznavi, t. j. potom posluha, ali pa, če se spominjamo, kako se glasi pravilno dotični glasnik. Uprav zaradi tega je potrebno, da je učitelj učencem glede govorice vzor.

Omenjeni predstavi sledi primerno in potrebno delovanje našega glasbila, ki proizvaja dotični glasnik. Potrebno je vsled tega, da se učenec seznaní s funkcijami posameznih organov, ki mu jih je treba pokazati in pojasniti. Temu namenu služijo že na drugem mestu omenjeni modeli človeških govoril.

Funkcije govoril, ki so v početku enostavne in samovoljne, morajo postati sčasoma mehanične, nekako avtomatne. Zaradi tega je treba tudi tukaj — kakor pri vsakem učnem

predmetu — mnoge vaje. Vsak posamezni učenec se mora vaditi v pravilnem izgovarjanju glasnikov; posebno pa je paziti na to, kako delujejo pri tem posamezni deli ustnika, osobito jezik; kajti jezik je često zelo neokreten. Učenci tudi ne najdejo sami pogrška; treba je, da jim ga učitelj pokaže. S pripravnimi pripomočki (z žlico ali palčico) je poseči vmes. Torej se zahteva od učitelja mnogo potrpljenja!

3. slika.

Umestno je, pečati se najprej z manjšimi oddelki in na to šele s celim razredom,

Posamezni samoglasniki in doneči soglasniki ter njih zveze se naj vadijo v prvi vrsti na govornem tonu (navadno okoli *d*), pa tudi na vseh poltonih glasovnega obsega (med *c* in *g*). Na ta način spajamo govorne vaje z vajami v izobrazbi glasú. Tukaj se torej dotikata pevski in jezikovni

pouk. Vežbamo pa na ta način v prav izdatni meri i posluh. Gleda naj se še na to, da se glasniki in njih zveze izgovarjajo v različni tonovi moči, vendar nikoli kričeče, pa tudi različno dolgo.

Pestalozzi je zahteval nekako sistemato tvarjanje zmiraj težje izgovorljivih zlogov kot predvajo za pouk v čitanju. A te vaje niso imele namena, uriti v umstveni uporabi glasbila, ampak slavni pedagog je hotel le doseči, da si zapomnijo otroci glas dotičnih zlogov in jih zamorejo pozneje čitati laglje in hitreje.

3. Tvarjanje besed.

Kako in v kateri razporedi je pri teh postopati, sem pokazal v „Dostavku“ svojega „Posebnega ukoslovja petja“ str. 130 do 135. Tvarjati je najpoprej enozložne besede z nemimi soglasniki v začetku in na koncu (n. pr. tip), z zvenečimi v začetku in nemimi na koncu (n. pr. naš) ter obratno (n. pr. ker), z nemim in zvenečim v začetku, z nemim na koncu (n. pr. kruh) in obratno (n. pr. gozd); z nemim in zvenečim v začetku in na koncu (n. pr. grozd) ter z dvema zvenečima v začetku ali na koncu (n. pr. vrat, čoln). Enozložnim besedam slede dvozložne. Najlaglje tvarjamo take, v katerih stoji pred samoglasnikom zveneč ali nem soglasnik (n. pr. miza).

Za temi slede dvozložne besede z dvema soglasnikoma v vsakem zlogu in končno besede z več soglasniki (težje izgovorljive besede).

Na srednji in višji stopnji je treba razločevati barvo poedinih samoglasnikov v različnih besedah, česar na nižji stopnji nismo storili. Ko bi hoteli samoglasnike po donjenju natančneje zaznamovati, bi dobili večje število nego 5. Širše razpravljanje o tem predmetu ne spada v okvir tega spisa; na tem polju čaka lepa naloga pedagoga jezikoslovca.¹⁾

¹⁾ Opozarjam na sledeči knjigi:

Hess: Der deutsche Unterricht in den ersten Schuljahren auf phonetischer Grundlage.

IV. Opazke k učnemu postopanju.

Vsakemu učitelju je treba se seznaniti s temeljnimi nauki fonetike, ako hoče učiti otroke, da govore jasno in izrazito. Pa to še ne zadostuje; učitelj mora biti sam glede govornice svojim učencem vzor in si mora izpopolnjevati in lepšati svojo govorico; doseže pa to najhitreje in najlaglje, če posluša in posnema dobre govornike, osobito pa gledališčne igralce.

Seznaniti se mora še s posebnostmi narečja okolice, kjer deluje. Zaradi narečja je prišel že marsikdo v zadrego, sosebo v početku svojega delovanja v novem okolišu; kajti pripeti se, da učitelj ne ume učenca in učenec seveda še manj njega.

Narečje mora učitelj dobro poznati, ne samo v svrhu medsebojnega razumevanja, ampak tudi zato, da zamore navajati otroke k pravilnemu tvarjanju glasnikov; saj je znano, da po različnih krajih tudi posamezni glasniki različno done.

Hočemo li uvesti učenca v pravilno rabo materinščine, tedaj nas čaka v tem oziru trudapolno delo in dokaj časa poteče, preden se pokažejo prvi uspehi.

Kakor smo omenili, zahtevamo od učitelja samega pravilne in jasne govornice. A to še ne zadostuje. Vtis govora je površen in minljiv. Treba je primernega ponazorovanja in metodičnega postopanja, kakor pri drugih predmetih. Ako pišemo v početnem pouku črke, ne zadovoljimo se samo s tem, da jih zapisujemo in da jih učenci mehanskim potom posnemajo. Dobili bi na ta način najrazličnejše

Bangert: Sprachstoff für den Unterricht im Sprechen und in der Rechtschreibung, sowie für den grammatischen Anschauungsunterricht auf phonetischer Grundlage. Založništvo: Diesterweg — Frankfurt.

Prvo slovensko delo o tem predmetu je predavanje koncertnega vodje g. M. Hubada: „O zboljšanju petja s posebnim ozirom na izgovarjavo.“ (Priobčil „Slov. Narod“ v decembru 1906.).

oblike; treba je torej črko razčleniti v posamezne dele, jo natanko ogledati in primerjati in nato šele upodabljati samostojno. Zakaj bi ne postopali slično tudi pri tvorbi glasnikov? Ali ni treba tukaj seznanjati učence z delovanjem govoril, prav tako, kakor smo ga poprej seznanjali s premikanjem roke pri upodabljanju črke? — Storimo li to, potem bo otrok istotako tudi tukaj deloval umno, ne pa mehansko. Treba je, da zna primerjati glasnike ne samo glede učinka na uho, ampak tudi glede razlike v njih tvorbi. Vsekakor pa se moramo v tem oziru varovati vsake skrajnosti, da ne postanemo končno malenkostni; v omejitvi tvarine se bo javil tudi tukaj pravi šolnik. Učencu je treba, da pozna delovanje ustnic in najvažnejša gibanja jezika. S popisom dotičnih funkcij je treba pričeti, preden tvarjamo določen glasnik. Nato izgovarja učitelj glasnik jasno in pravilno; posamezni učenci naj ga skušajo posnemati in poprava njih pogreškov se vrši pred razredom. Skupno delovanje je torej tudi tukaj potrebno. — Posebno pozornost zahteva delovanje jezika, kajti tega obvladajo učenci malokdaj v izdatni meri. Učenci pa, ki tvarjajo glasnik pravilno, naj služijo drugim za zgled.

Omenili smo že, da je treba izgovarjati glasnik končno zboroma in v različnih tonskih višinah glasovnega obsega, t. j. glasniki naj se pojó. Na ta način se izvežba govorilo vsestransko in uho se privadi, razločevati natanko posamezne glasnike. Pri tem pa je seveda v prvi vrsti vpoštevati govorni ton.

Glasniki se naj primerjajo s takimi, ki se glasé slično; pri tem naj se učenec opozarja na različnost, oziroma sličnost delovanja glasbila. O vsakem glasniku sploh morajo imeti učenci jasno predstavo glede zvoka (torej učinka na uho), delovanja govoril in resonance.

V vsakem ukoslovju stoji opazka, da ne sme učitelj govoriti preglasno. Kedar govori glasno, govori v višjih

tonskih legah in glas doni nekako trdo. Posledica take razvade je, da se javljajo sčasoma bolezni v dihalu in jabolku.

Zanimivo je, opaziti psihološke učinke učiteljeve govorice na otroke. Kriči li učitelj v višjih legah, vznemirja s tem otroke in jih sili često k opoziciji; polnodoneč in miren glas jih pa nekako pomirja; taki učitelji imajo tudi navadno dobro disciplino. Znano je n. pr., da krotilci raznih divjih živali pri svojem poslu obično ne kriče.

Slaba posledica preglasnega učiteljevega govora bi bila, če ga začno učenci posnemati; še slabše je, če on sam od njih zahteva kričeče odgovarjanje. S tem se docela pokvari nežni otroški glas, osobito v dobi menjave glasu. Take govorice se v poznejšem življenju človek le težko več odvadi; sčasoma mu postaja hripava in zamolka; kajti glasotvornice polagoma oslabe.

Preglasna govorica tudi ni nikoli prav jasna, kajti pri njej se vpoštevajo v prvi vrsti samoglasniki, izginevajo pa soglasniki, ki so za razločnost tako važni. Pomislimo le na vojaška povelja! Znano pa je, da more biti celo šepetajoč glas docela razumljiv, sosebno če delujejo pri tem posamezni deli govoril primerno in razločno. Učenci naj govore torej zmerno glasno, a kolikor mogoče jasno; sratka: govore naj razločno. Kar velja o govorici, velja tudi o petju.

Na kakovost govorice vpliva često v slabem zmislu zborovo čitanje. V predšolski dobi govore otroci večkrat bolj zmislu primerno, nego pozneje, ko so se navzeli takozvanega „šolskega tona“, ki vpoštevava zmiraj le isto tonovo višino in moč, in ki se izpreminja le na koncu vsakega stavka. To prikazen je treba pravočasno iztrebiti, dokler se še ne ukorenini docela. Najlažje dosežemo to, če ne silimo otrok k preglasni govorici, pač pa k izraziti. Izborne so v tem oziru vaje v šepetajočem govoru, kajti s temi navajamo otroke h krepkemu uporabljanju posameznih delov govoril.

Istotako je dobro, da govori otrok različno glasno v različnih tonskih višinah glasovnega obsega. To so nekake predvaje za poznejšo izrazito govorico; kajti tudi posamezne besede v stavkih se izgovarjajo vsebini primerno z različnim podarkom in v različni tonski višini.

Učitelj naj ne govori prehitro, kajti posnemajo ga v tem oziru kaj radi učenci. Nagla govorica postaja nejasna, prepočasna pa utruja poslušalca. Primerne so v ta namen govorne vaje v zboru. — Tudi petje vpliva v tem oziru na govorico. Popevati in govoriti pa moramo vselej s primernim naglaševanjem besed in besednih zlogov; pri zbornem petju moramo zmiraj misliti na to, kako bi deklamoval dotično pesem posameznik.

V. Kedaj moramo pričeti s fonetičnimi vajami?

»Z odgajanjem glasú moramo pričeti že prvi šolski dan, a upoštevati ga skozi celo šolsko dobo.« (A. Boehme-Köhler.)

Pri govoru se gibljejo uporabljane mišice vselej v natanko določeni smeri. To gibanje povzročujejo takozvani gibni (ali motorni) živci, ki imajo svoj začetek v velikih možganih in v podolženem mozgu; ti živci dopošiljajo od omenjenih organov dobljene dojme mišicam, ki se na to nekako skrčijo, oz. gibljejo. Uspeh tega gibanja naznanja spet drugi živec (občutni živec) — ki deluje v nasprotni smeri — možganom, t. j. mi se zavedamo gibanja, ki se vrši, ali z drugimi besedami: mi dobimo takozvani mišični občut. Z gibanjem govoril se združi še občut tona, ki ga je povzročilo delovanje glasotvornic in ustnika in ki se ga tudi isti hip zavedamo. Psihološki pojav je torej ozko spojen s fiziološkim.

Znano je, da se moremo teh vtiskov spominjati še tedaj, ko so že davno minili. To se zgodi laglje, če je bila zveza mišičnega občuta s predstavo tesna; pa tudi obnova celega gibanja se vrši v tem slučaju laglje. Ponavljamo li

torej eno in isto funkcijo zaporedoma večkrat, tedaj zadobimo v njej neko sigurnost. In to je važno pri fonetičnih vajah. Če opazujemo v tem oziru otroka, vidimo, da mu povzročuje obnova vsled neokretnosti govoril težkoče. Treba je, da se dotični organi šele nekako razvijejo in utrdijo. Enakomernost v govorici najdemo šele v pozneji dobi; kajti pri odraslem človeku so se posamezni deli govoril že zadostno utrdili, zadobivši stalno obliko; zato pa se je poizgubila prožnost in gibčnost, ki na njo naletimo pri otrocih. Če opazujemo otroka, vidimo, kako „vleče na uho“; kajti tudi posluš še ni v tej dobi toliko razvit, da bi se mogla vršiti asociacija s tonom hitro in točno.

Iz tega je torej razvidno, da moramo začeti s fonetičnimi vajami kolikor mogoče že v začetku šolske dobe; takrat so govorila najbolj pripravna za izobrazbo. Tudi nedostatke v govorici odpravimo takrat najlažlje.

S tem seveda nočemo reči, da naj učitelj le graja in vedno in vedno popravlja; na ta način bi zamašil otrokom usta. A na pravem mestu in v pravi obliki je vendar opozarjati otroke pri vsaki priliki na hibe; sčasoma bodo pač sami čutili razliko med narečjem in pravilno govorico.

Nagon posnemanja pripomore k daljnjim uspehom, posebno če učitelj sam jasno in z lepim naglasom govori. Posnemanje samo pa ne zadostuje. Otroka moramo še navajati, da tvarja posamezne glasnike umstveno, t. j. vedeti mora, kako mu je rabiti govorila, če hoče izgovoriti ta ali oni glasnik ali zlog. Da mora poznati najvažnejše dele govoril, smo omenili že na drugem mestu;¹⁾ pokazali smo tudi že, kako je postopati v praksi in v katerem redu je obravnavati poedine glasnike.

Za naše namene so zelo primerne pevske ure, kajti v njih se moremo pečati sistematsko s fonetiko.

¹⁾ Za višjo stopnjo je umestno, da se pri prirodopisnem pouku poda tudi nekaj več o našem glasbilu in njegovem delovanju.

Vendar nam te same ne zadostujejo; treba je, da se še ves jezikovni pouk (s čitanjem vred) ozira na fonetiko. Velik napredek bo mogoče zabeležiti tedaj, ko bo fonetika voditeljica pri sestavi abecednika. To vprašanje je danes v pedagoških krogih že na dnevnem redu, ni pa še docela rešeno. Škodovalo je stvari, da so posegali nekateri fonetičarji predaleč s svojimi zahtevami; to je tudi vzrok, zakaj še nima fonetika med učitelji mnogo pristašev. Res pa je, da pridemo z uvedbo fonetike v nasprotje z današnjimi bralnimi metodami in treba je v tem oziru odnehanja na obeh straneh. A če je utemeljen vpliv pisanja na razvrstitev in zaporedbo obravnavajočih črk, potem je še bolj utemeljen vpliv fonetike. Ker to vprašanje sega čez okvir pričujoče razprave, se mi zdi le še umestno, podati kratko dispozicijo abecednika, ki se ozira na fonetična načela in na zahteve pisalno-bralne metode. (*Bangert: Fibel für den ersten Sprach-, Lese- und Schreibunterricht. Nach den Grundsätzen der Phonetik.* Frankfurt; 7. izdaja.)

I. Male (pisane) črke.

1. Samoglasniki: i, u, e, o, a.

2. Trajni zvoneči soglasniki v sledeči razporedbi: m, n, (ei), l, r, w, f, j, (eu, au).

Zveza soglasnika s samoglasnikom (odprti zlogi).

Enozložne besede z dvema glasnikoma (zaprti zlogi).

Dvozložne besede, in sicer vsak (odprt) zlog ima po dva glasnika.

Dvozložne besede; vsak zlog s tremi glasniki (s samoglasnikom v sredini).

3. Trajni, nemi soglasniki v sledeči razporedbi:

f, h, ch, sch, s.

Besede so eno- in dvozložne, posamezni zlogi k večjemu s tremi glasniki (s samoglasnikom v sredini).

4. Hipni (deloma nemi, deloma zvoneči) soglasniki. Zaporedba: p, b, t, d, k, g. — Ker prištevamo nekatere teh

soglasnikov (p, b, t, d) onim, ki se tvarjajo najlaglje, obravnava se tukaj na koncu. Nemi soglasnik se obravnava vselej pred donečim, ker moremo hipno delovanje laglje poočitovati.

5. Preglasniki in sestavljeni soglasnik **z**.

II. Male (tiskane) črke.

III. Dolgi in kratki samoglasniki. Nakopičeni soglasniki.

IV. Velike pismenke in črke.

V. Metodično urejene fonetske in pravopisne vaje.

VI. Berila, povesti in pesni.

Ako si mislimo fonetične vaje razdeljene na celo šolsko dobo, pridemo do sledečega sklepa:

Na nižji stopnji se seznanjajo učenci s pravilnim tvarjanjem glasnikov; gledati je na to, da izgovarjajo posamezne besede jasno.

Na srednji stopnji je paziti na logično poudarjanje posameznih besed v stavku, osobito na govorne pavze.

Višja stopnja nadaljuje ter gleda posebno na lepo predavanje s čutom; v poštev pridejo tukaj že estetični momenti.

Na teh stopnjah se torej ujemajo zahteve fonetike z onimi glede pouka v čitanju. Glavno torišče fonetike ostane torej nižja stopnja ljudske šole; z rešitvijo samo tega vprašanja se je bavil pričujoči spis.

VI. Korist fonetike.

«Kaj je pri človeku za leskečimi očmi lepšega, nego je ubrani glas govora in petja?»
(H. Ritter.)

Veliko važnost pripisujemo dandanes po pravici dobremu slogu in uprav radi tega je pouk v spisju krona vsemu jezikovnemu pouku. Posledica tega dejstva pa je, da se živi govor podcenjuje, češ, da je le hipne vrednosti.

In vendar je slaba govorica prav tak nedostatek kakor slab slog. Ker pripisujemo govoru isto estetično vrednost kakor pisavi, pospešujemo z gojitvijo fonetike v prvi vrsti estetično naobrazbo naše mladine. Vsak ve, kako ves drugačen je vpliv blagoglasne in izrazite govornice od hripave in nejasne; po zunanjem glasu moremo često soditi o notranjosti osebe. Diesterweg pravi: „Govorica je zrcalo duše. Kdor jo smatra le za zunanost, on se moti. Govorica je v tesni zvezi z našim notranjim žitjem. Počasen in zavlečen ton je znak duševne lenobe.“

Ako zahtevamo od učenca, da govori izrazito in jasno, pospešujemo s tem še pozornost, krepimo voljo ter urimo v izdatni meri posluš; kajti delovanje posluha je v najtesnejši zvezi z delovanjem govoril.

Posebne važnosti pa je fonetika za pouk v pravopisju; saj se pravopisje naslanja v največji meri na fonetiko in pravilna pisava je dokaj zavisna od pravilne govornice.

Prezreti še ne smemo potrebe naše vede za otroke, katerih govorila vsled raznih napak ne delujejo pravilno (torej otroci z govornimi hibi). Govorne hibe imajo svoj izvor deloma v organskem sestavu govoril, deloma so slabe razvade, ki jih prinesejo otroci že iz domače hiše. V prvem slučaju ne more učitelj poseči vmes (tudi zdravniku je to često nemogoče); pač pa je mogoče odpraviti ali vsaj zmanjšati slabe razvade, seveda le po vztrajnih vajah in z veliko potrpežljivostjo.

O odstranitvi nosljatega in goltanskega govora smo razpravljali na drugem mestu. — Težje je odstranjati takozvano cibljanje in jecljanje; le vedna in vedna vaja v pravilni rabi dotičnih organov more nekaj pomagati.

Laglje je odpraviti navado, požirati posamezne glasnike in zloge (posebno na koncu stavka). Vzrok tej prikazni so največkrat slabo razvita in šibka pljuča ali njih nepravilno delovanje. Radi tega so sistematne vaje v dihanju velike koristi.

Tudi priglupi učenci pridobe precej s fonetičnim poukom, ker se jim omogoči, slediti besedam drugih; saj je znano, da berejo taki ljudje takorekoč iz ust govorečega; čim razločneje torej delujejo posamezni deli govora pri govorniku, tem lažje jih opazujejo ti siromaki.

Vprašanje, kako je uporabljati fonetiko v ljudski šoli, je dandanes v pedagoških krogih na dnevnem redu, dasi še ne moremo trditi, da je rešeno docela. Vsekakor pa je tej vedi osigurjen v bodočnosti velik pomen in to s stališča jezikovnega in pevskega pouka, predvsem pa glede umetniške odgoje naše mladine. Varovati pa se nam je skrajnostij; sicer bi baš stvari več škodovali nego koristili. — Pričujoči spis naj se smatra le kot skromen začetek, oz. donesek na tem polju, kot prvi korak. Mnogo pa je še treba storiti; posebno nujna je sestava praktičnega dela uporabe fonetike pri jezikovnem pouku; saj glavno torišče fonetike za nas ni toliko pevski, kakor jezikovni pouk. Važnost fonetike za ljudsko šolo pa se nam zdi dokazana.

VII. Slovstvo.

- E. Sievers: Grundzüge der Phonetik. Breitkopf & Härtel — Leipzig.
- W. Trausel: Einführung in die Phonetik. Pichler — Wien.
- R. Härtig: Die Phonetik und der Volksschullehrer. Wunderlich — Leipzig.
- Dr. H. Gutzmann: Stimm- und Stimmpflege. Bergmann — Wiesbaden.
- A. Böhme-Köhler: Lautbildung beim Singen u. Sprechen. Brandstätter — Leipzig.
- F. Linde: Über Phonetik u. ihre Bedeutung f. die Volksschule. Beyer — Langensalza.
- Th. Hauptner: Aussprache u. Vortrag beim Gesange. Eulenburg — Leipzig.

- Dr. O. Körner: Die Hygiene der Stimme. Bergmann — Wiesbaden.
- Dr. W. Bottermund: Die Singstimme und ihre krankhaften Störungen. Vogel — Leipzig.
- C. R. Hennig: Lerne gesundheitsgemäß sprechen. Übungen zur Pflege der Sprechorgane. Bergmann — Wiesbaden.
- A. Eichler: Anleitung zur richtigen Lautbildung als Einführung in den Lese- u. Schreibmechanismus. Wunderlich — Leipzig.
- E. Paulsen: Die Singstimme im jugendlichen Alter u. der Schulgesang. Gnevkow — Kiel.
- Vorträge u. Referate des zweiten (1904) u. dritten (1906) musikpädagogischen Kongresses. Selbstverlag — Berlin.
- Monatsschrift für Schulgesang. Essen a. d. Ruhr.
- Die Stimme. Zentralblatt für Stim- und Tonbildung, Gesangunterricht u. Stimmhygiene. Berlin.

b) Potopis — najprimernejša oblika pri podavanju zemljepisne tvarine v ljudski šoli.

(M. Lichtenwallner.)

I. Bistvo potopisne metode.

Jasno je, da v zemljepisnem pouku ne zadostuje, ako se geografski elementi le opisujejo in podajajo kot gola dejstva; ampak zemljepisni pouk, ki prav služi svoji nalogi, mora razkrivati ter pojasnjevati vzročne odnošaje med geografskimi elementi, jih primerjati med seboj ter iz primerjav izvajati obče veljavne zakone. Prepričati mora otroka, kako je n. pr. človek in kako so vsa druga bitja odvisna od tal,

na katerih živé, in kako je človek vsled svoje nadarjenosti in marljivosti postal gospodar na zemlji.

To je prvi in glavni smoter zemljepisnega pouka, smoter, ki ga je za ta pouk določil že Karol Ritter, znani utemeljitelj nove geografske vede. Smoter pa se ne da doseči izlahka. Treba je pravega načrta in pravega učnega postopanja, da se mu kolikor toliko približamo.

V nastopnem bom to učno postopanje nekoliko označil ter naposled dodal teoretskim izvajanjem nekoliko praktičnih zgledov.

Glede smotra, ki nam ga je doseči v zemljepisnem pouku v ljudski šoli, stojimo torej na stališču Ritterjevem, čigar spise je treba vedno in vedno prebirati. —

Poleg mož, kakor n. pr. *Oberländer* in *Peschel*, ki so širili in razvijali Ritterjeve ideje, je bil zlasti eden, ki je natanko določil, koliko teh v Ritterjevih spisih naloženih „vrednostnih papirjev“ se da izpremeniti v rabljivi „drobiž“ za ljudsko šolo, mož, čigar učno postopanje je mogočno in nad vse spodbudno učinkovalo na učitelje zemljepisja daleč na okrog ter povzročilo naravnost prevrat na tem metodičnem polju. — Bil je to Julij *Tischendorf*, šolski ravnatelj v Dolmi pri Draždanih; izdal je petero knjig pod skupnim naslovom „*Präparationen für den geographischen Unterricht an Volksschulen*“, delo, ki je vredno, da ga vsak učitelj vestno predela, o njem razmišlja ter si ga prisvoji. V 1. delu obravnava pisatelj „Domoznanstvo kraljevine Saksonske“, v 2. in 3. delu „Nemško očetnjavo“, v 4. delu se peča z „Evropo“, v 5. delu pa z „Izvenevropskimi deli sveta“. (Založil Ernst Wunderlich. Leipzig. Cena K 15/36.)

Posebno vrednost pripisujem 1. in 2. delu tega dela, ker je pisatelj na njiju čelu natančno obrazložil metodiška načela, ki so mu bila merodajna pri sestavljanju njegovih „Preparacij“. ¹⁾ „Preparacije“ so vzorno delo osobito zato,

¹⁾ Zadostujeta torej tudi samo ta dva dela, ako bi si kdo spričo precej visoke cene ne maral naročiti celega dela.

ker so nastale po pisateljevi lastni izpovedi v njegovi šolski sobi, so tedaj vznikle naravnost iz njegovega pouka. Ne bom navajal vsega, kar vpoštevata Tischendorf pri njih sestavljanju, zlasti se ne bom oziral na vse njegove zahteve glede nazornosti zemljepisnega pouka, v prvi vrsti kar se tiče šolskih izprehodov.¹⁾ Pač pa bom tukaj navajal tiste Tischendorfove zahteve, ki so za njegovo metodo značilne, ki se morajo tedaj načeloma uvaževati pri zemljepisnem pouku, a se vendar na mnogih šolah še dandanes prezirajo; to je deloma vzrok, da se ondi zemljepisni pouk vrši nepovoljno.

O izboru in razvrstitvi snovi pri obravnavanju domovinske dežele velja sledeče:

Že Ritter in Oberländer zahtevata, naj bodo posamezne učne enote, na katere je v zemljepisnem pouku razdeliti deželo, tipične zemljepisne celote, tudi kulturne pokrajine imenovane, ne pa okrajna glavarstva ali sodni okraji. Tudi Tischendorf navaja načelo, in sicer na prvem mestu, rekoč: „Die Anordnung des Lehrstoffes erfolgt nach natürlichen Landschaften.“ Naše šole se drže pri izboru zemljepisne tvarine tega načela itak že skoraj povsod. In to je vsekakor napredek! Ako je danes še kdo med nami, ki pri obravnavi domovinske dežele postopa tako, da prehaja, seznanivši učence z njihovim bivališčem in z njega okolišem, na sodni okraj ali okrajno glavarstvo, je njegovo učno postopanje po merilu onega pravila velika metodična zmota. Pri razdelitvi dežele na okrajna glavarstva in sodne okraje so se kaj malo ozirali na tipične zemljepisne celote, ampak največkrat se je zgodilo, da se je okrajno glavarstvo sestavilo iz delov raznih kulturnih pokrajin po slučajni

¹⁾ Kdor se hoče o takih izprehodih temeljito poučiti, zlasti kako se naj v praksi prirejajo in kako je na njih podlagi zgraditi potem v šoli geografsko enoto, temu priporočamo najboljšo navodilo te vrste: *Julius John*, *Der Unterricht in der Natur als Mittel für grundlegende Anschauung*. Wien. Tempsky. 1906. — Tudi *O. Lombergov* spis „Über Schulwanderungen“ je dobro tozadevno delo.

skupnosti; zato tudi taka politična celota nima značaja tipične zemljepisne celote in nam potemtakem ne more služiti kot učna enota pri zemljepisnem pouku. Politična razdelitev dežele je navadno nekaj slučajnega in minljivega.

Nočemo pa trditi, da se pri obravnavi domovinske dežele sploh ni treba ozirati na politično razdelitev. Vsekakor je treba učencem svoječasno razjasniti, da je razdelitev dežele na okrajna glavarstva temelj pri upravi države. Otrokom pa nedostaja na tej stopnji dovzetnosti za taka dejstva. Pridejo pa na vrsto vobče na višji stopnji, najbolj v zadnjem šolskem letu. V četrtem šolskem letu pa zadostuje, ako domovinsko deželo po končani obravnavi, torej proti koncu šolskega leta, razdelimo na okrajna glavarstva in poiščemo sedeže teh oblastev.

V šolah, kjer se rabi poseben kulturnopokrajinski zemljevid, kakor n. pr. v mariborskem in ptujskem okrajnem glavarstvu na Štajerskem,¹⁾ se po končani obravnavi vseh kulturnih pokrajin na tem zemljevidu one razdele na okrajna glavarstva, potem se preide k obravnavi ostalih kulturnih pokrajin, ki se šele celo nazadnje kot celota (dežela) razdele v političnem oziru.

Pred učnim postopanjem, ki se ozira v prvi vrsti na politično razdelitev dežele, je treba iznova svariti, ker še vedno izhajajo knjige, ki se zavzemajo za to že davno preživelo se metodo, n. pr. K. *Moiszl*, Die Heimatkunde in der Volksschule. Dunaj. (Tempus.) 1906.

¹⁾ Ta zemljevid obsega kulturne pokrajine: Pohorje, Dravsko pogorje (Kozjak), Slovenske gorice, Ptujsko polje in Haloze. Merilo 1:50.000. Izšel je v zalogi Freytag in Berndt na Dunaju. Cena 90 K. — On ustreza vsem šolskim okrajem, ki so porazdeljeni po imenovanih kulturnih pokrajinah. —

Izkušnja uči, da ta zemljevid na jako naraven način posreduje prehod od bivališča in njega okoliša do domovinske dežele. Koliko bi pač pridobil zemljepisni pouk, ako bi si omislile tudi šole, ki leže izven teh kulturnih pokrajin, oziroma okrajnih glavarstev, enak zemljevid, seveda s kulturnimi pokrajinami, ki so njim sosedne!

V tem smo si torej edini, da se pri izboru zemljepisne tvarine ne smemo ozirati na politično razdelitev domovinske dežele, ampak na tipične zemljepisne celote ali kulturne pokrajine; glede vprašanja „Kako je učence v kulturne pokrajine uvajati ali kako je novo učno tvarino podavati?“ pa še ni popolne jasnosti. Glavni namen te razprave boji torej, razjasniti, katera oblika je za podavanje zemljepisne tvarine v ljudski šoli najprimernejša.

Učitelji, ki danes praktično izvršujemo šolsko službo, smo svoječasno kot učiteljski kandidatje hospitirali na vadnicah, pazeč, kako je učiti deco, smo si zapisovali vprašanja učiteljev in odgovore učencev ter si sestavljali na podlagi teh zapiskov »učne slike«. Te razpravljajo navadno snovi iz različnih šolskih disciplin, torej tudi snovi iz zemljepisja. Marsikateri izmed nas še gotovo skrbno hrani „učne slike“, ki si jih je sestavil, ko je še bil na učiteljišču. Jaz še hranim učne slike izza učiteljskih let in sem se takrat, ko sem začel predelovati Oberländerja in Tischendorfa, jel zanimati zlasti za to, po katerem učnem postopanju so bile svoječasno zasnovane učne slike, ki obravnavajo zemljepisne snovi.

V svojih zvezkih najdem zdaj med drugimi tudi dve „učni sliki“, ki si stavita za smoter, uvesti učence v kulturno pokrajino Pohorje.

Podavanje te zemljepisne tvarine se je vršilo po tem-le obrazcu:

Učna slika A: 1. Lega in meje Pohorja. 2. Posamezni vrhunci. 3. Rastlinstvo. 4. Živalstvo.

Učna slika B: 1. Kratka ponovitev prve učne slike. 2. Vodovje. 3. Pridobitki. 4. Kratka karakteristika prebivalcev.

Tu nastopajo torej posamezni geografski elementi drug za drugim, in sicer vsak zase, vsled česar tudi ni bilo možno, pokazati njih medsebojne vzročnosti.¹⁾

¹⁾ Zakaj ne? Samo razvrstitev ni popolna in ne povsem prava. — *Opomba uredništva.*

In po tem stalnem obrazcu, kakor nam ga kažeta učni sliki v Pohorju, se je podavala do zadnjih let povsodi (? — *Uredništvo*.) po naših šolah nova zemljepisna snov. A naj se ne misli, da hočemo s tem komurkoli kaj očitati, češ: „Vi ste krivi vseh neuspehov, ker nam svoječasno niste pokazali pravega pota!“ Saj izhaja leto za letom obilica drobnih pomožnih knjižic („Leitfäden“), kjer se i v najnovejšem času vsiljujejo učiteljstvu isti stari obrazci. Nadalje se nam je zavedati, da se, kakor vsaka druga veda, tudi zemljepisna neprestano razvija in napreduje; zato pa tudi metoda ne ostaja na mestu, kjer je bila pred leti, ampak tudi ona koraka naprej in se razvija, ne sicer neposredno za vedo, ampak polagoma in previdno, toda varno in zanesljivo.

Kako torej naj uvajamo danes učence v posamezne zemljepisne celote ali kulturne pokrajine?

Na to vprašanje nam daje že Oberländer edino pravi odgovor, češ: „Učitelj ne sme pri obravnavanju katerekoli zemljepisne celote na stopnji podavanja več govoriti najprej o mejah, potem o gorovju, vodovju i. t. d., ampak ozirati se mu je pri podavanju na vse zemljepisne elemente, namreč na meje, gorovja, vodovje, podnebje, rastlinstvo, živalstvo in prebivalstvo, in sicer tako, da ti elementi ne nastopajo ločeno drug od drugega, temveč v tesni zvezi in medsebojni vzročnosti.“

Desetletja so minula, odkar so bile zapisane te besede, ali ljudska šola je ostala pri starem, saj se je do zadnjega časa trdovratno držala znanega geografskega obrazca ter po njem poučevala zemljepisje popolnoma mehanično, dokler se ni pojavil Tischendorf in izpregovoril odresilne besede. On pravi: „V zemljepisne celote ali kulturne pokrajine ne smemo uvajati učencev po znanem geografskem obrazcu (lege, meje, gorovje, vodovje, selišča i. t. d.), ampak v obliki potovanja, ki ga nastopimo v duhu s svojimi učenci s pomočjo zemljevida, primernih podob in živega,

na znane predstave iz domačije se naslanjajočega opisa.“ „Zdaj — to je popolnoma odvisno od lege šolskega kraja — sledimo v duhu valoviti reki, zdaj šumečemu potoku ali beli cesti, zdaj zopet sedemo v hlapon ter se popeljemo v tuji svet in se na takih potovanjih pomudimo v duhu povsod tam, kjer narava nudi to, kar nam zamore bistriti in razvedriti glavo ter blažiti srce.“

Sicer pa Tischendorf ni edini, ki zahteva, da se naj podava nova zemljepisna snov v obliki potopisa. Poleg njega je zlasti Ernst *Linde*, ki se toplo zavzema za taka idealna ali namišljena potovanja, ogrevajoč se pa pri tem osobito za peš-hojo.

V svoji znameniti knjigi „*Persönlichkeits-Pädagogik*“ pravi namreč *Linde* doslovno: „Wir wollen eine Wanderung anstellen! Ja, so und nicht anders lernt man doch ein Land, eine Gegend aus eigener Anschauung kennen, nicht durch Daranvorbeifliegen in Dampfswagen oder durch Abschreiten in Siebenmeilenstiefeln. Denn derartige Flug- und Zickzackbewegungen mutet man doch den Schülern zu bei der sonst noch vielfach beliebten systematischen Behandlungsweise der Geographie, wobei die Grenzen blitzschnell umflogen werden, wobei von einem Gebirge zum anderen, von einem Fluß zum anderen, von einer Stadt zur anderen übersprungen wird, nur damit man das logisch Gleichartige von vornherein gleichsam beisammen habe. Daß dabei die Schüler schließlich gar nichts „haben“ als Namen und schattenhafte Allgemeinvorstellungen, scheint man freilich nicht zu merken. Es ist aber doch so! — — — Es wird von vornherein die Kraft der zu gewinnenden geographischen Anschauung erhöhen, wenn man für die Darbietung die Form der Reisebeschreibung wählt.“

Toda Tischendorf se ni zadovoljil samo s tem, da nam je dal nasvet, uvajati učence v kulturne pokrajine v obliki potopisa, temveč pokazal nam je v svojih „*Preparacijah*“ tudi praktično, kako je prirejati z učenci taka namišljena potovanja.

Ne morem se spuščati v podrobnosti Tischendorfove potopisne metode, opozoriti hočem le na nekatere migljaje, ki bi se utegnili dozdevati marsikomu malenkostni, a so važni in za take potopise značilni.

Ako namreč kritično pregledujemo Tischendorfove „Preparacije“, najdemo v njih vse polno kratkih stavkov s precej isto vsebino n. pr. „Gora A ima isti obraz kakor gora B, katero vsi poznamo. Tedaj jo lahko zdaj opišete!“ Ali: „Ta gora je popolnoma podobna gori C, na kateri smo že bili“. — Ali: „Ta reka je dosti manjša od reke D, ki jo imamo vsak dan pred očmi“ i. t. d.

S takimi in enakimi pripombami, ki preprezajo vse njegove „Preparacije“, počituje Tischendorf zahtevo, da se pri takem namišljenem potovanju vsaka nova geografska prikazen, gora, reka, mesto, daljava, višina, ki se pojavi na potovanju, ponazori s pomočjo znanih elementov v domačiji.

Upravičenosti te njegove zahteve mora pritrditi pač vsakdo, ki pozna bistvo apercepcije; kajti resnično je, da bodo razni znaki na zemljevidu le pri takem postopanju zamogli vstvarjati v učenčevi duši jasne in določne predstave. In le tedaj, kadar pri takih potopisih skrbimo za to, da je vse tuje in oddaljeno kolikor mogoče naslonjeno na dobro znanem domačem, bodemo zadoščali načelu: Poučuj nazorno!

Baš zaradi tega pa moramo največjo važnost pripisovati šolskim izprehodom, ker se po njih neprestano množi število individualno geografskih podob, s pomočjo katerih moremo ustvarjati potem v učencih predstave o sličnih elementih v tujini.

Naravnost za vse, kar nas srečava na naših namišljenih potovanjih po tujih krajih, pa seveda ne moremo imeti vedno pripravljenih podob, nastavljenih po lastnem naziranju v učenčevi duši, ki bi se na nje mogli sklicevati, kadar bi bilo potrebno. — Kaj nam je storiti v takih slučajih?

Tu je treba te oddaljene geografske elemente, predmete, naprave, prikazni ali kar si bodi, tako živo opisati ali naslikati, nazorno jih predstaviti učencem tako, da se jim dozdeva, kakor da bi ne bili v šolski sobi, ampak pri dotičnih predmetih samih! V tem živem opisovanju in nadrobnem slikanju, ki pričara učencu neposredno pred oči in njegovo dušo tuje in oddaljene predmete, v tem tiči prav privlačna sila zemljepisnega pouka.

Tako slikanje z besedami, to nazorno predstavljanje oddaljenih zemljepisnih predmetov se ne bo vsakemu posrečilo na prvi mah. Treba je najprej, da učitelj nekoliko umetniško čuti in da ima jezik popolnoma v svoji oblasti, treba pa je tudi vzorov. Tak vzor nam je Tischendorf; k njemu pojdimo v šolo, da natančneje spoznamo sredstva, s pomočjo katerih priobčuje ta mojster, ki ga v tem oziru občuduje in visoko čisla tudi Linde, tujo in oddaljeno snov učencem pred oči in dušo tako, da učinkuje, kakor bi bila pričujoča.

Tischendorf napoveduje učni smoter tako: „Na potovanje gremo danes!“¹⁾ — Potem prevzame vodstvo na tem potovanju! —

Znano nam je, da se na potovanju pokrajinska slika neprestano izpreminja. Te izpremembe zna naš vodnik vsakikrat kratko, a nazorno orisati; o pravem času nam pove, kar je za nami izginilo in kar se je pojavilo novega pred nami. Ne navaja pa samo tega, kar se kaže našim očem; on ne pozabi omeniti tudi to, kar učinkuje na naše uho, kakor n. pr. zvonjenje in bingljanje, ki prihaja glasnejše in glasnejše od čredice, pasočé se na planinskem pašniku, kateremu se približujemo; ali žvenket

¹⁾ Ta smoter se nam zdi presplošen. Treba je povedati: Kam? in to tako, da se oziramo na nekaj, kar je učencem že o novi deželi znano. N. pr. „V časopisih čitamo često, da je J. J. potoval v Ameriko. Tudi mi hočemo tja, da vidimo, kakšen je ta čudni del sveta.“ — *Op. ur.*

in rožljanje železja ter težki udarci kladiv, ki doné že od daleč na naše uhó, ako se bližamo fužinam ob šumečem potoku i. t. d.

Najbolj moramo občudovati pri Tischendorfu nadrobno slikanje z besedami, ki je toli važno za nazorno predstavljanje oddaljenih predmetov. — Saj vemo, da otrok ne ljubi suhoparnih opisov, zlasti ne opisov, ki se omejujejo le na glavne dele predmetov; kajti pri tem otrokova domišljija trpi glad in žejo.

Tudi nas odrasle vse mnogo bolj zanima, ako nam kdo opisuje svoje potovanje in slika tuje pokrajine iz lastne izkušnje, če našteva subjektivne zanimivosti, razne doživljaje i. t. d., bolj nego še tako temeljit opis dotične pokrajine, ki ga čitamo v kaki zemljepisni knjigi. — To potrjuje znano resnico, da je pri nadrobnem slikanju treba upoštevati poleg glavnih in temeljnih momentov tudi „malenkosti“, navidezno neznatne stvari, ki pa ustvarjajo v učencih pravo razpoloženje in so često značilneje nego množica „poglavitnih“ lastnosti.

Če pri takem nadrobnem slikanju vpletamo vmes tudi malenkostne slučajnosti, slučajnosti, ki se vsak dan dogajajo na potovanju — da smo n. pr. od naporne hoje utrujeni se vlegli v travo, da smo si osnažili obleko, da smo vstopili v gostilno, da smo dobro prenočili — tem bolje! S takimi podatki res ne bomo pomnožili suhega geografskega znanja, povečali pa bomo nazornost in v učenčevi domišljiji vzdržali zanimanje in predstavo živega potovanja.

Da povzamemo: Kazati učencu, kako se pokrajinska scenerija venomer izpreminja, nadrobno slikati ali opisati vsako novo geografsko prikazen, za katero v učenčevi duši ni apercipujočih predstav, ter naposled ne prezirati niti malih slučajnosti, — to so sredstva, s katerimi lahko pričaramo na namišljenih potovanjih učencem vse, kar je tuje in oddaljeno, pred oči in dušo, dasi sicer nedostaje učencem apercipujočih predstav.

V tem duhu so sestavljene Tischendorfove „Preparacije“; zato so pa tudi pokrajine, po katerih on vodi svoje učence, polne življenja in resnice in zato dosega Tischendorf s svojimi potopisi tudi v vzgojnem oziru najlepše uspehe.

V tem zmislu bomo torej tudi mi otrokom, ki jim gotovih zemljepisnih prikazni ne moremo predočiti, opisovali n. pr. naprave, delo in nevarnosti v rudnikih in kamenolomih, delo drvarjev in ogljarjev v gozdu, delo v steklarnah, kladivnicah, fužinah, plavžih, pastirčevanje na planinah, življenje na Pusti, vrvenje in drvenje v morskem pristanišču i. t. d.

Samo ob sebi je umevno, da je za namišljena potovanja treba, zlasti v začetku, t. j. tedaj, ko se obravnava domovinska dežela, stenskega zemljevida v prav velikem merilu. Seveda ne zadostuje samo zemljevid domovinske dežele, ampak potrebno je potrebno, da si nabavi vsaka šola velik stenski zemljevid z vsemi zemljepisnimi celotami ali kulturnimi pokrajinami, ki mejijo ob kulturno pokrajino, v kateri leži šolski okraj.

Omenili smo že, da je tak kulturno-pokrajinski zemljevid uveden n. pr. po šolah mariborskega političnega okraja na Štajerskem, in iz lastne izkušnje govorim, ako pravim, da je s pomočjo tega zemljevida učence kaj lahko uvajati v namišljena potovanja v zgoraj označenem zmislu, in to v prvi vrsti zaradi tega, ker so na njem razni geografski predmeti narisani tako razločno, da jih lahko natančno spoznajo tudi učenci, ki so od dotičnih znakov precej oddaljeni. — Predaleč in previsoko pa zemljevid dakako ne sme biti obešen; pri podavanju naj bo razgrnjen vsakikrat na nalašč v ta namen pripravljenem stojalu tik pred oddelkom, ki se baš poučuje.

Ni moja naloga, razpravljati o pogojih, pod katerimi se premosti neskončno brezno, ki zija med zemljevidom in pravim svetom, in kaj je treba ukreniti, da se izpremenijo mrtvi znaki na zemljevidu v žive predstave. — Kdor se hoče o tem poučiti, temu toplo priporočam najboljše delo

te vrste, ki mi je znano: *S. Leyfert*, *Der heimatkundliche Unterricht mit besonderer Rücksicht auf die Einführung in das Kartenverständnis*. Wien. (Pichlers We. und Sohn). — Le eden migljaj: Treba je učencem povedati, da bi se zemljevid pravzaprav moral razgrniti vodo ravnó, ker kaže svet tako, kakor ga vidi ptica, ki se je dvignila v zračne višine ali kakor ga gleda zrakoplovec, kadar z višav zre doli na zemljo. Priporoča se, da otroke pri namišljenih potovanjih na zemljevidu opetovano, celo na višjih stopnjah opozarjamo na to. Tako jim postane jasno, zakaj so mesta, trgi in vasi na zemljevidu te drobne pike ali majhni krogi, železnice, ceste in reke pa črte.

Zdaj nastane vprašanje, ali se naj podava nova zemljepisna tvarina — seveda vedno v obliki potopisa — na podlagi stenskega zemljevida ali ročnega zemljevida, oziroma atlasa.

Na to vprašanje odgovarjamo odločno: Na tej stopnji, namreč v četrtem šolskem letu, naj se podava nova zemljepisna tvarina na podlagi stenskega zemljevida, torej v našem slučaju na podlagi kulturno-pokrajinskega zemljevida.

Glavna vzroka za to sta sledeča:

1. Stenski zemljevid ima, ako so na njem posamezni geografski predmeti narisani tako jasno in razločno kakor na prej omenjenem kulturnopokrajinskem zemljevidu, napram ročnemu zemljevidu to prednost, da kaže te predmete vsem učencem istočasno; stenski zemljevid druží in vodi tedaj učenčevo oko istočasno z očesom učiteljevim in to je, kakor nas uči izkušnja, mnogo vredno.

2. Umestno je, rabiti pri podavanju na tej stopnji stenski zemljevid namesto ročnega zemljevida zlasti tudi zaradi tega, ker je treba te učence pravzaprav šele uvajati v čitanje zemljevida; saj so še skoraj vsi nerodni in nezanesljivi, ako jim je na njihovih zemljevidih poiskati katerikoli geografski predmet.

Opirajoč se na svoje lastne izkušnje pravi tudi Tischendorf: „Ročnega zemljevida po mojem mnenju pri domoznanskem pouku (torej na nižji stopnji zemljepisnega pouka) ne kaže rabiti na prvem mestu, t. j. pri podavanju, ker povzroča obilica gradiva, nakopičenega na majhnem prostoru, pri otrocih na eni strani zmešnjavo, in ker se na drugi strani z nadzorovanjem, ki je tu neobhodno potrebno (1. Kažejo li vsi učenci? 2. Kažejo vsi učenci prav?), po nepotrebnem trati sila in čas.“

Z rabo stenskega zemljevida se tudi najlaglje doseže, da vsi učenci pazijo in sledijo pouku. To bi se doseglo težje, ako bi se že pri podavanju rabil ročni zemljevid, ker slabejši učenci, ki so se „izgubili“, pogledujejo med podavanjem v enomer v zemljevid svojega soseda, da se zopet orientujejo.

Kedaj se torej naj rabi na tej stopnji ročni zemljevid?

Ročni zemljevid naj pride na tej stopnji šele takrat na vrsto, ko je učitelj s svojimi učenci že obdelal na stenskem zemljevidu učno enoto, določeno za pol ure ali za celo uro, in so učenci na tem zemljevidu dobro spoznali posamezne geografske predmete.

Zdaj učencem pač ne bode več težko, orientovati se na svojih ročnih zemljevidih.

Ročni zemljevid se naj torej na tej stopnji rabi po končanem podavanju, ko se snov povzema ali ponavlja, nadalje tudi pri vajah, zlasti na četrti in peti formalni stopnji (kazati in govoriti v zboru!), in naposled v svrhu domačih nalog.

Ali skratka: „Stenski zemljevid bodi učilo (Lehrmittel), ročni zemljevid pa učni pripomoček (Lernmittel).“

Ko pa so učenci na višjih stopnjah že precej izurjeni v čitanju zemljevidov, tedaj bo učitelj rabil pri podavanju tudi atlas (= ročni zemljevid); često mu sploh ne preostaja

nič drugega, ker ljudske šole navadno nimajo posebnih stenskih zemljevidov za vsako posamezno deželo, za vse države in dele sveta. Na tej stopnji to zahteva tudi pedagogika; kajti tem potom silimo učence v večji meri k samodelavnosti, nego če ostane vedno stenski zemljevid podlaga zemljepisnemu pouku.

Učitelj pa mora po vzoru Tischendorfovem v prilog nazornosti tudi ilustrovati potopise s podobami, oziroma z dobrim stereoskopom, dalje s sirovinami ter naposled z risanjem.

II. Razvijanje „pokrajinskih pojmov“ in „geografskih zakonov“.

Naše šolsko delo pa še ni končano, ako smo prepotovali na označeni način kako kulturno pokrajino. Linde, kot nasprotnik formalnih stopenj, trdi, da bi bil Tischendorf svojo nalogo rešil že v popolnoma povoljni meri, če bi se bil v svojih „Preparacijah“ omejil samo na to, kar imenujemo „podavanje“, torej na 2. formalno stopnjo. Mi smo drugega mnenja. Saj je smoter zemljepisnega pouka, tudi razkriti vzročne odnošaje med geografskimi elementi, jih primerjati med seboj in iz teh primerjav izvajati obče veljavne zakone.

Res je sicer, da se že pri podavanju, ako se vrši v obliki potopisa, to deloma opravi in mora opraviti; vendar preostaja še vedno obilo važnega dela, preden dovedemo učence od posameznih konkretnih slučajev do abstraktnih, splošno veljavnih stavkov, od predstav do pojmov.

Kako se to doseže, nam je že znano. To delo pa se vrši, kakor povsod, kjer gre za odmišljanje, le potem primerjanja; tirja pa to delo posebne pozornosti in potrpežljivosti. Saj vemo, da koreninijo vse otrokove predstave v konkretnih stvareh, in da se otroci na tej stopnji opirajo tako trdno na nje, da jih je le težko odtrgati od

njih. Ne bilo bi pa prav, ako bi se ti otroci celo nič ne urili v dobivanju pojmov in zakonov, prepuščajoč vse tako delo višji stopnji.

Vendar ne smemo prezreti dejstva, da imamo opraviti z otroki, ki so stari devet do enajst let, z otroki torej, katerih zmožnosti v mišljenju, sodbi in sklepanju so še nerazvite. Več tedaj pač ne bomo zahtevali od njih v tem oziru, kakor se sploh sme zahtevati od začetnikov. Primerjanje se torej naj vrši vedno na najpreprostejši način in sicer tako, kakor je to starostni stopnji učencev primerno.

Že *Oberländer* nam je v velikih potezah obrazložil, kako se naj med seboj primerjajo razni geografski elementi; natančneje in praktično pa nam je to pokazal *Tischendorf* v svojih „Preparacijah“. — Abstraktni rezultati, do katerih je mogoče v zemljepisnem pouku dovesti učence, so dvojni in sicer: 1. pokrajinski pojmi. 2. geografski zakoni.

Kako pridemo do pokrajinskih pojmov? Ako delamo na to, da se učenec, prepotovavši kako kulturno pokrajino, naposled zaveda, da je ta pokrajina zemljepisna celota in enota, kjer tvorijo njene naravne razmere (lega, tla in njih kakovost, vodovje, podnebje) podlago gospodarskim odnošajem.

Da se zbudi to zavedanje, stavimo primerna vprašanja; n. pr.: Zakaj je ta pokrajina tako rodovitna? (Ker je dobro močena.) Kakšen pomen ima rodovitnost te pokrajine za njene prebivalce? (Omogočuje poljedelstvo in živinorejo, je toraj podlaga blagostanja prebivalstva.) — Ali pa pravi učitelj: „Na svojih potovanjih po tej pokrajini smo videli prebivalce na severu in jugu pri njihovem delu. Kaj smo opazili? a) Na severu smo videli, da so delali ljudje po gozdih. Podirali so drevesa, spravljali debela k žagam ali sekali drva ali kuhali oglje. Pečali so se torej z gozdarstvom. — b) Na jugu so obdelovali svoja polja in vinograde. Orali so, sejali in želi. Spomladi smo

jih videli z motikami, v jeseni pa z brentami i. t. d. Pečali so se torej s poljedelstvom in vinarstvom. — c) V tej pokrajini se torej ljudje razločujejo po svojem vsakdanjem delu ali opravilu. Namreč?« (Drvarji so in ogljarji, poljedelci ali kmetje in vinogradniki.)

Posamezni rezultati teh naših primerjav (kakor poljedelstvo, živinoreja, blagostanje, gozdarstvo, poljedelstvo, vinarstvo; drvar, ogljar, poljedelec, vinogradnik) se imenujejo pokrajinski pojmi.

Pomniti je, da se ti pojmi nanašajo vedno na samo eno, določno kulturno pokrajino. Ako pa se primerjata med seboj najmanj dve različni kulturni pokrajini, kateri so učenci v duhu že prepotovali, dobimo kot rezultat take primerjave kako obče veljavno geografsko resnico ali geografski zakon.

Če tedaj n. pr. na podlagi prejšnjega pouka z učenci najprej pogovorimo, da l. v Slov. goricah povsod grozdje zori, da je tam sadno drevje obloženo s sočnim sadjem, da se na poljih ziblje na visokih bilkah žito s težkim klasjem, a temu nasprotno 2. na visokem Pohorju grozdje in marsikatero vrste sadja nikoli ne dozore in da v visokih legah žito požene le kratke bilke in drobno klasje — tedaj bodo učenci, ako jih še posebej opozorimo na vzroke (tla, podnebje!), pač razumeli stavek, ki ga iz teh konkretnih stvari izluščimo potom primerjanja, in kateri slove: „Sadje in poljski sadeži uspevajo le tam, kjer so rodovitna tla in kjer je ugodno podnebje.“ Ta stavek zdaj ni pribit v zrak; trdno konkretno podlago ima, zato si ga bode tudi vsak učenec lahko prisvojil.

Taki stavki se imenujejo geografski zakoni.

Očitno je, da so „pokrajinski pojmi“ enostavnejši in da jih je vsled tega lažje izluščiti. Zaradi tega se bomo na tej stopnji, ne da bi morda puščali geografske zakone popolnoma v nemar, ponajveč morali zadovoljevati s pridobivanjem in nabiranjem pokrajinskih pojmov.

III. Koncentracija snovi.

Kakor se popotnik, ki potuje z namenom, da bi pomnožil svoje duševne zaklade, tuintam ozre ter še enkrat vsaj v svojem duhu pogleda na pot, ki jo je prehodil, in kakor on tuintam urejuje vtiske in doživljaje svojega potovanja: tako bi se naj učil tudi šolski otrok po navodilu učiteljevem, ozirati se tuintam na svoje šolsko delo, da se prepriča, kako naraščajo in se množijo njegovi duševni zakladi.

Učenec mora zdaj zbrati in urediti vse to, kar je spoznal, o čemer je potem razmišljal ter si ustvaril kolikor toliko jasne pojme in zakone; sestaviti si mora pregled svoje nove duševne posesti.

V to svrho je paziti na sledeče:

1. Učenec naj na koncu vsake učne enote (lekcije) kratko povzame, kar se je naučil novega.

2. Priporoča se, da se narišejo na koncu vsake učne enote na velik, nalašč za to pripravljen zemljevid na šolski tabli vsi kraji i. t. d., ki so se jih učenci nanovo učili.

3. Na koncu večjih učnih enot, t. j. po končani obravnavi kake kulturne pokrajine (torej vsake tri ali štiri tedne enkrat!), se mora novopridobljena snov urediti po nekem določnem obrazcu.

Mi rečemo n. pr. po končani obravnavi Pohorja, t. j. ako so učenci to kulturno pokrajino po njenih značilnih delih v duhu prepotovali in spoznali ter si tudi nabrali in prilastili gotovo število pokrajinskih pojmov in preprostih geografskih zakonov, takole: „Danes hočemo vse pregledno sestaviti, česar smo se doslej učili o Pohorju!“ — Zdaj zberemo in uredimo vso tvarino po strokovno-znanstvenih ozirih, kakor jih najdemo v vsaki zemljepisni pomožni knjigi, ozirajoč se zaporedoma na lego in meje, posamezne vrhunce, vodovje, ljudska selišča, pridobitke i. t. d.

Na ta način dobimo oni znani geografski obrazec, po katerem se je v prejšnjih časih navadno podavala zemljepisna snov v ljudskih šolah.

Mnogovrstne vaje še utrdijo znanje.

Da otrok po tej poti res in vidno napreduje materialno in formalno, to občuti kmalu sam; ta njegova zavest ga napolnjuje s samozaupanjem, z veseljem do dela, z zanimanjem in končno tudi s — hvaležnostjo.

IV. Razdelitev kulturne pokrajine „Pohorje“ v učne enote na podlagi potopisa.

Vsaka šola obravnava najprej tisto kulturno pokrajino, h kateri pripada. Zaradi tega tudi ni mogoče sestaviti enotnega učnega načrta za vse šole kakega političnega okraja.

Za razdelitev na učne enote v obliki potopisa sem si izbral najbolj instruktivno izmed petero kulturnih pokrajin, ki jih nam kaže prej omenjeni kulturnopokrajinski zemljevid, namreč Pohorje. Podoba, katera nastane v učenčevi duši o tem delu naše domovine, naj bi tvorila nazorno podlago, na kateri bo pozneje učitelj skušal zgraditi prevažne zemljepisne celote: Alpe, Sudete in Karpate. Zaradi tega je obravnavati Pohorje temeljito, mnogo temeljiteje, nego se to vrši tuintam.

Kakor vsaka izmed petero omenjenih kulturnih pokrajin, tako tvori tudi Pohorje veliko metodično enoto, ki jo je treba, ker je preobširna, razkrojiti zopet na manjše enote; taka majhna enota tvori potem navadno učno snov za eno „potovanje“. — Poudarjati pa moramo na tem mestu, da je pred vsakim namišljenim potovanjem na zemljevidu neobhodno potrebno, prirediti, kjer je le mogoče, z učenci izlet na prosto ter šele na njega podlagi zgraditi dotično geografsko enoto.

Po kratki pripravi, ki se tedaj mora naslanjati na prejšnji izlet, se napove glavni učni smoter, ki se utegne glasiti tako-le:

„Danes in v prihodnjih urah bomo spoznali gozdnato Pohorje; v ta namen ga bomo križem prepotovali.“

Ko so po napovedi glavnega smotra učenci poiskali Pohorje na zemljevidu, nadaljuje učitelj: „Potuj okrog Pohorja s palico na zemljevidu! Potuj čez greben tega gorovja od zahoda proti izhodu! Od severa proti jugu! No, to pa je bilo kaj hitro potovanje in prav malo smo videli pri tem. Zdaj hočemo potovati prav počasno in si ogledati stvari, ki jih bomo srečavali. Ker ne moremo prepotovati cele pokrajine naenkrat, si jo bomo razdelili za več manjših izprehodov.“

To je kratka priprava za 1. manjšo enoto, na katero pa morajo biti učenci že pripravljeni, kakor smo omenili, s šolskim izletom na prostem. Preden se gre na tak izlet, je umestno, da ga učitelj v šoli na kratko pogovori. Učenci naj namreč v šoli navedejo, kar jim je o dotični poti že znano. Pri tem bodo seveda pripovedovali marsikaj napačnega, pokazalo se bo, da marsičesa sploh še videli niso i. t. d. Vse to si naj učitelj, ki mu mora biti pot natanko znana, zabeleži, da mu bode mogoče, otroke na prostem opozoriti posebno na to, kar so si doslej ogledali le površno ali česa še sploh opazili niso.

Prepričamo se, da se otroci na ta način z najboljšim uspehom navajajo k zavednemu opazovanju.

Po kratki pripravi se tedaj začnejo obravnavati posamezne manjše enote. Kaj vabljivo bi bilo, izdelati tukaj vsaj eno tako enoto v obliki „učne slike“. Ker pa mi je govoriti v obliki razprave, se moram omejiti samo na to, da določim tem enotam po vrsti učni smoter, seveda z ozirom na svojo lastno šolo.

1. manjša enota:

Smoter: „Danes hočemo v duhu potovati od Ruš po prijazni Dravski dolini proti vzhodu, da spoznamo severovzhodna pobočja zelenega Pohorja; obiskati hočemo tudi cerkev sv. Bolfanka na njegovem grebenu, odkoder bomo imeli krasen razgled.“

2. manjša enota:

Smoter: „Danes potujemo v duhu od Ruš po Dravski dolini proti zahodu; naposled bomo šli na najvišji vrhunec našega Pohorja, na Veliko kopo.“ — Dodatek: Steklarstvo na Pohorju in delo v kamenolomih.

3. manjša enota:

Smoter: „Danes gremo v duhu od Velike kope čez greben Pohorja proti Slov. Bistrici in bomo obiskali tudi to mesto?“ — Dodatek: Drvarji in ogljarji pri delu.

4. manjša enota:

Smoter: „Danes potujemo v duhu od Slov. Bistrice ob vzhodnem robu Pohorja proti Pekram, ki jih že poznamo.“

5. manjša enota:

Smoter: „Danes bomo obiskali Mislinjsko dolino in Slov. Gradec.“

6. manjša enota:

Smoter: „Danes nas pelje pot od Mislinja na Roglo, odkoder jo jako lep razgled, dalje v Dravsko dolino in v trg Konjice.“

Jasno je, da šolam, ki ne pripadajo tej kulturni pokrajini, ne kaže, na drobno obravnavati vse enote. Tudi jih lahko skrčijo v tri ali štiri enote ter obravnavajo samo to, kar je za poznejši pouk v zemljepisju temeljnega pomena.

Po končani obravnavi vseh manjših učnih enot, ki smo jim tukaj določili smoter, se preide k primerjanju, povzetju in porabi.

Kar se tiče povzetja, zahtevajmo,

1. da si zabeležijo učenci povzetek ob koncu vsake ure;
2. da si zapisujejo po znanem obrazcu sestavljeni pregled ali povzetek po končani obravnavi cele kulturne pokrajine v posebne zvezke; kajti na ta način si sami spišejo pomožno ali realno knjižico za zemljepisje.

V. Slovstveni pripomočki.

Končno še moram omeniti metodične knjige, ki se tičejo naše snovi. Na prvo mesto postavim dve knjigi, ki obravnata zemljepisno snov kolikor toliko po načelih Tischendorfovih; obe je spisal *E. Maierl*.¹⁾

Prva knjiga obravnava domovinsko deželo štajersko, druga našo očetnjavo. — Maierlove „Preparacije“, ki obravnavajo zemljepisne celote na našem kulturnopokrajinskem zemljevidu, kakor sploh Spodnje Štajersko, niso sestavljene baš v obliki potopisov, kakršni bi naj služili našim potrebam. Sploh se mora reči, da je Maierl obravnaval Spodnje Štajersko samo pregledno; v predgovoru tudi priznava sam, da je temeljito obravnaval samo pokrajine na Zgornjem in Srednjem Štajerskem, ker so mu bile bližje, dočim je Spodnjemu Štajerskemu kot bolj oddaljeni pokrajini odmeril le malo prostora; še pri tem je marsikaj zagrešil, kar se je že večkrat grajalo. — Nam bode torej hoditi obratno pot: prepotovati nam je pokrajine na kulturnopokrajinskem zemljevidu in sploh ozemlje, ki nam je bližje, temeljito, ozemlje pa, ki je od nas bolj oddaljeno, pa le po značilnih delih.

¹⁾ *Maierl*: a) Präparationen zur unterrichtlichen Behandlung des Heimatlandes Steiermark.

b) Unser Vaterland, die österreichisch-ungarische Monarchie. Geographische Präparationen. Leoben (Enserer.)

Ker nam torej Maierl nudi na eni strani premalo, na drugi zopet preveč, naj vsak tovariš, ki namerava rabiti njegove „Preparacije“, bodisi pri obravnavi domovinske dežele, bodisi pri obravnavi očetnjave, pred začetkom šolskega leta kritično pregleda dotično knjigo in si potem z ozirom na čas, ki je zemljepisnemu pouku odmerjen, z ozirom na duševno stanje svojih učencev, in končno z ozirom na kategorijo svoje šole natančno določi in pregledno sestavi načrt, katere točke mu boče v tekočem šolskem letu izpustiti, katere skrajšati, katere izpopolniti, oziroma drugače razvrstiti.

Izmed **slovenskih** metodičnih knjig, ki praktično obravnavajo zemljepisno tvarino v ljudski šoli — prišle so šele v zadnjem času na svetlo — mi je omeniti „Učne slike iz zemljepisja. Vojvodina Kranjska. Uredil Anton Maier. Ljubljana. 1906.“ Knjiga se približuje učnemu postopanju Tischendorfovemu, podavajoč zemljepisno snov v obliki potopisa.

Druga knjižica pod naslovom „Učne slike iz zemljepisja. Avstrija. Ljubljana 1904.“, ki jo je tudi uredil A. Maier, podaje zemljepis avstro-ogerske države in kratek pregled ustavoznanstva. — Kdor zastopa načela Tischendorfova, se seveda nikakor ne more strinjati z učnim postopanjem, po katerem so sestavljene v tej knjigi učne slike za posamezne kronovine.¹⁾

Za ljubljanske šole je uredil A. Maier tudi „Učne slike iz domoznanstva. Ljubljana. 1904.“

Opozoriti še moram slovensko učiteljstvo na knjigo teoretične vsebine, ki je v zemljepisni stroki edina svoje vrste v našem slovstvu. To je „Metodika zemljepisnega pouka v ljudski šoli, razkazana na svojem razvoju“, spisal *Gabrijel Majcen*, knjiga, v kateri je temeljito obrazloženo, kako se je sistematično razvijala zemljepisna veda od

¹⁾ V ostalem pa je prof. *Fr. Orožen* temeljito ocenil v 3. številki Popotnika z leta 1904. s svojega strokovnjaškega stališča to knjižico.

srede 18. stoletja do naših dni. Kdor čuti potrebo, samega sebe v tem oziru izpopolniti, naj seže po njej. Žal, da nam pisatelj te knjige ni povedal o Tischendorfu nič več, kakor da je pristaš „gospodarstvene struje“ in ga je tudi zbog tega obsodil; še bolj pa je obžalovati, da v svojem razkazu najboljših geografskih spisov, izišlih do leta 1905., ki ga nudi na koncu svoje razprave, med metodičnimi knjigami nikjer ni navedel Tischendorfovih „Preparacij za zemljepisni pouk na ljudskih šolah,“ dočim navaja na str. 163 Maierla, ki pravi sam v predgovoru svoje prve knjige: „Das vorliegende Buch verdankt sein Entstehen dem Studium des fünfbandigen Werkes: „Präparationen für den geographischen Unterricht. Von Julius Tischendorf.“ Slično čitamo v predgovoru Maierlove druge knjige: „Ich wünsche nur, daß es mir auch diesmal gelungen sei, etwas von dem belebenden Geiste, der die Werke Tischendorfs, des Begründers der Methode, durchzieht, auf meine Arbeit zu übertragen.“ — Tischendorf je torej mojster, Maierl pa le njegov učenec.

Zato je pač umestno, da se slovensko učiteljstvo opozarja na utemeljitelja potopisne metode pri podavanju zemljepisne tvarine v ljudski šoli in se seznanj s temeljnimi načeli, ki jih je upoštevati pri tej metodi.

Ne smemo trditi, da je ta metoda edino prava, edino „izveličalna.“ Saj dobro vemo, da uspehi niso v prvi vrsti odvisni od kake določene metode, kakor tudi ne od mrtvih knjig in ne od še tako skrbno sestavljenih preparacij, ampak da je težišče vsega pouka pred vsem iskati v živih ljudeh, v osebnostih, ki poučujejo v šoli. Vendar priporočamo izmed dobrih knjig in metod najprej najboljšo: torej Tischendorfovo metodo in sicer prav v tem smislu, kakor priporoča Ernest Linde, najhujši nasprotnik kake določene metode in istočasno najbolj vneti zagovornik prostih metod, v svoji knjigi „Persönlichkeits-Pädagogik“ v enomer Hildebrandovo, torej vendar neko določeno metodo!

VI. Pomen večdnevnihi počitniških potovanj z učenci višje stopnje.

Opetovano smo naglašali veliko važnost šolskih izprehodov za zemljepisni pouk. Imeli smo v prvi vrsti v mislih kratke izprehode, ki jih je prirejati z učenci po bližnjem domačem ozemlju kot pripravo v svrhu podavanja nove zemljepisne tvarine v šoli. Ker taki izprehodi, ki za nje zadostuje včasih malo ur, pol dneva ali ponajveč eden dan, tudi niso navezani na nikakeršne posebne stroške, jih je ob ugodnem vremenu lahko izvrševati v vsakem letnem času.

Vendar ti kratki izprehodi še niso krona zemljepisnega pouka na prostem. — Kako lepa je zelena Štajerska, s kolikini naravnimi krasotami in raznimi čudesi se lahko ponaša sosedna Kranjska in koliko zanimivosti nudi Primorska ob obalah sinjega morja! Kdor pozna vse te krasote, saj mora ljubiti svojo domovino!

A naša šolska mladina, ima li priložnost, videti kdaj le majhen del vseh teh krasot, zaradi katerih slovi njena domovina daleč po svetu? Ta priložnost se ji nudi le redkokdaj, krasote naše domovine so samo za tujce! Mladina pa, ki svoje domovine ne pozna, je ne more ljubiti iz prepričanja, ampak „ljubi“ jo, ker se ji to veleva; taka ljubezen do domovine pa je pač prazna, je le goli — verbalizem!

Tu je treba odpomoči! Že so drugod prišli učitelji in tudi šolske oblasti do tega spoznanja in začeli so prirejati v glavnih šolskih počitnicah z večjimi oddelki učencev daljša poučna potovanja po domovini in preko njenih mej. — Tako so poročali leta 1906. časopisi, da se je napotil avgusta meseca istega leta neki graški učitelj s 14 učenci petega razreda na osemdnevno počitniško potovanje. Iz Gradca je peljala izletnike pot najprej v zahodni del Srednje Štajerske,

kjer so obiskali „biser naše domovine“, prelepi trg Losonc (Deutsch-Landsberg). Od tod so šli na Koroške planine ob meji štajersko-koroški ter so na 2141 metrov visoki Golici uživali ob popolnoma jasnem vremenu najlepši razgled na vse strani širnega sveta. Po solnčnem vzhodu, ki so ga drugo jutro občudovali na tej gori, so pohiteli zdravi in veseli v „raj“ koroške dežele, v divno Labodsko dolino ter so obiskali prijazno mestece Wolfsberg. Od tod jih je peljala železnica čez Spodnji Dravograd v Mislinjsko dolino in v Slov. Gradec, odkoder so drugi dan priredili izlet na bližnjo goro Sv. Uršule. Med potom so občudovali alpsko floro, na vrhu pa so strmeli nad skalnatimi stenami in zobatimi grebeni bližnjih Solčavskih (Savinjskih) planin, in celo Triglav in Mangart sta se jim skrivnostno bliščala na levo od Karavank. Iz Slov. Gradca so se presrečni popotniki odpeljali z železnico v Brezno, od tod pa čez Kapljo na Kozjaku peš v Lipnico, od koder jih je hlapon odvedel zopet v Gradec, kjer svojim staršem baje niso mogli dopovedati, kako lepo je na svetu.

Letos sem čital v nekem časopisu prav tiste dni, ko sem pisal te vrstice, da je priredil neki tovariš v Mürzzuschlagu na Zgoranjem Štajerskem od 15. do 23. dne avgusta s 17 učenci 6. razreda že tretje počitniško potovanje. S temi otroki, ki so bili vsi v narodni gornještajerski noši in so imeli tudi svojo zastavo in boben, je obiskal omenjeni tovariš, zapustivši Mürzzuschlag, najprej Mürzsteg (ogledovanje lovskega gradu našega cesarja!), potem Marijino Celje in Erlafško jezero; nato je prestopil s svojimi izletniki na Nižje Avstrijsko, kjer so otroci občudovali goro Ötcher ter prelepe kraje Reichenau, Payerbach i. t. d. Domov so se vrnili čez Semernik, kjer so torej na lastne oči videli znamenito gorsko železnico s čudovitimi mostovži in premnogimi predori. Zanimivo je, da so bili ti izletniki izvečine revni in da so že med šolskim letom devali vsak vinar na stran, ki so si ga prislužili z nabiranjem jagod, s postavljanjem kegljev,

z ministriranjem, z raznašanjem mleka i. t. d., da jim je bilo s temi majhnimi doneski vsaj deloma mogoče pokriti stroške za to potovanje, ki jih je osrečilo v tako obilni meri.

Da, osrečilo! Kaka čustva so pač navdajala mlada srca izletnikov po premnogih novih, nenavadnih teh vtiskih! Tej mladini se je odprl zdaj nov svet, ki ne ostane brez vpliva na njeno čustvovanje in intelektualno življenje. Največji in najlepši dobiček takega potovanja pa je, da se otrok pri tem ne uči samo za šolo, ampak tudi za svoje življenje.

Kako je v tem oziru pri nas? Res je sicer, da je priredil že ta ali oni tovariš s svojimi učenci celodnevno potovanje na kako bližnjo goro ali v kako bližnje mesto, toda o kakem večjem, večdnevnem potovanju, ki bi imelo v prvi vrsti namen, razkriti mladini krāsoto naše domovine, se do zdaj še ni slišalo.

Upajmo, da se s „poukom v naravi“, ki se je tudi pri nas že udomačil, še v tem pogledu marsikaj kmalu obrne na bolje! Če se nam izpolni ta želja, tedaj napočí tudi čas, da se bode naša mladina pri petju zavedala pomena besed, ki se glase: „Lepa naša domovina!“

c) Gimnazijske študije v dobi našega preporoda.

(Priobčil *dr. Fran Ilešič*.)

Mislím na čas pred 100 leti, na prva desetletja XIX. veka, ko je gimnazija obsegala pet (ali šest) razredov, in sicer tri (oz. štiri) gramatikalne razrede (nižja gimnazija) ter dva humanitetna (peta in šesta šola).

Takrat so nam vzrastli možje, ki so obudili našo narodnost in nam dali narodno književnost. Prešeren (rojen l. 1800.) in Stanko Vraz (rojen l. 1810.) sta najznačilnejša za ono dobo.

Krepka individualnost često nadvlada razmere, a razmere vplivajo na njo. Konkretno vsebino misli dobimo iz sveta, organizacijo in silo jim dodamo iz sebe. — Med razmere, ki delujejo na razvoj človeka, spada šola; doba srednje šole je v tem oziru pogostoma zelo pomembna baš zato, ker je čas močnega razvoja, sprejemanja.

Večkrat se je že mimogrede omenil vpliv starega klasicizma na Prešerna (prim. „Prešernov album“ str. 800.); natančneje pa se o tem še ni razpravljalo; manjkalo nam je doslej celo priročne slike učnega ustroja onodobnih gimnazij, ki bi bila podlaga razpravi o vplivu klasicizma na našega pesnika vsaj vtoliko, kolikor mu ga je nudila šola.

V nastopnem hočem podati sliko takratnih gimnazijskih (in filozofskih študij) in sicer zlasti po natančnejši analizi onodobnih **šolskih knjig**.

Značaj šolskih knjig, posebe klasičnih, se v vsej prvi polovici XIX. veka bistveno ni izpremenil; izdaje latinskih in grških šolskih knjig iz l. 1805., 1807. so popolnoma enake izdajam iz l. 1845., 1846. ali pa se le neznatno razlikujejo od njih.

Zato velja moja razprava kakor za Prešerna, ki je študiral gimnazijo v Ljubljani od 1813—1819, tako tudi za Stanka Vraza, ki je bil deset let pozneje (1824—1830) dijak mariborske gimnazije. — Oziram se pred vsem na značaj takratnih šolskih knjig; za to omejitev imam več razlogov; prvič je vsebina šolskih knjig za duševni razvoj mladine poleg drugih činiteljev sploh jako važna, drugič pa je baš o teh drugih činiteljih v literaturi najti laže podatkov nego o vsebini knjig.¹⁾

¹⁾ O (l.) ljubljanski gimnaziji od 1792—1808 je pisal *Klimesch* v izvestju istega zavoda za 1896., o novomeški gimnaziji *Pamer* v več izvestjih zadnjih let, o mariborski *Matjašič* v izvestju l. 1858., obširno o graški *Peinlich* v izvestjih sedemdesetih let.

O vplivu učiteljev na mladino mariborske gimnazije v Vrazovih časih glej razpravo v „Gradji“ zagrebške „Jugoslav. Akad.“ 5. knj.

Kdor bi se ne oziral pred vsem le na šolske knjige, bi seveda moral konstatovati razlike med Prešernovo in Vrazovo gimnazijo, med gimnazijo drugega in tretjega desetletja prošlega veka. Najvažnejša razlika bi bila ta: Prešerna so učili strokovni učitelji, Vraza pa razredni. Sistem razrednih učiteljev se je uvedel l. 1819., torej baš takrat, ko je Prešeren dovršil gimnazijo. Tudi sicer se je tega leta izpremenilo to in ono; iz učnega načrta je prestalo prirodoznanstvo, v matematiki se je smoter znižal in izišle so posebne instrukcije za verouk. Po l. 1819. so se torej v gramatikalnih razredih, to je v nižji gimnaziji, učili ti-le predmeti: verozakon, latinski jezik, (s tretjim razredom) grški jezik, zemljepis in zgodovina ter aritmetika (ne več „matematika“ kakor prej, geometrija in

Statut onodobnih gimnazij, potrjen leta 1805., najdeš v knjigi „Sammlung der Verordnungen und Vorschriften über die Verfassung und Einrichtung der Gymnasien“, prvič l. 1808., pozneje natisnjeni večkrat.

Naj navedem tu, kar piše o gimnazijskih izpitih v svoji avtobiografiji vrstnik Vrazov, Muršec, ki je dovršil mariborsko gimnazijo l. 1825.: „V latinskih šolah smo v moji dobili tudi imeli kaj uspešne in ročne mesečne izkušnje. Učitelj je gimnazijskemu predstojniku predložil *a)* imenik učencev s pripisanimi redi za dotedanje odgovore, *b)* izkaz, dokod je v pouku dospel po mu predpisanih, modro po višji šolski komisiji sestavljenih in čedno omejenih knjigah, k katerim je le sem ter tja narekoval kako malenkost. Predstojnik mu je ukazoval, kaj ima preizpitavati, in mu je sam klical učence; zato je moral vsak iz vsega biti pripravljen; tak način je izključeval vse tihotapstvo. V svoji uri je bil dotični predmet sem ter tja prerešetan in dokaj slučajno pozvanih učencev. — Ravno taka je bila na koncu tečaja s tem razločkom, da so polovičarje gotovo izpraševali. Dobri odgovori so jim rede popravili, spet slabi jih vrgli. Z istimi nasledki so se izpitavali tudi nekateri učenci, ki so imeli že določene rede.* — Na koncu leta je dobil vsak dijak „katalog, zlata vreden, ker je pred vsem svetom vse pridne slavil, nemarne pa očitno svaril vse žive dni . . . Proti njemu so sedanje sve-dočbe kakor tihotapske; drug se drugemu prikriva“ (sigurno je to bila perioha „Juventus caesareo-regii gymnasii . . . e moribus et progressu in litteris censa exeunte anno scholastico . . .“, kjer so bili tiskani vsi redi vsakega dijaka razen reda iz marljivosti; odličnjaki so bili tiskani na čelu vsakega razreda).

algebra sta namreč odpadli); v humanitetnih razredih isti predmeti (dakako „mathesis“, algebra!). Malo prirodopisja je bilo v dodatku latinske slovnice za prvi in drugi razred. Zdi se mi tudi to značilno za zapostavljanje realij, da stoji v izvestjih (mariborske gimnazije) izza l. 1821./22. zemljepis-zgodovina naenkrat — na zadnjem mestu.

Končno poudarjam: izza l. 1819. so bile vse gimnazije šestrazredne.

Verouk.

Pred l. 1819., torej v dobi Prešernovi, so morali gimnazisti in filozofi (to je, današnji sedmo- in osmošolci) šestkrat na leto iti k izpovedi in javno prejeti sveto obhajilo, namreč prvo nedeljo šolskega leta, o Božiču, na Svečnico, na Veliki četrtek po tridnevni „duševni zbranosti“ (Geistes-versammlung, pač eksercicije!), o Telovem in na koncu šolskega leta; o izvršitvi te verozakonske dolžnosti so se morali na primeren način izkazati. Z l. 1819. je odpadla izpoved o Svečnici, a l. 1821. se je uvedla skupna izpoved in obhajilo.

Verouk se je učil v nižji gimnaziji in v prvem humanitetnem razredu po *Leonhardu*, „Leitfaden zum Religionsunterrichte“, in sicer se je v prvem razredu učilo o verskih resnicah, v drugem o morali, v tretjem se je razširila snov prvega, v četrtem učna snov drugega razreda; v petem je bila na vrsti zgodovina starega zakona z osobitim ozirom na mesijansko proroštvo, a v šestem je služil *Frint*, „Leitfaden zum Religionsunterrichte“ kot neposredna priprava za filozofske verske študije. Verouk je imel v humaniteti za smoter tudi formalno naobrazbo, češ, sistematični verouk naj takorekoč mehanski pripravlja še slabe duševne sile mladeniške za pravilen razvoj; instrukcije iz l. 1819. so naglašale, naj se v humaniteti biblijske zgodbe posnamejo z občega motrišča; to poddruženje pod jedinstven nazor je bližnja priprava za pravo mišljenje.

V onodobnih šolskih knjigah za druge predmete je najti marsikaj, kar je značilno za verstvo in cerkveno življenje.

Tako čitamo v mitologiji („Institutio ad eloqu.“), da je vzrok „complurium deorum“ med drugim osobito „depravatio traditionum sacrarum oretenus propagatarum, quae vel propterea facilius corrumpi potuerunt“; dalje Haugov epigram „Sammlung deutscher Beispiele“ za peto šolo str. 239:

„Aber Christ!“
 sprach ein Atheist,
 „wie du doch betrogen bist,
 wenn der Himmel eine Fabel ist!“
 „Aber“, sprach der Christ
 „Atheist!
 wie du noch betrogner bist,
 wenn die Hölle keine Fabel ist.“

Poleg tega se je poveličeval spomin cesarice Marije Terezije in cesarja Jožefa II. O Mariji Tereziji pravi ista knjiga (str. 6.): „Bistümer neu errichtet; die Vermehrung geistlicher Güter verboten, geistliche Asyla, Wallfahrten, überflüssige Feiertage aufgehoben; Toleranz der Juden, Griechen, Protestanten und Unitarier gewährt, beweisen ihre staatsklugen Einrichten.“

Klasična jezika.

V prvih (gramatikalnih) razredih se je učila latinska slovnica ter so se čitali poedini stavki in povestice; v drugem razredu so se čitali poleg povestic dialogi in prirodoepisni članki ter so se učile i rimske starožitnosti.

Prvi del latinske slovnice („Lat. Sprachlehre. Erster Theil“) je bil nemški, drugi (Gramm. lat. pars altera“) latinski. Prvi del, ki je služil v prvem in drugem razredu, je imel dodatek „Lateinische Lectionen für Anfänger“, obstoječ iz predvaj in treh knjig; v prvi knjigi so bili latinski dialogi (Von Gott, Vom Aufstehen, Vom Schreiben, Vom Papiere, Von der Tinte, Von Schreibfedern, Kegelspiel i. t. d.)

v drugi prirodopis (o solncu, planetih, vodi, vzduhu, ognju, rastlinah, životinjah, človeškem telesu), v tretji povesti.

„Vežbe v latinskem govorjenju se začno v tretjem razredu in naj se goje z vso resnostjo.“ V tem, tretjem razredu, se je čitala „chrestomathiae latinae pars prior“; v njej so bili po izvadkih zastopani: Aurelius Victor, Eutropius, Cornelius Nepos, Justinus, Pomponius Mela, C. Julius Caesar, M. Tullius Cicero, Velleius Paterculus, Valerius Maximus, Curtius po vrsti z 19, 32, 34, 23, 10, 12, 19 + 11, 14, 10, 17 stranmi,¹⁾ a na čelu knjige so bila na 26 straneh „apophthegmata seu dicta memorabilia: egregie dicta, nerveose dicta, animose dicta, salse dicta, acute dicta, libere dicta, dicta varia.“ Največ je torej v knjigi bilo Evtropija, Nepota in Cicerona; vsebina je bila osobito zgodovina (in to v biografskih slikah) in filozofija ter je merila na stvarno naobrazbo in moralno vplivanje.

V četrtem razredu je bila učna knjiga iste hrestomatije „pars posterior“; v tem delu so bili zastopani: Sallustius, L. Annaeus Florus, Caesar, Livius, Tacitus, Cicero, C. Suetonius Tranquillus, C. Plinius Secundus Maior, C. Annaeus Seneca, Plinius Caecilius Secundus, Muretus, Ovens, Dionysius Cato, Ovidius, Horatius s 84, 23, 34, 57, 14, 16, 34, 32, 24, 29, 4, 3, 13, 7 stranmi!²⁾ Salustij in Livij sta torej na prvem mestu. Tudi tu se kaže stvarnozgodovinska naobrazba in težnja po vplivanju na нравnost; v zgodovini stopajo na mesto epizod velike zgodovinske slike, punske vojne, jugurtinska vojna, državljanska vojna.

V oči bije veliko število pisem, sprejetih v šolske čitanke; v čitanki za tretji razred je celih 12 strani Ciceronovih „epistolarum ad diversos“, v čitanki za četrti razred 30 strani Plinijevih pisem, a v petem razredu je sledilo 98 strani pisem Ciceronovih, Plinijevih, Muretovih in Manucijevih ter Senekovih — to svedoči o vežbanju v praktično uporabljivem slogu.

¹⁾ Po izdaji: Vindobonae 1847.

²⁾ Po izdaji: Vindobonae 1845.

Smoter pete in šeste šole je bila „*institutio ad eloquentiam*“. Že v obče se je zahtevalo, naj se pri čitanju iz latinskih hrestomatij pazi na duh, na osobita svojstva in lepoto jezika; posebe pa je bila svrha humanitetnih študij „navajaje k čitanju rimskih klasikov, primerjanih z nemškimi klasičnimi sestavki iste vrste, ponazorovati pravila pesništva in govorništva in izobraževati okus“; zajedno je bilo učiteljem stila v humanitetnih razredih ukazano, „osobito točke de fontibus perspicuitatis, gravitatis et suavitatis vzeti z vso natančnostjo in praktičnim navajanjem. V deklamovanju je prirejati vežbe, poizkušati se dati ne v pesniških izdelkih, pač pa v metričnih obdelatvah.“ Svrha je torej humaniteti bila bolj poetika nego poezija, bolj retorstvo nego pesništvo, bolj oblika nego vsebina. (Prim. „Dodatek“ tej razpravi! Str. 121.)

Tej svrhi primerno ustrojene so bile učne knjige za humaniteto. V obeh humanitetnih razredih je služila knjiga „*Institutio ad eloquentiam*“ s 156 strani poetike in 50 stranmi dodatka o mitologiji.¹⁾

V pojasnjevanje (ponazorovanje) pojmov in definicij one obširne poetike so služila „*Selecta latinae orationis exemplaria*“, volumen I. v petem, a volumen II. v šestem razredu s 343, odnosno s 413 stranmi. Prva knjiga (za peto šolo) je obsegala *a)* similitudines et comparationes, *b)* narrationes, *c)* descriptiones, *d)* fabulas, *e)* epistolas, *f)* carmen

¹⁾ Izdaja „Vindobonae, 1845.“ — Poetika obsega „*Prolegomena*“ o pojmu „eloquentiae“ in „styli“ ter „duas partes“; v prvem delu se razpravlja: de stylo in genere (de styli perspicuitate, de styli suavitate, de styli gravitate), de Tropis, de Periodis, de Numero Oratorio, de Figuris (verborum, sententiarum), de Stylo Poëtico (de numeris poëticis, de arte metrica, de quibusdam elocutionis poëticae proprietatibus, Anhang: Von der Metrik der Deutschen), de aliis styli divisionibus, de styli praesidiis; — drugi del: de Scriptionum generibus, namreč: de Narratione (historica, poëtica), de Fabula Aesopica, de Epistola (prosaica, poëtica), de Carmine didactico, de Satyra, de Epigrammate, de Idyllis, de Elegia, de Carmine Lyrico, de Oratione (de Progymnasmatis, de Oratione proprie sic dicta:

didacticum, *g*) satiras, *h*) epigrammata, *i*) idyllia; drugi del (za šesti razred) je imel *a*) elegije, *b*) lirске pesmi, *c*) govore, *d*) dramatsko pesništvo, *e*) epiko. Baš izrek, ki sta ga nosili te dve knjigi na čelu, namreč: longum est iter per praecepta, breve et efficax per exempla (Seneca) kaže, da so to v istini bili samo zgledi, primeri za dokazovanje pravih, sredstvo v doseganje svrhe. Štivo ni imelo v sebi svrhe; drugače bi se ne bila ista snov čitala v obdelatvi različnih pisateljev.

Iz grškega jezika se je učila kakor dandanes v tretjem in četrtem razredu le slovnica s primeri za prevajanje, a v petem in šestem je služil „Griechisches Lesebuch für die Humanitätsclassen“ (prvi zvezek v petem, drugi v šestem razredu). Čitanka za peti razred je obsegala samo prozo in sicer: Ezopa, Elijana, Poliena, Plutarha, Ateneja, Strabona, Stobeja, Seksta Empirika, Diodora Sicilskega, Dioniza Halikarnaškega, Apolodora, Lukiana, Herodota, Ksenofonta in Sokrata s 16, 9, 11, 31, 1, 41, 5, 3, 4, 1, 22, 15, 20, 59, 17 stranmi.¹⁾ Najbolj so torej zastopani Ksenofon, Strabon in Plutarh.

Čitanka za šesti razred je imela samo poezije, in to: pametnice iz gnomikov, epigrame iz grške antologije, Babrija, povesti iz Hesioda, Teokrita, Homerja, idile Teokrita, Biona, Moska, Meleagra, elegije Kalina, Tirteja, Mimnerma, Solona, himne Homerjeve, Orfeja, skolijske, pesmi Anakreonta, odo

de Exordio, de Propositione, de Confirmatione *a*) Fontes Argumentorum, *b*) Argumentationes, *c*) Amplificatio, de Epilogo, de Pronunciatione, *a*) Declamatio, *b*) Gestus, de Dramate (de Tragoedia, de Comoedia, de Dramate musico seu Opera), de Epopeia. —

Kako je mitologija dobila mesto v „navodilu zgovornosti“, razlaga knjiga sama (str. 157—158): „Cum mythologia non tantum in operibus poetis, sed etiam oratoris, praecipue vero in artibus liberalibus tota dominetur: ignorare eam, qui in cultioribus numerari vult, nullo modo potest.“

¹⁾ Po izdaji: Wien 1846.

Teokritovo, ode Erine, odlomke iz dramatikov: Esbila, Sofokleja, Evripida, Aristofana. Največ je bilo v knjigi Homerja, namreč 88 strani (Ilijade 73 strani, a Odiseje le 15), a nič nista bila zastopana Platon in Demostenes.

Kakor pri latinskem jeziku, se tudi pri grškem ni oziralo na klasično vsebino ali klasicizem jezika.

I ako je latinsko-grško štivo humanitete pred vsem služilo pojasnjevanju poetike, vendar so se z njim dosežale tudi druge svrhe. Tako n. pr. so po njem učenci dobili zgodovinski pregled po vsej stari književnosti. Latinski čitanki sta imeli na koncu „Brevem notitiarum de vita et scriptis auctorum“ a grška spredi „Kurze Nachricht von den Schriftstellern ... in alphabetischer Ordnung“ (zadi je bil grško-nemški slovar).

Nadalje so dijaki že v gramatikalnih razredih iz latinskega štiva poznali staro, zlasti rimsko zgodovino.

Zgodovino rimskih kraljev in najstarejšo zgodovino republike so poznali iz Avrelija Viktorja, Livija in Val. Maksima, razvoj od vojne s Pirom Epirskim do Jugurte iz Flora (osobito 1. in 3. punsko vojno) in Livija (osobito 2. punsko vojno), zgodovino državljanskih vojsk od Jugurtinske vojne do cesarstva in cesarstvo samo iz Evtropija in Svetonija (Salustija in Cezarja). Grško zgodovino jim je kazal Nepos in Velleius Paterculus, azijske in macedonske Justinus in Curtius; o Arabiji, Indiji in Etiopiji so čuli v Pomponiju Meli. Ker je grško štivo nudilo dijakom bolj poedine pravljice, pripovedke in mitologijo nego večje zgodovinske slike, moremo reči, da so gimnazisti v primeri z rimsko malo poznali grško zgodovino.

Latinsko-grško štivo je gimnazijsko mladež obširneje poučilo tudi s starim zemlje- in narodopisom. Dočim jim je staro zemljo razkrival Grk Strabon, so poznali „Scytharum mores“ iz Justina, Pomponija Mele in Stobeja, „Germanorum mores“ iz Pomponija Mele, Cezarja in Tacita, „Gallorum

mores" iz Pomponija Mele in Cezarja, „Sarmatorum mores“ iz Pomponija Mele in Stobeja, „Thracum mores“ iz Pomponija Mele, „Suevorum, Britannorum mores“ iz Cezarja, šege in običaje Tavridovcev, Indov, Perzov in Egipčanov, Etijopcev, Galaktofagov, Keltov, Frigijcev, Likijcev, Ibercev iz Stobeja, a Sextus Empiricus je primerjal grške in rimske običaje z običaji Egipčanov, Sarmatov, Perzov, Tračanov, Kilikijcev in Ihtiofagov.

Ako še dodamo, da se je to znanje razširilo v petem razredu pod zaglavjem „narrationes historicae“ in „descriptiones historicae“ (descriptio Indiae, Curtius; descr. Britanniae, Tacitus), je jasno, da so dijaki že poznali staro zgodovino in zemljepis starega sveta, ko je ta predmet v šestem razredu prišel na red, in se je v tem razredu snov samo obznemala in posnemala.

Ta zadnja opomba velja za dobo izza l. 1819. Dočim se je namreč pred l. 1819. stara geografija in zgodovina, „ki je za učene šole in osobito za čitanje klasičnih avtorjev v višjih gramatikalnih in obeh humanitetnih razredih tako važna,“ učila v 2. (in 3.) razredu, je l. 1819. bila pomaknjena v šesti razred, torej na konec gimnazijskih študij. —

Le malo hočem sedaj izpregovoriti o vplivu klasičnih študij na Vraza.

Brez sumnje se je Vraz v prvih letih po končani gimnaziji bavil tudi z latinskim pesništvom ter je imel l. 1832. in 1833. Vergilija poslovenjenega („Gradja“ n. n. m. str. 91.) Osobit vpogled v literarne vežbe Vrazove generacije na polju prevajanja klasičnih pisateljev, posebe Horacija in Vergilija (torej gimnazijskih avtorjev!), nam daje literarna zapuščina njegovega součenca Jakoba Košarja.

Kako je Vraz ljubil Horacija, in to še v poznejših letih, vidimo iz njegovega članka v „Kolu“ (III. 136 sl., l. 1843.): „Utile dulci. Hor. — Premečuci etomadne stare moje knjige, dodje mi u ruke knjižica jedna, koju po veličini i vezu upoznam, da je izmedju onih, što sam ih budući djak

kupovao za one novce, koje mi je mati davala na razstanku, na račun nedeljnih uštupaka. Otvorim ju, a eto ti moga ljubimca Horacija. Zdrav mi bio, stari moj znanec i prijatelju Quinte! reknem ja, razširim ruke i u lice ga poljubim. Da istinu kažem: ja sam zakleti neprijatelj i vrag latinštine, latinštine one, koja se je terala dosad u školah ugarsko-hrvatskih, t. j. školasticisma onog, kojim su mladež našu mučili i u nas zatrli onaj narodni bistri i vedri način mišljenja, govorenja i pisanja. Nu latinštinu, koja sjaje iz dela Horacijevih i drugova dobe njegove, uvek ću ciniti i obožavati. Ja dakle i sada s igrajućim srcem primem u ruke Horacija, preberem sve II. knjige carminum i knjigu epodon. Tu nadjem opazke iz školske svoje dobe, kad sam toli vatreno ljubio i čitao ode te rajske i božanstvene, i poljubim svaki podbilježen redak kao ostanak cvěta ili kose od prve moje ljubovce; zašto baš onako ceniš ja svaku onu slabom rukom zapisanu crticu. Posle dodjem na satire (dvě knjige) i na epistole (dvě knjige): sve krasno. Tu nenadjem nikakve opazke, zašto ja ni satira, ni epistola nisam onda cenio, a to poradi toga, što ih nisam razumio. In njih ima puno žive mudrosti, nu one nisu za mladež, nego za dobu mužku, i tu čověk ne može dobro proći, sasvim ih razumiti i učiti, ako ne uzme u pomoć komentar kakav. Ali šta posle epistola sledi, za mene je nebrojeno blago, zlato žeženo: sledi naime Epistola ad Pisones. Epistola ta ima samo 476 redaka, nu svaki taj redak vrēdi alem iz carske krune, i dostoji da se u svakoj školi, gdje se izobražavaju mladi pisaoci i sudci pisama, zabilježi sa krupnimi zlatnimi slovi na čelo dvorane. Koliko ima tu istina vėkovitih, istina za sve narode i pisaoce njihove! „Epistola ad Pisones“ prva jo ašhetika svęta. I kaj je pisalac nebi na pamet učio i svaki si redak razložio i protumačio, kad ih neima više od 476! Da (postavimo) latinski jezik ništa više izvrstnog neima do jedine te epistole, a ono bi već ona dostajala, da latinski uči svaki mladić, koj hoće,

da šta piše. I ja sa strane svoje preporučam svim mladićem, da se na tu stazu spremaju, neka kupe Horacija¹⁾ i neka svaki put prvo nego zarežu pero, ili barem prvo nego šta pošlju u svet, „epistolu ad Pisones“ pročitaju od versa: *Humano capiti cervicem si pictor equinam* — pa do onog mesta gdje stoji: *Non missura cutem nisi plena cruoris hirudo*; i ja im tvrdu dajem veru, da će se mnogih ukloniti pogrēšaka, u koje bi drugči bili zagazili kao u rupu ptičar njegov (vidi *Epist. ad Pisones* verz 458).“

Vraz je torej v šolah ognjevito ljubil in čital ode (Horacijeve) „rajske in božanstvene“ ter si znamenite misli podčrtoval, a satir in epistol še tedaj ni umel.

Vile njegovega „Prvega lišča“ so bile „da-dilje“ stare klasične vile (in nove germanske in romanske — najbolj iz loga romantičnega.²⁾)

Važne so i prve besede tega članka: „Premetjući eto ma dne stare moje knjige dodje mi u ruke (Horacij) . . .“; iz tega se namreč vidi, da se Vraz izza šolskih svojih let vse do 1842 ni bavil s klasično muzo.

„Čitanjem drugih narodnih pesama slavjanskih počeo sam već god. 1833. sabirati po mojem zavičaju (malom Štajeru) iz ustih mladjih ljudih narodne pēsmi,“ nam pravi Stanko v predgovoru svojih „Narodnih pēsni ilirskih“ (1839), a istotam čitamo i obsodbo pretirane vneme za stare klasike (IX): „Hleptile su (sc. dosada) slovenske učene glave, nimalo nemareć za priproste pēsni naroda svoga, po tudjih perivojih za tudjim voćem, i cārpile iz gārćkih, latinskih i drugih tudjih izvorah, te gorko žalile izginutje starodavnih nēkojih klasićnih pēsamah vićući na muhamedansku surovost Omara, i glupost i nepomnju nēkojih samostanskih pisara . . . Dapaće nēkoji su u nesvēsti svojoj

¹⁾ Q. Horatii Flacci opera. Nova editio stereotypa. Lipsiae 1818. Sumptibus et typis Car. Tauchnitzii — stoji samo 20 kr. sr.

²⁾ Gusle i tambura XI.

rat podigli proti narodnim običajem — najpače pësmam, za izkoreniti jih . . ." Znano je stališče Vrazovo nasproti klasicizmu dubrovniškemu.

Naj navedem tu par mest, kjer je mogoče konstatovati direktno zvezo med Vrazovo poezijo in takratnim gimnazijskim klasičnim štivom.

V „Danici Ilirski“ 1837, št. 48. je obelodanil Vraz „Odgovor braći, što žele, da pëvam davorije. Polag Anakreontovog: *Θέλω λέγειν Ἀποϊδαζ ν. τ. λ.*“:

Izvoljih Kresimira:
 a njega nehtë lira.
 Zapëvalh Ljudevita
 i Zrinja glasovita:
 a struna od lirice
 mi zveka čar Milice,
 Raztegnuh sve zle volje,
 namestih strune bolje
 te počnem od Lazara
 i od Dušana stara:
 a lira mi zaplače,
 jak tica sred kobače.
 Oj s Bogom dakle cari,
 naši vitezi stari,
 kad neda se mom lirom,
 ostavljam vas Omirom . . .
 Vi pak sad opet, žice,
 pëvajte od Milice!

Prim. še uvodno pesem Vrazovih „Djulabij!“

Vraz sam nam pravi, da je ta njegova pesem „poleg Anakreontovog“. Anakreontova pesem, kojo omenja Vraz, je prva izmed Anakreontovih pesmi v grški čitanki za drugi humanitetni razred „Auf die Leier“ ter se tam glasi tako:

*Θέλω λέγειν Ἀποϊδαζ,
 θέλω δε Καδμον ἄδειν
 ἢ βαρβιτος δε χορδαίς
 Ἐρωτα μόνον ἤξει.
 Ἰμμιψα τέντρα προσην,*

καὶ τὴν λυρὴν ἀπώσαν·
 κάρω μιν ἤθλον ἀθλόν·
 Ἡρακλέους, λυρὴ δὲ
 Ἐρωτάς ἀντιφώνει.
 Χαιροῖτε λοιποὶ ἡμῖν
 Ἡρώες ἢ λυρὴ γὰρ
 μόνους Ἐρωτάς ἄδει.

Anakreonta, Odiseja in moravske narodne pesmi je poslal Miklošič Vrazu iz Gradca na dom, dne 6./VIII. 1835. Vraz je v svojem prevodu zamenil grške heroje z junaki hrvatsko-srbske prošlosti.

V „Djelih“ III. 106. je Vrazova pesem po jeziku malo izpremenjena; stvarno drugačna sta le tretji in četrti stih od konca, ki se glasita:

Slaba je moja lira,
 za vas se hoče Omira.

Ta izprememba spominja Prešernovega soneta, ki ga je Vraz prevedel (III. 9.):

Očetov naših imenitne dela,
 kar jih nekdanjih časov zgodba hrani:
 kako Metulum se Avgustu brani,
 kaj je do zdej Ljubljana doživela,
 kak vere bramba je bila dežela,
 kako per Sisku Kope so pijani
 omagali pred Krajnci Otomani,
 vam bo Homerov naših pesem pela.

Preslabe peti boje vam sloveče,
 pojo Krajnič lepoto moje strune
 in tvojo čast, nevsmiljena devica!

Pojo ljubezni moje vam nesreče,
 kakovi revež je, ki ga presune
 z oči nebeških veržena pušica.

Prešernov sonet ima isto osnovno misel kakor Anakreontova-Vrazova pesem, a misel je samostalno obdelana; na mesto grških junakov so dakako stopili kranjski. Prešeren ima „preslabe strune“, kakor Vraz v „Delih“ III. 106. „preslabu liru“.

Vrazova pesem in Prešernov sonet imata zajedno tudi Homerja, ki ga Anakreon ne imenuje.

Z Anakreontovo-Vrazovo pesmijo in Prešernovim sonetom treba še primerjati šesti sonet Kollárjeve „Slavine hčere“ („Chtěl sem pěti králůw českých truny . . . ale klamne vždycky do uši Mina jen a Mina znějí struni.“¹⁾)

Pobuda za to smer romantike je ležala kakor v stari klasični literaturi, tako tudi v idili novoklasicizma XVIII. veka, ki je vplivala na mladino v prvi polovici XIX. stoletja.

Latinska hrestomatija za četrty razred je imela iz starejšega Plinija to povest: (Apelles) perfecta opera proponere in pergula transeuntibus atque post ipsam tabulam latens, vitia, quae notarentur, auscultabat, vulgum diligentiozem iudicem, quam se praeferens. Feruntque a sutore reprehensum, quod in crepidarum una intus pauciores fecisset ansas: eodem postero die superbo emendatione pristinae admonitionis cavillante circa crus indignatum prospexisse, denunciantem, ne supra crepidam iudicaret, quod et ipsum in proverbium venit.

S tem primerjaj Prešernov sonet „Apel podoba na ogled postavi“ in dotično Puškinovo pesnitev.

Nemški jezik.

Poleg starih jezikov se je v takratni gimnaziji gojil tudi nemški jezik, a imel je dosti skromno mesto; drugih maternih jezikov pa v učnem sestavu do l. 1849. sploh ni bilo.

Ker se je znanje nemškega jezika na gimnaziji „predpolagalo“, ga je v prvih treh razredih gojila šola le mimogrede „v zvezi z latinščino“; v četrtem razredu se je učila nemška metrika; zato je imela latinska čitanka tega razreda

¹⁾ Prim. o tej sličnosti „Prešeren in Slovanstvo“, 11—13, razen tega „Listy filologické“ 1903, 42—44 in „Zbornik Mat. Slov.“ IV. 1902, 156.

22 strani nemškega štiva („Anhang von deutschen Gedichten“), osobito iz Lichtwera, Kleista, Pfeffela, Voša in Klopstocka¹⁾)

V humaniteti se je rabila „Sammlung deutscher Beispiele zur Bildung des Styls“ v dveh delih.

V prvem zvezku (za 5. razred) so bili zastopani: Alxinger, Archenholz, Bronner, Bürger, Claudius, Collin, Denis, Ewald, Garve, Gellert, Geßner, Gleim, Götz, Gryphius, Hagedorn, Haug, Herder, Jerusalem, Kästner, Kleist Chr. Ew., Klopstock, Kosegarten, Krauseneck, Kretschmann, Lessing, Lichtwer, Löwen, Logau, Michaelis, Möser, Moritz, Neubeck, Nikolai, Pezzl, Pfeffel, Pichler Caroline, Rabener, Ratschky, Schiebeler, Schiller, Schmidt, Stollberg Friedr., Voß, Wernicke oder Warneck, Wieland.

V drugem zvezku (za 6. razred): Blumauer, Bouterweck, Bürger, Claudius, Cramer, Denis, Engel, Göthe, Gotter, Grillparzer, Heidenreich, Hölty, Kleist Chr. Ew., Klopstock, Knox, Körner Karl Th., Lessing, Mastalier, Matthisson, Pichler, Ramler, Ratschky, Salis, Schiller, Schlegel, Sonnenfels, Uz, Zollikofer.

V petem razredu so se čitale: prilike in primere, povesti, spisi in značaji, basni, listi, poučne pesmi, satire, epigrami in pametnice, idile, v šestem pa: elegije, lirske pesmi, govori, dramske in epske pesmi.

Avtorjev je bilo dovolj v knjigah, a prostor jim ni bil odmerjen po pravi vrednosti njihove poezije. Izmed takozvanih klasikov je dominiral Klopstock v vseh poglavjih; Wieland je bil zastopan s prozo, Herder z dvema pesmima, Lessing z basnimi in z dramo „Philotas“, Bürger s tremi pesnitvami, Schiller s „Pegasus im Joche“, „Das Glück und die Weisheit“, „Nadowessische Totenklage“,

¹⁾ Po izdaji iz l. 1845. — Drugi del latinske slovnice je imel na koncu 7 strani „Deutsche Synonymen“, na pr. Abenteuer, Begebenheit, Vorfall, Zufall.

„Die Sanger der Vorwelt“, „Der Tanz“, „Dithyrambe“, a Goethe z oddelkom iz „Hermann in Dorothea“ in „Iphigenie auf Tauris“.

V „Kratkih biografskih in literarnih beležkah“, ki so dodane na koncu, nima Schiller ve prostora nego n. pr. Ratschky (11 vrstic!) ter se poleg par suhih podatkov ree o njem: „Seine Starke war die Geschichte, wie der von ihm geschriebene dreißigjahrigere Krieg beweiset“; o Goetheju itamo samo tri vrstice: Gothe (Joh. Wolfg. von), geboren zu Frankfurt am Main 1749, starb in Sachsen-Weimar den 22. Marz 1832; seine Werke in Stuttgart 1832—34 in 55 Banden erschienen“.

To uivo ni bilo poezija niti zgodovina knjiŹevnosti, ampak v istini le „Samlung von Beispielen zur Bildung des Stils“, navodilo za posnemanje vzorcev. Retorje je moglo vzgojiti tako Źtivo; pesniŹki duhovi so si pa izven Źole iskali poetinega Źtiva.¹⁾ —

A tem bolj je izbijalo uvstvo nemŹke narodnosti v nekih „primerih“ za Źesto Źolo.

Sem spada Denisova „Klage ber die Erziehung vieler deutschen Knaben“:

Auch dieses will ich, Vaterland, dir klagen,
Dein ewig treuer Sohn.
Vielleicht daŹ einstens klug're Zeiten sagen;
DieŹ klagte Sined schon.

Erbrauset, Saiten, der gerechte Kummer
des Barden ist emport.
Ich will euch kranzen, wenn ihr mir den Schlummer
getauschter Alten stort.

Oft geht von Teut's Geschlecht' ein frischer Knabe,
schon wie der bunte May,
hoch wie der Hirsch, voll jeder Heldengabe,
mein einsam Dach vorbeu.

¹⁾ V drugem letniku filozofije si je Vrazov prijatelj MurŹec izposodil za nekoliko dni Schillerja. „Skoro no in dan ga je ital in v malo dneh je postal kratkoviden, da je moral zaeti oala nositi — za celo Źivljenje.“ (Po rokopisu.)

Da seufz' ich nach: O edles Blut! verloren!
 das bist du für dein Land!
 Man gab dich, ach: zu spät, zu spät geboren!
 in eines Fremden Land.

ein Fremder (nicht der Beste seines Landes,
 nein, dem's an Brot gebricht;
 dieß mißt der Mann voll Tugend und Verstandes
 in seiner Heimat nicht),

Ein Fremder kam; von diesem sollst du lernen,
 was Deutsche bilden kann.
 Liebt er sein eigen Volk nicht, bei den Sternen!
 er ist ein schlechter Mann.

Und liebet er sein Volk, was wird er preisen
 als seines Volkes Macht,
 Gesetze, Sitten, Werke seiner Weisen
 und seiner Fürsten Pracht?

Du sitztest, horchest, glaubest seinem Prahlen,
 denn, ach, dein Herz ist gut!
 Und seine Junge schlüpf'ig, gleich den Aalen,
 o junges, edles Blut!

Dein Land wird unvermerkt vor dir verdüstert,
 dich leitet falscher Schein,
 bis gar der Wunsch in deiner Seele flüstert:
 Ich wollt ein Fremder seyn!

Auf! zeiget mir zu Gegenden die Wege,
 wo Menschen bess'rer Art,
 wo Sitten sind. Mein Volk ist kalt und träge,
 voll Einfalt, steif und hart.

Du reisest, kehrest nach verschwelgtem Gute,
 frech, wenn der Himmel droht,
 mit siechen Gliedern und verderbtem Blute,
 dem Vaterlande tot. —

Ha, Väter, oder sag' ich besser, Mütter,
 ist dieses eure Pflicht?
 Sind eure Kinder eure größten Güter,
 wie? oder sind sie 's nicht?

Gehört ihr Herz nicht eurem Vaterlande?
 Und scheint es euch erlaubt,
 daß es durch euch ein Fremder, o der Schande,
 dem Vaterlande raubt?
 Fragt eure Söhne von der Deutschen Taten,
 von unserer Ahnen Zeit,

von Weisen, die wir haben, die wir hatten,
und ihrer Trefflichkeit:

von unserer Barden feuervollem Singen,
von unserer Künste Zahl,
von alle dem, was unsere Gauen bringen,
o fraget hundert mal:

sie steh'n und schweigen. Könnt ihr dieses ahnden?
Beim Teut! Ihr könnt es nicht!

Woher von dem, was Lehrer nicht verstanden,
des Lehrlings Unterricht?

Und wird sich der stolz einen Deutschen nennen,
der nichts von Deutschlad weiß?

Wird je sein Herz dem Vaterlande brennen?
Dann brennet auch das Eis!

Er rang von seinem Volke sich zu reißen,
kein Deutscher ist er mehr,
und ward ein Fremder. Ha! Wie soll er heißen? —
Ein Zwitterig ungefähr.

Und, Eltern, ach! mit solchen Mitteldingen
fällt ihr die Gauen an.

hat uns der Fremden List, sich einzudringen,
nicht Leid's genug getan?

O flöbet lieber uns'rer edlen Jugend
der Ahnen Sitten ein,
und heißt sie, tätiger und stiller Tugend
geschwor'ne Fremde sein.

Ein rascher Mund voll frecher Prahlereien,
zu früher Lüste Sucht,
Wut, sich zu schmücken wie ein Weib, entreißen
Thuiskons Heldenzucht.

Wer mit eräfften, flatternden Geberden
fremd durch die Nase spricht,
wird noch darum kein Volkbeglucker werden,
schlägt noch die Feinde nicht.

Hört, Eltern, uns're Biederahnen riefen
dann, als ihr Auge brach:

Willkommen, Mutter Hertha (= Erde), deine Tiefen!
Wir lassen Deutsche nach!

V tej sliki francozovanja pri Nemcih se divno kaže
stoinstoletno raznorodovanje slovenskega naroda, osobito
mladeži po nemških šolah — po vsej pravici je vzkliknil

Macun (v pismu St. Vrazu l. 1843.): „Nisam li odgojen Švaba?“

A ista pesem morala je v slovanski duši probuditi iskro rodoljubne zavesti, kažoč ji škodljivost tuje vzgoje: proti temu „od potrebe bude, da se borimo silom duha“, je pisal Razlag l. 1848. Vrazu iz Gradca.

Kot vzori nemškega junaštva in viteštva se proslavljajo Herman, porazitelj Rimljanov, cesar Jožef II. in pruski kralj Friderik II.

Poleg Klopstockove ode „Hermann in Thusnelda“ imamo v knjigi Denisovo „Josef II. Reise nach Italien“, kjer se kliče Jožefu: „Heil dem Gebieter der deutschen Erde“, in „Josef II. Reise nach Schlesien“ (na sestanek s Friderikom), kjer pravi Denis, vzporejajoč ta sestanek s sestankom Hermana in Siegmarna:

O könnten meine Saiten die Kinder Teut's
von allen Enden wecken! Sie sollten mir
den hohen, ahnungsvollen Anblick
tief in erregtester Seele feiern,
die Stelle zeichnen, wo sich umarmeten
die Größten Deutschlands, Josef und Friedrich,
hin Eichen pflanzen, daß die spät'sten
Enkel im Schatten sich dies erzählten!
Und, Feinde Deutschlands, häufet nicht dunkel sich
um euer schielend Auge? verschwindet nicht
auf List und Trug gebautes Hoffen,
wenn sich mit mächtig erhobenem Auge
Den Bund der Freundschaft Josef und Friedrich
beschwören? . . .

Graja se nesloga Germanije in mlačnost njenih sinov; mladež je treba vzgajati za tako silo, kakor so jo imeli Nemci, ko so si podjarmljali ves svet.

To je poglavitna misel nemško-rodoljubnih Uzovih: „Das bedrängte Deutschland“ in „An die Deutschen“. V prvi pravi Uz

Wie lang zerfleischt mit eigener Hand
Germanien sein Eingeweide?

Besiegt ein unbesiegtes Land
sich selbst und seinen Ruhm, zu schlauer Feinde Freude?

Sind wo die Donau, wo der Main
voll fauler Leichen langsam fließet,
wo um den rebenreichen Rhein
sonst Bacchus fröhlich ging und sich die Elb' ergießet:

Sind nicht die Spuren unserer Wut
auf jeder Flur, an jedem Strande?
Wo strömte nicht das deutsche Blut?
Und nicht zu Deutschlands Ruhm, nein, meistens ihm zur Schande!

O Schande, sind wir euch verwandt,
ihr Deutschen jener bessern Zeit,
die feiger Knechtschaft eisern Band
mehr als den härtesten Tod im Arm der Freiheit scheuten?

Nesloga bode,

„kommt ihr kein Hermann vor,
in Hermanns Vaterland ein schmachlich Denkmal stiften.

V odi „An die Deutschen“ čujemo:

O uns' er Schande Quell, Erziehung deutscher Jugend,
wer pflanzt in ihre Brust Empfindungen der Tugend
und Liebe für das Vaterland,
die unserm Hermann Lorbern wand?
Wer bildet ihre jungen Seelen,
noch ehe sie das Laster wählen?

Man bildet nur den Leib: der Jungling lernt gefallen,
lernt freien Tanz und Spiel, in fremder Sprache lallen
und buhlen, eh' er mannbar ist,
betrügen, die er kaum geküßt,
und seinen Hals zu schlaun Tücken
im Joche weicher Sitten bücken. — —

Poleg Klopstockove ode „Mein Vaterland“ in Stollbergove „Lied eines deutschen Knaben“ treba poudariti še Ramlerovo „Auf die Wiederkunft des Königs“, Friderika II., kojemu kličejo mladiči „Heil uns, daß unser Morgen in die Tage des einzigen Monarchen fiel“.

Proti Francozom namerjen je bil v čitanki za peti razred epigram „Was Hippokrene auf Deutsch heißt“; v tem epigramu pravi Kästner Francozu, ki je onečašchal nemški

jezik „durch schalen Spott“, češ, da ne zna reči francoski „Hippokrene“, Nemci pa temu pravijo „Roßbach“.

Tako nemško štivo je moralo v slovanski mladeži vzgojiti slovansko romantiko ali vsaj pripraviti tla za njo.

Uzove besede: „Zu welchem Wechsel ist der Völker Glück verdammet, ein rauh, verachtet Volk, das edler Mut flammet, macht sich der Erde fürchterlich, wird üppig und entkräftet sich und fällt nach kurz genoss'nem Glücke schnell in sein erstes Nichts zurücke“ — te besede so bile krepka pobuda onim, ki so bili doli — Slovanom.

Gimnazija in „filozofija“ (7. in 8. razred).

Za gimnazijo je prišla „filozofija“, to je, današnja 7. in 8. šola. „Filozofija“ je bila del visokošolskih študij in je imela tam, kjer so bile prave univerze, kakor na pr. na Dunaju, izza l. 1806. tri kurze ali leta.¹⁾ Graška visoka šola se je takrat imenovala „licej“, vendar je l. 1813. tudi ona dobila tretje leto filozofije. L. 1824. pa se je tretji letnik filozofije zopet ukinitil. Tako je torej Prešeren študiral triletno, Vraz (izza l. 1830.) le dvoletno filozofijo, prvo leto ali logiko, drugo ali fiziko.

Obligatni predmeti so tedaj bili: verouk, filozofija, matematika, fizika in latinska filologija; neobvezni: svetovna zgodovina in prirodopis, odgojeslovje, zgodovina avstrijske države („österr. Staatengeschichte“), zgodovinske pomožne znanosti, zgodovina filozofije, poljedelstvo in estetika, ta-le vsako leto menjaje s klasično literaturo in grško filologijo, končno moderni jeziki. Vendar sta izza l. 1826. postala prirodopis in svetovna zgodovina obligatna za konviktiste, študente in za šolnine oproščene dijake; kandidati za juridični

¹⁾ S tem je pač pojasnjeno, zakaj nahajamo Prešerna l. 1821. 22. na Dunju v tretjem letu filozofije, ne takoj v pravoslovnih študijah.

in filozofski doktorat so se morali izkazati z izpričevalom o svetovni zgodovini in zgodovini avstrijske države.¹⁾

Pouk filozofije je razen pregleda empirijske psihologije obsegal le logiko, metafiziko in moralko. „Verozakonska filozofija kot del filozofskega učnega sistema je prepovedana. Vso teorijo razodetja je opustiti.“

„Latinska filologija“ je imela namen, ohraniti in utrditi dobro latinščino, ena ali druga ura naj bi se porabila za vajo v grščini.

V zmislu predpisov je imela „Chrestomathia latina“ za obe leti filozofije zgodovinski in filozofski del. Izmed zgodovinarjev so v njej bili zastopani: Caesar, Sallustius, Livius, Velleius Paterculus, Tacitus, Suetonius; filozofski članki (Cicero) govore po redu o pomenu filozofije, o razliki med metafiziko in moralko, o psihologiji, logiki, metafiziki, etiki, veri — to je red, po katerem se je učila filozofija. Zadnjih 30 strani je bilo odmerjenih grškemu štivu (Ksenofon, Platon)²⁾.

Od te obligatne „latinske filologije“ je dobro ločiti neobligatno „klasično literaturo“. „Latinska filologija“ je bila čitanje in tolmačenje klasičnih pisateljev; svrha ji je bila „dobra latinščina“ in pa sposobnost „recte et bene praesertim de rebus ad animi humani facultates atque philosophiam sic dictam pertinentibus loqui“. „Klasična literatura“ pa so bile vse discipline, ki dado pomagala in metodo za čitanje in tolmačenje latinskih in grških klasikov ter prispevajo „ad discipulorum iudicium sensumque pulchri excolendum et ad styli facultatem exercendam.“

¹⁾ *Krones*, Geschichte der Karl Franzens Universität in Graz, 498, 502 alibi. — *Peinlich*, Geschichte des Gymnasiums in Graz.

²⁾ Grška čitanka „Lectiones graecae in usum auditorum philosophiae anni primi et secundi“ (Viennae 1821, 135 str.) od Antona *Steina* je služila za „grško filologijo“, ki je bila do l. 1824. obligaten predmet filozofskih študij (za Prešerna torej obligatna, za Vraza neobligatna).

Težišče filozofskih študij je ležalo na matematično-fizični strani. Verozakon se je učil na teden 4 ure, filozofija 8, matematika 7, fizika 8, latinska filologija 4 ure.

Nasprotno pa je imela gimnazija v Vrazovi dobi čisto humanističen značaj; v vseh šestih razredih se je verozakon na teden učil 12 ur (6×2), latinski jezik 60 ur ($2 \times 11 + 2 \times 9 + 2 \times 10$), grški jezik 8 ur (4×2), matematika 12 ur (6×2), zemljepis in zgodovina 16 ur ($4 \times 3 + 2 \times 2$). Od 108 učnih ur je odpadlo na latinski in grški jezik celih 68 ur, a izmed vseh predmetov absolutno dominuje latinski jezik.

Iz tega sledi: Med gimnazijo in filozofijo je v oni dobi zijał širok prepad in v tem prepadu se je izgubil marsikateri mladenič. Iz gimnazista-humanista bi namah bil moral postati filozof-realist.¹⁾ Čim manj je „vlekla“ šola, tembolj je potegnilo življenje.

Ta nedostatek učnih načrtov nam poleg drugih činiteljev pomaga vsaj nekoliko umeti, kako da je nadarjeni Anton Murko, poznejši slovničar v treh letih (1825—1828) zvršil — prvi letnik filozofije, kako da je istotako daroviti Davorin Trstenjak zvršil filozofijo — v štirih letih, kako da je Stanko Vraz bil pet let „modroznanstva poslušatelj“. (Natančneje o Vrazovih studijah v publikacijah zagrebške „Akademije“, 5. knj. „Gradje“, str. 77—117.)

V Prešernovem desetletju je bil oni prepad še premoščen; zakaj takrat se je i na gimnaziji poučeval prirodopis in prirodoslovje ter so se za predmete rabile posebne knjige; „Naturgeschichte in Hinsicht auf Brauchbarkeit der Naturprodukte im gemeinen Leben, 1. und 2. Abtheilung“ in „Naturlehre in Hinsicht auf die neueren Entdeckungen zur

¹⁾ To je konstatiral že *Frint* v uvodu svojega „Leitfaden zum Religionsunterrichte“, poudarjajoč nedostatno naobrazbo uma na gimnaziji, nadalje Ivan *Jordan*, provizorni ravnatelj goriške gimnazije, v izveštju tega zavoda l. 1850.

Erklärung der gewöhnlichen Erscheinungen in der Körperwelt“. Vrazova gimnazija je imela knjige le za jezikovni pouk, matematiko in zgodovino-zemljepis.

Izpremembra se je izvršila za kongresov „svete alijanse“.

Dodatek.

Posrečilo se mi je dobiti zgled šolskega zgovorništva, šolskih govorniških vaj, kakor so se gojile v oni dobi novega humanizma. Sicer sega dalje nazaj — pač v leto 1791, — a more brezdvomno pojasnjevati tudi še šolsko retoriko v Prešernovi in Vrazovi dobi.

V sledečem ga objavljam; to je šolski govor Nikolaja Nemaniča, petošolca novomeške frančiškanske gimnazije.

Kako da se je ohranil ta šolski izdelek?

L. 1790. je prišel v Novo mesto za prošta jožefinsko liberalni Fran Nikola Peršič. Ta je ostro na muho vzel tamošnjo frančiškansko gimnazijo ter je z direktnimi predstavkami na dvor skušal izpodriniti frančiškane, zlasti v šoli. Bil je prisoten pri njih pouku ter je o tem poročal: „Man lehret die Jugend eine unausstehliche Art, ihre oratorischen Ausarbeitungen vorzutragen. Vor Scham und Mitleid schloß der Unterzeichnete seine Augen, als er den hoffnungsvollen Jüngling Politschanski in einer ekelhaften Grimassen- und Nasensprache seine verblümete Rede hersagen hörte und sah. Die beigeschlossene Rede sub /., welche die Franziskaner als ein Meisterstück ihrer oratorischen Entbindung dem hierortigen Kreisamte zum Staunen vorlegten, mag zum Beweise dienen, wie traurig es hier um die Rhetorik aussieht.“¹⁾

¹⁾ Kar čitamo v „Koledarju XIX. šolske družbe sv. Cirila in Metoda“ (1906), str. 25.—27., je Prešernova lat. šolska naloga, prevod nemškega diktata.

²⁾ Prim. natančneje o Peršiču v „Izvestjih Muz. društva za Kranjsko“ 1906. — Peršičeva predstavka se nahaja v deželnovladnem arhivu ljubljanskem, fasc. 81, 5597.

Peršičevi predstavki je torej kot horrendum dodan šolski govor. Predmet mu je bil čisto aktualen: vojna s Turki, ki jo je napovedal cesar Jožef II. l. 1788, in ki jo je njegov naslednik Leopold II. nadaljeval do 1791 (mir v Svištovu sklenjen 4. avgusta 1791). Govor se glasi:

Oratio

Qua deciditur continuandum esse bellum Austriacis cum omni animositate contra Turcas.

Exordium. Siquid desiderabile ab universis in praesens totum hunc terrarum orbem incolentibus excogitari, avidissimaeque expectationi meae cum integro avitae haereditatis complemento suavissimi laboris perquam gratum dari potest, dubio procul nihil post hominum memoriam *gloriosius, amplius nihil, ne ullo quidem articulo rerum optabilius mihi* quidquam accidere comperi, sed nec videre fas est: A:A:O:O: quam clarissimum istum primi honoris locum, unde mihi occasio in bonum gentis meae, uti in unctione superiorum charismatum benedictae, sic amaritudinibus undique circumdatae, ac contritae, sermonem instituendi suppeditatur amplissima. Bonum vero illud, in quod una mecum germanitas fratrum meorum intendere, curasque omnes, omnes conatus, et quidquid roboris, atque masculi animi illis inest, in salutem commodumque charae patriae conferre adniti debet, quod aliud esse dicam, quam generositatem, quam claritatem nominis, quam denique necessariam victoriae palmam, de Turca infensissimo Christi nomen profitentium hoste reportandam.

Verum enim vero hostis adest; requirit sanguinem nostrum; multus est ille, iste funditur: angustiantur muri, terra deserta jacet, Austria gemit. Quis tandem hujus tempestatis, tam perniciosi belli exitus esse potest? A. A! non alius, nisi, ut aut vincant, aut vincantur. Ignominia aut gloria, interitus aut victoria portio vestra, fratres mei! in terra viventium. Edicite jam, quidnam mente geratis? quid ex utro eligendum putatis? succumbere? fiat hujus electio. Quid porro? ubi fama Romanorum, quam semper attigistis? unde panis? sustentatio? aqua brevis, panis arctus praesto sunt. Anne divitiis abundatis? at defluunt ipsae superstitibus vobis amarae vitae. Aut chara forte vobis esse dicerem pericula? dulces gemitus? compedes prae libertate eligendos? refugit haec patrius de vobis animus sentire. Video quid optetis: vota vestra probe mihi cognita sunt, non vinci praeligitis, sed reddi victores.

Et haec ipsa sunt, quae iuste expetitis, haec sunt, quae amica vobis fama defert ad aures familiarium vestrorum, quorum plausus immortalitati vestrae ipsa montona reboant: hac nec alia providae mentis resolutione

medelam fertis corporibus optime consultis animis, vota non inania promittitis desideriis vestris. Exposcit haec patria, impellit ipsa inimici ferocitas, suadent charae proles, amor praesentium, desiderium futurorum.

Nemo proinde inficias ibit AA:O:O: in fine hujus saeculi magnifice glorificando id unum admodum necessarium esse, ut omnem potentiam viriumstrarum ad conterendam ottomanicam Portam ipsiusque semen penitus extirpandam conferatis, agitur quippe de bonis vestris: de pace agitur, quam expetimus omnes. Vestro iam bono intendo, incrementa honoris, justitiae ac vectigalium vestrorum zelo; dignum hinc justumque est, ut et me bonorum vestrorum participem reddatis et complementum desideratissimi, quem intendo, effectus orationi meae conferatis.

Confirmatio 1^{mae} Partis.

Quae bona ego, quo demum ipsa cumque ordinis, praerogativae, aut excellentiae nomine adpellem, non maxima modo, aut vel inde summe appetenda, vestrumque omnium visceribus charissima, verum etiam ob inaestimabile, quod portendunt, pretium sollicite curanda, caute custodienda, inque primo, quia vestra sunt, loco, habenda esse assevero: illa ipsa bona tot periculis, vicissitudinibus tantis, tam invisis deplorandisque una casibus exposita sunt, ut vos, ni mascule decertaveritis, desolatissimos universim omnium amissionis scopulos subire novercantibus votis concludatis. Et quanti sunt, ad quos miserrime allidendae refertissimae rates vestrae, spes una omnium, caecis subsilentium undarum fluctibus traduntur! quis vero omnes numeret? versatur in periculo fama nominis, cujus palmam semper prae exteris nationibus retulistis? = = versantur abundantes terrae fructus, qui alant robora, vitam continent: — — versatur desideratissima fratrum vestrorum salus, cui consulere concedet, expedit, juris gentium est: = = versatur denique peculium proprium, quod plenissimae profusionis vicissitudinem perhorrescit.

A fama nominis ordiamur. Anne magnificus fuerat splendor nominis illorum, de quorum reveranda multitudine gloriamini patrum vestrorum? quis nesciat, quod ne barbarae quidem nationes ignorare audebant? erant, erant illi terror inimicorum, gaudium gentis suae, spes certissima confoederatorum; ad nomen suum gloriosius usque reddendum, omnem lapidem movere probe noverunt, invictae fortitudini potentias suas consecrare, in deliciis habuerunt, nihilque laboris, nihil sudoris, artis, demum militaris nihil, ut immortales reddantur, in vanum abire sinere sapienter didicerunt, nihil erat, quod non ipsi obirent, occurrerent, vigilarent, laborarent. Frigus, sitim, famem ferre poterant, ut manu fortes bello strenui victoris clari exsurgerent.

Anne alias vos, fratres mei, quam bellicae fortitudinis via gloriosi esse potestis? aemulemini charismata meliora vili pendimur: et nos confusione propria obruamur? impetimur: et nos vinctas manus sine pugna daremus? ferimur: nec ictus reddere audeamus? vah! pudor immortalis, dedecoris nota, nullo unquam delenda saeculo! — — — Haec ipsa autem tam inexpectata tanti nominis jactura in proximo est, ut eveniat vobis, si bello obniti, arma cum certitudine victoriae hactare ignoraveritis. Aut forte memoriam turpissimae nominis jacturae anno superiori impositae vobis oblivio delevit? Patebant portae, ex quibus ad summum gloriae fastigium invitabamini, ut vel sic in jura vestra gloriosi irruatis, nec tamen vobis animus ullus erat, an non videtis, quanto cum fastu supereminens Mahometae arrogantia in sibilum vos tradat in conspectu omnium populorum? inultam quis tolleret? quam movent capita, erigunt supercilia dicuntque: haccine tremenda gens teutonum? ex cavernis suis insultant vobis magnitudinem suam unam esse magnitudinem dicunt, quae ferientes feriat, dum deleantur, cordaque et oculi crudelitate ardent, nec jam satiantur sanguine, sed quo plus sanguinis effunditur, tanto magis omnem fiduciam in armis suis ponentes sitire videntur pretiosum sanguinem fratrum vestrorum.

Hisne subjecti, et timidi ausu sacrilego cedere attendetis? quae inde alternae Myriades clamoris totius universitatis usque adhuc non auditi, jacebunt compita luctuose prostrata, nec erit, qui colligeret delicias — — — plateae a vestris frequentatae inani luctu contabescent — — — domus vestrae, chara nemora, de quo gloriantur, non habebunt — — — et civitates amplissimae, hae sedes fortitudinis primae? civitates generositate vestra destructae, sine legibus erunt, sine judiciis, sine jure, sine fide, incendiis, rapinis omnibus expositae, lamentabuntur in superos: non conspicietur hic ruricola, non civis; malleator non cudiatur, habitacula non erunt nobilium, nec refugia domesticorum, refugit animus nominare fortissimorum olim habitacula, ubi doctus non sit, apud quem oraculum non charus, in quo laetitia, non dulciter a collo matris pendula proles, in qua spes optima poneretur: inde quis luctus? quae tristitia? desolatio familiarium aequae ac domesticorum? quid a vobis hi omnes vel taciti requirunt? non aliud, nisi, ut imperterriti hostem invadatis? quid morer? verba viris virtutem non addunt, neque vero, nisi strenue pugnaveritis, vobis ipsis desideratissima securitate gaudere fas sit.

Si vero aut ego in cassum laboravero, aut vos surdis auribus orationem meam audieritis, quid tum? fratres mei, quid inde? mare vastum subsilentium spicarum in proximo est, ut absorbeatur, vobis itaque videntibus annuentibus vobis perire, emori cogatur terra vestra requirat? vestra haec terra est, ubertate agrorum, varietate fructuum, magnitudine pastionis, rerumque omnium multitudine, quae reipublicae nervi semper fuerunt, facile princeps: jure a vobis requirit, ut defendatur, ne relinquatur vicina plura

perturbentur, cuncta temere ne concutiantur, exigit; voce mascula ob oculos vobis ponite famem, qua plurimi conficiantur — — — funestam reipublicae pestem, ruinam charae patriae, quae vos genuit, excepit genibus, oblutavit uberibus.

Quanta inde jactura famae patrum vestrorum, quanta imperii deminutio: quam detestabilis conflagratio urbium, sacrarumque aedium! — — — evacuabuntur erumenaе, quibus provisi eratis, quae generationi post tot caedes hominum post humae levamen dedicabantur, ubi peculium? ubi lana? linum? colores tyrii, vitam quomodo prolongabitis? ut exesi atinea misere moriamini, vivetis: — — et ut omni momento angustiis vitae opprimamini, mortem violenter gustabitis.

2da Pars.

Vestrum ne in tam exitiale fatum conjurasse credam consilium? absit, nulla quippe arte eo adduci valeo, ut perspectum mihi, quasique certum habeant, vos, quibus celeberrima haereditariae gloriae monumenta intermina, nunquam non gloriose esse oportet, calamitatem tantam, quantum nec ipse Pontus sinu suo complectitur, prae felicitate timorem, prae securitate ignobilem desidiam, prae victoriosa pace cogitare, eligere, in votis habere posse; cum enim pax primum illud omnium bonorum objectum sit, in quod animi, desideria et viscera omnium intendunt, vobis quoque honoris, uniusque verae laudis aemulis, una in amoribus, in votis una esse debet, quia non nisi pace gloriose concludenda optabilis securitas, Patria, liberi, ammissa omnia recuperari possunt; hac obtenta restituetur optatissimus corpori civili vigor, amplissimus Provinciis decor, terrae patriae, domesticis, fratribus laetissimus benedictae universitatis acervus restituetur.

Qua vero alia via pacem vobis, quae ipsum etiam sensum exuperat, consequi licebit, nisi gloriosa armorum generositate? nisi recuperatione celeberrimae arcis taurunensis? nisi minuendis inimico vectigalibus, quae potius et ab illo vobis tribuantur, quam vos ipsi servire eligeretes? generositas autem cui genti potius vobis, viri Austriaci, propria sit? vobiscum ab incunabilis crevit, in Patribus ressidet, in posteris vestris fulgebit, Nobilem rempublicam tertio oppressam, tertio in veterem dignitatem, libertatemque vindicastis, et nunc opus est libertate, ne pereat, vindicate. A ut quis est, qui dubitet, victoriam victoriaeque insignia de Turca, qui Christiani Nominis Vatinius jure merito habetur, vestrorum vel strepitus armorum reportare non posse? an non illa gens, gens est imprimis barbara? sylvestris est, nec docta ad leges bellicas pugnare, sed sine legibus, sine ordine: sine dispositione copiaum more pecorum, quo inpellitur, ruit, hinc extra omnem dubii aleam est, ut vestra generositate retundatur, opprimatur, in fugam agatur: Multus quidem est populus: quid inde? anne

multitudini aliquando dicabatur victoria? non: sed agilitati, sed artī, sed stratagematibus.

Princeps autem, et admodum celebre generositatis vestrae objectum arx taurunensis esto, si pacem certam, si securitatem finium vestrorum, si claritatem Austriae peroptatis. Quantus hac recuperata cumulus gloriae, dum eam copiis inferiores licet, bello tamen superiores sub vestram redegeritis potestatem! is rumor immortalitati vestrae pondus addet, a vobis gentis immanitate barbaras, multitudine innumerabiles, locis infinitas, non fraterni profusione sanguinis, sed haereditate generositatis aeternae domitas, contritas esse. Magna haec sunt; nec minora illa, quae vobis desideratissima comparantur: etenim hoc obice e medio sublato, liber vobis transitus aperietur in terram inimici vestri: inimici vestri dicam? an vestram potius? terram vestram melius dixero: nequaquam enim terra, quae sub iugo turcico est, terra justae possessionis est, sed vastatione rapinis, crudelitate erepta est vobis; vos estis quos fortitudo, quos incolatus, quos ipsa natura instituit dominos terrae istius: vos estis, qui nullavia revocandi, nulla arte impediendi, nulla lege amovendi jus in ipsam dicere potestis, audetis, obstringimini. Horum memores, audaces viri, strenuosque esse oportet, ut infamiam, quam tum, dum Taurunum amplissimam civitatem, arcem fortissimam, sedem Serviae amisistis, cum desolato posteritatis totius planctu, ignobiliter amisistis, felici cum triumpho deleatis.

Armantur jam animi, pristinus denuo in venis bullire incipit sanguis vimque vi repellendi certa conclusio est. Prognostica haec mihi sunt regenerationis novae, felicitatis antiquae. Occupabit tenor vester aggeres inimicorum vestrorum, videbit ipsos, et in ictu oculi demoliet — — — gentes eisdem tributariae a dura servitute liberatae vestra vectigalia cum gratiarum actione et gloriosiora reddent, et pinguiora — — — Quorum tandem insatiabilia foenera sibi licet necessaria denegantes explere fratres vestri non poterant, ipsos vel pro vita se suaque vobis ultro offerentes videbitis. Nonne hac ratione salva securitas? pax certa? adimpletum ex integro justorum desiderium? piorum suspiria? oppressorum gemitus? ita securi viarum aditus patebunt, beata juris copia, regnorum opulentia sequetur.

Epilogus.

Satis multa verba fecisse mihi videor, nec opus est verbis. Strenue contra Turcam pugnandum est et ita pugnandum, ut, ni animus sit, terra vestra, nullo jure circumvallata sub iugo porro desolatissima gemere pergat. Nec vero ullus vestrum jam dubitat, omni ne cum fervore bellum illud gerendum sit, per quod rapta eripiantur? chara patria defendatur, ordo, consilium, Majestas revocetur? gloria nominis, rerum omnium fertilitas, honorifica vectigalium copia, merces dignissima tanti laboris erunt.

Ad arma itaque viri Austriae! vestra repetite: generositas in suscipiendo, agilitas in persequendo, stratagema in terminando bello insignia sunt Germanorum. Vix minas cogitatis, et tenor vester concutit jam viscera invisae gentis, an non videtis, quomodo in fuga salutem quaerant? quo ibimus ajunt, ubi sunt petrarum recessus? tenebrae silvarum ubi? — fugiamus: hostis adest: quis aggrediatur videntem? movetur umbra corporis, et pertimescitur. Sic dissipatur vanitas, quia radices non habet. Sic prosternitur altitudo, dum videri vult, nec videre finem — — Sic funditur gentis consilium, quod vento conceditur.

Haec omnia fient, neque tamen sine te, qui unus es Dominator coeli et terrae! quia recessimus a legibus patrum nostrorum, merito nostro ferire nos debes, ut tui sumus; nesciat gens non tua, quod deliquerimus tantum: ne des Domine canibus confitentes nos peccata nostra atque pro his deprecantes nomen tuum. In tuo nomine aggredimur hostem, nosque, et fratres nostri salvi erimus.

Dixi

Nicolaus Nemanitsch,
Poeseos Auditor.

XIX. Kalend. januar.

III. Teme in teze

poročil pri društvenih in uradnih učiteljskih skupščinah leta 1907.

(Sestavil *Jakob Dimnik*.)

A. Društvene skupščine.

a) Na Kranjskem.

I. Zaveza avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev. Predsednik g. *Luka Jelenc*, učitelj v Ljubljani. — Dan in kraj zborovanja: dne 24., 25. in 26. avgusta 1907 v Radovljici.

Tema: Naše šolstvo. Poročal g. *Janko Likar*, učitelj v Ljubljani.

Tema: Avstrijska slovanska učiteljska zveza. Poročal g. *Drag. Pribil*, c. kr. okrajni šolski nadzornik na Krku.

Tema: Slovensko združništvo in sodelovanje učiteljstva pri njem. Poročal g. *Vlado Pušenjak*, potovalni učitelj „Zadružne zveze“ v Celju.

Teze: 1. Zadržništvo ima narodno-gospodarski pomen. V prvi vrsti pride narodno-gospodarski pomen združništva v poštev. Zadržništvo omogočuje srednjemu stanu, majhnim in srednjim kmetom in obrtnikom, ki so kot posamezniki gospodarsko slabi in se ne morejo z veleposestniki, veleobrniki in velikimi podjetji meriti, da združeni dosežejo ugodnosti velikih podjetij in morejo z njimi uspešno tekmovati.

Zadrage delujejo uspešno proti kapitalističnim velikim podjetjem in združenjem, kakor ringom, kartelom itd., kateri izkoriščajo svojo denarno premoč in trgovsko znanje napram kmetu in obrtniku proizvajalcu in odjemalcu.

Velika obrtna in trgovska podjetja, kakor tovarne za umetna gnojila, stroje, veletržci itd., se združujejo v takozvane kartele in ringe, katerih namen je, svojo moč napram razcepljenemu konsumu

izkoriščati, s čemer nastane nevarnost, da se pri določevanju cen, pri pogojih prodaje in oddaje ne upoštevajo dovolj koristi konsumentov oz. producentov, kmetov oz. obrtnikov. Kmetijske zadruge tvorijo protitežje proti kartelom itd. in ščitijo prebivalstvo na deželi.

Važno je delovanje zadrug radi tega, ker izključujejo predrago in mnogokrat nepošteno delujoče prekupce, mešetarje in barantače, ki izrabljajo nepoznanje tržnih razmer, lahkovernost in mnogokrat gospodarsko odvisnost kmetov v svojo korist in v škodo kmetov.

V zadrugah združeni kmetovalci dobijo vpliv na svetovni trg in tržne cene ter vplivajo potom svojih zastopnikov na zakonodajstvo in dosežejo ugodnejše postavbe za kmetijstvo.

S tem, da se potom zadrug okrepi srednji stan, se krepijo tudi drugi stanovi, ker kmečki stan je najtrdnjša podlaga vsem stanovom.

2. **Zadružništvo ima nravno-vzgojevalen pomen.** „Vsi za jednega, jeden za vse!“ je zadružno geslo, ki jasno pravi, da odgajajo zadruge ljudstvo k skupnosti, k složnemu, skupnemu delu v lastno blagostanje.

Ljubezen do bližnjega je gonilna moč v zadružništvu, za dobičkaželjnost in koristolovje v zadružništvu ni prostora.

„Pomagaj si sam in Bog ti bo pomagal!“ je zadružno načelo. Zadrugarji iščejo v samopomoči rešitve, začnejo se zavedati, koliko lahko sami z lastno močjo dosežejo, z zaupanjem v lastno moč raste pridnost, podjetnost in samozavest, katere lastnosti spremlja poštenost, vestnost in zdrav gospodarski čut.

Samo-uprava in lastna odgovornost sta temelja, na katerih stojijo zadruge; zadružniki sami upravljajo zadruge z lastno odgovornostjo, kar vpliva odgojevalno na nje.

Gospodarski uspehi zadrug vplivajo odgojevalno na ljudstvo; iz kmečkih vrst izginja nevoščljivost, nezadovoljnost, nevernost, lahkomišelnost, prepirljivost, nekrščanska škodoželjnost, ošabnost in obup ter stopa na njih mesto sreča, zadovoljnost, veselje do dela in čut dolžnosti. Zadruge odvajajo zadružnike od razkošnosti in zapravljalnosti ter jih navajajo k varčevanju, skrbnemu gospodarstvu, redu, točnosti in zmernosti.

Nravno-vzgojevalno delujejo osobito s tem, da vršijo drobno gospodarsko delo: prirejajo predavanja o vseh zadružnih in gospodarskih strokah, občne zbere posameznih zadrug in zadružnih zvez, zadružne shode, gospodarske in zadružne okrajne shode, gospodarske pogovore po vaseh, razstave, poučne tečaje, poučne izlete itd., razširjajo zadružne in druge gospodarske časopise, knjige in

brošure ter širijo zanimanje za gospodarsko delo. Potom tega dela napreduje izobrazba, ljudstvo se začne zavedati, kako velika moč leži v složnem, skupnem nastopanju, dobi umevanje za skupne težnje ter nastopa odločno za ugodno rešitev vseh gospodarskih vprašanj.

Zadruge se bojujejo za prevlado poštenih in pravičnih trgovskih načel, ublažujejo skrajno oster gospodarski boj in zahtevajo, da se v sebičnem gospodarskem življenju upoštevajo tudi npravna načela.

Najlepše osvetljuje npravno-vzgojevalno delo zadružništva izrek slavnega agrarnega politika Buchenbergerja, ki pravi: „Novodobno zadružništvo ne vpliva ugodno samo na gospodarsko življenje, ampak tudi na duševno in npravno življenje svojih članov in sicer ne le zaradi tega, ker je potreben predpogoj za napredek v duševnem in npravnem oziru povzdiga gospodarskega blagostanja, ampak tudi, ker je članstvo v zadrugi, delo v nji in za njo šola samo-odgoje, požrtvovalnosti in skupnosti in, ker vpliva zadružno skupno delo na zadrugarje in je spodbuja k podjetnosti in delavnosti. Upanje, potom združenja doseči gospodarske ugodnosti, katerim bi se posameznik v svoji osamelosti moral odreči, povzdiguje samozavest in zaupanje v lastno moč.“

3. Zadružništvo ima družaben (socialen) pomen. Neprecenljive vrednosti je tudi socialen pomen zadružništva. V zadrugah delujejo skupno vsi sloji prebivalstva na deželi brez ozira na stanovske in premoženjske razlike, razlike izobrazbe, veroizpovedanja ali političnega prepričanja; pri skupnem delu spoznavajo drug drugega, ublažujejo se nasprotstva, izvirajoča iz različnih gospodarskih odnošajev ali političnih naziranj, drug drugega začnejo ceniti in se zbliževati in počasi izginja prepad, ki zija med gospodarsko močnejšimi in gospodarsko slabejšimi, med izobraženci in preprostim ljudstvom. Vse to pa je popolno naravna posledica dela, s katerim so mnogokrat gospodarsko trdni ali izobraženi sloji gospodarsko dvignili cele občine, oz. župnije.

Za povzdigo revnih slojev, osobito delavcev in dninarjev so veliko storile zadruge s tem, da so jim omogočile si pridobiti majhno posestvo, oz. lastni dom. S tem so ne le dale dotičnim ugodnejše življenske pogoje, ampak tudi, kar moramo dandanes v dobi velikega pomanjkanja delavskih močij posebej poudarjati, dotičnike nekako priklenile h grudi in odvrnile od bega iz dežele, oziroma izseljevanja.

Zadruga skušajo odpravljati razna socialna zla s tem, da skrbijo za povzdigo telesnega, duševnega in nravnega blagra potom dobrodelnosti. Zadruga so vpeljale celo vrsto uredb za pospeševanje dobrodelnosti na deželi kakor bolnišnic, podpornih zavodov za uboge, ljudskih kopelij, blagajen za slučaj smrti, zarovalnic, uredb za prvo pomoč pri bolezni, otroških vrtcev, nadaljevalnih in gospodinjskih šol, uredb za pospeševanje izobraževalnih društev, ljudskih knjižnic itd.

4. Podlaga vsem zadrugam so posojilnice, ker najuspešneje delujejo proti oduševanju in za gospodarsko neodvisnost ljudstva.
5. Učiteljstvo naj ustanavlja in podpira z ozirom na krajevne potrebe kmetijske (nakupovalne in prodajalne), mlekarske, sadjarske in vinarske in razne druge zadruga.
6. Učiteljstvo naj sodeluje pri zadrugušništvu. Da se učiteljstvo zelo zanima za zadrugušništvo, dokazuje dejstvo, da se je na dnevni red skupščine jugoslov. učiteljskih društev postavila točka o zadrugušništvu, dokazuje pa tudi sodelovanje precejšnjega števila učiteljstva pri zadrugušnem delu. Vendar se s tem ne smemo zadovoljiti, ampak vplivati je na to, da se večina učiteljstva posveti zadrugušnemu delu. Učitelj na deželi, sam navadno sin kmečkih starišev, oz. rojen na deželi, razen duhovnika edini inteligent, ki živi med ljudstvom in pozna njegove razmere in težnje, ima vse zmožnosti za gospodarsko delo. Poleg gospodarske izobrazbe, katero si pridobi na učiteljski in izpopolni z lastnim delom, razume korespondenco, se hitro navadi knjigovodstva in drugih potrebnih stvari ter tako usposobi za vodstvo zadrug.

Spoznati cilje in ustroj zadrugušništva, dandanes ni težko, ko izhaja več zadrugušnih in drugih strokovnih listov, izmed katerih se priporočajo: „Narod. gosp.“ v Ljubljani, „Zadruga“ v Celju, „Hrvatski udrukar“ v Zagrebu in nemški „Oesterr. landw. Genossenschaftspresse“ na Dunaju; razvija se počasi zadrugušna književnost, mnogo gradiva je nabranega v vseh letnikih Letopisov „Zadrugušne Zveze“ v Celju, o delovanju posojilnic razpravlja obširno ravnokar izšla knjiga starega posojilničarja in učitelja, g. I. Lapajneti „Slovenski posojilničar“, o delovanju in načelih posameznih zadrugušnih vrst izdaja „Zadrugušna Zveza v Celju“ brošure, pri neštevilnih predavanjih o vseh zadrugušnih strokah, ki se vrše sleherno nedeljo in praznik, se tudi nudi prilika proučiti zadrugušništvo.

Glavna naloga, ki čaka učiteljstvo, je spodbujati in poučevati ljudstvo o zadrugušništvu. Za to se nudi prilika že v šoli, kjer se mladina opozarja na važnost varčevanja, na velik pomen složnega, skupnega dela v zadrugah; zadrugušno misel lahko širi učiteljstvo

med ljudstvom s tem, da razpravlja o tem predmetu v zasebnem razgovoru, v izobraževalnih, kmetijskih in drugih društvih. Največ pa lahko učiteljstvo stori za napredek kmetijstva in zadružništva s tem, da večkrat prireja poučna predavanja, nekako nadaljevalno šolo za šoli odraslo mladino, s čimer učitelj nele izobraževalno vpliva, ampak osobito ohrani stike s svojimi bivšimi učenci. Potrebni bi bili gospodinjski tečajji za žensko šoli odraslo mladino, kateri so uvedeni v drugih državah in katere z velikimi uspehi vodijo učiteljice. Da se veliko naših kmetov ne briga za zadružništvo, ampak je le nezaupno od strani opazuje, je nemala krivda našega kmečkega ženstva, ki je večinoma protivno vsemu združevanju in odvrča tudi svoje može od tega. V gospodinjstvih tečajjih bi se zlasti morala ženska mladina navajati k snagi, redu in točnosti v gospodinjstvu, k boljšemu vpoštevanju nekaterih gospodarskih strok, kakor mlekarstva in perutninarstva, in k boljšemu razumevanju skupnosti.

Učitelj naj deluje organizatorno, naj pripravlja tla in vse predpogoje za razne zadruge in pospešuje njih ustanovitev. Temeljite predpriprave so najtrdnjši temelj vsaki zadruzi.

Če se ustanovi kaka zadruza, je spet sodelovanje učiteljstva neprecenljive vrednosti; saj s tem pomaga kmetom, kateri nimajo dostikrat ne sposobnosti in mnogokrat tudi ne časa za opravljanje služb tajnikov, knjigovodij ali poslovodij pri posojilnicah in kmetijskih zadruzah, razen tega pa tudi pridobi spoštovanje svojih soobčanov in raste njegov ugled.

V začetku se bodo tu in tam delovanju učiteljev stavile razne ovire, a to ne sme nikogar oplašiti, ampak spodbuditi k temu, da bode s tem večjo vnemo delal za dosego cilja. Bodrilo k delu pa naj bode zavest, da je potom zadružne samopomoči storil nekaj dobrega, zaslužnega, da je pomagal svojim občanom, da je poučil nevedne, ojačil gospodarsko slabe, skratka, da je zboljšal gospodarsko stanje v občini, v kateri je živel in deloval. In če se tudi sadovi tega delovanja ne bodo takoj poznali, četudi ne bode učitelj takoj dosegel zasluženega priznanja, gotovo pa je, da bode tekom časa njegovo delo obrodilo obilo sadu.

Važen pomen zadružništva za gospodarsko ojačenje in dosego gospodarske neodvisnosti slovenskega naroda naj spodbuja slovensko učiteljstvo k vztrajnemu sodelovanju pri zadružništvu.

Tema: Roditeljski večeri. Poročal g. Jakob Dimnik, nadučitelj v Ljubljani.

Teze: 1. Slovensko napredno učiteljstvo pripozna veliko važnost in potrebo roditeljskih večerov.

2. Na vsaki šoli naj se priredi na leto vsaj eden, če ne več roditeljskih večerov.
3. O vsakem roditeljskem večeru naj se poroča uredništvu „Domačega ognjišča“, ki se mu naj odstopi v objavo tudi dotično predavanje.
4. Učiteljstvo deluj na to, da se list za starše in vzgojevalce slovenske mladine „Domače ognjišče“, čimbolj razširi med našim ljudstvom.

Tema: Na delo med ljudstvo! Poročal g. Anton Pesek, učitelj v Narapljah pri Ptujski gori.

- Teze:*
1. Vsakega učitelja in vsake učiteljice stanovska in narodna dolžnost je, da deluje po svojih močeh in zmožnostih tudi izven šole v prosveti in obrambo šolstva in učiteljstva ter za prosveto naroda.
 2. Predpogoj izvenšolskemu delu je možat in neomadeževan značaj ter vestno izpolnjevanje stanovskih dolžnosti v šoli.
 3. Suprema lex (najvišje načelo) nam bodi brez ozira na stranke in osebe edino le procvit šolstva in napredek prosvete naroda.
 4. Delo izven šole je:
 - a) prosvetno (izobraževalno in delo za gospodarski napredek naroda) in
 - b) politično.
 5. Prosvetno delo je glavno in neobhodno potrebno ter podlaga in predpogoj političnemu delu: samo slednje brez prvega ni uspešno ter dostikrat celo kvarljivo narodu in tudi — politiku.
 6. Največjo važnost polagaj in posebno pozornost obračaj učiteljstvo pri izvenšolskem delu na to, da se mladina nadalje izobrazuje in vnema za gospodarski napredek.
 7. V ta namen naj se po potrebi osnujejo posebna društva za mladino, oziroma naj se pri obstoječih narodnih društvih (izobraževalnih, gospodarskih i. dr.) ustanove posebni odseki (pododbori) za mladino.
 8. Naše izvenšolsko delovanje naj se vrši po enotnih načelih in sistematnem programu ter trdni organizaciji.
 9. V ta namen naj vsako učiteljsko društvo izvoli agilen odsek za izvenšolsko delovanje učiteljev in učiteljic; vsi taki odseki naj se združijo v okrilju naše „Zveze“ v močno falango.
 10. Namen in delokrog teh odsekov je začrtan v „poljčanskih“ resolucijah (glej „Učit. Tov.“ t. I., št. 19.: „Moška beseda štajerskega učiteljstva“, in v št. 25. istega lista: „Med ljudstvo!“).

11. Pri letošnji glavni skupščini „Zaveze“ v Radovljici se naj izvoli osrednji akcijski odbor, ki naj poskrbi, da bodo vsa slovenska in istrsko-hrvaška učiteljska društva ustanovila odseke za izvenšolsko delovanje in da bodo ti odseki vršili svojo nalogo.
12. Naša deviza bodi: *Le v vztrajnem in uspešnem delu je spas in napredek naš in našega naroda!*
13. Odsek za izvenšolsko delovanje učiteljstva ima nalogo:
 - I. Buditi in krečiti stanovsko zavest;
 - II. zastopati zahteve učiteljstva po višji izobrazbi ter gmotnem in pravnem izboljšanju razmer;
 - III. pospeševati vzajemno delovanje učiteljev in staršev pri vzgoji mladine;
 - IV. vzgojiti narodu spoštovanje do šole in učiteljstva;
 - V. delovati za povzdigo izobrazbe in gospodarskega napredka naroda.

V ta namen:

1. se poslužuje vseh zakonito dovoljenih sredstev, ki so: prirejanje zborovanj, predavanj, veselic, koncertov, predstav; izdavanje in razširjanje brošur, knjig, časopisov, ustanavljanje knjižnic itd.
2. Agituje za učiteljske liste in učiteljska društva ter ima v evidenci vse naročnike učiteljskih listov in članov „Slov. Šol. Matice“ ter učiteljskega društva v okraju; eventualno po potrebi ima v evidenci tudi člane drugih društev in naročnike drugih listov v okraju.
3. Ima v evidenci vse šole v okraju, ki so naročene na „Popotnika“, „Zvonček“, „Domače ognjišče“, „Knjižnico za mladino“ in ki so član „Slov. Šol. Matice“ ter deluje na to, da se vse šole v okraju naroče na vse te liste in knjige, in sicer večrazredne celo na več izvodov.
4. Uvede čekovni promet, da se učitelji lahko potom odseka naroče na liste, da po poštnih položnicah odseku lahko v mesečnih obrokih plačujejo naročnino za liste in članarino za društva.
5. Ima v evidenci vse učitelje, ki delujejo zunaj šole in to v društvih (učiteljskih, bralnih, pevskih, tamburaških, gospodarskih i. dr.) ali ki so pisatelji, občinski odborniki, ali ki se drugače pečajo n. pr. s trsnico, drevesnico, čebelorejo, ekonomijo i. dr.
6. Ima v evidenci vse predavatelje učitelje in neučitelje, da jih o potrebi naprosi za predavanja na shodih, zborovanjih, veselicah in drugih prilikah.
7. Deluje na to, da pri shodih in raznih društvenih prireditvah predavajo v prvi vrsti učitelji bodisi že o tem ali onem predmetu, posebno pa da se predava tudi o potrebi in koristi šole, pouka, vzgoje, izobrazbe in napredka.

8. Ima v evidenci vsa društva v okraju, posebno pa, ali sodeluje pri njem kak učitelj, katere liste ima društvo naročene i. dr.
9. Daje svet v vseh zadevah delovanja učiteljev izven šole (n. pr. ustanavljanje, vodstvo ali sodelovanje pri društvih, posojilnicah, knjižnicah, prirejanje shodov, predavanj, veselic itd.)
10. Izda vsako leto poročilo o delovanju učiteljstva izven šole in sestavi za vsako leto naprej program, ki se pa mora predložiti učiteljskemu društvu v odobrenje, da se po možnosti vrši izvenšolsko delovanje učiteljev sistemato.
11. Sklepi odseka za izvenšolsko delovanje se morajo vselej predložiti učiteljskemu društvu v odobrenje, in če jih to pri svojem zborovanju z nadpolovično večino odobri, so obvezni za vse člane učiteljskega društva.
12. Stroške, kj jih ima odsek s prirejanjem predavanj, ustanavljanjem knjižnic i. dr., krije s svojimi dohodki. Ti so:
 - a) prostovoljni prispevki,
 - b) prispevki listov in društev, za katere bo odsek deloval,
 - c) čisti dobiček od odsekovih prireditiv, kot koncertov, predstav, i. dr. in
 - č) prispevek učiteljskega društva.
 Dohodki pod b) in č) se po okolnostih določijo od učiteljskega društva na občnem zborovanju.
13. Da more ta odsek vršiti svojo nalogo tem bolje, sme stopiti v zvezo z društvi in osebami, ki delujejo za izobrazbo in napredek naroda, n. pr. s potovalnimi učitelji, z društvoma „Prosveta“, „Akademija“ i. dr.
14. Dodatni predlogi:
 1. Učiteljstvo obsoja napade „Slov. Gospodarja“, „Našega doma“, „Slovenca“, „Domoljuba“ in „Štajerca“. S temi napadi se hujska ljudstvo zoper šolo in učiteljstvo; pri tem pa trpita pouk in vzgoja mladine, katera je naš up, naša bodočnost. Kdor torej ščuje zoper šolo in učiteljstvo, ki sta prevažen faktor za narodno prosveto, ta ovira naš narod v izobrazbi in napredku, ki sta glavno sredstvo za ljudsko blaginjo ter orožje v boju zoper naše sovražnike. — Nasprotniki šole in učiteljstva so tedaj grobokopi slovenskega naroda.
 2. Učiteljstvo z ogorčenjem obsoja, da se „Slov. Gosp.“ in njegovi zavezniki v nastalem političnem boju poslužujejo laži in drugih podlih zavratnih sredstev, n. pr. da so učitelji prestavili velike počitnice in to v svojo komodnost; da učitelji nasprotujejo uvedbi nerazdeljenega pouka; da so šole in učitelji brezverni itd. — Tako

zavijanje resnice je nepošteno in vredno vsega zaničevanja.

3. Velikih počitnic niso preložili učitelji, da bi si s tem olajšali delo, marveč preložili so jih okrajni šolski sveti, torej šolska oblast, in sicer zaradi velevažnih in tehtnih vzgojnih in higijenskih razlogov. Šolska oblast pa ni le upravičena, ampak je celo dolžna, da se pri svojih odredbah v prvi vrsti ozira na vzgojne in higijenske razloge, ne pa na mnenje raznih demagogov.
4. „Zaveza avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“ se je leta 1906. na svojem občnem zborovanju v Šoštanju izrekla za nerazdeljen pouk. Trditev „Slov. Gospodarja“ torej, da slovensko učiteljstvo nasprotuje nerazdeljenemu pouku, je nesramna laž.
5. Učiteljstvo jasno in odločno izpove, da stoji na stališču državnošolskega zakona, ki zahteva нравno- versko vzgojo. Učiteljstvo torej ni zoper vero, pač pa odločno obsoja stremljenje klerikalizma po nadvladi nad šolo in učiteljstvom ter bo te nakane klerikalizma, kjer in kadar bo treba, neustrašeno pobijalo!
6. Ker je izobrazba predpogoj in najvažnejše sredstvo za blaginjo in napredek naroda, zato se ljudsko-šolska doba ne sme skrajšati. Pač pa naj se odpravi poletno oproščenje, ter se uvede popolno osemletno šolsko obiskovanje. Da pa bodo otroci lahko doma pri delu pomagali, naj se uvede nerazdeljen čas pouka, ker zanj govorijo tudi pedagogičski in higijenski razlogi.
7. Ljudstvo se naj ne hujska s tem, da se le enostransko poudarjajo pravice staršev do otrok, ker imata tudi država in družba pravice do otrok, da se ti izobrazijo; za to skrbeti je pa sveta dolžnost staršev.
8. Zahteva, da se naj šolska doba skrajša v namen, da dobi kmet potrebnih delavcev, je proračunjeno sleparstvo. Delo otrok kmeta ne bo rešilo propada. Zahteva pa se naj, da se vojaška doba skrajša, da se ob času silnih poljskih del dovoli vojakom, kmečkim sinovom, dopust.
Zahteva se naj dalje, da se kmetje-reservisti ne kličejo k orožnim vajam ob nujnih poljskih delih ter da se posli zavarujejo za onemoglost in starost. Ako se tem zahtevam ugodi, potem se bo pridobilo kmetijstvu resničnih in boljših delavcev, ne pa s skrajšanjem učne dobe.
9. Ljudstvo naj se ne hujska zoper šolo s tem, da se mu vedno govori o velikih stroških, ki jih povzročata šolstvo. S takim zabavljanjem ljudstvu ni nič pomagano. Država naj prevzame stroške za šolo ter

naj skrči ogromne izdatke za militarizem! Če se to izvede, bo narodu resnično pomagano.

10. V obrambo in prospah šole, učiteljstva in naroda si uredimo izvenšolsko delo po sistematnem programu in trdni organizaciji. V ta namen naj vsako učiteljsko društvo izvoli agilen odsek za izvenšolsko delovanje učiteljevo. Ta odsek se lahko deli še v pododseke. Vsi taki odseki naj se združijo v okrilju naše „Zaveze“ v močno falango.

11. Učiteljstvo odločno zahteva, da se vendar enkrat uveljavi § 55. državnega šolskega zakona. Učiteljstvo je sito obljub in praznih lepih besed ter se ne da odpraviti z drobtinami kakor je zadnjič dovoljena druginjska doklada, marveč ono hoče, da se mu gmotni položaj korenito izboljša. — Dokler se to ne zgodi, ne bomo mirovali ter bomo uporabljali vsa dopustna sredstva, da si izvojujemo, kar nam gre po božji in človeški pravici.

II. Slovensko deželno učiteljsko društvo v Ljubljani. Predsednik g. *Juraj Režek*, učitelj v Ljubljani.

Tema: Žalostno gmotno stanje kranjskega učiteljstva.

III. Pedagoško društvo v Krškem. Predsednik g. *Karel Humek*, strokovni učitelj v Krškem.

Tema: O vsluhanju. Poročal g. *Aleksander Lunaček*.

Tema: O sadnih vrstah na Dolenjskem. Poročal g. *Fr. Gombač*, deželni potovalni učitelj v Ljubljani.

Tema: O skioptikonu. Poročal c. kr. okrajni šolski nadzornik g. *Ljudovit Stiasny*.

Tema: Umetna zgodovina. Predaval g. predsednik.

IV. Belokranjsko učiteljsko društvo. Predsednik g. *Fran Šetina*, nadučitelj v Črnomlju.

Tema: Učiteljske plače in njih vpliv na ugled učiteljstva. Poročala gg. *Fr. Šetina* in *I. Petrič*.

Tema: Risanje po najnovejših metodah. Poročal g. *I. Dolenc*.

Tema: O lepoti v ljudski šoli. Poročal g. *A. Jeršinič*, c. kr. gimn. profesor v Ljubljani.

V. Kamniško učiteljsko društvo. Predsednik g. *Lovro Letnar*, nadučitelj v Mengšu.

Tema: Učni in šolski red. Poročala gg. *J. Čenčič* in *L. Letnar*.

Tema: Perotninarstvo. Poročal g. *Julij Slapšak*.

Tema: Čebeloreja. Poročal g. *Julij Slapšak*, nadučitelj v Vodica.

Tema: Novodobno risanje. Poročala gdč. *Angela Troštova*, učiteljica v Vodica.

VI. Kočevsko slovensko učiteljsko društvo. Predsednik g. *F. Gregorač*, nadučitelj v Dolenjivasi.

Tema: Govedo. Učna slika po bioloških načelih. Obravnaval g. *I. Clemente*, učitelj v Ribnici.

Tema: O učiteljevi avtoriteti. Poročal g. *Štefan Primožič*, nadučitelj v Dobropoljah.

Tema: O regulaciji učiteljskih plač. Poročal g. *Fr. Štefančič*, nadučitelj v Vel. Laščah.

VII. Kranjsko učiteljsko društvo. Predsednik g. *Fran Luznar*, nadučitelj na Primskovem pri Kranju.

Tema: Novi šolski in učni red. Poročal g. *Fran Ivanc*, učitelj v Kranju.

Tema: Vzgoja plemenitih nageljnov. Poročal g. *Miroslav Kramer*, nadučitelj v Škofji Loki.

Tema: Uporaba črtic iz življenja naših pesnikov in pisateljev pri jezikovnem pouku. Predaval g. *Makso Pirnat*, c. kr. gimn. profesor v Kranju.

Tema: Regulacija učiteljskih plač. Poročal g. *Fran Ivanc*, učitelj v Kranju.

VIII. Litijsko učiteljsko društvo. Predsednik g. *Josip Zajec*, nadučitelj v Vel. Gabru.

Tema: Nadaljnja izobrazba šoli odraslih. Poročal g. c. kr. okrajni šolski nadzornik *Ljudevit Stiasny*.

Tema: O pomenu in porabi skioptikona. Poročal g. *Bernard Andoljšek*, nadučitelj v Litiji.

IX. Ljubljansko učiteljsko društvo. Predsednik g. *Jakob Dimnik*, nadučitelj v Ljubljani.

Tema: Moderna šola. Poročal g. *Karel Wider*, učitelj v Ljubljani.

Tema: Življenje Barjanov. Poročal g. *Fran Črnagoj*, nadučitelj na Barju v Ljubljani.

Tema: O Kernovi teoriji z ozirom na stavkovo analizo. I. del. Predaval g. šolski svetnik dr. *Janko Bezjak*, c. kr. profesor v Ljubljani.

Tema: O Kernovi teoriji z ozirom na stavkovo analizo. II. del. Predaval g. šolski svetnik dr. *Janko Bezjak*.

Tema: Biološka metoda. Predaval g. *Ivan Macher*, c. kr. gimn. profesor in ravnatelj slovenskega dekliškega liceja v Ljubljani.

Tema: Naš jezik in naša kultura. Predaval g. *dr. Fran Ilešič*, c. kr. učiteljski profesor v Ljubljani.

Tema: Izboljšanje učiteljskega gmotnega položaja. Poročal g. *Luka Jelenc*, učitelj v Ljubljani.

X. Učiteljsko društvo ljubljanske okolice. Predsednik g. *Josip Gregorin*, učitelj na Viču.

Tema: O naši organizaciji. Poročal g. *Janko Žirovnik*, nadučitelj v Št. Vidu nad Ljubljano.

Tema: Učiteljske plače. Poročal g. predsednik.

XI. Logaško učiteljsko društvo. Predsednik g. *Andrej Šest*, nadučitelj v Cerknici.

Tema: Risanje v ljudski šoli po novejših metodah. Predaval g. *Fran Suher*, c. kr. učiteljiščni profesor v Ljubljani.

Tema: Kmetijstvo v ljudski šoli z ozirom na sedanje socialne razmere. Predaval c. kr. ravnatelj kmetijske družbe g. *Gustav Pirc*.

Tema: Regulacija učiteljskih plač. Poročal g. *Andrej Šest*, nadučitelj v Cerknici.

XII. Novomeško učiteljsko društvo. Predsednik g. *Martin Matko*, nadučitelj v Toplicah.

Tema: O šolski higijeni. Predaval g. *dr. Ivan Hubad*, zdravnik v Rudolfovem.

Tema: Risanje v ljudski šoli po novejših metodah. Predaval g. *Fran Suher*, c. kr. učiteljiščni profesor v Ljubljani

Tema: Regulacija učiteljskih plač. Poročal g. *Karl Gregorc*.

XIII. Postojnsko učiteljsko društvo. Predsednik g. *Dragotin Česnik*, nadučitelj v Ljubljani.

Tema: O pouku v oddelkih. Poročal g. *Rudolf Horvat*, nadučitelj v Zagorju na Pivki.

XIV. Radovljiško učiteljsko društvo. Predsednik g. *Andrej Grčar*, nadučitelj v Radovljici.

Tema: O pomenu roditeljskih večerov. Poročal g. *Ivan Šega*, učitelj v Radovljici.

XV. Slomškova zveza v Ljubljani. Predsednik g. *Fran Jaklič*, učitelj v Dobrepoljah.

Tema: Nekaj misli o našem gmotnem stanju. Poročevalec g. *Štefan Primožič*, nadučitelj v Dobrepoljah.

Tema: Socialno delovanje učiteljice. Poročevalka gđc. *Mira Regali*, učiteljica.

Tema: Krščanska vzgoja. Poročevalec g. *Julij Slapšak*, nadučitelj v Vodichah.

Tema: Etika in moderna šola. Poročevalec g. *Evgen Jarc*, c. kr. profesor v Kranju.

Tema: Birokratizem v šoli. Poročevalec g. *Ivan Štrukelj*, nadučitelj na Bučki.

Tema: Naša stanovska politika na Kranjskem. Poročevalec g. *Fran Jaklič*, učitelj v Dobrepoljah.

XVI. Podružnica Slomškove zveze v Idriji. Predsednik g. *Josip Novak*, c. kr. učitelj v Idriji.

Tema: Ljudska šola in slaboumni otroci. Poročevalec g. *Fran Oswald*, c. kr. katehet v Idriji.

Tema: Svobodna šola. Poročevalec g. *Mihael Zevnik*, mestni kaplan v Idriji.

Tema: Negovanje čuvstva poštenja v ljudski šoli. Poročevalec g. *Josip Novak*, c. kr. učitelj v Idriji.

b) Na Štajerskem.

I. Celjsko okrajno učiteljsko društvo. Predsednik g. *Armin Gradišnik*, nadučitelj na okoliški šoli v Celju.

Tema: O slovenskem posojilništvu. Predaval g. šolski ravnatelj *Ivan Lapajne* iz Krškega.

Tema: Kaj je sedaj osobito naša dolžnost? Predaval g. *Karel Kveder*, učitelj v Št. Juriju ob Južni železnici.

Tema: Regulacija učiteljskih plač. Razpravljal g. *Armin Gradišnik*, nadučitelj v Celju.

II. Gornjegrajsko učiteljsko društvo. Predsednik g. *Ivan Kelc*, nadučitelj pri Novi Štifti.

Tema: Zgodovina šole v Lučah. Poročal g. nadučitelj *F. Zemljič*.

Tema: O zobovju in negovanju zob. Predaval g. *dr. Makso Konečnik*, okrožni zdravnik.

Tema: O shodu vsega štajerskega učiteljstva v Gradcu. Poročal g. *Fran Kocbek*, nadučitelj v Gornjemgradu.

Tema: Krajepisne zgodovinske črtice šolske občine Šmartno. Poročal g. nadučitelj *J. Burdian*.

Tema: Šolska Matica in mi. Poročal g. učitelj *A. Šijanec*.

Tema: O nazornosti pouka. Poročal g. predsednik.

Tema: Poročilo o delovanju v okrajnem šolskem svetu. Poročal g. nadučitelj *Fran Kocbek*.

Tema: Razprava o regulaciji učiteljskih plač. (G. A. Šijanec.)

Tema: Oko. S stališča šolske higijene biološko razpravljal g. *Fran Kocbek*, nadučitelj v Gornjemgradu.

III. Konjiško učiteljsko društvo. Predsednik g. *Anton Brumen*, nadučitelj v Čadramljah pri Konjicah.

Tema: Nedostatki našega službenega nameščanja. Razpravljal g. *Rado Jurko*, nadučitelj v Tepanjah.

Tema: Analiza po Kernu — dr. Bezjaku. Hospitacija pri g. *Mirku Kožuhu*, učitelju v Konjicah.

Tema: V Savinjskih planinah, na Gorenjskem in Primorskem. Poročal g. *A. Brumen*, nadučitelj v Čadramljah.

Tema: O analizi duševnega obzorja otroškega. Predaval g. ravnatelj *H. Schreiner* iz Maribora.

Tema: O regulaciji učiteljskih plač. Razpravljaj g. *A. Brumen*.

Tema: Določbe stalnega šolskega in učnega reda o uvrščanju in prestopanju učencev v višje razrede, ozir. oddelke. Poročal g. *R. Jurko*.

Tema: Kdo dobi izpustnico, kdo odhodnico — in §§ 99 in 100 stalnega šolskega in učnega reda. Poročal g. *A. Brumen*.

IV. Kozjansko učiteljsko društvo. Predsednik g. *Miloš Germovšek*, nadučitelj v Pilštanju.

Tema: O koncentraciji pouka. Poročal g. *Anton Hohnjec*, nadučitelj v Kozjem.

Tema: Nerazdeljen pouk. Poročal g. *Franc Lovrec* iz Podčetrka.

Tema: Kako naj goji učitelj za vzgojne uspehe prepotrebni stik šole z domačo hišo? Poročala gdč. *Julija Presl*, učiteljica v Kozjem.

Tema: Regulacija učiteljskih plač. Poročal g. predsednik.

V. Učiteljsko društvo za laški okraj. Predsednik g. *Anton Gnus*, nadučitelj v Dolu pri Hrastniku.

Tema: Kmetovo stališče nasproti novim šolskim počitnicam. Poročal g. *J. Sorčan*.

Tema: Kako vzgajaj učitelj šolsko mladino, da postane národnozavedna? Poročal g. *Blaž Jurko*.

Tema: Kako naj podpira družina učiteljevo delovanje v šoli? Poročal g. *Blaž Jurko*.

Tema: Regulacija učiteljskih plač. Poročal g. predsednik.

VI. Učiteljsko društvo za svetlenartski okraj. Predsednik g. *Jakob Kopic*, nadučitelj pri Sv. Lenartu v Slovenskih goricah.

Tema: Ali je slovnica v ljudski šoli opravičena? Poročal g. *Josip Klemenčič*.

Tema: O domovinoslovju. Poročal g. *Fran Šijanec*.

Tema: Regulacija učiteljskih plač. Poročal g. predsednik.

VII. Učiteljsko društvo za politični okraj Ljutomer. Predsednik g. *Janko Tomažič*, nadučitelj na Stari cesti.

Tema: Kako naj podpira šola varstvo živali in rastlin? — (Gg. *Robič* in *Tomažič*.)

Tema: Drobtinice ali drobiž iz šolske torbice. (I. del.) — (*G. Robič*.)

a) Podpisi učencev — b) izpustnice, § 99 novega šolskega in učnega reda — c) šolske zamude — d) nemški pouk — d) moderno risanje.

Tema: Kraljestvo Siam. (G. inžener *Lupša.*)

Tema: Zgodovinska črtica o Mali nedelji. Poročal g. *Simon Cvahte.*

Tema: Konferenčno vprašanje: „Kako postanejo učni uspehi trajna last učencev?“ Poročal referent *Pertl.* (Kapela.)

Tema: Konferenčno vprašanje: „Kako se naj domača hiša in šola v svoji vzgojevalni nalogi dopolnjujeta in podpirata?“ Poročal referent *Mavrič.* (Sv. Križ.)

Tema: Poročilo o skupščini „Zaveze“ v Šoštanju. (*Mavrič Karel.*)

Tema: Recenzija o 3. čitanki. (*Cvahte Simon.*)

Tema: O perutninskem tečaju v Otterbachu na Gornjem Avstrijskem. (*Tomo Pušenjak.*)

Tema: Najvažnejše in najzanimivejše iz stanovskih listov: Učit. Tovariš, Popotnik, Pädagog. Zeitschrift, Schul- und Lehrerzeitung, Schulbote etc. Pri vsakem zborovanju poročal ravnatelj *Robič.*

Tema: O delovanju v okr. šol. svetu poročal zastopnik, ravnatelj *Robič* po sledečih točkah: a) Novi okr. šol. svet za VII. opravilno dobo. b) Imenovanje novih krajnih šolskih nadzornikov. c) Otvoritev nove šole v Volčji vasi. d) Nameščenje učiteljstva. e) Predlogi za starostne doklade. f) Inšpekcijska poročila. g) Disciplinarne zadeve. h) Nove glavne počitnice. i) Pregledovanje šolskih računov. j) Obravnava šolskih zamud. j) Statistika ljudskih šol v ljutomerskem šolskem okraju na podlagi novih tabel I.—VII.

VIII. Učiteljsko društvo za mariborsko okolico. Predsednik g. *Avguštin Požegar*, nadučitelj v Žitečki vasi.

Tema: Regulacija učiteljskih plač. Poročal g. predsednik.

IX. Ormožko okrajno učiteljsko društvo. Predsednik g. *Josip Rajšp.* nadučitelj v Ormožu.

Tema: Nekaj novih misli o pevskem pouku. Podaval g. *Domicijan Serajnik*, učitelj v Ormožu.

Tema: Regulacija učiteljskih plač. Poročal g. predsednik.

X. Učiteljsko društvo za ptujski okraj. Predsednik g. *Fran Žiher*, nadučitelj v Vurbergu.

Tema: Šolska in ljudska higijena. Poročal g. *Fr. Cvetko.*

Tema: O povodju. Predaval g. *M. Heric.*

Tema: Nabiranje krajepisnih imen. Poročal g. *Iv. Strelec.*

Tema: V obrambo šole in učiteljstva. Poročal g. *Anton Pesek.*

Tema: Društvene razmere. Poročal g. predsednik.

XI. Savinjsko učiteljsko društvo. Predsednik g. *Rudolf Vrabl*, učitelj na Vranskem.

Tema: Simon Gregorčič. Predaval g. *J. Jakše*.

Tema: Domovinoslovje. Predaval g. *K. Marschitz*.

Tema: Delovanje učiteljevo zunaj šole. Predaval g. nadučitelj *S. Meglič*.

Tema: Navajanje mladine k spoštovanju do zakonite avtoritete. Predaval g. *J. Jakše*.

Tema: Regulacija učiteljskih plač. Poročal g. predsednik.

Tema: O nalezljivih boleznih. Predaval g. *dr. R. Karba*, zdravnik na Vranskem.

XII. Sevniško-brežiško učiteljsko društvo. Predsednik g. *Janko Knapič*, nadučitelj na Vidmu.

Tema: Oskrba otrok in šola. Predaval g. predsednik.

Tema: Nazorni nauk v elementarnem razredu. Predavala gđc. *Ana Mešiček*.

Tema: Stik šole z domom. Poročal g. *J. Pečnik*.

Tema: Metodika novodobnega spisnega pouka. Poročal g. *L. Potočnik*.

Tema: O nerazdeljenem pouku. Poročal g. *J. Krajnik*.

Tema: O slovenskem združništvu in sodelovanju učiteljstva pri njem. Poročal g. *I. Lapajne*.

Tema: Regulacija učiteljskih plač. Poročal g. predsednik.

XIII. Slovenjebistriško učiteljsko društvo. Predsednik g. *Gregor Polanec*, nadučitelj na Črešnjevcu pri Slovenski Bistrici.

Tema: Varstvo živali. Predaval g. *J. Vabič*, nadučitelj v Studenicah.

Tema: Národná pesem v národno šolo!) Poročal g. *J. Vršič*, učitelj v Slovenski Bistrici.

Tema: O kolegijalnosti in zavednosti učiteljstva. Predaval g. *J. Vabič* iz Studenic.

Tema: Tisk prvih slovenskih knjig. Poročal g. *dr. J. Pivko* iz Maribora.

Tema: V obrambo šole, učiteljstva in naroda. Poročal g. *Anton Pesek*, učitelj v Narapljah.

Tema: Regulacija učiteljskih plač. Poročal g. predsednik.

XIV. Slovenjegraško učiteljsko društvo. Predsednik g. *Fran Vrečko*, nadučitelj v Slovenjem Gradcu.

Tema: Realistična snov 4. razreda na štirirazrednicah. Poročal g. predsednik.

Tema: O dr. O. Schmeilovi prirodopisni knjigi. Poročal g. predsednik.

¹⁾ Priporočamo Žirovnikove Národne pesmi za šolsko mladino. *Uredništvo.*

Tema: O šolskih počitnicah v slovenjegraškem okraju.
Poročal g. predsednik.

Tema: Šolska in stanovska vprašanja. Razgovor.

XV. Šaleško učiteljsko društvo. Predsednik g. *Ivan Koropec*, nadučitelj v Šoštanju.

Tema: O računstvu v ljudski šoli. Poročal g. *Fran Skaza*, nadučitelj v Velenju.

Tema: Nove tiskovine za šolske zamude. Poročal g. predsednik.

Tema: Obravnava zamud po novih tiskovinah. Poročal g. c. kr. okrajni šolski nadzornik *Alojzij Schechel*.

Tema: Vzgojna naloga ljudske šole. Poročal g. *J. Kotnik* iz Št. Jošta.

Tema: Nekaj misli o slovniškem pouku. Poročal g. *J. Košutnik* iz Topolščice.

Tema: Šolskopolitična razprava — pri vsakem zborovanju.

XVI. Šmarsko-rogaško učiteljsko društvo. Predsednik g. *Vekoslav Strmšek*, nadučitelj na Medvedovem selu.

Tema: O sadjarstvu. Poročal g. *I. Sek'rnik*.

Tema: O čebelarstvu. Poročal g. *I. Sekirnik*.

Tema: Šola v boju proti alkoholizmu. Poročal g. predsednik.

Tema: Naše težnje. Poročal g. *I. Zopf*.

Tema: Prídvižni zemljevidi. Poročal g. *I. Čokl*.

Tema: Učna slika o solncu. Podaval g. *I. Zidar*.

Tema: Izlet na solnce. Podaval g. *I. Zidar*.

Tema: Regulacija učiteljskih plač. Poročal g. predsednik.

Tema: Razgovor o zamudah, spominskih listih, konferenčnih vprašanjih, volitvah i. t. d.

XVII. Spodnještajerska učiteljska zveza. Predsednik g. *Armin Gradišnik*, nadučitelj v Celju.

Tema: Regulacija učiteljskih plač.

c) Na Primorskem.

I. Deželno učiteljsko društvo. Predsednik g. *Fran Bajt*, nadučitelj v Ajdovščini.

Tema: Politični učiteljski dnevnik. Poročal g. predsednik.

II. Učiteljsko društvo za goriški okraj. Predsednik g. *Tomo Jug*, nadučitelj v Solkanu.

Tema: Ukoslovne črtice iz prirodoslovja. Predaval c. kr. okr. šolski nadzornik, prof. g. *Fran Finžgar*.

Tema: Učitelj v svojem in občem delokrogu. Predaval g. *Jakob Rojic*.

- III. Ajdovska podružnica goriškega učiteljskega društva.** Predsednik *g. Vekoslav Urbančič*, nadučitelj v Mirnu.
Tema: Učiteljsko gmotno stanje. Razgovor.
- IV. Učiteljsko društvo za sežanski šolski okraj.** Predsednik *g. Anton Kosovel*, nadučitelj v Pliskovici pri Komnu.
Tema: Pojasnjevanje novega šolskega in učnega reda. Poročal c. kr. okrajni šolski nadzornik *g. Matko Kante*.
Tema: Brezžični brzojav. Predaval *g. Karel Gruntar*.
- V. Tolminsko učiteljsko društvo.** Predsednik *g. Matija Kenda*, nadučitelj v Volčah.
Tema: Brezžični brzojav. Predaval prof. *g. Fran Finžgar*, c. kr. okrajni šolski nadzornik v Gorici.
Tema: Moderno risanje. Predaval prof. *g. I. Gvajc* iz Gorice.
Tema: Regulacija učiteljskih plač. Razgovor.
- VI. Učiteljsko društvo za Trst in okolico.** Predsednik *g. Štefan Ferluga*, nadučitelj na Občinah.
 (Eno predavanje in šest razprav.)
- VII. Kopersko slovensko učiteljsko društvo.** Predsednik *g. Anton Urbančič*, učitelj v Borštu.
Tema: Regulacija učiteljskih plač. Razgovor.

B. Uradne učiteljske skupščine.

Okrajne učiteljske konference.

a) Na Kranjskem.

- I. Ljubljana.** C. kr. okrajni šolski nadzornik *g. Anton Maier*, c. kr. vadniški učitelj.
Tema: Učni poizkus iz telovadbe. Proizvajal *g. Jakob Furlan*, učitelj na I. mestni šoli.
Tema: Prva pomoč pri nezgodah v šoli. Poročal mestni fizik, *g. dr. Otmar Krajec*.
Tema: Načrt „Šolskega reda“ za učence in učenke mest. ljudskih in meščanskih šol v zmislu § 86. dokončnega šolskega in učnega reda. Poročal *g. Karel Wider*, učitelj na I. mestni šoli.
Tema: Podrobni učni načrt za 6., 7. in 8. razred: a) za računstvo in geometrijsko oblikoslovje; poročala *gdč. Franja Zemmetova*, učiteljica na slovenski dekliški osemrazrednici; b) za prirodopisje in prirodoslovje; poročala *gdč. Albina Sarkova*, učiteljica na slovenski dekl. osemrazrednici; c) za zemljepisje in zgodovino; poročala *gdč. Ernestina Rekarjeva*, učiteljica na dekliški slovenski osemrazrednici.

Tema: O nalezljivih boleznih med mladino. Predaval g. dr. O. Krajec, mestni fizik v Ljubljani.

II. Ljubljanska okolica. C. kr. okrajni šolski nadzornik in šolski svetnik g. Vilibald Zupančič.

Tema: Veverica; praktični nastop v 3. deklškem razredu; obravnavala gdč. Darinka Franke z Vrhnike.

Tema: Korist roditeljskih večerov za ljudsko šolo in kako jih je prirejati. Poročal učitelj g. Anton Arko iz Št. Vida.

Tema: Kako je ravnati učitelju z mladimi izprijenci? Poročal nadučitelj g. Ivo Trošt iz Tomišljega.

III. Kamniški okraj. C. kr. okrajni šolski nadzornik in šolski svetnik g. Vilibald Zupančič.

Tema: Katere so najnavadnejše napake pri domači vzgoji otrok in kako naj šola deluje proti tem napakam? Poročala gdč. Terezina Bolč.

Tema: Apno v naravoslovnem oziru. Praktičen nastop nadučitelja g. Janka Tomana v 3. razredu.

Tema: Praktičen poskus v risanju po naravi v smislu nove metode. Predaval nadučitelj g. Fran Jordan.

IV. Logaški okraj. C. kr. okrajni šolski nadzornik nadučitelj g. Ivan Thuma.

Tema: Bistvo gluhonemosti. Metode poučevanja gluhonemih. Ustanovni zavod za gluhoneme v Ljubljani in pogoji za vsprejem gojencev. Predaval g. Janko Pianecki, vodja gluhonemnice v Ljubljani.

Tema: Na pesmi: „Prva vijolica“ (Slov. čitanka, II. del, str. 30) je praktično pokazati upodobljajočo metodo. Praktični nastop g. Rajko Novaka, c. kr. učitelja v Idriji.

Tema: Kako je gojiti v ljudski šoli pisanje, da se doseže pravilna, razločna in spretna pisava? — To nalogo so morale izdelati vse učne osebe ter poslati svoje izdelke c. kr. okr. šolskemu nadzorniku. Poročevalec se je določil pri konferenci.

V. Postojnski okraj. C. kr. okrajni šolski nadzornik nadučitelj g. Ivan Thuma.

Tema: Bistvo gluhonemosti. Metode poučevanja gluhonemih. Ustanovni zavod za gluhoneme v Ljubljani in pogoji za sprejem gojencev. Predaval g. Janko Pianecki, vodja gluhonemnice v Ljubljani.

Tema: Učna slika iz zemljepisja: „Od Vipave do Ljubljane“. Praktični nastop nadučitelja g. A. Sadarja iz Budanj.

Tema: Kaj je vzrok neuspešnega pouka v spisju v nekaterih ljudskih šolah? Katera sredstva naj se uporabljajo, da se trajno zboljša ta pouk? To nalogo so morale izdelati vse učne osebe. Poročevalec se je določil pri konferenci.

VI. Kranjski okraj. C. kr. okrajni šolski nadzornik nadučitelj g. *Ferdo Kalinger*.

Tema: Kako se poučujejo gluho-nemi otroci? Poročevalec učitelj g. *Franc Grm* iz Ljubljane.

Tema: Kako vzgajaj ljudska šola? Poročevalec g. *Franc Ivanc*, učitelj v Kranju. To poročilo so dobili vsi člani konference izgotovljeno, da so se pripravili na uspešno razpravo o predmetu.

Tema: Kako naj se obravnavajo šolske zamude? Poročevalec g. *Franc Luznar*, nadučitelj na Primskovem.

VII. Radovljiški okraj. C. kr. okrajni šolski nadzornik nadučitelj g. *Ferdo Kalinger*.

Tema: O risarskem pouku na ljudskih šolah po novi metodi, s praktičnimi poskusi. Poročevalec profesor g. *Franc Suher* iz Ljubljane.

Tema: Revizija podrobnega učnega načrta za ponavljalno šolo. Poročevalec g. *Ivan Šega*, učitelj v Radovljici.

Tema: Metodična obravnava števila 9, po Črnivčevi računici. Učna snov za 1. uro. Praktični nastop z otroki I. razreda nižje skupine. Razpravljal g. *Josip Pleničar*, učitelj v Kropi, ki je bil od okrajnega šolskega nadzornika določen na dan konference.

VIII. Krški okraj. Predsednik c. kr. okrajni šolski nadzornik in nadučitelj, g. *Ljudevit Stiasny*.

Tema: O nemškem jeziku kot učnem predmetu na spodnji stopnji. Poročal c. kr. šolski svetnik g. *dr. Janko Bezjak* v Ljubljani.

Teze: 1. Slovniško-sintetna metoda, ki je bila do najnovejših časov v rabi pri pouku nemščine v ljudski šoli ter se tu in tam še uporablja, je brezuspešna, ker služi le formalni izobrazbi, ne pa praktičnim živlenskimi potrebami.

2. Uspešno se učimo nemščine kakor sploh vsake tujščine na podlagi analitične metode, kateri rabi glavno načelo: tujščina se poučuj v tujščini!

3. Analitična metoda je dvojna: berilna (*Lesebuchmethode*) in nazorna (*Anschauungsmethode*).

4. Glavno načelo one slove: učitelj poučuj na podlagi beril, v tujščini spisanih: povesti, basni, pripovedek, pravljic, opisov! Čitaj

odstavek, prestavi ga, razčlenjaj ga s preprostimi nemškimi vprašanji! Učenci naj odgovarjajo na ta vprašanja z besedilom berila! Naposled združuj s tem postopanjem elementarna pravila iz oblikoslovja, ki se podajajo empirskim potom!

Ta metoda se doslej v slovenskih šolah ni uporabljala za pouk nemščine. Sicer bi bila za spodnjo stopnjo pretežka.

5. Še večje uspehe jamči ter je za spodnjo stopnjo ložja druga vrsta analitične metode: nazorna metoda.
6. Nazorna metoda ima svoj začetek v opazovanju, kako se деца učijo govoriti materinščino ter sloni na dveh temeljnih zahtevah: učenec naziraj ter govori v tujščini brez posredujoče materinščine!
7. Metodično postopanje po tej metodi se vrši tako-le:
 - a) Pouk začnemo s pridobivanjem jezikovnega zaklada: α) Učitelj kaže znane reči in jih zraven imenuje v tujščini! Tako se neposredno družita predstave tuje besede in predstava njene stvari. β) Učenci ponavljajo posamez in zboroma, da si besede dobro pamtijo. γ) Naznanje bodi najprej direktno, potem indirektno (kalupi, vzorci, podobne)! δ) Razen reči je možno ponazorovati tudi lastnosti, dejanja, števila, razmerja.
 - b) Za tem slede govorne vaje v nemščini, katerih namen je utrjati besedni zaklad, vaditi jezik v izgovarjanju nemških besed ter učence brez slovniških pravil empirskim potom navajati na razne besedne in stavkovne oblike.
 - c) Za govornimi vajami slede bralne in pisne vaje. α) V začetku se vrše te vaje na podlagi učencem že znane latinice. β) Kadar so se čisto naučili nemščino brati v latinici, preide učitelj k čitanju nemških črk ter pridruži tem vajam pisanje z nemškimi črkami.
 - č) Pri začetnih bralnih in pisnih vajah z latinico je postopati tako-le: α) Vsako novo besedo izgovori učitelj učencem, kadar jo umejo, natančno, izrazito in pravilno, učenci jo naj ponove posamezno in zboroma, da si jo dobro zapomnijo! Natančno izrazito ter jasno in pravilno govorjenje učiteljevo je temelj nemškega pravopisa. β) Najprej se naj uporabljajo take besede, katerih glasovi se popolnoma ujemajo s slovenskimi črkami! γ) Polagoma preide učitelj k takim besedam, ki kažejo posebnosti nemškega glasoslovja in črkopisja! Te posebnosti spoznavaj učenec empirskim potom! δ) Nato učitelj besedo zapiše na tablo in jo čitaj! ε) Potem jo naj učenci glaskujejo in čitajo. ζ) Naposled jo naj napišejo v

- zvezke (oziroma tablice). *ŷ)* Dobro je, da se pred pisanjem besede često glaskujejo ter da nastopa pisanje po diktatu ali narekovanju posameznih glasov. *ŝ)* Z rešitvijo pisemenih nalog se utrjuje pisanje in se utrjujejo oblike. *ŝ)* Strogo je paziti, da učenci natančno prepisujejo in dobivajo pravilne besedne slike.
- d)* Pri čitanju in pisanju z nemškimi črkami pa je paziti na to-le: *a)* Učenci naj primerjajo nemške črke s slovenskimi, in sicer po sorodnih stopnjah in skupinah: najprej tiste, ki so najsličnejše po oblikah, kakor samoglasniki, potem zopet izmed soglasnikov najpodobnejše, kakor m, n, l, b, d, g itd. *ŷ)* Potem naj tokoj čitajo besede z nemškimi črkami. Te besede jim naj bodo znane iz govornih vaj! *ŷ)* Uporablja se lahko tudi omarica za razstavljanje črk. *ŝ)* Učitelj se prepričaj, razumejo li vsako besedo ter dajaj s čitanimi besedami tvarjati majhne nemške stavke. *ŝ)* Naposled sledi nemško pisanje v lepopsisnih urah. *ŝ)* Kadar so se naučili nemške pisave, ne rabijo več latinice, ampak pišejo vse nemške naloge s kurentnimi črkami.
- e)* O čitanju nemških berile na prvi stopnji je pomniti naslednje: *a)* K čitanju nemških berile z enojno vsebino: opisov, majhnih povesti, basni itd. naj ne stopajo prej, preden se niso na podlagi govornih vaj naučili elementarnih in za umevanje beril potrebnih jezikovnih oblik, kakor n. pr., da ima samostalnik določni ali nedoločni spolnik, kdaj se rabi ta, kdaj oni, kako se glasi množina raznih samostalnikov, kako vsaj imenovalnik in tožilnik, kako se spreaga glagol v sedanjem času in v vseh osebah in še nekaterih drugih posebnostih. *ŷ)* Pred čitanjem naj pridobivajo učenci za razumevanje beril potrebnih besed potom naziranja kakor pri govornih vajah: učitelj izvaja po vprašanih tiste ali približne stavke, ki jih potem čitajo ter najprej brez knjige sestavi opis ali povest! *ŷ)* Nato čitaj učitelj pri odprtih knjigah vzorno, glasno, izrazito in počasi dotično berilo! *ŝ)* Potem ga naj čitajo učenci. *ŝ)* Nato izprašuj vsebino poedinih stavkov z raznovrstnimi nemškimi vprašanji ter vadi posebne oblike! *ŝ)* Naposled daj izvršiti to ali ono pismeno nalogo, zlasti pravopisno! *ŷ)* To ali ono berilce naj se učenci nauče na pamet!
- f)* Slovnice naj se na tej stopnji učenci ne uče posebe, ampak naj si pridobivajo potrebnih oblik na podlagi govornih in pisemenih vaj!

- g) Pri vsem pouku uporabljaj učitelj, kolikor se le da, nemščino ter govori nemški. Le izjemoma govori materinščino, kadar je treba učencem kaj posebno pojasniti!

Tema. Določitev snovi za domače in šolske spisne naloge na srednji in višji stopnji. Poročal strokovni učitelj g. Ivan Magerl v Krškem.

- Teze:* 1. Ko smo sestavljali podrobne učne načrte, še nismo imeli „Posebnega ukoslovja slovenskega učnega jezika“. Zdaj, ko imamo to metodiko, jih moramo, kar se tiče spisa, znatno izpopolniti.
2. Vse jezikovne naloge ponavljalne šole naj bodo le spisne naloge.
3. Preskrbi naj se tudi slovenskim šolam zbirka spisnih nalog.

Tema: Analiza otroškega duševnega obzorja. Poročala učiteljica gdč. Ana Vider iz Boštanja.

- Teze:* 1. Učitelj podajaj vselej takšne snovi, za katere so v otroku, da si jih temeljito prisvoji, izpolnjeni ali se lahko izpopolnjujejo najugodnejši pogoji.

Zato naj:

- a) Izbere takšne snovi, ki so v bližini otroški izkušnji.
 - b) Ozira naj se glede vsebine in oblike na gotova svojstva duševnega razvoja otroškega.
 - c) Razvrsti naj snovi tako, da vsaka pripravlja naslednji številne in krepke apercipijske pripomočke.
 - d) Izbere naj snovi, ki se obravnavajo druga poleg druge tako, da se na vsaki stopnji lahko združi kar največ možno sorodnih in sodružnih izobraževalnih snovi v večje enotne miselne kroge.
2. a) Vestno naj opazuje svoje učence v šoli in izven šole.
 - b) Varuje naj se učence pesimistno ali optimistno soditi, zato naj se analizuje otroški duševni obzor.
 - c) Pri analizovanju naj se rabijo postranska vprašanja in to v zapnem tonu.
3. Pri analizi duševnega obzorja učencev-novincev pridobljeno gradivo je podlaga k sestavi podrobnega učnega načrta, osobito za prvi dve šolski leti.

IX. Litijski okraj. Predsednik c. kr. okrajni šolski nadzornik in nadučitelj g. Ljudevit Stiasny.

Tema: Učiteljevo službovanje na enorazrednicah. Poročal nadučitelj g. Josip Zajec iz Velikega Gabra.

- Teze:* 1. Na enorazrednicah naj se nameščajo samo učitelji z izpričevalom učne usposobljenosti.

2. Učitelji-novinci, ki so komaj pridobili zrelostno izpričevalo in so torej še brez šolskih izkušenj, naj se ne nameščajo na enorazrednicah.
3. Nameščanje učiteljic na enorazrednicah je protipostavno.
4. Pomožni učitelji — brez predpisanih izpričeval — naj se nikdar ne nameščajo na enorazrednicah, ker se s tem nameščenjem škoduje šoli, osobito pa ugledu učiteljskega stanu.

Tema: Kako se doseže skupno delovanje učiteljstva na večrazrednicah. Poročal nadučitelj g. Janko Levstik iz Zagorja.

Teze: 1. Če si volil učiteljski stan brez pravega poklica, zapusti ga, da ne boš na kvar šoli in stanu.

2. Učiteljstvo večrazrednic deluj neumorno za povzdigo izročenega jim zavoda.

Lokalne učiteljske konference naj bodo glavno torišče za skupno delo učiteljskega zbora.

Minimalni učni načrt, sestavljen s posebnim ozirom na krajevne razmere, bodi zrcalo njegovega vzajemnega delovanja.

3. Nesložno delovanje učiteljskega zbora povzroča čestokrat pomanjkljiva splošna strokovna naobrazba, še večkrat pa nepoznanje šolskih zakonov.
4. Ko stopaš čez prag svojega svetišča, naj zrem na tvojem obrazu izraz kristalno čiste učiteljeve duše, v družbi naj te vidim vztrajno molčečega v vsem, kar se je godilo v šoli in v javnosti naj te občudujem, kako častno odbijaš vse napade na šolo in učiteljstvo.
5. Vzajemnemu delu na večrazrednicah prizadeva nestalnost učiteljstva najhujše udarce. Da se zapreči prepogosto menjavanje v učiteljskih zborih večrazrednic, naj poskrbe višje šolske oblasti, da pride učiteljstvo do dostojnih plač. Plače naj se uredi neglede na spolno razliko. Krajnim šolskim oblastvom naj se svetuje, da skrbе za brezplačna stanovanja za vse učitelje.

Tema: Kako si pridobi učitelj svojemu stanu primeren ugled. Poročala gđč. Marija Tomc iz Sv. Križa.

Teze: 1. Učitelj brez ugleda je solnce brez toplote, je zemlja brez dežja, mlin brez vode.

2. Značajan in kreposten učitelj uživa svojemu stanu primeren ugled. Če je poln ljudskih napak, siten, čmerikav, jezljiv, samsvoj, sebičen, izberčen, nezadovoljen, brbljav, jezičen, občutljiv v vsaki stvari ali celo nenraven, ne bo imel ugleda.
3. Vsestransko izobražen učitelj si kmalu pridobi ugled.
4. Vzorno, jasno, logično naj bo učiteljevo predavanje in govorjenje v šoli, potem ga bodo učenci spoštovali in ugled je pridobljen.

5. Učitelja naj diči tudi vzorno vedenje, če si hoče pridobiti ugled.
6. Če se kaže učitelj v gizdavi obleki, potratnem življenju, oblastnem kritikovanju ljudskega mnjenja, njegovih šeg in navad, bo pešal njegov ugled od dne do dne.
7. Nestranski učitelj si lahko pridobi ugled.
8. Ljubezen do otrok in do ljudstva pridobiva učitelju ugled. Tega pa doseže, ako ni svojemu ljudstvu le jasen zgled, ampak mu je iz srca vdan, če čuti ž njim, trpi ž njim, z eno besedo: ako ljubi svoje ljudstvo.
9. Lepa edinost med učiteljskim osebjem izredno goji ugled pri starših in otrocih, medsebojni prepir pa ga uničuje. Kolegialen učitelj zakriva napake svojih sovrstnikov in tako tudi najbolje varuje svoj lastni ugled.

Tema: Izkušnje dosedanjih šolskih izletov. Poročala učiteljica g. Ivana Dolinar iz Višnje gore.

Teze: 1. Nazornost je absolutni fundament vsega spoznanja. (Pestalozzi.)

2. Otroci, ki niso nič vedeli, nič opazovali, se ne morejo poučevati. (Herbart.)
3. Človeštvo se mora navajati, kolikor se da, da ne jemlje svoje modrosti iz knjig, nego iz opazovanja neba in zemlje. (Komensky.)
4. Šolski izleti so neobhodno potrebni, ker ne moreš prinesiti v šolo cerkve, mosta, gozda, travnika, reke itd., peljati moraš učence do njih. (Lange.)
5. Nagib za šolske izlete mora priti od učitelja samega in to tembolj, ker so poučni šolski izleti velevažen učni pripomoček, in sicer k vsem učnim predmetom.
6. Šolski izleti so radi tega kristalizacijska in osrednja točka vsega pouka, oni nudijo najlepšo priliko združiti vse vede v lepo edinstveno celoto, oni omogočijo koncentracijo pouka.
7. S šolskimi izleti naj se združi tudi petje. Kdor je potoval z učenci svojega razreda skozi gozd in log, pritrtil bode, da je bilo to bogato odškodovanje za ves trud, da so ž njimi prišli trenutki neskaljenega veselja in tihe sreče med vse udeležitelje.
8. Popolnoma nov svet se odpre otrokom iz dežele pri obisku mesta in obratno onim iz mesta pri izletu na deželo; v obeh slučajih prinaša mnogo koristi, ker zbuja raznovrstna zanimanja.
9. Vpliv šolskih izletov je v raznih letnih časih različen, kajti vsaka faza stvarstva ima svojo lepoto. Dr. Pahner priporoča: „Pomladansko krasoto, poletno bogastvo, jesenski blagoslov in zimsko veselje s svojimi mnogimi predstavami, naj se odkrije deci.“
10. Šolski izleti imajo tudi mnogo vzgojnih momentov in vzgojne moči, in sicer:

- a) Vzbujajo vsestransko in živo zanimanje za naravo, tako „da ona postane v poznejših letih človeku to, kar mora biti, tempel morale, šola modrosti in studenec čistega veselja.“ (Hegelbecher.)
- b) Opazovanje narave pospešuje in bistri čut za vse lepo — estetični čut, vpliva na razvoj umetniškega duha, saj slikarstvo in kiparstvo si izposojuje svoje oblike in barve iz narode.
- c) Razkazuječ naravne lepote in posebnosti domačije, oziroma domovine, navdušujemo mlada srca za njo, jih priklepamo na njo, vcepljamo domovinsko ljubezen ter jih privedemo do spoštovanja in varovanja vseh čudežnih predmetov stvarstva v njej.
- e) Ona so sredstvo, ki napeljuje k delavnosti, ako učitelj večkrat razkazuje in pojasnuje, kako bitja v naravi delajo in ž njim zasleduje njih uspešne sadove.
- d) Za življenje vzgajajo in blagodejno vplivajo, če jih seznanimo z raznimi važnimi poslopji, dobrodelnimi in učnimi zavodi in spomeniki slavnih mož in dr.
- e) Ponujajo učitelju priliko, spoznati učenčevo individualnost, po spoznanju svojstva in pa uporabljavati prava sredstva pri vzgoji in pouku, da izobrazuje in postavi temelj načelom pravstvenega značaja — idealu naše vzgoje.
11. Šolski izleti izdatno podpirajo socialno-higijenska prizadevanja, ker pripomorejo z gibanjem telesa in veselim gibanjem v prostem, svežem zraku k trdnemu zdravju naših gojencev.
12. Šolski izleti naj se prirejajo na vseh učnih stopnjah; prirejajo naj se pa z učenci višjih skupin tudi potovanja.
13. Izvršitev, število, učna snov je svobodno pripuščena posameznim učiteljem.
14. Mnogokrat naj pa učitelj pelje svoje otroke v šolski vrt.
15. V dosego povoljnega uspeha in koristi šolskih izletov treba je paziti na sledeče:
- a) Učitelj mora poznati natančno domači kraj in svojo domovino zgodovinskega, zemljepisnega in prirčdoslovnega stališča.
- b) Na vsak izlet se je treba temeljito pripraviti in logično razvrstiti stvarino, da se ne prekorači nivo učenčevega razuma.
- c) Priredi naj učitelj izlet popred sam, da lahko potem določi kraje, cilj in pota.
- e) Določi naj se glavni smoter, s katerim se otroci že poprej seznanijo.
- d) skrbi naj se pri izletu za strog red, vendar naj učitelj prijazno občuje s svojimi učenci.

e) Po izletih naj se vrši v šoli ponavljanje in vglabljanje vseh opazovanj in natančno razmotriva in uvrstuje pridobljeno v duševni krog učenca.

16. Pouk in šola na prostem bodi stremenje in naloga našega stoletja, čigar uresničenje gotovo preobrazi in predrugači vse dosedanje pedagoške maksime pri ljudskošolskem pouku.* (Dr. Pahmer.)

X. Kočevski okraj. C. kr. okrajni šolski nadzornik in nadučitelj g. *Josip Turk.*

Tema: O biološki metodi pri prirodopisnem pouku. Predaval prof. g. *Ivan Mader* iz Ljubljane.

Tema: Kako si ustvari in ohrani učitelj potrebno avtoriteto pri šolski mladini in občinstvu z ozirom na današnje socialne razmere? Poročal nadučitelj g. *Fr. Stefančič* iz Vel. Lašč.

Teze: 1. Vestno in natančno izpolnjevanje dolžnosti v šoli ter taktno vedenje zunaj šole kot človek in politik.

2. Strogo objektivno postopanje nasproti vsakomur, osobito pri ustrahovanju in obravnavi šolskih zamud.

3. Praktični pouk v šoli na način, da otroke prisilimo, prositi starše naročenih podatkov.

4. Dostojanstveni in vendar z vsakomur prijazni, nikdar maščevanje ali drugih nizkih strasti izražujoči in vedno umiljeni nastop izven šole.

5. Vpričo otrok in staršev vsikdar le spoštljivo govorjenje o svojih tovariših.

6. Marljivo sodelovanje učiteljevo v obstoječih — odnosno tudi v snujočih se izobraževalnih, ali v društvih gospodarskega značaja, ustanovljenih iz socialne potrebe.

7. Nadaljnje izobraževanje iz šole izstopivše mladine.

8. Pojasnjevanje delovanja in programnih točk obstoječih političnih strank s skrajno previdnostjo in nikako vsiljivostjo v svrhu bistrenja pojmov in ublaževanje političnih udarcev na učiteljski stan.

9. Nravno-verska vzgoja mladine.

10. Prirejanje obiteljskih sestankov (roditeljskih večerov).

11. Neprestano izpopolnjevanje strokovne naobrazbe.

12. Glavna ovira učiteljske avtoritete je z ozirom na vedno naraščujočo draginjo silno slabo gnotno stanje učiteljstva.

Tema: Podrobni učni načrt za 3. in 4. šolsko leto. Poročal nadučitelj g. *Štefan Primožič* iz Dobrepolja.

XI. Novomeški okraj. C. kr. okr. šolski nadzornik in nadučitelj g. *Josip Turk.*

Tema: O biološki metodi. Predaval prof. g. *Ivan Madler* iz Ljubljane.

Tema: Kako si ustvari in ohrani učitelj potrebno avtoriteto pri šol. mladini in občinstvu s posebnim ozirom na današnje socialne razmere? Poročal nadučitelj g. *Martin Matko* iz Toplic.

Tema: Podrobni učni načrt za 2. razred razdeljene dvo-razrednice. Poročal nadučitelj g. *Viljem Gebauer* iz Šmihela.

XII. Črnomaljski okraj. C. kr. okr. šolski nadzornik in nadučitelj g. *Josip Turk*.

Tema: O risarskem pouku v ljudski šoli. Predaval profesor g. *Fran Suher* iz Ljubljane.

Tema: Podrobni učni načrt za 2. razred razdeljene dvo-razrednice. Poročal nadučitelj g. *Fran Lovšin* iz Vinice.

Tema: Kako si ustvari in ohrani učitelj potrebno avtoriteto pri šol. mladini in občinstvu s posebnim ozirom na današnje socialne razmere? Poročal učitelj g. *Ivan Muren* iz Draščič.

b) Na Štajerskem.

I. Brežiški, kozjanski in sevniški šolski okraj. Predsednik c. kr. okr. šolski nadzornik in ravnatelj g. *Gustav Vodusek*.

Tema: Kako naj goji učitelj za vzgojne uspehe prepotrebni stik šole z domačo hišo s posebnim ozirom na tozadevne določbe dokončnega šolskega in učnega reda? Poročevalc g. *Janko Knapič*, nadučitelj v Vidmu.

Teze: 1. Da se dosežejo v šoli ugodni vzgojni uspehi, je složno postopanje med šolo in domom brezpogojno potrebno.

2. Učitelj naj skrbi neprestano za harmonično sodelovanje omenjenih dveh vzgojnih faktorjev.

3. Pripomočki, s katerimi se goji občevanje med šolo in domom so:

a) v dokončnem šolskem in učnem redu navedeni ukrepi: 1. „Šolska naznanila“; 2. uradna povabila strank po šolskem voditelju; 3. Obiteljski večeri; 4. šolske svečanosti in razstave šolskih izdelkov; 5. domače naloge; 6. učiteljevo sodelovanje pri ustanovitvi in vodstvu otroških zavetišč, delavnic, ogrevališč, šolskih kuhinj, pri napravi igrališč za mladino in pri prireditvi božičnic v podporo revnejšim učencem.

b) Ukrepi učitelja samega: 1. šolsko popisovanje; 2. opisovanje otrok; 3. obravnava šolskih zamud, v kolikor učitelj pri tem sodeluje; 4. prostovoljni učiteljevi poseti staršev šolskih otrok; 5. šolske knjižnice; 6. ustanovitev in vodstvo ljudskih

knjižnic; 7. razširjanje časopisov vzgojne vsebine („Domače ognjišče“); 8. pisateljsko delovanje učiteljevo posebno na polju mladinske vzgoje; 9. vestno in zvesto izpolnjevanje stanovskih dolžnosti; 10. kolegialno in vzajemno delovanje učiteljstva ene šole; 11. brezmadežno družinsko življenje učiteljevo.

Tema: Metodiki novodobnega spisnega pouka — njih nauk in njega praktična uporaba. Poročal g. Val. Pulko, nadučitelj v Dobjem.

Teze: 1. Doseđanje spisne vaje ne dosežajo tistih uspehov, ki se od njih pričakujejo; to pa zaradi tega ne, ker

- a) še ne smatrajo učenca za tisti predmet, ki se mu ima prilagoditi ves pouk;
- b) ker se vsled tega zanemarija učenčeva individualnost in se mu vsiljuje individualnost učiteljeva ali avtorjeva;
- c) doseđanji spiski pouk se tudi ne ozira na učenčeve moči in mu jemlje zato dobro voljo;
- e) s tem pa ubija tudi njegovo samodelavnost in samostalnost, ki je ena najvišjih zahtev pouka.

2. Zato je treba spiski pouk preustrojiti tako, da bo odgovarjal gori navedenim zahtevam.

3. Pred vsem pa bo treba prikrojiti slovniški pouk praktični potrebi.

Tema: Naj se nerazdeljen pouk v naših šolah uvede ali ne? Poročal g. A. Eržen, šolski vodja v Podgorju.

Resolucija: Učiteljstvo brežiškega, kozjanskega in sevniškega okraja, zbrano pri okrajni učit. konferenci na Vidmu dne 22. junija 1907., pripoznava v principu veliko važnost nerazdeljenega dopoldanskega pouka, ali ne v toliki meri, da bi se uvedel celo leto; pač pa se izreče za to, da se z ozirom na gospodarske razmere tukajšnjih treh okrajev na vseh šolah uvede dopoldanski nerazdeljeni pouk v mesecih juniju, juliju in oktobru. — Naj se nerazdeljeni pouk uvede na tukajšnjih šolah že letošnjo jesen v začetku šolskega leta — oktobra —, da pridemo čimprej do izkušenj.

Na podlagi razlogov, ki jih je našteval g. Fr. Jamšek, nadučitelj v Reichenburgu, proti takemu pouku, se skoraj soglasno zavrže nerazdeljen dopoldanski pouk.

II. Šolski okraj Laški trg. Predsednik c. kr. okr. šolski nadzornik in ravnatelj g. Gust. Vodusek.

Tema: Zakaj je učitelju potrebno veselje do poklica, kako si ga pridobi in ohrani? Poročal g. E. Volc, učitelj, Trbovlje-Vode.

Teze: 1. Veselje do poklica je učitelju potrebno: *a)* ker je bistven pogoj za uspešno vzgojno in poučno delovanje; *b)* olajša delovanje v šoli; *c)* nas navdušuje k izpopolnitvi našega znanja; *č)* nam pridobi priznanje predstojnikov in spoštovanje pri ljudeh; *d)* daje nam notranjo veselost in izobrazuje čustvo; *e)* nam pomaga razočaranja in neuspehe lažje prenašati.

2. Veselje do poklica ovira v mnogih ozirih še podrejeno stališče glede dostojanstva in plače.
3. Neodpustna dolžnost vseh, ki so poklicani za pospeševanje in plodonosni razvoj šolstva, je, da skrbe, da se veselje do poklica ohrani in krepi.
4. Učitelj si ohrani veselje do poklica: *a)* če živi ves za svoj poklic in ga shvata z idealnega stališča; *b)* če si pridobi naklonjenost in zaupanje učencev; *c)* če doseže ugodne učne uspehe; *č)* če vpliva na domačo hišo, da ga ta podpira v njegovem stremljenju; *d)* če se na pouk vestno pripravlja; *e)* če skrbi za svojo nadaljnjo izobrazbo; *f)* če se pridruži kot marljiv član kakemu učiteljskemu društvu in išče stika s tovariši, ki so vneti za svoj poklic; *g)* če si pridobi zaupanje svojih predstojnikov; *h)* če je previden pri izbiranju svoje družice; *i)* če po mogočnosti omeji postranske posle, ki so dostikrat šoli na kvar.

Tema: Metodiki novodobnega spisnega pouka — njih nauk in njega praktična uporaba. Poročala *Hildegarda Rieger*, učiteljica, Trbovlje-Vode.

Teze: 1. Metodiki novodobnega spisnega pouka hočejo rešiti šolsko spisje praznih fraz in neotroških rekel.

2. Mislijo, da bodi šolsko spisje samostojno delo, ne pa samo posnemanje kakega vzorca.
3. Mislijo s pomočjo tako urejenega spisnega pouka premostiti prepad med istinitostjo in mrtvim znanjem.
4. Učenec bi se naj tako usposobil, svoje znanje v danem slučaju praktično uporabiti.

Da se ti smotri dosežejo, *priporočajo novodobni metodiki:

- a)* da se vzame snov za spisje iz življenja, naziranja in dožitkov otrok, iz celotnega pouka, iz „Berila“ in drugih berilnih sestavkov.
- b)* da se izbere konkretna snov.
- c)* snov, oziroma naloga, se mora ozko omejiti:
- č)* že napis se naj tako izbere, da zbuja pri otroku zanimanje;
- d)* naj se mnogo piše in učenci naj napravljajo mnogo ustnih vaj;
- e)* razne spisne oblike se naj uporabljajo druga pri drugi;

- f) pismom in opravičnim sestavkom se naj posveča posebna pozornost;
- g) prične se naj s pripovedujočo obliko;
- h) goji se naj pripovedovanje, glasno čitanje in napisovanje.
- i) učence je navaditi, da snov prej premislijo in uredijo, potem še le pišejo;
- j) otroke je le polagoma navajati na pravilno govorico.
- k) učencem se naj dovoli, da si včasih tudi sami snov izberejo;
- l) poprava spisnih vaj se naj pravilno izkoristi;
- m) slovnica, pravopis in spisje se naj tesno veže in v celotnem pouku se naj pospešuje prostost v izražanju in bogati besedni in duševni zaklad.

Tema: Važnost in korist zgodovinskega pouka. Poročal g. Anton Gnus, nadučitelj v Dolu.

III. Celjska okolica in Šmarje. Predsednik g. Josip Supanek, c. kr. okr. šolski nadzornik.

Tema: Pouk v oddelkih ali v kolobarjih? a) psihološko, b) v posameznih predmetih, c) na posameznih stopnjah. Poročevalec g. Zidar Franc, nadučitelj v trgu Lemberg.

Tema: Kako se naj uvede učitelj(ica) v svoj poklic? Poročevalec g. Koschutnik Josip, nadučitelj v Vojniku. (Poročalo se je v nemškem jeziku.)

„Gedankengang des Themas“:

Zur Einleitung: Mein Eintritt in's Lehramt. — Wer tritt dort ein? — Sind die jungen Leute schon in dem Alter, um mit Ueberlegung, aus Ueberzeugung den Beruf zu wählen? Folgerung daraus. — Reform der Lehrerbildung. — Uebungsschule. — Allgemeine Volksschule. — Parallelen. — Methode. — Die Lehrerbildungsanstalt kann keine fertigen Methodiker entlassen. — Uebertritt in die Praxis.

Anstellungsdekret (Ortsschulrat — Schulleiter). — Erstes Auftreten im Dienstort. — Lokale Verhältnisse. — Vorstellungen. — Schulleiter: Anzeige des Dienstantrittes. — Katasterblatt. — Lehrpläne (Klassenziele, Stundenpläne). Schulordnung. Wohnung und Beköstigung. Der erste Schultag: Vorstellung der Kollegen. — Uebernahme der Klasse (welcher?) Schwierigkeiten. — Einige Winke: Jeder Schüler ein Individuum. Stelle dich auf den Standpunkt des Zöglings; stufenweises Fortschreiten; unterrichte gründlich; Maß halten; sei bescheiden, du bist noch lange nicht fertig. Ist die Einführung ein Prozeß, der mit Übergabe der Klasse fertig ist? Nein! Dieses Einleben in den Beruf, das Hineinwachsen in denselben muß auf lange hinaus geübt werden: a) vom jungen Lehrer

durch Selbstschulung und Selbstzucht; *b)* von den Mitarbeitern. — Beispiel; *c)* durch den Schulleiter, der ihm Beispiel, Stütze und Halt sei!

Ad *a)* Gewinne die Zuneigung deiner Schüler und lerne deren Individualität kennen. — Disziplin, vorbeugende Aufsicht, Ordnung, Gehorsam, Fleiß, Lohn und Strafe; sei Beispiel. Das Auge des Lehrers, die Berücksichtigung der Schwachen; die Sprechweise, Geduld, Selbstbeherrschung. Sei pflichtgetreu und gewissenhaft. Gemütsstimmung, Strebe, sei kein Streber! Methode des Lehrens. Angemessenheit der Methode, Vorbereitung, Fortbildung. Wichtigkeit, warum? Standesanschen. Standesbewußtsein. Bilde dich an Mustern!

Ad *b)* Der rechte Lehrkörper. Eintracht; gegenseitige Achtung, gegenseitiges Vertrauen; Gemeingeist; Stellung zum Anfänger, zum Schulleiter.

Ad *c)* Achtung vor der Persönlichkeit des Lehrers. Der Schulleiter sei kein Aufpasser, sondern Leiter und Berater! Bevormündung? Steifheit im Verkehr? Besitze die Kunst mit jungen Menschen umzugehen, sei gerecht, rüge nicht jede Kleinigkeit; sei immer höflich; gestehe dein Unrecht ein, wenn du im Unrechte warst. Richte den Verzagenden auf! Mit Belehrungen sei sparsam und nicht aufdringlich. Über das Hospitieren. Sei der Fleißigste unter den Fleißigen! Halte den jungen Mann vor Vergnügungen, die ihn in Schulden stürzen und sein Ansehen untergraben, vor übereilten Schritten (Heirat), die ihn zeitlebens unglücklich machen können, zurück!

Tema: Risanje p o novi metodi. Poročevalec g. Josip Žagar, učitelj na Celjski okolici. Razkazovanje napravljenih risb (2000 komadov), praktična razprava nove metode.

IV. Vransko in Gornjigrad. Predsednik g. Supanek Josip, c. kr. okrajni šolski nadzornik.

Tema: O nazornosti pouka. Poročevalec g. Gosak Josip, stalni pom. učitelj za okrajno glavarstvo Celje.

Teze: 1. Nazornost pri pouku je v svrhu dobre apercepcije neobhodno potrebna.

2. Nazornost je dvoje vrste: *a)* direktna s predočevanjem učil, *b)* indirektna z opisom, orisom, primerjavo, kombinacijo in determinacijo.
3. Učitelj se po možnosti poslužuj direktne nazornosti, osobito naj prevladuje ista na nižji stopnji.
4. Neposredno nazornost posredujejo naravni predmeti, posnetki, modeli, preparati, ogrodja, aparati, slike, risbe in šolski izleti.
5. Za nazorovanje se učitelj vestno pripravljaj!

6. Nazorila morajo biti enostavna, dovolj velika, trpežna in cena.
7. Mnogo učil nabere, oziroma izdela lahko učitelj sam in s pomočjo učencev.
8. Radi nabave učil se naj obračajo šole na društvo „Lehrmittelzentrale na Dunaju“.
9. Pri vsaki šoli bodi v svrhu nazornosti dobro urejeni šolski vrt.

Tema: Kako se naj „oko“ iz higijenskega stališča na vseh stopnjah ljudske šole obravnava? Poročevalec g. *Franc Kocbek* nadučitelj v Gornjemgradu.

Teze: 1. Somatologija, združena z zdravjeslovjem, naj se poučuje na vseh stopnjah ljudske šole v koncentričnih krogih, da postane stalna duševna last učencev.

2. V to svrhu naj bi se izdelal in objavil podroben načrt za vso somatologijo po gornjem vzorcu „očesa“.

Tema: Kako bi se znižalo število analfabetov v naših okrajih? Poročevalec g. *Šijanec Ignacij*, učitelj v Gornjemgradu.

Teze: 1. Najboljše sredstvo, da se analfabetizem zniža, so redno obiskane šole.

2. Povsod se naj ustanovijo javne ljudske knjižnice; naj se gleda na to, da ljudstvo dosti in umno čita.

V. Rogatec. Predsednik c. kr. okrajni šolski nadzornik g. *Ivan Dreflak*.

Tema: Kako postanejo učni uspehi trajna last učencev?
— (Vaditi — ponavljati — uporabljati.)

Teze: 1. Vsaka učna snov naj se psihološko sestavi.

2. Ker se pri vsakem predmetu, pri vsakem pouku govori, je paziti na to, da se po obliki in vsebini pravilno govori.
3. Da se razum in jezik zamoreta enakomerno razvijati, morata biti beseda in reč vedno v tesni zvezi.

Komenski pravi: Besede brez reči so lupina brez jedra, nožnica brez meča, telo brez duše.

4. Skušaj pri učencih na prijazen način zbuditi zanimanje za predmet. Glej, da si potrpežljiv in da po pravilnem pedag. taktu navadiš učence, da se ne boje odgovarjati.
5. Pusti učencu za odgovarjanje dovolj časa!
6. V šoli naj se govori prav počasi, po obliki pravilno, po vsebini pa jedrnato, prepričevalno in zanimivo.
7. Pri sestavljanju in izbiranju učne snovi ozira naj se na individualnost otroške duše.
8. Začetne vaje naj se temeljito predelajo, loči naj se bistveno od nebistvenega; snov razdeli naj se logično in metodično pravilno.
9. Skupno odgovarjanje zbuja in oživlja le tedaj, če sledi pravočasno.

10. Učitelj mora — „vedeti in znati“. — On mora tudi svoj duh vzgajati! Mora si tudi med poukom (delati) zabeleževati opazke.
11. Učenci morajo pri pouku v resnici vse dobro slišati, videti in kazati. V šoli naj se vedno živahno deluje.
12. V a d i! Skrbi za to, da postane predelana snov prava last učenčeva. Potrebno je tedaj snov razdeliti in vrh tega skrbeti za izpremembo.
13. P o n a v l j a j! Prvi in glavni pogoj za dober pouk je ponavljanje.
14. U p o r a b l j a j! Vse, kar v šoli učimo, se mora ozirati na človeški duh ali pa na človeško življenje.
15. Pri obravnavi spisja ozira naj se učitelj strogo na duševne zmožnosti učenčeve. Te mora dobro poznati, da ne voli snovi ali prelahke ali pretežke.
16. Pri obravnavi posameznih črk glej na to, da se pravilno in razločno izgovore. Tudi besede naj se pravilno in razločno čitajo, vrhutega glede vsebine pravilno (izgovarjajo) naglašajo. Pri obravnavi berila raztolmačimo učencem najprej vse jezikovne in stvarne težkoče tako, da zamore učenec berilo razumeti.
17. Pravopisje gojimo najbolje v zvezi s stvarno obravnavo pri posameznih predmetih.
18. Kar se vzame iz slovnice, uporablja naj se pri vsakem jezikovnem pouku, torej pri vsakem predmetu; posebno pa se ta snov po berilih naj utrjuje.
19. Tudi pri pisanju morajo učenci dobro slišati, videti in kazati. Že pri predvajah morajo biti učenci posebno pozorni na posamezne dele črk. Pri pisanju besed ali stavkov naj se strogo loči pisanje od čitanja.

Tema: Katere opravilne spise mora znati vsak odpuščen ljudskošolski učenec — in kako se naj to doseže?

Teze: Vsak odpuščen ljudskošolski učenec bodi zmožen sestavljati sledeče opravilne spise:

1. Navadni račun, inventar, navadno in vzajemno pobotnico, izpričevalo služabnikom, zadolžnico, uvrstilo (Inserat), opomenico (Mahnbrief), naročilni list.
Prav tako seznanil učence z važnimi poštnimi vzorci, to so: poštokaz (Postkarte), poštna nakaznica, poštna spremnica, vozni list.
2. Učence pred vsem ogrevaj in navdušuj za snov, da bodo v sebi čutili pravo potrebo, pismeno izdelovati opravilne sestavke. To bodeš sigurno dosegel, ako z učenci zanimivo in nazorno sestavljaš vsak opravilni spis.
3. Vaje o opravilnih spisih prilagodi dejanskim potrebam, t. j. skladaj jih organsko med seboj; zakaj le potem bode tvoritev zanimiva in živahna.

4. Opravilni spisi so bistvene pogodbe in kot take listine (Urkunden), ki imajo pravno vrednost; zato se morajo na vsak način previdno obravnavati ter skrbno in natančno sestavljati, da bodo veljavni.
5. Vsi vpoštevani opravilni spisi se ne dadó v enem šolskem letu temeljito predelati; torej se naj v to svrhu uvede dvo- do triletni kolobar.
6. Naj se izvoli odbor, ki bode priskrbel razvrstitev učne snovi za opravilne spise.

VI. Ormoški okraj. Predsednik c. kr. okrajni šolski nadzornik g. *Ivan Dreflak*.

Tema: Kako postanejo učni uspehi trajna last učencev? Poročevalec g. *Aleksij Alt*, učitelj pri Sv. Tomažu.

Teze: 1. Trajnost učnih uspehov je zavisna v prvi vrsti od sile ali jakosti spomina. — Umno negovanje spomina bodi torej prva skrb današnjega načina poučevanja.

2. Zbučaj, oživljaj in vzdržuj zanimanje.

To pa dosežeš:

- a) ako poučuješ premišljeno po izdelanem načrtu, predočujoč si vedno zaželjeni cilj;
- b) ako umeš zbuditi pri učencih ljubezen in veselje do stvari s tem, da jim nujaš le najprikladnejšo in z največjo skrbnostjo pripravljeno duševno hrano;
- c) ako povsod izhajaš od elementov znanja,
- č) ako ne zgrešiš tesne medsebojne zveze učne snovi,
- d) ako pridno vadiš in
- e) ako vsakemu še tako neznatnemu pojavu učenčeve duševne sile izkazuješ svoje odkrito priznanje in skušaš pripraviti učencem veselje nad morebitnim uspehom.

3. Zanimanje, veselje in ljubezen pa zamore zbujsati le oni učitelj, ki je sam z vso vnemo in ljubeznijo pri pouku.

Blagodejen vpliv označene učiteljeve razpoloženiosti se kaže:

- a) v tem, da njegove besede, prodirajoč temó, zatirajoč mržnjo, užigajo in ustvarjajo blagodejno toploto, in
- b) v tem, da vlada med učiteljem in učenci tesna zveza, vzajemno delovanje, ki zbuja ono zaželjeno vedoželjnost, ki ne korenini samo v zanimivosti pouka samega, ampak v izdatni meri v neomejeni, odkriti ljubezni do učiteljeve osebnosti.

4. Imej skrb za krepke, jasne nazore in sigurno prisvojitev.

Pri tem vpoštevaj sledeči didaktični načeli:

- a) Ne postopaj pri pouku prenažno, temveč nudi raje učencem priliko, da se zamorejo vglobiti v posameznosti.

- b) Goji umno šolsko ekonomijo, t. j. ne preoblagaj učencev, temveč zahtevaj raje manj, a skrbi, da znajo to dobro, natančno in pravilno.

Iz navedenega načela rezultirajo sledeče zahteve:

- a) učitelj skrčuj učno snov na zmerno mero,
 β) bodi varčen v svojem govoru in končno
 γ) bodi varčen z razpoložnim časom.

5. Ponavljaj, vadi in uporabljaj učno snov.

Ponavljanje.

- a) Pri ponavljanju shvataj poglavitne točke predelane snovi v kratke, jedrnate stavke, s čimer omogočiš učencem jasen pregled ter globlje umevanje in zavedanje pri večjih skupinah.
- b) Poznejše ponavljanje naj dopolnjuje, shvata, porazstavlja, razporeja in označuje.
- c) Ponovilo učne snovi vpliva tem blagodejnejše, čim večkrat se ponavlja, čim raznovrstnejše se ponavlja, čim natančneje se učitelj na poduk pripravlja in čim resnejšim smatra učitelj to postopanje.
- č) Pomanjkljivo ali zanemarjeno ponavljanje vzame učencem veselje nad uspehi, pouka oropa trajnih uspehov, učitelj pa pogreša zanesljivega merila svojega pouka.

Vaja in uporaba.

- a) Vaja, uporaba nalaga učencem neki posel, opravilo, kar ojačuje njegove produktivne sile.
- b) Vse, kar si učenci mehanično prisvoje, je puhlo; stalno, trajno ostane le isto, kar si pridobe potom samodelavnosti, t. j. z naporom in neprestano vajo svojih duševnih sil.
- c) Da pa ne bo samodelavnost učencem v nadlego, temveč v veselje in spodbudo, skrbi, da so uporabe primerne in izobraževalne.

6. Dobri učni pripomočki in redni šolski obiski so tudi glavni pogoji uspešnega in trajnega pouka.

Tema: Katere opravilne spise mora znati sestavljati vsak odpuščen ljudskošolski učenec in kako se naj to doseže? Poročevalec g. Martin Šalamun, nadučitelj pri Sv. Miklavžu.

Teze: 1. Ker so opravilni spisi za življenje neobhodno potrebni, zato se mora učitelj s poučevanjem teh spisov baviti na višji stopnji jako temeljito.

2. Opravilni spisi, ki pridejo v ljudski šoli v poštev, so: a) pisma raznih vrst, b) dopisnica, c) zalepka, č) naročilo, d) nakaznica,

e) prošnje in vloge, *f)* račun, *g)* inventar, *h)* gospodarski račun, *i)* pobotnica, *j)* poštna spremnica, *k)* vozni list, *l)* izpričevalo, *m)* zadolžnica, *n)* kupna pogodba, *o)* oznanilo, *p)* brzojavka in *r)* oporoka. — V nižje organizovanih šolah se obravnavajo pod točkami *a), b), c), č), d), e), f), i), j), l), p)* navedeni spisi.

3. Učitelj mora že na srednji stopnji usposobiti učenca, da spozna stalne zakone vsakega spisa, ki se tičejo dostojnosti, vljudnosti, jasnosti in določnosti, razvrstitve in vnanjosti.
4. Učitelj pokaže pri vsakem pravilnem spisu zgleden vzorec, katerega si učenci prepisujejo in memorujejo.
5. Na učiteljevem vzorcu popišejo učenci vse značilnosti istega pravičnega spisa, kakor: zunanjo obliko, kolek, naslov, glavne točke, ki pridejo v spis v pošte, podpis, vrednost spisa.
6. Učiteljev vzorec učenci predrugačijo, da namreč iste misli izražajo z drugimi raznovrstnimi besedami, in sicer najprej ustno in potem pisмено v knjižice.
7. Po mnogih vajah da učitelj nalogo, po kateri sestavijo učenci sličen spis samostojno na primeren papir v določeni obliki.

VII. Ptujski okraj. Predsednik c. kr. okrajni šolski nadzornik g. *Ivan Dreflak*.

Tema: Kako postanejo učni uspehi trajna last učencev? (Vaditi, ponavljati, uporabljati.) Naj se praktično pokaže z učno sliko osobito iz jezikovne ali računske skupine. Poročal g. *I. Strelec*.

- Teze:*
1. Da bodo učni uspehi trajna last učenca, se mora učitelj za vsako uro dobro pripraviti ter gledati, da bo njegov pouk praktičen.
 2. Pouk je praktičen, ako se ozira učitelj pri izbiri snovi na krajevne razmere, isto snov dobro porazdeli ter jo poučuje po dobri metodi.
 3. Tako odbrana in porazdeljena učna snov se mora *a)* dobro podavati, *b)* pridno ponavljati in *c)* vsestransko uporabljati.
 4. Dobro podavanje mora biti nazorno, razvijanje genetično, napredek nepomanjkljiv.
 5. Da bo podavanje nazorno, mora imeti vsaka šola zadostno število nazoril za vse predmete; dalje se pri podavanju ne sme poučevati prehitro in se jemati preveč snovi naenkrat.
 6. Pri genetičnem razvijanju začenja učitelj z elementi dotične snovi ter razvije iz teh pred očmi učencev polagoma celoto istega predmeta.
 7. Da bo napredek nepomanjkljiv, mora skrbeti učitelj, da se ena snov z drugo pripravi, da se je prejšnje dobro razumelo, preden koraka k naslednjemu in da se pri pouku ne puščajo nikake vrzeli, katere bi ovirale razumevanje snovi.

8. Podavanje bodi slednjič razumljivo in zanimivo, da se otrok ne dolgočasi, ampak zbuja pozornost ter tako olajša razumevanje podavane snovi.
9. Ponavljanje je vedno velike koristi, čim večkrat se vrši, resneje se vzame in čim natančneje se učitelj za isto pripravi.
10. Pri ponavljanju mora učitelj zbrati najvažnejše točke vzete snovi v kratke stavke, da pomaga tako učencem do jasnega pregleda cele snovi; ima pa tudi najlepšo priliko, da koncentruje razne sorodne predmete v celoto.
11. Vsako ponavljanje mora imeti poučni značaj in ne sme biti le kontrola spomina, ampak mora zbuditi in vaditi tudi druge duševne moči; zaraditega sta ponavljanje in izpraševanje dve različni opravili. Čim slabeje odgovarjajo otroci, tem slabši je bil pouk.
12. Ponavljanje je različno pri raznih dobah pouka, pa tudi na posameznih stopnjah, na katerih se vrši. Na nižji stopnji služijo v ta namen razne vaje; na višji stopnji pa se da prejšnja snov v zvezi pripovedovati, pri čemer je treba raznovrstne menjave.
13. Uporabljanje je ustno in pisмено ter doseže samodelavnost učenca; nudi pa mu tudi priliko, da pokaže razumevanje podavane snovi.
14. Pri vsaki učni uri se naj porabi deset minut za ponavljanje prejšnje, trideset minut za podavanje nove snovi, ostalih dvajset minut pa za ustno uporabo ali pisмено vajo.
15. Ročnostni predmeti kot: čitanje pisanje, računanje in risanje se uporabljajo o izvrševanju predmeta samega; isto velja tudi za petje, telovadbo in ročna dela.
16. Uporaba jezikovnega pouka se vrši sproti vsak dan, ako se držé učenci pri govoru in pisavi jezikovnih pravil; največ se uporablja ta predmet pri prostem pripovedovanju in spisju.
17. Pri uporabi prirodoznanskega pouka nastopijo vprašanja „zakaj“ ter se poseže z njimi iz šolske sobe v naravo in navadno življenje.
18. Uporaba zemljepisnega pouka se uspešno vrši na potovanjih po zemljevidu, pri katerih se posebno poudarjajo križišča, na katerih se mora prestopiti; pri kulturnih slikah je iz lege in drugih odnošajev kraja ali dežele sklepati, s čim se pečajo prebivalci istega kraja.
19. Pri zgodovinskem pouku se poiščejo in poudarjajo pri uporabi kulturne posledice kakega dogodka in se je pri tem pouku sploh, kolikor je mogoče, ozirati na kulturni moment.
20. Učitelj, ki je dosegel, da zahtevajo učenci duševne hrane še po šolski dobi kot mladeniči in možje, je dosegel vrhunec, ki ga je najboljšemu učitelju sploh mogoče doseči.

Dodatek (gdč. *Kukovec*).

21. Nazorni nauk bodi propedeutika raznih panog realnega pouka. Naj poda učencem temeljne pojme za prirodopis, prirodoslovje, zemljepis, a tudi za zgodovino, kar se navadno prezira. Na srednji stopnji, oziroma na višji stopnji naj se ta propedeutika začetkom vsakega šolskega leta ponovi, preden se začne resni pouk.

Dodatek (g. *Pesek*).

22. Da bo pouk trajen, naj se ozira na subjektivnost pouka glede učitelja. Boljši učitelj doseže boljše uspehe. Opravičene so zahteve učiteljev po višji izobrazbi (samouk).
23. Učitelj naj individualizuje učence; tudi najmanj nadarjeni morajo doseči gotov smoter, t. j. dobre učne uspehe.

Učna slika (g. *Bučar*).

Teze: 1. Pusti pri ponavljanju in vaji, da učenci samostojno delajo.

2. Pripravo naredi vselej kolikor mogoče kratko, da ti ostane dovolj časa za ponavljanje in vaje.

Tema: Katere opravilne spise mora znati sestavljati vsak odpuščen ljudskošolski učenec — in kako se naj to doseže? Poročal g. *Šerona*.

Teze: 1. Pripravljajmo na izdelovanje opravljenih spisov že na spodnji in srednji stopnji. To storimo osobito s tem, da izdelujemo kolikor mogoče največ nalog v obliki pisma.

2. Ozirajmo se na razne potrebe na deželi, posebno na kmetijski stan in na rokodelce.
3. Podajmo najpotrebnejše.
4. Podajmo učencem tudi dosti vzorcev, in sicer te: a) pobotnica, b) poštna spremnica, c) tovorni list, d) poštna nakaznica in denarna pisma, e) prošnje, f) dolžna pisma, g) pogodbe, h) oporoka ali testament, i) izpričevala, j) gospodarsko zapisovanje: 1.) seznamek o dohodkih in stroških, 2.) inventar, 3.) računi, konte.
5. Izvršujmo opravilne spise tako, kakor da bi bili določeni za resnično rabo.
6. Pouk v izdelovanju opravljenih spisov naj bo povsem praktičen.
7. Vsaka šola naj ima vzorcev poštnih vrednostnic, ki se rabijo v prometu.

VIII. Ljutomerski in Gornjeradgonski okraj. Predsednik c. kr. okrajni šolski nadzornik g. *Ivan Dreflak*.

Tema: Kako postanejo učni uspehi trajna last učencev? Poročal g. *Kvirin Tertl*, nadučitelj pri Kapeli.

Teze: 1. Ljudska šola bodi praktična vežbalnica za potrebe priprostega ljudstva.

2. Da ustreza ljudska šola istinitim potrebam vsakdanjega življenja, se mora v izvrševanju svoje naloge prilagoditi domačim razmeram.
3. Pri tem pa je učitelju paziti:
 - a) Da izbira samo tako učno snov, od katere imajo izstopivši učenci trajno korist.
 - b) Učna snov mora glede kvalitete in kvantitete biti v pravem sorazmerju.
 - c) Pouk mora biti takšen, da se zamorejo učenci pozneje sami dalje izobraževati, da vedo z razumom čitati strokovne liste, oziroma knjige, v kolikor ti spadajo v njih poklic, ter da znajo te nauke svojim razmeram primerno prikrojiti in jih uporabljati.
 - č) Da se ta smoter doseže, je potrebno, pouk tako urediti, da postanejo učni uspehi trajna last učencev.
4. Trpežnost pouka je v prvi vrsti odvisna od jakosti spomina: zaradi tega se mora ta umno negovati. Brez umne gojitve spomina je višja duševna izobrazba skorej nemogoča.
5. Trpežnost pouka ima kot predpogoj zanimanje za pouk. Učitelju je dolžnost:
 - a) zbudjati, oživljati in vzdrževati zanimanje;
 - b) skrbeti mu je za krepka naziranja in njih prisvojitvev.
6. Da učitelj to doseže, mora:
 - a) se sam vglobiti kolikor mogoče v predmet, katerega misli učiti, in sicer najgloblje v njegove elemente;
 - b) učiti se vedno in povsod, kjer se mu nudi kaka prilika;
 - c) premišljevati, kateri vtisi o istem predmetu so v lastnem duhu najbolj učinkovali;
 - č) opazovati otroško dušo, kjer je le mogoče; torej ne samo v šoli in pri delu, ampak tudi pri igri, pri nagajivosti in v snivanju. Opazuje naj, kateri vtisi ostanejo najbolj v otroški duši in kako jih otrok samovlastno preustroja.
7. Računajoč z dejstvom, da učenci le to ohranijo, kar trdno imajo, in da polovičarsko znanje škoduje, mora učitelj uvaževati:
 - a) da se pri poučevanju ne prenašli;
 - b) da ne podava naenkrat preveč tvarine, ampak manj, a tisto dobro, popolno in pravilno.
8. Kot glavna zahteva trajnosti učnih uspehov veljajo te tri kardinalne točke:
 - a) vaja; b) ponovilo; c) uporaba.

Ad a) Vaja, ustna in pismena, ima smoter, ojačiti v učencih osebne sile in jih navajati k pravi samostojnosti. Prava samostojnost se javi v tem, da vedo učenci pozneje v šoli pridobljene nauke obračati v svoj prid.

Ad *b*) Ponovilo je pri pouku glavna stvar; zaradi tega se ima opetno ponavljati. Da je ponova preglednejša, je treba učno snov razvrščati in glavne točke združiti v kratke jedrnate stavke. Ponova nuja učitelju najlepšo priliko, uporabljati koncentracijo v vsem obsegu, ker ravno s spajanjem sorodnega se učna tvarina vtisne globlje v otroško dušo. Dolgočasnosti in enoličnosti pri ponavljanju se izogne učitelj ter obenem pokaže svoje mojsterstvo v poučevanju, če zna učno tvarino kot novo podati v obliki kombinacije in variacije.

Ad *c*) Uporaba je posledica vaje in ponovila; ona ima namen, predelano učno snov zvezati umetno s prejšnjo ter jo vcepiti v otroško dušo. Uporaba se mora priklopiti vsaki novi predelani tvarini ter mora biti vsestranska in temeljita.

Pristavek ravnatelja *Robiča* iz Ljutomera:

Dosego trajnih učnih uspehov ovirajo:

- a*) nezrelost, oziroma duševna zaostalost šolskih otrok;
- b*) neredni šolski obisk;
- c*) poletne šolske olajšave;
- č*) predčasen odpust iz šole;
- d*) prenapolnjenost razredov;
- e*) nebrižnost staršev za izobraževalne potrebe sedanjega časa;
- f*) nedostatnost učil in samoučil;
- g*) prenapolnjenost in pre nagljenost učne tvarine v učnih načrtih;
- h*) uporaba napačne učne metode.

V dosego trajnih učnih uspehov treba torej se poganjati na odpravo teh ovir.

Tema: Kako se naj domača hiša in šola v svoji vzgojevalni nalogi dopolnjujeta in podpirata? Poročal g. *Karl Mavrič*, učitelj pri Sv. Križu.

- Teze:*
1. Prvo in najvažnejše naše delo je vzgoja otrok; kajti nje pomen za človeštvo je neprecenljiv. Kriva vzgoja otrok je slabih časov mati.
 2. Naloga vzgoje je, razviti telesne in duševne gojenčeve zmožnosti harmonično tako, da postane odkrit in npravno plemenit značaj.
 3. Temelj vzgoje polaga domača hiša. Tu dobi otrok prve vtise, ki so najmočnejši in se mu vtisnejo najgloblje v duši ter mu ostanejo za vse življenje.
 4. Domača hiša pa sama ne more zadostiti nalogi vzgoje. Nje pomočnica in tovarišica postane šola, katera mora nadaljevati njeno pričeto delo, nadomestiti in popolniti, kar zamude starši, odstraniti ali vsaj omejiti, kar so se otroci doma slabega naučili.

5. Vzgojni smoter pa se doseže le takrat, ako oba činitelja, šola in dom, delujeta skupno, po istih načelih, po istem sistemu, z istimi sredstvi, z istimi cilji. Neobhodno potrebno je, da se domača hiša in šola v svoji vzgojevalni nalogi dopolnjujeta in podpirata in to iz teh razlogov:
- a) koristi stika med šolo in domom so velikanske. Vse prizadete stranke, torej starši, učitelji, otroci in šola so je deležni;
 - b) nevednost in nezmožnost, revščina, mnogokrat brezbriznost in malomarnost, tuptam tudi hudobnost staršev je vzrok, da vzgoji otrok ne posvetijo tistih močij, katere bi bile v to svrhu potrebne;
 - c) složno delovanje staršev in šole ovirajo tudi današnje politične razmere in hujskanje časopisja proti učiteljstvu in šoli ter slabo gmotno stanje učiteljstva;
 - d) tudi so učitelji, ki podcenjujejo važnost stika med šolo in domom, ki poučujejo samo v šoli ter se premalo brigajo za vzgojo izročene jim mladine.
6. Da se doseže skupno delovanje šole in doma je potrebno:
- a) šola sama na sebi mora biti dobro urejena. Nje uprava mora odgovarjati vsem vzgojnim in zdravstvenim načelom;
 - b) učitelj bodi v šoli tak, kakor se to splošno od njega zahteva. Bodi značajan mož, ki ima veselje do svojega poklica, naj vestno in marljivo izpolnjuje svoje dolžnosti, ravna naj pravično, nepristransko in ljubeznjivo z izročeno mu deco; poučuje naj mikavno in otroci se naj nauče res kaj koristnega, kar bodo zamogli praktično uporabljati v poznejšem življenju; kajti z uspešnim poukom si pridobi priznanje in hvaležnost staršev;
 - c) Tudi zunaj šole je gledati učitelju na to, da si pridobi ljubezen in spoštovanje vseh. Živi naj stanu primerno in naj se skrbno varuje vsega, kar bi mu le količkaj moglo škodovati na njegovem ugledu;
 - d) v političnem delovanju bodi učitelj neomahljiv in zvest svojemu prepričanju ter kot značajan mož odločno zastopaj svoje stališče;
 - d) s svojimi stanovskimi tovariši naj živi v popolnem soglasju ter naj skrbi za vsestransko izobrazbo in naj se skrbno varuje, da ne zaostane za duhom časa;

- e) občevanje učiteljevo s starši bodi prijazno in odkritosrčno, a ne hinavsko in priliznjeno. Naj bode po-
strežljiv in naj daje radovoljno potrebne nasvete in nauke, a
naj vendar nikdar ne hlapčuje in klečeplazi. Ako hoče
biti spoštovan, naj tudi drugim ne odreka potrebnega spošto-
vanja. Bodi strog sodnik sebi in prizanesljiv drugim.
- f) Na drugi strani pa imajo tudi starši ali njih namest-
niki dolžnost, šolo v njeni nalogi dejansko pod-
pirati. Naj se zanimajo za njo, pošiljajo naj svoje otroke
redno v šolo ter naj spoštujejo učitelja, da ga bodo
spoštovali tudi otroci.

7. Stik med šolo in domom pospešujejo in tvorijo:

- a) otroci;
b) domače naloge;
c) šolska in ljudska knjižnica;
č) šolska naznanila;
d) slučajni obiski in sestanki;
e) šolsko popisovanje;
f) šolsko opisovanje;
g) prisostvovanje staršev pri pouku;
h) šolske slavnosti in izleti;
i) podporna društva za uboge učence;
j) pismena obvestila;
k) knjige, časopisi in letaki o vzgoji, spisani za preprosto ljudstvo;
l) pouk šoli odrasle mladine v nadaljevalnih tečajih, v izobraže-
valnih, bralnih, pevskih in enakih društvih;
m) praktični pouk kmetjskih gospodarjev v posameznih strokah
kmetijstva;
n) obiteljski večeri.

8. Nravno zanemarjeni in izprijeni otroci se naj izključijo iz šole in
po potrebi vzamejo odgoji zanikernih staršev ter oddajo v kako
vzgojevališče, rešilno hišo ali poboljševalnico.

IX. Slovenji Gradec. Predsednik c. kr. okrajni šolski nadzornik g. *Alojzij Schechel*.

Tema: Wie soll sich das Wirken des Lehrers im öffent-
lichen Leben gestalten, um die Bevölkerung für die
Schule zu gewinnen. Poročevalec g. *Anton Glaser*, nadučitelj
v Št. Janžu n. V. g.

Teze: Der Lehrer wird das angestrebte Ziel erreichen:

1. Durch ein taktvolles, ernst-freundliches Auftreten gegenüber den
Eltern ohne Unterschied des Standes oder Ranges.

2. Erwerbe er sich durch seinen Charakter und durch sein Beispiel die allgemeine Achtung und Wertschätzung seiner Mitbürger.
3. Durch Veranstaltung von Schulfesten.
4. Wenn er gemeinnützigen Körperschaften, wie z. B. der Feuerwehr, den Gesang- und Turnvereinen beiträgt.
5. Durch Gründung von Volksbibliotheken und Suppenanstalten.
6. Durch gründliche Standesbildung und durch einen makellosen Lebenswandel.

Schließlich, wenn der Lehrerstand stramm organisiert, frei, unabhängig und materiell günstig gestellt ist.

Tema: Die Stoffverteilung aus den Realien für ein-, zwei-, drei- und mehrklassige Volksschulen mit Berücksichtigung der Ortsverhältnisse. Poročevalca g. *Maks Brandais*, nadučitelj v Mahrenbergu in g. *Franc Vrečko*, nadučitelj v Slovenskem Gradcu.

Teze: 1. Der Lehrstoff muß möglichst beschränkt werden, lieber weniger, aber gründlich geübt.

2. Die Realien sind nach dem unmittelbaren Werte für das praktische Leben zu ordnen.
3. Der diesbezügliche Lehrplan muß tunlichst die örtlichen und heimatlichen Verhältnisse berücksichtigen.
4. Es ist notwendig, daß an jeder Schule ein gemeinsam erarbeiteter Lehrplan aufliegt.
5. Bei der Aufstellung ist auch auf die Wiederholung entsprechend Rücksicht zu nehmen.
6. Die Konzentration des realistischen Unterrichtes mit dem Sprachunterrichte ist anzustreben.
7. Der Lehrstoff ist am besten monatlich aufzuteilen.
8. Beim Abteilungsunterricht empfiehlt es sich, beiden Abteilungen den gleichen Lehrstoff, in Jahreskursen stofflich geschieden, darzubieten.
9. Die bisher geübte Praxis, die eine Abteilung still zu beschäftigen, der zweiten Abteilung aber einen realistischen Stoff zu bieten, ist im Interesse einer geordneten Disziplin verwerflich.
10. Der eigentliche realistische Unterricht beginnt auf der Mittelstufe.

X. Konjice. Predsednik c. kr. okrajni šolski nadzornik g. *Alojzij Schechel*.

Tema: Über die Einreihung und das Aufsteigen der Schüler gemäß der def. Schul- und Unterrichtsordnung (IV. Abschnitt und § 92). Referenta gg. *Matevž Žgajner*, šolski vodja v Resniku in *Rosenstein*, nadučitelj v Stranich.

Teze: 1. Trdna podlaga elementarnega poduka je temelj dobrega napredovanja.

2. Učitelj uvrščuj vestno, nepristransko, po znanju in sposobnosti učencev, ne pa po egoističnih nagibih.
3. Učitelj sodi učence po znanju ob koncu šolskega leta, ne pa po tem, kar so učenci med počitnicami pozabili.
4. Učitelj se ravnaj pri uvrščanju po prislovcu: „Ne od tega, kar človek je, ampak kar prebavi, se on živi.“

Tema: Wem gebührt das Entlassungs-, wem das Abgangszeugnis und die §§ 99 und 100 der def. Schul- und Unterrichtsordnung?

Teze: 1. Jene Schüler, die das schulmündige Alter erreicht haben und die für die Volksschule die vorgeschriebenen notwendigsten Kenntnisse aus Religion, Lesen, Schreiben und Rechnen besitzen, erhalten ein Entlassungszeugnis.

2. Alle übrigen Schüler und auch schwachsinnige, die das nicht nachweisen können und das schulmündige Alter erreicht haben, bekommen ein Abgangszeugnis.
3. Entlassungs- und Abgangszeugnis dürfen nur zu Ostern und am Schlusse des Schuljahres, je nach Erreichung der Schulmündigkeit, ausgefolgt werden.

XI. Mariborska okolica. Predsednik c. kr. okr. šolski nadzornik g. *Josip Schmoranzer.*

Tema: Telovadna igra. Sestavil *Ivan Kren*, proizvajal tel. učitelj g. *Anton Trupp*, nje pomen obrazložil ravnatelj g. *H. Schreiner.*

Tema: Pouk na prostem kot sredstvo temeljnega nazarjanja. Poročevalec g. *Ignacij Löschnigg*, učitelj v Podbrežju, so-poročevalec: g. *Henrik Schell*, okr. pom. učitelj.

c) Na Primorskem.

I. Sežanski okraj. Predsednik c. kr. okrajni šolski nadzornik g. *Matko Kanté.*

Tema: O korsti in pomenu roditeljskih večerov. Poročal nadučitelj g. *Anton Macarol* v Gorjanskem.

Teze: 1. Vez med vzgojevalnimi faktorji je neobhodno potrebna, v praksi pa do sedaj popolnoma zanemarjena.

2. Najboljša vez med vzgojevalnimi faktorji so roditeljski večeri.
3. Roditeljski večeri nas približajo staršem in otrokom.
4. Oni naj služijo v to, da bodo starši otroke res znali vzgajati in jih tudi istinito vzgojili.
5. Učitelj naj ne nastopa na teh kot znanstvenik, ampak kot vzgojitelj naroda.

6. Roditeljski večeri prinašajo korist ne le staršem in otrokom, ampak tudi učiteljstvu, ker

- a) se jim bode širilo obzorje,
- b) bode njihovo važno delo lažje in uspešnejše,
- c) bode zadoščenje za njihov trud slajše.

Tema: Popravljanje pismenih nalog. Poročal šolski voditelj v Divači g. *Ivan Bano*.

Teze: Popravljamto pismene izdelke šolskih in domačih nalog in jih klasifikujmo iz nastopnih razlogov:

1. Učitelj si pridobiva na ugledu, odganja od sebe dolg čas, zasleduje napredek šolske mladine in opazuje njen značaj.
2. Učenci radi obiskujejo šolo in zanimajo se za lastni napredek.
3. Starši dajejo radi denar za potrebne zvezke.

Tema: Vzorni pravilnik za osnovo šolskih hranilnic. Poročal nadučitelj v Zgoniku, g. *Jožef Ravbar*.

Ta pravilnik obsega 18 paragrafov.

Tema: Obči vzorni notranji šolski red za ljudske šole v zmislu § 86 šol. in uč. reda.

Od poročevalca nadučitelja v Dutovljah g. *Frana Vendramina* izdelani načrt notranjega šolskega reda za učence pregleda stalni odbor za prihodnjo okrajno učiteljsko konferenco in stavi svoje predloge.

Tema: Podrobni učni načrt za ženska rokodela. Za štiri- in petrazrednice poroča učiteljica v Sežani, gdč. *Kristina Cazafura*, za eno-, dvo- in trirazrednice pa učiteljica v Nabražini, gdč. *Cilka Katnikova*.

Predloženi podrobni učni načrt se je sprejel, in ko ga odobri c. kr. okrajni in deželni šolski svet, stopi v veljavo.

II. Goriški mestni okraj. Predsednik c. kr. okrajni šolski nadzornik, prof. g. *Franc Finžgar*.

Tema: Kako se privadijo otroci pravilnemu držanju pri pisanju. Poročala gdč. učiteljica *Olga Plohl*.

Tema: Praktičen nastop iz telovadbe. Poročal c. kr. telovadni učitelj g. *Josip Janovsky*.

III. Goriški okraj (okolica). Predsednik c. kr. okrajni šolski nadzornik, prof. g. *Fran Finžgar*.

Tema: Praktične učne slike iz slikanja po prostejših metodah. Predaval c. kr. prof. g. *Anton Gvaiz*.

Teza: Za okraj naj se priredi risarski tečaj.

Tema: Načrt enotnega šolskega reda v zmislu § 86. dokončnega šolskega in učnega reda. Poročal nadučitelj g. *Ivan Zorn*.

Tema: Nerazdeljeni dopoldanski pouk. Poročal nadučitelj g. *Josip Urbančič*.

Teze: 1. Splošna vpeljava nerazdeljenega dopoldanskega pouka se pri naših razmerah ne priporoča.

2. V popolno zbistrenje pojmov naj se vpelje tak pouk na eni šoli s celodnevniim poukom. O izkušnjah naj se poroča pri prihodnji konferenci.
3. Nerazdeljeni dopoldanski pouk je povsod nemogoč, kjer je le pol-dnevni šolski pouk.
4. Uvedba takega pouka v našem okraju bi škodovala učiteljstvu v zdravstvenem, uglednem, gnotnem, stanovskem in socialnem oziru.
5. Nerazdeljeni pouk bi v našem okraju škodoval tudi učencem v učnem in zdravstvenem pogledu.
6. Starši bi se s takim poukom ne sprijaznili, ker bi jim bil iz gospodarskih ozirov v škodo.
7. Pri nas bi se poslabšal šolski obisk, ker bi se učenci naveličali predolgega nepretrganega učenja, starši pa bi mu nasprotovali.
8. V zimskem času je nerazdeljeni pouk naravnost nemogoč.

Tema: Šolski izleti. Poročal učitelj g. *Anton Mušič*.

Teze: 1. Šolski izleti naj se spričo važnosti prirejajo na vseh učnih stopnjah.

2. Šolska, občinska in druga oblastva naj podpirajo učiteljstvo pri njegovem prizadevanju.
3. Učencem naj se izposluje brezplačen vstop v tovarne, muzeje, zgodovinsko važna poslopja itd., ako so pod vodstvom učiteljstva.

IV. Gradišičanski okraj. Predsednik c. kr. okrajni šolski nadzornik, profesor *Fran Finžgar*.

Tema: Stališče učitelja v boju proti pelagri in alkoholizmu. Poročal učitelj g. *Fortunat Korošec*.

Teze: Šolska mladina in drugo prebivalstvo naj se poučuje o pelagri po tem-le načrtu:

1. Popis pelagre.
2. Vzroki bolezni.
3. Pouk o ravnanju s turšico:
 - a) turšica naj dozori popolnoma;
 - b) na dom pripeljana turšica naj se hitro olupi in obesí;
 - c) obesí naj se na svetel in vetren kraj;
 - č) robka naj se sproti po potrebi;
 - d) zrnje naj se hrani na svetlem in suhem kraju;
 - e) zrnje naj se večkrat premeša;

- f) kmetovalci naj gojé poleg turšice tudi druge skopavine, kakor krompir, bob, grah, fižol;
- g) kupuj vedno suho in zdravo žito.

4. Pouk o ravnanju z moko:

- a) v zalogi imej vedno le toliko moke, kolikor je v gotovem času misliš porabiti;
- b) ne hrani je v vrečah, temveč v zaboju, ki naj je dolg, širok in plitev;
- c) moko v zaboju večkrat premešaj in zrahljaj;
- č) hrani jo na suhem, mrzlem in svetlem kraju!

5. Polento kuhaj dolgo nad močnim plamenom!

6. Ne vživaj nikdar stare polente, ne dajaj je ubožcem!

7. Vživaj tudi druga jedila!

8. Na pelagri obolelim osebam ne dajaj alkoholskih pijač.

9. Ako kdo oboli in veš, da ima pelagro, nasvetuj mu izkušenega zdravnika; sam ne moreš in ne smeš lečiti.

Da se omeji alkoholizem, naj deluje učitelj pri malih in odraslih na to-le:

1. Dajaj sam dober zgled!
2. Poučuj v šoli in izven nje o škodljivosti alkoholskih pijač!
3. Voda je najboljša pijača.
4. Povej otrokom in odraslim, da so poleg vina še druge pijače, s katerimi si gasimo žejo.
5. Vnemaj k varčnosti, snažnosti in rednosti!
6. Otroci naj ne zahajajo v krčme in na ples.
7. Na šolskih izletih ne dajaj učencem opojnih pijač!
8. Iz šolskih beril naj se odpravijo koščeki, ki hvalijo in slavijo opojne pijače.
9. Priporočaj dobro štivo!
10. Bralnim in pevskim društvom svetuj, naj ne najmo društvenih prostorov v hiši, kjer je krčma.
11. Ako mogoče, snuj društva treznosti.
12. Bodi sam ud takega društva!
13. V čitanke naj se sprejme več beril, ki so naperjeni proti alkoholizmu.
14. Javni plesi naj se omejijo.
15. Brezvestnim in brezznačajnim osebam naj se ne dajejo krčmarske koncesije.

Tema: Varčevanje učencev, vzgojno sredstvo in vir blagostanja. Poročal učitelj g. Ferdinand Simčič.

Teze: 1. Navajajmo šolsko mladino k varčevanju.

2. V to svrhu naj se v učencih zbujata čut dolžnosti, veselje in ljubezen do dela.
3. Učitelj naj pospešuje vzgojo varčnosti pri poedinih predmetih, ki pridejo tu v poštev.
4. V tem pogledu je posebnega pomena računstvo.
5. Kjer dopuščajo krajevne razmere, naj se snujejo šolske hranilnice ali tem slične naprave, ki naj imajo zvezo s kako domačo ali pa s c. kr. poštno hranilnico.
6. Varčevanje je eminentno vzgojno sredstvo, ker zbujata v otrokih mnogo lepih in koristnih čednosti, ki so podlaga нравno-verskemu življenju.
7. Tendenca ljudske šole ne sme biti le duševna izobrazba njenih gojencev, temveč tudi njihov časno blagostanje. Ker pa je varčnost vir blagostanja, je potrebno, da se vpoštevata pri vsi vzgoji in pri vsem pouku.
8. Konferenca se izreka, da se pri naših razmerah ne priporoča snovanje posebnih šolskih hranilnic, marveč naj določijo primeren način varčevanja starši, učitelji itd.

Tema: Šolski vrt.

a) Pogoji, pod katerimi bi bil šolski vrt res praktično vežbališče za kmetijstvo.

b) Kako naj bi se uredil? — Poročal nadučitelj g. Anton Zorzut.

Teze: 1. Vsaka šola naj ima tudi šolski vrt.

2. Vrt obsegaj oddelka za učitelja in kmetijsko poskuševališče.
3. Dohodki prvega oddelka gredo učitelju-voditelju, dohodki poskuševališča (semena, cepljena drevesca, trte itd.) se razdelé med občinarje.
4. Gledé privzemanja otrok na dela v šolskem vrtu naj ima voditelj vrta prosto roko.
5. Denarne podpore za šolske vrte naj se zvišajo.
6. Voditelji šolskih vrtov naj se marljiveje poprimejo kmetijstva in oskrbovanja šolskih vrtov.
7. Na učiteljskih naj se intenzivneje goji teoretično in praktično kmetijstvo.
8. Prirejajo naj se teoretično-praktični kmetijski tečaji za učitelje.
9. Pri selitvi, ozir. odpovedi privatnih zemljišč imajo voditelji šolskih vrtov pravico do primerne odškodnine, ako so s svojim trudom in na lastne troške izdatno izboljšali šolski vrt.

Tema: Razvrstitev črk v začetnici. Poročal učitelj g. Josip Brezigar.

Teze: V začetnicah naj se razvrste črke tako, da se ne vpoštevata edino le genetski, temveč tudi fonetski in tehnični moment.

Priporoča se ta-le vrsta: i, u, n, r, e, v, m, o, a, h, l, p, s, š, j, z, ž, b, c, č, t, k, d, f, g.

V. Tolminski okraj. Predsednik c. kr. okrajni šolski nadzornik g. *Andrej Lasič*, vadniški učitelj.

Tema: Pouk o gospodinjstvu v nadaljevalnem tečaju s podrobnim učnim načrtom. Referat za vse učiteljice. Poročala gđc. *Dragica Pavšič*, učiteljica Podmelcem.

Teze: 1. Učiteljica naj praktično pokaže, kako se napravi iz jednostavnih domačih pridelkov okusna in tečna jedila; v to svrhu naj voditeljica soproga dovoljuje po potrebi uporabo ognjišča in kuhinjske opreme.

2. V nadaljevalnem tečaju naj se poučuje le gospodinjstvo, ako se je dovršil pouk ženskih ročnih del že v vsakdanji šoli.
3. Posvečevalo naj bi se na učiteljskih za ženske večjo pozornost predmetu: „Gospodinjstvo“ — kakor se to sedaj godi.
4. Med počitnicami naj se prirejajo gospodinski tečaji.
5. Učiteljice naj se zavzemajo za ožje občevanje z gospodinjami.
6. Podjetne in resolutne učiteljice naj vplivajo pri roditeljskih sestankih na matere, da bi spoznale potrebo boljše vzgoje svojih hčerk v gospodinjstvu.
7. Učiteljice naj se organizujejo v svrhu uspešnega javnega delovanja med ženstvom in naj postanejo najvzornejši zgled vestne, izobražene in napredne gospodinje.
8. Ena izmed učiteljic naj bi se odposlala na gospodinsko šolo, morda na Češko, da bi se izvežbala kot predavateljica za sestanke, kurze i. dr. Podpora za to naj bi dovolilo c. kr. naučno ministrstvo, dežela, hranilnice i. dr.
9. Poročilo naj se razmnoži in dpošlje vsaki šoli v okraju.

Tema: Določitev glavnih počitnic.

Teza: Okrajna učiteljska konferenca sklene, naj bodo glavne počitnice od 1. julija do 31. avgusta.

Tema: O sadjarstvu. Predaval kmetijski potovalni učitelj g. *Rudolf Zdolšek*.

Teza: Vsaka šola imej zbirko umetnih gnojil.

Tema: Zbirke učil za ljudske šole. Predaval nadučitelj g. *Josip Prijatelj*.

Teza: Za tolminski šolski okraj se ustanovi: „Nabiralnica za prirodnine in učila“.

Namen nabiralnice: Opremiti vse šole v okraju s potrebnimi učili.

V ta namen zbira prirodnine, domače in tuje, obrtne in umetniške

izdelke, sestavlja iz njih zbirke za domače šole, kar pa preostaja, zamenjava z nabiralnicami v tujih okrajih in deželah za druge prirodne.

V to naj se voli odsek petih učiteljev, kateri uredi od skupnega učiteljstva nabrana učila v zbirke.

Upravne stroške nabiralnice naj krije c. kr. okrajni šolski svet.

Predavanje naj se razmnoži in določi vsaki šoli.

Tema: Skupna nabava šolskih potrebščin. Predaval predsednik g. A. Lasič.

Teza: Vse šolske potrebščine za učence naj se preskrbi iz okrajnega šolskega zaloga.

Tema: Samostojni predlogi.

Teze: 1. Uvede naj se na učiteljskih stenografijo kot obvezni ali neobvezni predmet.

2. Uvedejo naj se v Gorici zopet kmetijski tečajji za učitelje.

3. Iz denarja, kateri se ni uporabil za učiteljsko okrajno knjižnico, in ki ga nabira z 12% odbitkom na plači in petletinah učiteljstvo samo, naj se ustanovi: „Potujoča učiteljska knjižnica“, iz katere naj se šoli odrasli mladini in odraslim sploh izposojujejo primerne knjige.

4. Na c. kr. učiteljske sprejemajo naj se res sposobni mladeniči dostojne preteklosti; zabrani pa se vstop v učiteljski stan ljudem brez poklica, ki so potem vsemu učiteljstvu v sramoto, a razvoju šolstva na veliko škodo.¹⁾

5. C. kr. okrajni šolski svet naj pri imenovanjih krajnih šolskih nadzornikov vpošteva v prvi vrsti razumne može, ki so šoli in učiteljstvu naklonjeni; zakaj ljudje, ki ne priznavajo veljavnih šolskih zakonov, marveč delujejo za propast sedanje ljudske šole in nasprotujejo marljivemu in delavnemu učiteljstvu, niso sposobni, da bi se jim zaupalo čast krajnih šolskih nadzornikov.²⁾

VI. Krški in lošinjski okraj v Istri. Predsednik c. kr. okrajni šolski nadzornik g. prof. Dragotin Pribil.

Tema: Biološka metoda u prirodopisnoj obuci. (Brozović, Polonijo.)

¹⁾ To tezo pokladamo na srce ravnateljstvom in učiteljskim zborom naših učiteljskih; zato naj se ne zaključijo sprejemni izpiti že julija meseca, ampak naj se pusti nekoliko prostora še za september. Uredništvo.

²⁾ To tezo naj uvažujejo in se ravnajo po nji p. i. c. kr. okrajni šolski nadzorniki, oziroma c. kr. okrajni šolski svet. Uredništvo.

Teze: 1. Preporučuje se učitelju biološku metodu.

2. Po mogućnosti nek nastoji svaki učitelj činiti nekoliko školskih izleta kroz godinu.
3. Nek pučke škole imaju zbirku prirodopisnih slika, a po mogućnosti i nekih prirodnina.

Tema: Najnoviji smjerovi u pouci krasopisa i crtanja. (Kocijan Radivoj, Kraljić.)

Teze: 1. Nek se uvede posvuda koso pismo.

2. Preporuča se genetički red.
3. Zamoliti oblasti, da nastoje prirediti ferijalni tečaj za risanje po naravi na otoku Krku.

Tema: Zorna obuka, njezina zadaća i metoda. (Linardić, Pribil-Nimira.)

Teze: 1. Zorna obuka kao najvažniji predmet prvih triju školskih godina mora se obučavati osobitom njegom i učitelj se mora trsiti, da se upozna sasvim dobro ovim predmetom.

2. U budućoj reformiranoj učionici treba zornoj obuci posvetiti polovinu vremena jezikoslovne obuke.
3. Indirektna obuka zorne obuke je nesmisao te bez svake koristi.
4. Najvažniji dio zorne obuke je opisivanje, njemu se ima posvetiti veći dio vremena.
5. Svaka škola mora imati svoju osnovu za zorno obuku i svoju zbirku prirodnina i drugih predmeta. Osobito pak bi morala imati svaka škola dostatan broj slika.
6. U II. i III. školskoj godini mora zorna obuka osobito pripravljati za realije.
7. Osobitu pažnju treba posvetiti govornim vježbama.
8. Crtati se mora kod zorne obuke predmete, koje imaju učenici pred vlastitim očima.
9. Nek se zorna obuka poučuje što više u prirodi i da se stoga priređuje što više izleta.
10. Da se prva školska godina, kad bude uvedena osamgodišnja škola, pretvori u predtečaj.
11. Svaka škola nek imade tablicu sa šarama.

Tema: Metoda zemljopisne obuke. (Pribil.)

Teze: 1. Temelj zemljopisnoj obuci u pučkoj školi je zavičajna obuka.

- Bez dobre priprave u tom predmetu je nemoguće učiti zemljopis.
2. Kao zavičaj računava se onaj komad zemlje, koji leži u okrožju dva sata hoda.
3. Zavičajna obuka traži, da učitelj vodi učenike u prirodu. Kao naučna sredstva treba, da učitelj sabere sve prirodnine, koje pruža zavičaj, te načini dobru kartu zavičaja.

4. Svaka škola mora imati knjigu, u kojoj se nalazi sve gradivo za zavičajnu obuku. To gradivo se more neprestano popunjavati.
5. Između svih zadaća domoslovne obuke je najvažnija, da nauči učenika čitati zemljovid.
6. Zavičajna obuka neka se uči na našim školama u trećoj i četvrtoj školskoj godini.
7. Svrha zemljopisa je poznavanje fizičkih, bioloških i antropogeografskih odnošaja, te shvaćanje uzročne sveze zemljopisnih elemenata. Školski zemljopis ima k tomu još naobrazivati razum, krijepiti pamet, gojiti fantaziju i čuvstva, nudjati ima pozitivnog znanja te pripremati na praktični život.
8. Zemljopisno gradivo neka djeluje u prvoj vrsti na razum. U prvom redu dolazi u obzir fizikalna geografija, manje topografija. Najtemeljitiše mora se poznavati domovina onda otadžbina, a onda dolaze tek drugi djelovi zemlje.
9. Zemljopisna obuka vrši se po geografskim individuima.
10. Crta se ima kod zemljopisne obuke samo to, što nije dosta razumljivo na zemljovidu.
11. Zidni zemljovid i karta, koju ima učenik, morale bi biti jednake.
12. Zemljovidna obuka će se oživljati čitanjem dobrih zemljopisnih orisa. Putovanje učitelja i proučavanje zemljopisa su za dobrog učitelja neobhodno potrebna sredstva.
13. Neka bi se svaku školu providilo Biničkim svjetozorom.

Tema: Koja naučna sredstva može učitelj sam priugotoviti. (*Baffo i Parčić K.*)

Teze: 1. Mnogo imade učnih sredstava, kojih može učitelj sam priugotoviti, stoga neka nastoji učitelj takova sredstva priugotavljati.

Tema: Kako valja urediti školski vrt, da bude školi i národu na korist. (*Mahulja, Jederlinič.*)

Teze: Svuda po Istri, gdje imade rodne zemlje, neka se uvedu dobro uređjeni školski vrtovi.

2. Radi siromaštine i neznanja općina, neka školske vrtove čim izdašnije potpomaže vlada.
3. Neka vlada posebice nagradjuje one učitelje, koji pokažu veći mar oko školskih vrtova.
4. Na učiteljištu u Kastvu neka se uvede uzoran školski vrt.
5. U školskim vrtovima neka se njeguju one grane gospodarstva, koje su za prilike dotičnog mjesta najpotrebitije.

Tema: Vježbe u slogu i nauka o pismenim sastavcima u pojedinim školskim godinama. (*Trinajstić i Radić.*)

Teze: 1. Temelj nauči o slogu i pismenim sastavcima leži u pravilnom mišljenju i govoru. Neka se stoga na svim stupnjevima postojano

vježba djecu u mišljenju i umovanju, te pravilnom usmenom izrazivanju misli ili govoru.

2. Neka se za pismene sastavke bira uvijek zanimiva gradja.
3. Ta gradja neka bude izabrana iz jasnih dječijih spoznaja.
4. Prijelaz vježba u slogu i pismenim sastavcima neka bude postepen, t. j., neka se prelazi od lagljega težemu.
5. Pismene radnje neka budu takove, da s njima razvijamo dječje umne, ćudoredne i estetske sposobnosti, ne narivavajuć djetetu naše riječi niti poredjenje naših misli, nego puštajuć da se njegova duševna snaga slobodno očitovati može, te dijete pismenu radnju toplinom svojih ćustava zadahne.

Tema: Što bi se moglo uzeti iz tjelovježbe na selu. (*Štefanić i Kaliterna*).

Teze: 1. Preporučuje se učitelju, da ne zanemaruje tjelovježbu.

2. Neka bi oblasti skrebile, da dodju škole što skorije do prostora za igre i barem najpotrebitijih sprava.
3. Neka se goje osobito igre.
4. Neka i učiteljice poučavaju tjelovježbu.

Tema: Kako će mladi učitelj steći ljubav za svoje znanje, te kako će pospješiti svoju vlastitu naobrazbu. (*Uravić, Katarinić*).

Teze: 1. Učitelj će steći ljubav za svoje zvanje, ako mu je mirna savjest, da je ispunio svoje dužnosti.

2. Neka učitelj skrbi za svoju naobrazbu.
3. Neka učitelj nastoji družiti se sa sebi jednakima.
4. Ako bude njegovo materijalno stanje obezbijedjeno, učitelj će zavoliti svoj stališ.
5. Neka učitelj pokuša po mogućnosti doprijeti u individualnost svojih učenika.

Tema: Razni predlozi.

Teze: 1. Neka gospoda učitelji Mahulja, Radić i Katarinić prouče djelo Schreinerovo o slovničkim vježbama i pismenim sastavcima i pridese na hrvatski jezik.

2. Neka učitelji po mogućnosti uvadjaju obiteljske sestanke.
3. Po mogućnosti neka učitelji nastoje voditi zapiske o individualnosti učenika u posebnim arcima.

IV. Poročilo

o delovanju „Slovenske Šolske Matice“ leta 1907.

(Priobčil tajnik *Fr. Gabršek*.)

V sedmem društvenem letu je obsegalo odborovo delovanje razen drugih poslov zlasti: 1. razpošiljanje knjig za l. 1906., 2. pridobivanje novih članov, 3. prirejanje knjig za l. 1907. in 4. predavanja.

Društvene knjige za l. 1906. so izšle koncem l. 1906., in sicer:

1. Pedagoški letopis, VI. zv., uredila *H. Schreiner* in *dr. Jos. Tomišek*, 12 tiskanih pol, v 2500 iztisih, natisnili J. Blasnika nasledniki v Ljubljani, 1906;

2. Posebno ukoslovje slovenskega učnega jezika v ljudski šoli, 1. snopič, spisal *dr. J. Bezjak*. (Didaktika. [Obče in posebno ukoslovje.] I. del.) 6¹/₂ tiskane pole, v 3000 iztisih, natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani, 1906;

3. Posebno ukoslovje petja v ljudski šoli, spisal *Hinko Drazovič*, uredil *dr. Fr. Ilešič*. (Didaktika. [Obče in posebno ukoslovje.] II. del.) 9¹/₂ tiskane pole, v 2500 iztisih, natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani, 1906;

4. Nazorni nauk za prvo šolsko leto, 2. snopič (konec I. dela), spisal *Gabriel Majcen*, uredila *H. Schreiner* in *dr. Fran Ilešič*. (Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje. Nazorni nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk. I. del.) 5⁷/₁₆ tiskane pole, v 2000 iztisih, natisnil Dragotin Hribar v Ljubljani, 1906;

5. Zgodovinska učna snov za ljudske šole, 6. snopič (konec), sestavil *dr. Matevž Potočnik*, uredil *dr. Fr. Ilešič*. (Realna knjižnica. Zbirka učne snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje. I. del.) 4⁵/₁₆ tiskane pole, v 2500 iztisih, natisnil A. Slatnar v Kamniku, 1906.

Društvenikom (bilo jih je 1548) so se razposlale knjige dne 10. januarja 1907 po dotičnih poverjenikih. Naročila nanje, kakor tudi na prejšnje izdaje in na „Spominske liste“ pa so dohajala vse leto. Istočasno so se

razposlale knjige tudi časopisom in društvom, ki je Matica z njimi v knjižni zvezi, oziroma ki jim prepušča knjige brezplačno.

Tudi tekom leta so se podarjale knjige društvom in posameznikom. Za podarjene knjige je došlo odboru več zahval.

Odborove seje dne 27. decembra 1906 ob 11. uri dopoldne v konferenčni sobi c. kr. I. državne gimnazije v Ljubljani so se udeležili: predsednik Henrik Schreiner in odborniki: dr. J. Bezjak, V. Bežek, Jak. Dimnik, Fr. Finžgar, Fr. Gabršek, Andr. Senekovič in Al. Strmšek, dalje urednika: dr. Fr. Hešič in dr. Jos. Tominšek.

I. G. predsednik pozdravlja navzočne in omenja, da je odboru potekla triletna doba, za katero je bil izvoljen. Odborovo delovanje je bilo v tej dobi prav uspešno; storilo se je, kar se je moglo.

Dalje naznanja, da je odredil, da se ponatisne iz letošnjega Letopisa 300 izvodov „Javnega telovadnega nastopa“ in 200 izvodov „O pouku latinskega jezika“ ter da priobči „Društvo slovenskih profesorjev“ v letošnjem Letopisu svoje „Letno izvestje“, ki ga bo pa samo plačalo.

Odbor vzame te odredbe odobrilno na znanje.

II. Tajnik, g. Fr. Gabršek, prebere zapisnik zadnje odborove seje z dne 28. oktobra 1906, ki se odobri. Prvotako se odobri tajnikovo poročilo o kurentnih rešitvah izza zadnje odborove seje.

Sklene se, da je naprositi dr. Josipa Mantuanija na Dunaju, da prevzame poverjenišvo za Dunaj.

III. Blagajnik, g. Andrej Senekovič, poroča o denarnem stanju. Iz l. 1903. je preostanka 12·38 K, iz 1904. l. 473·15 K, iz 1905. l. pa 1698·23 K. Ustanovnina znaša 1857·50 K. Dozdaj je na razpolago 6979·80 K. Spominskih listov se je prodalo 7100 izvodov; dobička je bilo pri njih 154·63 K. Navodilo k Črnivčevi l. Računici kaže primanjkljaja 295·69 K.

Računski presojevalci so pregledali vse blagajniške knjige in priloge ter našli vse v redu.

IV. G. predsednik naznanja, da je spisal Jos. Brinar „Zgodovinsko učno snov za učence“, ki jo namerava izdati „Slovenska Šolska Matica“. Sklene se, da bosta rokopis ocenila do konca februarja 1907 gg. V. Bežek in dr. Jos. Tominšek.

V. Določijo se nagrade za l. 1906.: funkcionarjem kakor lani, pisateljem in urednikom kakor dozdaj, avtorju „Javnega telovadnega nastopa“ 35 K, prelagatelju pa 25 K od tiskane pole.

VI. Za III. občni zbor popoldne dne 27. decembra 1906 se ukrene, kar je še treba.

Odboru ni bil priposlan noben samostalni predlog.

VII. Knjige za l. 1906. so že dotiskane in se začno razpošiljati takoj po Novem letu. Časopisom in društvom, ki se jim pošiljajo knjige, se pošljejo s prošnjo, da pošiljajo odboru v zameno svoje proizvode.

Sklene se, da se zanaprej pošiljajo knjige tudi vseučiliškim knjižnicam v Gradcu, na Dunaju, v Pragi (češki in nemški) in v Zagrebu ter naslednjim društvom: Matici moravski v Brnu, Matici srbski v Budišinu, Matici hrvaški v Zagrebu, Češkemu muzeju v Pragi, Češki akademiji v Pragi, Zgodovinskemu društvu v Mariboru in uredništvu Voditelja v Mariboru.

Tretji občni zbor

„Slovenske Šolske Maticе“ je bil v četrtek, dne 27. decembra 1906 v Mestnem domu v Ljubljani ob navzočnosti blizu 100 članov. Zborovanje se je vršilo točno po dnevnem redu, ki smo ga objavili v lanskem Letopisu.

I. Predsednikov pozdrav. Ob 3. uri popoldne je otvoril predsednik, g. ravnatelj Henrik Schreiner, zborovanje s srčnim pozdravom do navzočnih, poudarjajoč, da obstoji društvo že 6 let, in da smo se čez 3 leta iznova zbrali, da damo račun o društvenem delovanju ter zaslišimo želje članov.

Vobče so bili uspehi v zadnjih 3 letih prav lepi. Zahvaljevati moramo zanje društvenike, zlasti pa poverjenike. Število članov narašča od leta do leta, pa bi lahko še bolj narastlo, ker je še mnogo učiteljev in učiteljic, ki stoje ob strani. Upajmo, da vstopijo vsi v naš krog. Kolikor več članov, toliko več uspeha. Pri širjem občinstvu društvo ni našlo onega priznanja, ki bi ga zaslužilo, dasi je naše delovanje kulturno delo. Zato nam bodi geslo: „Složno naprej“!

Nato je prečital g. predsednik brzozjavna pozdrava zadržanih članov g. Iv. Vrežeta iz Maribora in g. Jos. Mešička iz Sevnice.

II. Predavanje ravnatelja g. V. Bežka. G. ravnatelj Viktor Bežek je predaval o „prirodni pedagogiki“ in jo stavljal nasproti umetelni ali znanstveni, ki jo je ustanovil Herbart in ji dal etiško in psihološko podlago v okviru predstavnega mehanizma in matematiškega pojmovanja predstavnih procesov. Herbartov sistem sta nadaljevala in uredila Stroy in Ziller. Zadnji je zasnoval svojo metodo na 8 kulturno-zgodovinskih stopenj, kakršne naj bi se bile pojavljale v tisočletnem razvoju človeštva vobče, misleč, da jih je moči priličiti h kratki dobi gojenčevega razvijanja in izobraževanja na podlagi mišljenske tvarine in s pomočjo koncentracije in formalnih stopenj. Ta špekulativni sistem pa ni obveljal; nastopilo je na pedagoškem polju modernejše naziranje, ki so mu gladili pot Fröhlich, Wund, Linde in dr., in ki mu je glavni zastopnik Hildebrand, s katerim se začena nova doba v pedagoški vedi.

Po nazorih teli modernih pedagogov nima pedagogika od empirske in špekulativne psihologije nobenega haska, pač pa obratno. Zato se bojujejo tudi proti formalnim stopnjam, poudarjajo pa važnost nazornega nauka in obrazovanja fantazije, srca in volje kot glavnih pogojev uspešnega vzgojnega pouka. Vzgoja je umetnost in ne sloni na znanosti. Pedagog je podoben pesniku; čim več talentov jima je Bog dal, tem bolje uspeva njuno delo. Za to umetnost je treba pravega poklica. Kakor pa je treba, da se pesnik seznaní s poetiko, dasi ga sama še ne usposablja za umetnika, tako naj tudi učitelj študira metodiko, ki pa ga sama še ne usposobi za pravega pedagoga. Pač je splošna znanstvena izobrazba za učitelja neobhodno potrebna, ne tako metodiška, ker so dostikrat neumevani psihološki zakoni in formalne stopnje več ali manj balast za pravega učitelja. Zato zavračajo moderni pedagogi pretiravano postopanje po formalnih stopnjah, zagovarjajo pa znanstveno pripravo. Drugače bi značila metoda v šoli neki amerikanizem, češ, le veda je moč, srce in volja pa nič ne veljata. Herbartijanizem se je na Nemškem že izdavnja preživel. Dandanes ga zastopajo le še Reinova šola v Jeni in nekateri Reinovi pristaši po tujih državah, ki pa so bili izvečine slušatelji jenskih pedagoških tečajev. Zato se je tembolj čuditi, zakaj naj bi se zdaj, ko se je izvršil na Nemškem preobrat, pri nas še strašilo s Herbartovstvom zlasti starejše učiteljstvo, ki so tudi učitelji po poklicu. Tudi današnja biološka metoda v priropisú utegne postati zlato tele, okoli katerega se bo plesalo, da bo presedalo. Ako se otresemo Herbartijanizma in njegove metodiške navlake, pridejo do večje veljave vzgojna načela Stritarja, Erjavca i. dr., potem bo treba temeljito preustrojiti tudi naše ljudskošolske knjige, zlasti berila.

G. predsednik je zahvalil g. predavatelja za interesantni govor, dasi ni zadovoljen z vsemi izvajanji, poudarjajoč, da vsa metodika vendarle ni pogrešena, ker potem bi ne bilo treba učiteljišč, in ker vsak šolnik tudi ni rojen umetnik, ampak mu je treba navodil in zgledov, da se more nadalje izobraževati. Važno pa je, da se je sprožilo tudi pri nas to preporno vprašanje, o katerem naj se razpravlja zgolj stvarno. Zato obeta o tem stvarno debato na drugem mestu.

III. Tajnikovo poročilo. Tajnik, g. Franc Gabršek, je poročal o delovanju „Slovenske Šolske Matice“ v drugi triletni upravni dobi, t. j. v letih 1904., 1905. in 1906. tako-le:

I. Drugi občni zbor „Slovenske Šolske Matice“ je bil dne 27. decembra 1903 v Mestnem domu v Ljubljani.

Na tem zboru je bil za triletno upravno dobo 1904—1906 izvoljen naslednji odbor: predsednikom Henrik Schreiner, c. kr. učiteljski ravnatelj v Mariboru; odborniki, in sicer: za Kranjsko: Jakob Dimnik, nadučitelj, Franc Gabršek, nadučitelj, Franc Hubad, c. kr. deželni šolski

nadzornik, in Andrej Senekovič, c. kr. gimnazijski ravnatelj, vsi iz Ljubljane; za Štajersko: dr. Janko Bezjak, c. kr. učiteljski profesor in okrajni šolski nadzornik v Mariboru (zdaj šolski svetnik in c. kr. gimnazijski profesor v Ljubljani), in Vekoslav Strmšek, nadučitelj na Medvedjem selu; za Primorsko in Koroško: Viktor Bežek, c. kr. učiteljski profesor v Gorici (zdaj c. kr. učiteljski ravnatelj v Kopru), in Franc Finžgar, c. kr. učiteljski profesor in okrajni šolski nadzornik v Gorici.

Za odborniške namestnike so bili izvoljeni, in sicer za Kranjsko: dr. Fran Ilešič, c. kr. učiteljski profesor v Ljubljani; za Štajersko: Josip Mešiček, nadučitelj v Sevnici; za Primorsko in Koroško: Josip Apih, c. kr. učiteljski profesor v Celovcu.

Računskimi presojevalci so se izvolili: Ivan Krulec, c. kr. vadniški učitelj, Ivan Macher, c. kr. učiteljski (zdaj gimnazijski) profesor, in dr. Ivan Svetina, c. kr. gimnazijski profesor, vsi iz Ljubljane.

Ta odbor se je osnoval takoj po zborovanju dne 27. decembra 1903 takole: podpredsednik: Franc Hubad; tajnik: Franc Gabršek; blagajnik: Andrej Senekovič; knjižničar: Jakob Dimnik.

Uredniki društvenih objav so bili v tej dobi: dr. Janko Bezjak, Viktor Bežek, dr. Fran Ilešič, Henrik Schreiner in dr. Josip Tominšek.

Odborovo delovanje je obsegalo tudi v tej dobi razen drugih poslov zlasti prirejanje in razpošiljanje knjig, pridobivanje novih članov, pobiranje letnine in ustanovnine, nastavljanje poverjenikov, predavanje in razno dopisovanje, ki sta ga opravljala predvsem predsednik in tajnik.

O vseh važnejših stvareh je sklepal odbor zorno v svojih sejah, ki jih je imel 9 (v prvi upravni dobi 13), in sicer dne: 27. 12. 1903, 13. 2. 1904, 29. 5. 1904, 12. 2. 1905, 2. 9. 1905, 28. 12. 1905, 22. 4. 1906, 28. 10. 1906 in 27. 12. 1906.

2. V letih 1904—1906 je izdalo društvo 12 knjig, oziroma snopičev na 100³ tiskane pole v 30.000 iztisih, in sicer:

1. Pedagoški Letopis, IV., V. in VI. zvezek, 14 + 8¹ + 12¹ s tiskane pole, vsakega v 2500 iztisih;

2. Učne slike k berilom v Čitanki, II. del, in v Drugem berilu, II. del, 2. in 3. snopič (konec II. dela), 11¹ + 5¹ s tiskane pole, po 2500 iztisov;

3. Zgodovinsko učno snov za ljudske šole, 4., 5. in 6. snopič (konec), spisala J. Apih in dr. M. Potočnik, 8³ + 11¹ s + 4 tiskane pole, v 2000 + 2500 + 2500 iztisih;

4. Nazorni nauk za prvo šolsko leto, 1. in 2. snopič (konec), spisal Gabriel Majcen, 4¹ + 5¹ s tiskane pole, po 2500 iztisov;

5. Posebno ukoslovje slovenskega učnega jezika v ljudski šoli, 1. snopič, spisal dr. J. Bezjak, 6¹ s tiskane pole, v 3000 iztisih;

6. Posebno ukoslovje petja v ljudski šoli, spisal Hinko Druzovič, 9¹ 2 tiskane pole, v 2500 iztisih.

Te knjige so izšle, in sicer 3 za l. 1904. meseca marca 1905, 4 za l. 1905. meseca januarja 1906, 5 za l. 1906. koncem decembra 1906 in jih prejmo društveniki takoj po Novem letu, ker so že dovršene.

V primeri s prejšnjo upravno dobo se je v drugem triletju več izdalo: 2 knjigi, 14¹ 4 tiskane pole in 13.000 iztisov.

Vse to duševno blago so prejeli društveniki za 12 K. V zalogi je pa še dokaj prejšnjih knjig. Novi člani jih sicer pridno naročajo, da si izpopolnijo knjižnico, vendar bi bilo želeti, da se razprodaja pospeši in založba zmanjša, ker nimamo še lastnih prostorov za shranjevanje teh knjig. Razprodani so Pedagoški Letopisi, I., II. in III. zvezek.

Da se hitreje razpečajo prejšnje knjige, je sklenil odbor, da se oddajajo zanaprej stalnim članom tudi prejšnji celotni letniki za navadno letnino 4 K; posamezne prejšnje knjige in snopiče pa dobivajo člani in učiteljskičniki odslej za polovično tržno ceno. Odbor je tudi sklenil, da dobe učiteljskičniki, ki pristopijo k „Slovenski Šolski Matici“, knjige za polovično letnino, t. j. za 2 K. Tudi „Navodilu“ k I. zvezku Črnivčeve „Računice za obče ljudske šole“ je odbor znižal ceno na 1 K, ker se je dozdej te knjige še malo razpečalo.

Knjige so tiskale one tiskarne, ki so potom natečaja stavile najugodnejše pogoje, in sicer:

Blasnika J. nasledniki v Ljubljani: Pedagoški Letopis, IV., V. in VI. zvezek;

Hribar Dragotin v Ljubljani: Učne slike, II. del, 2. in 3. snopič; Nazorni nauk, 1. in 2. snopič;

Slatnar Anton v Kamniku: Zgodovinsko učno snov, 4, 5. in 6. snopič;

Učiteljska tiskarna v Ljubljani: Posebno ukoslovje slovenskega učnega jezika, 1. snopič, in Posebno ukoslovje petja.

Vse knjige razen Hribarjevih je vezal Ivan Bonač v Ljubljani, ki je oskrboval tudi razpošiljanje knjig v večjih zavojih, manjše pošiljatve je oskrboval tajnik sam.

Odbor je l. 1905. izdal in založil s primernimi okraski opremljeni „Spominski list“ za učence, oziroma učenke, ki zapuščajo šolo, v obliki 44,5 × 34 cm, po 12 h, 100 izvodov 10 K. Na željo se natisne tudi ime dotične šole. Ti listi se pridno naročajo. Založilo se jih je 5000 + 5000.

V pospeševanje hitrejšega razpečavanja teh listov je prosil odbor c. kr. okrajne šolske nadzornike, da jih priporočajo šolskim vodstvom v nakup. V isti namen je prosil odbor c. kr. deželne šolske svete v Gradcu, Ljubljani in Trstu za dovoljenje, da uporabljajo šolska vodstva te liste kot uradne tiskovine. C. kr. deželni šolski svet v Ljubljani je odgovoril, da je opozoril vsa okrajna šolska oblastva nanje.

3. Za izdajanje društvenih knjig je potrebovala Matica izdatne podpore. To je našla v prvi vrsti pri svojih članih, katerih je bilo:

1904. l.	1424	(med temi 29 ustanovnikov),
1905. l.	1482	" " 32 "
1906. l.	1548	" " 33 "

Letos se je število Matičarjev v primeri z lanskim letom pomnožilo za 66 in v primeri s predlanskim za 124. Vobče pa je poskočilo število članov v drugem triletju za 204.

To je lep napredek, ki pa še ne sme pomeniti viška, ampak se nadejamo, da se bo število članov v prihodnje še povečalo.

4. Največ so k temu napredku pripomogli gg. poverjeniki in gđc. poverjenice. Vseh poverjeništev je bilo 55, in sicer na Koroškem 1, na Kranjskem 16, na Goriškem 8, v Istri 2, v Trstu 1, na Štajerskem 26, na Dunaju 1. Nove poverjenike so dobili okraji: Cerknica—Logatec—Lož (sodiški okraji), Idrija (sodiški okraj), Litija, Novo mesto, Gorica (mesto), Tolmin (sodiški okraj), Pazin, Ptuj (levi dravski breg), Rogatec in Koper.

Novi poverjeništvu sta se osnovali: za sodiški okraj Komen in za Maribor-okolico (levi dravski breg).

Opustila so se naslednja poverjeništvu: za sodiška okraja Trebnje in Žužemberk, ki sta se priklopili poverjeništvu za šolski okraj Novo mesto, in za mesto Kranj, ki se je spojilo s poverjeništvom za šolski okraj Kranj.

Mnogo poverjenikov je prav uspešno delovalo in privabilo deloma vse tovariše in tovarišice svojega okrožja v Matičin krog. Pričakovati je, da jih posnemajo tudi drugi, tako da se bodo zbrali v kratkem vsi učitelji in učiteljice v našem krogu, in da postanejo vse naše šole in učiteljske knjižnice, če ne ustanovni, pa vsaj letni člani, in slednjič, da nam priskoči na pomoč še več drugih izobražencev in zavodov.

5. Naše delovanje je zasnovano na zelo širni podlagi, zato potrebujemo obilo denarnih sredstev. S samo članarino ne bi mogli poravnati vseh stroškov, zato je bilo treba iskati še drugih dohodkov. V ta namen se je obrnil odbor s prošnjo za denarno pomoč na deželni zbor kranjski, na c. kr. naučno ministrstvo in na vse slovenske posojilnice in hranilnice. Deželni odbor kranjski še ni rešil prošnje, c. kr. naučno ministrstvo je na prvo prošnjo kupilo po 40 iztisov knjig iz l. 1901. in 1902., druge prošnje za podporo za l. 1903. in 1904. pa še ni rešilo. Izmed posojilnic in hranilnic so nekatere pristopile k društvu kot ustanovnice ali letnice, ali pa so naročile knjige. Nekaj jih je darovalo društvu večje vsote, n. pr.:

1. Posojilnica v Mariboru	50— K
2. Južnoštajerska hranilnica v Celju za knjige	24·40 "
3. Posojilnica v Šmarju pri Jelsah	30— + 30— + 30— "
4. Savinska posojilnica v Žalcu	10— + 10— "
5. Okrajna posojilnica v Ljutomeru	20— + 20— "

Posojilnica v Framu je plačala ustanovnino za ondotnjo ljudsko šolo, Južnoštajerska hranilnica v Celju in Hranilnica in posojilnica v Tolminu pa sta postali ustanovnici.

Hvala jim!

Največ bi se dalo pri naših denarnih zavodih storiti za Matico z osebnim vplivanjem na dotične odbornike. Za to pa imajo največ prilike poverjeniki in drugi društveniki, ki so večkrat v najožji dotiki z njimi. Pravtako bi se lahko pridobili imovitejši rodoljubi in drugi za naše društvo. Le s skupnim delom bo moči društveno nalogo povoljno vršiti.

6. Matica je storila potrebne korake zaradi knjižne zveze s slovanskimi in nekaterimi nemškimi društvi ter jim pošilja svoje publikacije, toda le malo se jih je odzvalo in poslalo Matici svoje knjige.

Knjige so se pošiljale v oceno vsem slovanskim in nekaterim nemškim šolskim listom.

Svoje knjige je podarila Matica nekaterim slovenskim društvom in učiteljiščnikom ter prejela zanje zahvalo.

S „Hrvatskim pedagoško-književnim zborom“ v Zagrebu je „Slovenska Šolska Matica“ v tesnejši zvezi medsebojnega zamenjavanja vsakoletnih publikacij pod pogojem, ki so bili odobreni že na zadnjem občnem zboru, namreč da plača dotični društvenik razen društvenine svojega društva polovico letnega doneska bratskega društva, torej naši člani po eno krono za hrvaške knjige in hrvaški člani po dve kroni za naše knjige.

Pri „Hrvatskem pedagoško-književnem zboru“ je bilo naših članov: 1903. l. 76, 1904. l. 137 + 3, 1905. l. 126 + 2, 1906. l. 146.

Hrvaških članov je bilo pri „Slovenski Šolski Matici“:

1903. l. 50, 1904. l. 25, 1905. l. 33, za l. 1906. pa še niso naznanjeni.

Odbor je dalje sklenil, da stopi „Slovenska Šolska Matica“ v zvezo z „Društvom slovenskih profesorjev“ v Ljubljani tako, da prevzame „Slovenska Šolska Matica“ izdajanje „Popularno-znanstvene knjižnice“ kot društvene knjige, in sicer začetkom po en zvezek na leto. „Društvo slovenskih profesorjev“ pa bo skrbelo za rokopis in redakcijo. Vsebinsko bo določal poseben odsek, obstoječ iz treh Maticinih in treh članov „Društva slovenskih profesorjev“. Dalje prevzame „Slovenska Šolska Matica“ založništvo „Komentiranih šolskih klasikov“, njih redakcijo pa „Društvo slovenskih profesorjev“. Ti klasiki se bodo prodajali članom „Slovenske Šolske Matice“ za polovično tržno ceno.

Svojim pisateljem plačuje Matica po 40 K od tiskane pole; uredniki dobivajo po 15—30 K od tiskane pole, tajnik za poslovanje in za razpošiljanje knjig 150 K, blagajnik 100 K.

7. Matica je prirejela tudi v tej dobi pedagoška predavanja.

Predavali so:

1. G. Viktor Bežek: na dan II. občnega zbora dne 27. 12. 1903 v Mestnem domu v Ljubljani o „razvijajoče-upodabljaljočem pouku“ in danes tukaj o „prirodni pedagogiki“;

2. g. Henrik Schreiner 5krat: dne 15. 7. 1904 v Mariboru, 18. 7. 1904 v Rogatcu, 19./7. 1904 v Ptujju, 20. 7. 1904 pri Veliki Nedelji in 22. 7. 1904 v Ljutomeru: a) Kako naj se izvede duševna analiza. b) O spisju v ljudski šoli; dne 25. 4. 1905 v Učiteljskem društvu za celjski in laški okraj o „bakterijah“; dne 27. 12. 1905 na roditeljskem večeru „Splošnega slovenskega ženskega društva“ v Mestnem domu v Ljubljani o „otroških igrah in vzgoji“;

3. g. Franc Finžgar: o „brezžičnem brzogaju“ s poizkusi dne 31. 1. 1906 v Gorici v Učiteljskem društvu za goriški okraj in dne 5. 4. 1906 v Kanalu v podružnici tega društva.

4. g. dr. Janko Bezjak: a) o „estetiškem deklamovanju v ljudski šoli“ dne 25. 4. 1906 v Ptujskem učiteljskem društvu in dne 3./5. 1906 v Učiteljskem društvu za mariborsko okolico, b) o „Kernovi teoriji o stavku ter njenem pomenu za stavkovo analizo“ dne 10. 5. 1906 v Ljutomerskem in Ormoškem učiteljskem društvu.

S tem sem vam podal površno sliko odborovega delovanja v drugi upravni dobi. Iz teh podatkov razvidite, da se je odbor kolikor največ možno trudil, da bi zadostil prevzeti nalogi. V koliko je izvršil to nalogo, o tem naj sodijo danes častiti društveniki sami.

8. Mnogo dela pa nas še čaka. Treba bo izdati še učno snov za ostale predmete, vzgojeslovje, ukoslovje, zgodovino pedagogike, čitanke za učiteljišča, Slovensko slovnico za ljudske in meščanske šole, metodiške knjige za ostale učne predmete, knjige za nadaljevalne šole, pouk o prvi pomoči pri nezgodah, realno knjigo za učence, knjižnico za mladino, etimološki, sinonimski in frazeološki slovar itd. Treba bo nove izdaje Woldfich-Erjavčeve „Somatologije“ in posredovanja med „Lehrmittelzentralo“ in našimi šolami. Skrbeti bo za posebno knjigo za starše „o domači vzgoji“, morda v zvezi z Družbo sv. Mohorja. Matica je pripravljena sodelovati pri končni ureditvi slovenskega pravopisa. V kratkem se namerava izdati slovenski prevod H. Trunkovega „Pisma na starše“, za katerega ima Matica že avtorjevo dovoljenje in zagotovilo c. kr. deželnih šolskih svetov v Gradcu, Ljubljani in Trstu, da bodo priporočali ta prevod podrejenim šolskim oblastvom. Čakamo le še rešitve prošnje na c. kr. naučno ministrstvo za denarno podporo.

Dela bo torej imel novi odbor na vse strani dovolj. Dal Bog, da bi se vse srečno izvršilo! —

Občni zbor je vzel to poročilo odobrilno na znanje.

IV. Blagajnikovo poročilo. O denarni upravi je poročal blagajnik, g. Andrej Senekovič, kakor sledi:

A. Računski sklep

za III. upravno dobo (solarno leto 1903., t. j. za čas od 16. junija 1903 do 6. aprila 1904).

D o h o d k i		K	h
1	Udnina: od 59 udov za I. 1902. K 236.— " 1324 " " " 1903. 5296.— " 72 " " " 1904. 288.—	5820	—
2	Za prodane knjige	153	08
3	Darila	110	40
4	Obresti začasno naloženega denarja	31	40
		<u>6114</u>	<u>88</u>

T r o š k i		K	h
1	Primanjkljaj iz II. upravne dobe	288	03
2	Vnanjim odbornikom potnina k sejam (§ 15. društvenih pravil)	177	—
3	Tisk društvenih knjig	3035	80
4	Vezava in razpošiljava knjig	461	77
5	Nagrade pisateljem	2010	25
6	Drugi upravni troški	129	65
7	Blagajniški preostanek dne 6. aprila 1904	12	38
		<u>6114</u>	<u>88</u>

Ustanovna:

Do 16. junija 1903 je bilo vplačanih K 982.—
Leta 1903 od 16. junija do 6. aprila 1904 vplačanih 271.—
Vsota K 1253.—

V Ljubljani, dne 6. aprila 1904.

Andrej Senekovič l. r.,
blagajnik.

B. Računski sklep

za IV. upravno dobo (solarno leto 1904., t. j. za čas od 7. aprila 1904 do 15. aprila 1905).

D o h o d k i		K	h
1	Prebitek iz III. upravne dobe	12	38
2	Udnina:		
	od 1340 udov za l. 1904. K 5360.—		
	„ 3 „ „ „ 1905. „ 12.—	5372	—
3	Za prodane knjige	631	04
4	Darila	110	—
5	10 članov „Hrvatskega pedagoško-književnega zborna“ za leto 1903. in 1904.	100	—
6	Obresti od začasno naloženega denarja	33	20
		<u>6258</u>	<u>62</u>

T r o š k i		K	h
1	Vnanjim odbornikom potnina k sejam (§ 15. društvenih pravil)	101	50
2	Tisk knjig za l. 1904.	2965	60
3	Vezava in razpošiljava knjig	447	84
4	Nagrade pisateljem	1956	—
5	Razne tiskovine	14	40
6	Upravni troški (poštne, nagrada tajniku in blagajniku i. dr.)	300	13
7	Blagajniški prebitek dne 15. aprila 1905	473	15
		<u>6258</u>	<u>62</u>

Ustanovnina:

Do 7. aprila je bilo vplačanih K 1253.—

V IV. upravni dobi vplačanih „ 391.—

Vsota K 1644.—

V Ljubljani, dne 15. aprila 1905.

Andrej Senekovič l. r.,
blagajnik.

C. Računski sklep

za V. upravno dobo (solarno leto 1905., t. j. za čas od 16. aprila 1905 do 14. marca 1906).

Dohodki		K	h
1	Prebitek iz IV. upravne dobe	473	15
2	Udnina:		
	od 1456 udov za l. 1905. K 5824.—		
	" 3 naročn. " 1905. " 6.—		
	" 74 udov " 1906. " 296.—	6126	—
3	Za prodane knjige	293	90
4	Darila	84	—
5	Obresti od začasno naloženega denarja	195	68
		<u>7172</u>	<u>73</u>

Troški		K	h
1	Vnanjim odbornikom potnina k sejam (§ 15. društvenih pravil)	100	80
2	Tisk knjig za leto 1905.	2712	90
3	Vezava in razpošiljava knjig	443	60
4	Nagrade pisateljem	1906	88
5	Upravni troški (poštne, nagrada tajniku in blagajniku i. dr.)	310	32
6	Blagajniški prebitek dne 14. marca 1906	1698	23
		<u>7172</u>	<u>73</u>

Ustanovnina:

Do 15. aprila 1905 je bilo vplačanih K 1644.—

Od 16. aprila 1905 do 14. marca 1906 je bilo vplačanih 213·56

Vsota K 1857·56

V Ljubljani, dne 14. marca 1906.

Andrej Senekovič l. r.,
blagajnik.

Č. Dohodki do 27. decembra 1906.

Prebitek	1698·23 K
1351 udov à 4 K	5404.— „
2 uda za 1907	8.— „
89 udov à 2 K	178.— „
Prodane knjige	330·81 „
Darila	60.— „
	<hr/>
	7679·04 K
Izplačano	699·24 „
Gotovina	6979·80 K

D. Spominski listi.

Dragotin Hribar natisnil 10.000 izvodov 500 K.

Razprodanih je izvodov:

za dečke	3623
„ deklice	3477
	<hr/>
	7100

Doslej znaša čisti dobiček 154·63 K.

E. Navodilo k Črnivčevi Računici.

Tisk in nagrada pisatelju sta stala	640·33 K
Za doslej prodane izvode se je prejelo	344·64 „
Primankljaj	295·69 K

Andrej Senekovič l. r.,
blagajnik.

(Računi pregledani dne 5. decembra 1906.)

V. Odobrenje računov. V imenu računskih presojevalcev je poročal g. prof. Ivan Macher, da so vsi računi v najlepšem redu, zato se na njegov predlog odobre. Na predlog g. predsednika se je izrekla g. blagajniku zahvala za utrudljivo in vestno poslovanje.

VI. Določitev nagrad. Na predlog g. predsednika se je sklenilo, da se bodo plačevale tudi zanaprej nagrade vobče tako kakor doslej. Odbor pa se je pooblastil, da sme izplačevati za težje spise tudi višje nagrade.

VII. Proračun. Glede proračuna za prihodnja tri leta se je sklenilo, da se je odboru ravnati po vsakokratnem denarnem stanju. Izdaja naj se po 30—36 tiskanih pol na leto.

VIII. Poslovník. Na predlog g. Al. Strmška se je en bloc odobril in sprejel ves poslovník, kakor so ga imeli društveniki tiskanega v rokah. Na željo g. dr. Jak. Žmavca se bodo občni zbori tudi dva dni poprej razglašali po časopisih.

IX. Volitve. Na predlog g. Ign. Križmana so se vršile volitve per acclamationem.

a) Predsednikom je bil izvoljen g. ravnatelj Henrik Schreiner, odborniki pa:

za Kranjsko: g. šolski svetnik in profesor dr. Janko Bezjak, g. nadučitelj Jakob Dimnik, g. nadučitelj Franc Gabršek in g. ravnatelj Andrej Senekovič;

za Štajersko: g. vadniški učitelj Hinko Druzovič in g. nadučitelj Alojzij Strmšek;

za Primorsko in Koroško: g. ravnatelj Viktor Bežek in g. prof. in okr. šolski nadzornik Franc Finžgar.

b) Odborniškimi namestniki so bili izvoljeni: za Kranjsko: g. profesor dr. Fran Hešič, za Štajersko: g. nadučitelj Josip Mešiček, in za Primorsko in Koroško: g. profesor Josip Apih.

c) Računskimi presojevalci so se izvolili: g. vadniški učitelj Ivan Krulec, g. prof. Ivan Macher in g. prof. dr. Ivan Svetina.

X. Nasveti. Gospod predsednik je naznanil, da odboru ni došel v določenem času noben samostalni predlog.

Z dovoljenjem občnega zbora stavi nato nadučitelj g. Franc Luznar kratkim potom samostalni predlog, da naj daje zanaprej „Slovenska Šolska Matica“ vse svoje knjige tiskati v Učiteljski tiskarni, ki se je v kratkem času jako lepo razvila. Tudi šteje Matica med svojimi člani izvečine le učitelje in učiteljice.

Proti temu predlogu govori g. nadučitelj Alojzij Strmšek iz tehniških razlogov, da si je drugače velik prijatelj Učiteljske tiskarne, ker ima tiskarna preobilo dela. Ko bi se vezale odboru roke, se bo izdajanje knjig zakasnilo. Pač pa je za to, da se je v prvi vrsti ozirati na to tiskarno, kolikor bo možno.

Tega mnenja je bil tudi g. predsednik, ki je želel, naj bi se odboru ne vezale roke, zakaj rokopisi so navadno pripravljani za tisk šele zadnje mesece, in potem bi ena sama tiskarna iztežka zmagala vse delo o pravem času.

Gg. nadučitelji Janko Toman, Lovro Perko in Jakob Dimnik so zagovarjali Luznarjev predlog, če tudi bi knjige ne izšle pravočasno.

G. prof. dr. Jakob Žmavec pa je pojasnjeval, da je „Slovenska Šolska Matica“ vseslovensko društvo, obsegajoč člane iz raznih slojev;

zato ne kaže, da bi si zajezili pot do teh stanov. Naj se odbor ne sili na tesnosrčno stališče, ampak treba nam je v tem oziru širjega in tolerantnejšega obzorja, da bo vplivala Matica blažilno na vse sloje. Tudi je za to, da izidejo knjige pravočasno.

G. prof. dr. Fran Ilešič stavi in utemeljuje nato naslednji poredovalni predlog:

„Odboru ‚Slovenske Šolske Matice‘ se naroča, naj vsako leto stopi v dogovor z ‚Učiteljsko tiskarno‘, da ta oskrbi po možnosti tisk vseh knjig; kolikor pa jih Učiteljska tiskarna ne bi zmogla, te naj se oddajo drugim tiskarnam.“

Temu predlogu se je akomodiral g. Fr. Luznar. Nato je bil Ilešičev predlog soglasno sprejet.

XI. Sklep. H koncu je predsednik zahvaljeval poročevalce za temeljita poročila in vse navzočne društvenike za vztrajno zanimanje pri razpravah ter je zaključil zborovanje ob 125 popoldne.

Prijateljski sestanek. Istega dne zvečer so se zbrali zborovalci in zborovalke k prijateljskemu sestanku v hotelu „Južni kolodvor.“ Vsi prostori so bili polni. Igrala je godba in glasilo se je petje. Vladala je živahna veselost.

Odborove seje dne 24. marca 1907 ob 3. uri popoldne v konferenčni sobi c. kr. I. drž. gimnazije v Ljubljani so se udeležili: predsednik Henrik Schreiner in odborniki: dr. Janko Bezjak, Viktor Bežek, Jakob Dimnik, Hinko Družovič, Franc Finžgar, Franc Gabršek, Andrej Senekovič in urednik dr. Josip Tomišek.

I. Odbor se konstituira per acclamationem naslednje: podpredsednik: dr. Janko Bezjak, tajnik: Franc Gabršek, blagajnik: Andrej Senekovič, knjižničar: Jakob Dimnik.

Predsedniku bo pomagal pri poslovanju v Mariboru odbornik Hinko Družovič.

II. Tajnik, g. Franc Gabršek, prebere zapisnik zadnje odborove seje z dne 27. decembra 1906, ki se odobri. Takisto se odobri zapisnik III. občnega zbora z dne 27. decembra 1906.

III. Tajnik poroča o kurentnih rešitvah izza zadnje odborove seje, ki se vzamejo odobruje na znanje. Takisto se vzame na znanje, da je poverjeništvu za Dunaj začasno prevzel dr. Franc Vidic, urednik državnega zakonika. Znaprej je naprositi predsedništvo „Slovenije“, da prevzame ta posel. — Učiteljskišnikom v Celovcu se podari po 5 iztisov knjig iz l. 1906.

IV. G. predsednik poroča o Jos. Brinarjevem rokopisu „Zgodovinska učna snov za učence“, ki ga je pregledal dr. Fr. Ilešič. Ilešičev referat se izroči odborniku V. Bežku, ki ima že Brinarjev rokopis v oceni.

Pooblaste se gg. predsednik, dr. Fr. Ilešič in V. Bežek, da ukrepejo glede izdaje tega rokopisa, kar je potrebno.

V. Blagajnik, g. Andrej Senekovič, poroča o denarnem stanju, kakor sledi:

Pravi dohodki za leto 1906.:

1. Pred marcem 1906 za l. 1907. plačanih	296— K	
2. V VI. upravni dobi za 1906 plačanih:		
od 1373 udov à 4 K	5492— K	
od 93 naročnikov à 2 K	186— „	5678— „
3. Za prodane knjige		451-98 „
4. Darila		110.— „
	Skupaj	6535-98 K
Troški VI. upravne dobe znašajo:		7350-74 „
Torej se je več potrošilo		814-76 K

Ta večji potrošek je našel svoje pokritje v čistem prebitku V. upravne dobe, ki je znašal 1402-23 K.

Zato ostane še koncem VI. upravne dobe prebitok 1402-23 — 814-76 = 587-47 K.

Spominski listi:

Čisti dohodek do 5. marca 1907	156-88 K
Navodilo k Črničevemu „Računici“:	
Primanjkljaj dne 5. marca 1907	131-54 „
Slovenska Šolska Matica:	
Prebitok iz V. upravne dobe	587-47 „
Do 5. marca letos za leto 1907. vplačanih	386— „
Denarno stanje dne 5. marca 1907	973-47 K

in obresti.

Ustanovnina:

Do 5. marca 1907 vplačana ustanovnina 1958-50 K

Število članov „Hrvatskega pedagoško-književnega zbora“:

a) Za leto 1906.	152
b) Za leto 1905.	1

Denar zanje se je odposlal dne 8. februarja 1907, a knjig še nismo prejeli.

Člane je opozoriti, naj pravočasno plačujejo letnino, da društvo ne izgubi obresti.

Ponatisku „Javnega telovadnega nastopa“ se določi prodajalna cena na 60 h za iztis.

VI. Na društveno prošnjo z dne 24. avgusta 1905, št. 21, je odgovorilo c. kr. ministrstvo za bogočastje in nauk z razpisom z dne 15. januarja 1907, št. 49.736, da je pripravljeno nakupiti 5000 iztisov slovenskega prevoda H. Trunkovega spisa „Pismo na starše“ za pavšalni znesek 100 K. Sklene se, da se natisne 15.000 iztisov tega letaka.

VII. Na prošnjo „Tolminskega učiteljskega društva“, da bi preskrbela „Matica“ tudi učiteljstvu na Tolminskem nekatera predavanja, se sklene, da bosta predavala v imenu „Matice“ gospoda V. Bežek in Fr. Finžgar.

Tudi gospod predsednik je pripravljen o binkoštnih ali velikih počitnicah predavati ondi, ako se mu zagotovi obilna udeležba.

VIII. Za l. 1907. bo izdala „Matica“ naslednje knjige:

1. Pedagoški Letopis, VII. zvezek, 12–14 tiskanih pol, v 2500 iztisih;

2. Dr. J. Bežjak, Posebno ukoslovje slovenskega učnega jezika, 2. snopič (konec), 10 tiskanih pol, v 3000 iztisih;

3. Nazorni nauk za 2. in 3. šolsko leto, 1. polovica, 6–8 tiskanih pol, v 2500 iztisih;

4. Pribil Dragotin, Roditeljski večeri, 6 tiskanih pol, v 2500 iztisih.

Dalje bo založila „Matica“ letos tudi 1. zvezek „Komentiranih šolskih klasikov“ (Prešernov „Krst pri Savici“).

„Popularno-znanstvena knjižnica“, ki jo bo prirejalo „Društvo slovenskih profesorjev“ in izdajala „Slovenska Šolska Matica“ kot društveno knjigo, pa začne izhajati prihodnje leto.

Glede tiskarne za tisk letošnjih društvenih knjig se pooblasti gospod predsednik, da o pravem času ukrene vse potrebno.

IX. O izdaji „Berila za ponavljalne šole“ se sklene, da je najprej preskrbeti podrobni učni načrt za te šole.

Kakor je razvidno iz prejšnjih Letopisov, sta stopili društvi „Slovenska Šolska Matica“ v Ljubljani in „Hrvatski pedagoško-književni zbor“ v Zagrebu med seboj v zvezo zamenjavanja svojih knjižnih proizvodov.

Dne 6. maja in 3. junija 1907 je odposlal odbor bratskemu društvu dotične naše knjige za l. 1906. za naznanjenih 21 hrvaških članov „Slovenske Šolske Matice“, za katere je prejel 42 K.

Dne 17. maja 1907 pa je prejel odbor „Slovenske Šolske Matice“ za naših $146 + 6 = 152$ članov „Hrvatskega pedagoško-književnega zbora“ a 1 K naslednje hrvaške knjige za l. 1906.:

1. Pedagogijska enciklopedija. Knjiga I., svezka XII. Uredjuju Stjepan Basariček, Tomislav Ivkanec i Milan Pejnović. U Zagrebu, 1906;

2. Temelji psihologije. (Knjižnica za učitelje. Knjiga XLIV.) Napisao Ljudevit Dvorniković. U Zagrebu, 1906;

3. Iz života za život. Pjesme i pripovijetke za mladež. (Knjižnica za mladež. Knjiga L. Izabrane pripovijetke za mladež.) Napisao Vjenceslav Novak. U Zagrebu, 1907.

Razen tega je prejel odbor za enega člana po en iztis knjig iz l. 1905.

Vse te hrvaške knjige je razposlal odbor „Slovenske Šolske Maticе“ dotičnim svojim članom dne 17. maja 1907 po svojih poverjenikih, oziroma posameznikom (ako je štelо poverjeništvо le po enega naročnika).

Ob tej priliki vabi odbor iznova slovensko učiteljstvo, da pridno naroča knjige „Hrvatskega pedagoško-književnega zbora“ s prinosom 1 K potom „Slovenske Šolske Maticе“ in da prilaga še po 10 h za povrnitev upravnih stroškov, ki jih imamo s hrvaškimi knjigami.

Društveno prošnjo z dne 24. avgusta 1905, št. 20, na c. kr. ministrstvo za bogočastje in nauk za dovoljenje stalne letne podpore je rešilo imenovano ministrstvo z razpisom z dne 3. maja 1907, št. 9754, s tem, da je opozorilo učiteljstvo ljudskih in meščanskih šol s slovenskim učnim jezikom na knjige „Slovenske Šolske Maticе“ iz l. 1903. in 1904. in da je po c. kr. zalogi šolskih knjig kupilo po 50 iztisov vsake knjige iz l. 1903. in 1904. (razen Pedagoškega Letopisa, III. zv., ki je pošel) za znesek 710 K.

Osnovalo se je novo poverjeništvо za šolski okraj Voloska in krajni občini Dolina in Klanec koprškega šolskega okraja. Poverjeništvо je prevzela gdč. Erna Thaller, učiteljica na Hrpeljah.

Nove poverjenike so dobili:

1. Cerkno (sodni okraj): Stres Anton, učitelj-voditelj v Cerknem;

2. Dunaj: Dr. Franc Vidic, c. kr. urednik državnega zakonika.

3. Koper (mesto in okolica): Henrik Dominco, c. kr. okrajni šolski nadzornik v Kopru.

4. Šmarje (šolski okraj): Hinko Šumer, učitelj v Šmarju.

Večkrat med letom so se objavljali v pedagoških listih izpiski iz odborovih sejhnih zapisnikov in druga društvena obvestila.

Dne 6. septembra 1907 je umrl društveni odbornik, poverjenik in ustanovnik Vekoslav Strmšek, velezaslužni in neumorno delavni nadučitelj pri Sv. Petru na Medvedjem selu na Štajerskem. Odbor je izrazil vdovi brzojavno sožalje in objavil njegovo smrt v šolskih listih, priporoča je blagega rajnika vsem p. n. društvnikom v trajen spomin. N. v m. p.!

V imenu „Slovenske Šolske Matice“ so predavali:

1. G. dr. Janko Bezjak: *a)* v Ljubljanskem učiteljskem društvu dne 16. januarja in 16. februarja 1907 o „Kernovi teoriji z ozirom na stavkovo analizo“, *b)* pri okrajni učiteljski konferenci za krški šolski okraj o „nemškem jeziku kot učnem predmetu na spodnji stopnji“;

2. g. Viktor Bežek v Učiteljskem društvu za Trst in okolico dne 10. aprila 1907 o „prirodni pedagogiki“;

3. g. Franc Finžgar: *a)* v Učiteljskem društvu za goriški okraj dne 6. junija in 7. novembra 1907 o „ukoslovnih črticah iz prirodoslovja“, *b)* v Tolminskem učiteljskem društvu v Tolminu dne 28. junija 1907 o „brežžičnem brzojavu“ s poizkusi.

Odborove seje dne 22. decembra 1907 ob 3. uri popoldne v zbornici II. mestne deške ljudske šole v Ljubljani so se udeležili: predsednik Henrik Schreiner in odborniki: dr. Janko Bezjak, Viktor Bežek, Jakob Dimnik, Hinko Druzovič, Franc Gabršek, Josip Mešiček, Andrej Senekovič in urednik dr. Josip Tomišek.

I. G. predsednik se spominja v toplih besedah rajnega odbornika Vekoslava Strmška in njegovih velikih zaslug za društvo. Vznak sožalja vstanejo navzočni odborniki s sedežev.

Nato pozdravlja g. predsednik novega odbornika g. Josipa Mešička, ki je vstopil v odbor kot Strmškov namestnik, in čestita v odborovem imenu blagajniku, g. Andreju Senekoviču, ki je bil ob svojem umirovljenju odlikovan z naslovom c. kr. vladnega svetnika.

II. Tajnik, g. Franc Gabršek, prebere zapisnik zadnje odborove seje z dne 24. marca 1907, ki se odobri.

G. predsednik poroča, da je ocena Jos. Brinarjevega spisa „Zgodovinska učna snov za učence“ dokaj ugodna, vendar bodi snov kratka, zato bo treba spis še skrócić.

Dalje pojasni g. predsednik, da v Tolminskem učiteljskem društvu ni predaval, ker je napovedano zborovanje odpadlo.

III. Tajnik poroča o kurentnih rešitvah izza zadnje odborove seje, ki se vzamejo odobrižno na znanje.

IV. Hans Trunkovega letaka „An die Eltern“ se je v slovenskem prevodu z naslovom „Staršem šolske mladine“ natisnilo 15.000 iztisov; 5000 iztisov je naročilo c. kr. ministrstvo za bogočastje in nauk za poprečni znesek 100 K, ostalim 10.000 iztisom se določi prodajalna cena po 2 h za iztis. Slavna šolska vodstva, oziroma krajni šolski sveti se vabijo, da hitro naroče potrebno število iztisov, dokler je kaj zaloge. Spis je prav primeren, da se razdeli staršem ob raznih ugodnih prilikah.

V. Sklene se, da se zopet vloži na c. kr. ministrstvo za bogočastje in nauk prošnja za stalno letno podporo, oziroma za priporočilo in nakup knjig iz l. 1905., 1906. in 1907. Obenem se predlože dotične knjige.

VI. Občinski javni knjižnici v Tolminu in knjižnici v Št. Juriju ob juž. železnici se prepuste društvene knjige po znižani ceni.

VII. Da si osnuje društvo svojo knjižnico, je pošiljal odbor doslej raznim slovenskim, drugim slovanskim ter nemškimi društvom in časopisom Matičine publikacije brezplačno s prošnjo, da bi tudi dotična društva in časopisi pošiljali Matici svoje proizvode v zameno. Ta prošnja je imela prav malo uspeha. Zato se bo zanaprej brezplačno pošiljanje društvenih knjig ustavilo, ako ne dobi Matica v zameno dotičnih proizvodov.

VIII. Blagajnik, g. Andrej Senekovič, poroča o denarnem stanju z dne 21. decembra 1907. Dohodkov je bilo 6836-62 K, stroškov 1018-88 K, ostane torej v blagajnici 5817-74 K. Preostanek iz l. 1906. znaša 937-47 K. Spominski listi kažejo prebitka 186 K.

IX. Ker so Spominski listi že poslali, se sklone, da se založe novi, toda z lepšim okvirom, v manjši obliki in fra tršem papirju. Besedilo ostane isto. Okvir bo narisal g. profesor Anton Gvaiz v Gorici.

X. Za l. 1907. je izdala Matica napovedane 4 knjige, ki so že dotiskane, oziroma bodo dogotovljene še pred Novim letom in se začno takoj nato razpošiljati, tako da jih prejmo društveniki pravočasno.

I. zvezek „Komentiranih šolskih klasikov“ (Prešernov „Krst pri Savici“) pa izide v založbi „Slovenske Šolske Matice“ tekem l. 1908.

XI. Za l. 1908. se določijo naslednje knjige:

1. Slavnostna izdaja Pedagoškega Letopisa, VIII. zv., v proslavo 60 letnice vladanja cesarjevega s primernim uvodnim člankom;
2. Nazorni nauk za 2. in 3. šolsko leto, 2. snopič (konec);
3. Šola in dom s posebnim ozirom na roditeljske večere, II. (praktični) del;
4. Popularno-znanstvena knjižnica, I. zv.;

5. eventualno: Prirodopisna ali prirodoslovna učna snov za ljudske šole.

Za l. 1909. se namerava izdati „Zemljepisna učna snov za ljudske šole“ (za Kranjsko, Štajersko, Primorsko [Goriško, Trst z okolico in Istro] in Koroško).

XII. Sklene se, da izda Matica „Narodne otroške igre“ z besedilom. Vsled tega se vabijo p. n. učitelji in učiteljice, da zbirajo tvarino in jo pošiljajo odboru.

XIII. Določijo se nagrade za l. 1907.: funkcionarjem in urednikom kakor lani, pisateljem kakor doslej (po 40 K od tiskane pole).

XIV. Sklene se, da se najame v društvene namene posebna soba.

V. „Slovenske Šolske Matice“ upravni odbor in imenik društvenikov.

(Uredil tajnik *Fr. Gabršek*.)

A. Upravni odbor za triletno upravno dobo 1907—1909.

- Predsednik: **Schreiner Henrik.**
Podpredsednik: **Bezjak dr. Janko.**
Tajnik: **Gabršek Franc.**
Blagajnik: **Senekovič Andrej.**
Knjižničar: **Dimnik Jakob.**
Odborniki: **Bežek Viktor,**
Druzovič Hinko,
Finžgar Franc,
Mešiček Josip kot namestnik
‡ **Strmška Vekoslava.**
- Odborniška
namestnika: **Apih Josip,**
Ilešič dr. Fran.
- Računski
presojevalci: **Krulec Ivan,**
Macher Ivan,
Svetina dr. Ivan.

B. Imenik društvenikov za leto 1907.¹⁾

Ustanovniki in letniki.²⁾

I. Koroško.

Poverjenik: **Apih Josip.**

Aichholzer Franc, učit.-voditelj, Ojstrica. — Apih Josip, c. kr. prof., Celovec (3 iztisi). — Coriary Anton, učit., Vrba (2 iztisa). — Černic Ana, učit., Škofljice. — Dobrovec Josip, kanonik, Velikovec. — Eller Franc, nadučit. v p., Beljak. — Herzele Miha, nadučit., Vogrče. — Hutter Ivan, c. kr. prof., Celovec. — Hüttner Karel, župnik, Rožek. — Kleinmayr pl. Jančika, učit., Ettendorf. — Koschier Pavel, učit., Velikovec. — Kovačič Anton, c. kr. vadn. učit., Celovec. — Kovačič Jakob, učit.-voditelj, Švabek. — Lesjak Tomo, nadučit. v p., Škocjan. — Mörtl Ludovik, nadučit., Podkrmos. — Pečnik Ferdinand, nadučit., Guštanj. — Pilgram Janko, mešč. učit., Volšperg. — Pišek Franica, učit., Šmihel. — Posojilnica v Šmihelu. — Rataj Franc, nadučit., Šmihel. — Ražun Matej, župnik, Št. Jakob v R. — Schmied Anton, učit., Št. Jakob. — Sket dr. Jakob, c. kr. prof., Celovec. — Skrbinšek Josip, c. kr. gimn. prof., Beljak. — Smodej A., župnik, Timenica. — Šolske sestre, Velikovec (2 iztisa). — Štangl Rajko, obč. tajnik, Šmihel. — Vintar Josip, župnik, Šmihel. — Wieser Janez, prošt, Podkrmos. — Zrimšek Ljudevit, učit., Podravlje. Št. 34.

II. Kranjsko.

1. Šolski okraj Črnomelj.

Poverjenik: **Šetina Franc.**

Okrajna učiteljska knjižnica, Črnomelj. — Šetina Franc, nadučit., Črnomelj. — Šole ljudske: Adlešiči, Božjakovo, Čeplje, Črešnjevec, Črnomelj.

¹⁾ Kdor svojega imena ne najde natisnjene v svojem okraju, naj zahteva knjige od svojega prejšnjega poverjenika. Znaprej naj blagovolijo gg. poverjeniki sproti naznanjati društvenemu tajniku vse društvenike, ki se preselijo v kako drugo poverjeništvu. — Vsak poverjenik naj naznani svoje društvenike skupno na eni nabiralni poli v abecednem redu in s takim naslovom (ime, značaj, kraj) kakor v predstojemem imeniku. — Na oglasila brez plačila se odbor ne ozira.

²⁾ Ustanovniki so tiskani z *ležečimi*, letniki z navadnimi črkami. — Letnica pri ustanovnikih pomeni, kdaj je dotičnik pristopil k društvu.

Doblje, Dragatuš, Griblje, Metlika, Petrova vas, Podzemelj, Preloka, Radence, Radovica, Semič, Stari trg, Suhor, Tribuče, Vinica, Vrh.

Št. 22.

2. Šolski okraj Kamnik.

Poverjenik: **Letnar Lovro.**

Albrecht Antonija, učit., Tunjice. — Bole Terezija, učit., Domžale. — Čenčič Angela, učit., Peče. — Čenčič Jernej, nadučit., Kamnik. — De Toni Ana, učit., Dob. — Födransperg pl. Izabela, učit., Dol. — Gantar Marija, učit., Brdo. — Gerkman Emilija, učit., Mengeš. — Hiti Matija, nadučit., Dob. — Igljič Kornelij, učit., Sv. Trojica. — Jakulin Angela, učit., Kamnik. — Janša Angela, učit., Jarše. — Klančar Avgusta, učit., Kamnik. — Konjar Urh, učit., Motnik. — Kratnar Marija, učit., Kamnik. — Kuhar Franc, učit., Domžale. — Kuhar Ivan, učit., Radomlje. — Letnar Lovro, nadučit., Mengeš. — Malenšek Srečko, nadučit., Zg. Tuhinj. — Okrajna učiteljska knjižnica, Kamnik. — Petrovec Tomo, nadučit., Jarše. — Praprotnik Miroslav, učit., Homec. — Reich Josip, nadučit., Dol. — Rožič Viljem, učit., Sv. Gotard. — Rus Pavla, učit., Zg. Tuhinj. — Schmeidek Ivan, učit., Rova. — Sirc Peter, učit., Mengeš. — Slapar Jakob, nadučit., Brdo. — Stare Marija, učit., Blagovica. — Stepišnik Frančiška, učit., Mengeš. — Šarec Hedviga, učit., Moravče. — Šola ljudska uršulinska, Mekine. — Šole ljudske: Dob, Domžale, Ihan, Krašinja, Trzin, Vodice, Vrhpolje. — Šolske sestre, Repnje. — Štefančič Avguštín, učit., Kamnik. — Tavželj, Josip, učit., Čemšenik. — Toman Janko, nadučit., Moravče. — Tramte Ignacij, nadučit., Kamnik. — Verne Frančiška, učit., Kamnik. — Zorè Franc, učit., Šmartno. — Zupan Ivan, nadučit., Dolsko. — Zagar Ivan, učit., Mengeš. Št. 48.

3. Šolski okraj Kočevje.

a) *Kočevje-Ribnica-Velike Lašiče.*

Poverjenik: **Štefančič Franc.**

Bergant Jožko, učit.-voditelj, Turjak. — Betriani Teodor, učit., Ribnica. — Blahna Marija, učit., Ribnica. — Bojc Štefanija, učit., Ribnica. — Cvar Andrej, učit.-voditelj, Vel. Poljane. — Gregorač Franc, nadučit., Dolenja vas. — Jaklič Franc, učit., dež. in drž. poslanec, Dobropolje. — Koprivec Alojzij, učit.-voditelj, Rob. — Okrajna učiteljska knjižnica. — † Primožič Štefan, nadučit., Dobropolje. — Šole ljudske: Dobropolje, Dolenja vas, Fara-Vas, Loški potok, Ribnica, Rob, Struge, Turjak, Vel. Lašiče. — Štefančič Franc, nadučit., Vel. Lašiče. — Tomšič Leopoldina, učit., Ribnica. — Tomšič Štefan, nadučit., Ribnica. — Zupančič Josip, učit., Dolenja vas. Št. 23.

b) *Sodražica.*Poverjenik: **Vrbič Mihajl.**

Šole ljudske: Gora, Sodražica, Sv. Gregor. — Vrbič Mihajl, nadučit., Sodražica. Št. 4.

4. Šolski okraj Kranj.

Poverjenik: **Rus Vilibald.**

Pernè dr. Franc, c. kr. gimn. profesor v Kranju (1900).

Albrecht Luka, učit., Sv. Ana. — Ciuha Franc, nadučit., Smednik. — Ferjan Leopold, učit., Olševsek. — Flis Julij, učit., Škofja Loka. — Frantar Marija, učit., Cerklje. — Guzelj Zofija, učit., Kranj. — Ivanc Franc, učit., Kranj. — Jarc Evgen, c. kr. gimn. prof., Kranj. — Jugović Franja, nadučit., Kranj. — Kalinger Ferdinand, c. kr. okr. šolski nadzornik, Kranj. — Kmet Andrej, nadučit., Cerklje. — Knific Luka, učit., Trstenik. — Kovačič Tezija, učit., Goriče. — Krek Vinko, učit., Trboje. — Lampret Ivan Pr., tiskarna, Kranj. — Lapajne Josip, učit., Cerklje. — Lavrič Pavel, učit., Kovor. — Mahkota Anton, nadučit., Voklo. — Mally Ana, učit., Primskovo. — Miklavčič Janja, učit., Kranj. — Novak Alojzij, učit., Kranj. — Okrajna učiteljska knjižnica, Kranj. — Perko Lavrencij, nadučit., Poljane. — Petrovič Ana, učit., Smednik. — Pezdič Ivan, šolski ravnatelj, Kranj. — Pipan Ivan, nadučit., Trata. — Pokorn Franc, župnik, Besnica. — Rooss Marija, učit., Kranj. — Rus Vilibald, učit., Kranj. — Sajovic Evgen, stud. phil., Kranj. — Stanonik Nikolaj, nadučit., Selca. — Šola ljudska deška, Kranj. — Šola nunska notranja, Škofja Loka. — Šola nunska vnanja, Škofja Loka. — Šole ljudske: Dražgoše, Goriče, Kokra, Križe, Malenski vrh, Naklo, Primskovo, Rateče, Št. Jurij. — Učiteljsko društvo za kranjski šolski okraj. Št. 1 + 44 = 45.

5. Šolski okraj Krško.

Poverjenik: **Stiasny Ljudevit.**

Pedagoško društvo v Krškem (1901).

Adlešič Jurij, nadučit., Krško. — Cvirn Janko, nadučit., Vel. Dolina. — Demšar Ivan, nadučit., Šmarjeta. — Drmelj Alojzij, posestnik, Boštanj. — Gantar Ivan, učit., Št. Jernej. — Grailand Franc, učit., Kostanjevica. — Kastelic Marija, učit., Cerklje. — Lunder Franc, nadučit., Raka. — Okrajna učiteljska knjižnica, Krško. — Pavčič Anton, nadučit., Kostanjevica. — Planinec Anton, posestnik, Boštanj. — Račič Marija, učit., Boštanj. — Romih dr. Tomaž, ravnatelj mešč. šole, Krško. — Rostohar Karel, učit., Kostanjevica. — Rozman Florijan, učit., Krško. — Skulj Andrej, nadučit.,

Tržišče. — Slapšak Josip, posestnik, Boštanj. — Stiasny Ljudevit, c. kr. okr. šolski nadzornik, Krško. — Šola meščanska, Krško. — Šole ljudske: Boštanj, Bušeča vas, Cerklje, Čatež, Črneča vas, Dobovec, Hrvaški brod, Kostanjevica, Krško, Leskovec (2 iztisa), Mokronog, Radeče, Raka, Studenec, Svibno, Škocijan (2 iztisa), Šmarjeta, Št. Janž, Št. Jernej, Št. Jurij, Št. Rupert (2 iztisa), Telče, Trebelno, Tržišče, Vel. Dolina, Vel. Podlog, Vel. Trn. — Štrukelj Ivan, nadučit., Bučka. — Tratar Josip, učit., Mokronog. — Trost Friderik, učit., Kostanjevica. — Vavken Ana, učit., Bučka. — Vider Marija, učit., Bučka. — Vohinec Edvard, nadučit., Cerklje. Št. 1 + 55 = 56.

6. Šolski okraj Litija.

Poverjenik: **Andoljšek Bernard.**

Andoljšek Bernard, nadučit., Litija. — Dolinar Ivana, učit., Višnja gora. — Jankovič Fani, učit., Toplice. — Okrajna učiteljska knjižnica, Litija. — Pirnat Ivan, nadučit., Krka. — Slanc Franc, veleposestnik, Litija. — Škrbinec Janko, nadučit., Višnja gora. — Šole ljudske: Dole, Izlake, Krka, Polica, Št. Lambert, Št. Vid, Toplice, Veliki Gaber, Višnja gora, Zagorje, Žalina. — Tomšič Pavlina, učit., Višnja gora. Št. 19.

7. Šolski okraj Ljubljana (mesto).

Poverjenik: **Gabršek Franc.**

Hribar Ivan, župan, dež. in drž. poslanec itd. v Ljubljani (1902). — † *Krek dr. Gregor*, c. kr. dvorni svetnik, vseučiliški profesor v pok. itd. v Ljubljani (1901, umrl 2. avgusta 1905). — *Šola ljudska na Karolinški zemlji* (1906).

Bahovec Franc, učit. — Beg Ivana, učit. — Belé Ivan, učit. — Bernot Ivan, c. kr. strok. učit. — Bezjak dr. Janko, šolski svetnik, c. kr. gimn. prof. — Bezljaj Josip, učit. — Bonač Ivan, knjigovez. — Breindl Hermína, učit. — Bulovec Mihael, špiritual in katehet. — C. kr. I. državna gimnazija. — Črnivec Anton, c. kr. učit. ravnatelj. — Detela dr. Franc, c. kr. vladni svetnik, gimn. ravnatelj v pok. — Dimnik Ivan, učiteljiščnik, Ljubljana. — Dimnik Jakob, nadučit. — Furlan Jakob, učit. — Gabršek Franc, nadučit. — Gorjup Pavel, učit. — Grm Franc, voditelj gluhonemnice. — Gruden dr. Josip, bogosl. prof. — Hubad Franc, c. kr. deželni šolski nadzornik. — Hybášek Vojteh, mestni kaplan. — Ilešič dr. Fran, c. kr. učit. prof. — Jeglič Janko Nep., učit. — Jelenc Luka, učit. — Jerina Marija, voditeljica II. mest. otroškega vrtca. — Kalan Andrej, kanonik in šol. voditelj v Marjanišču. — Kecelj Alojzij, učit. — Kilar Ana, učit. — Knjižnica c. kr. II. drž. gimnazije. — Knjižnica c. kr.

moškega učiteljišča. — Knjižnica c. kr. ženskega učiteljišča. — Krulec Ivan, c. kr. vadm. učit. — Kržič Anton, kanonik, c. kr. učit. prof., član c. kr. dež. šolskega sveta. — Kušar dr. Valentin, c. kr. učit. prof. — Lederhas Ludovik, c. kr. gimn. prof. — Lesar dr. Josip, č. kanonik, ravnatelj bogosl. semenišča, član c. kr. dež. šolskega sveta. — Levce Frančišek, c. kr. dež. šolski nadzornik. — Macher Ivan, ravnatelj mestne višje dekliške šole. — Marout Marija, nadučit. — Mattanović Avgusta, učit. — Mestna višja dekliška šola. — Mlakar Janko, katehet. — Novak Franc, c. kr. gimn. prof. — Okrajna učiteljska knjižnica. — Orožen Franc, c. kr. učit. prof. — Pajk Milan, c. kr. real. prof. — Pavčič Josip, učit. — Perušek Rajko, c. kr. gimn. prof. — Podboj Štefan, c. kr. gimn. prof. — Požar dr. Lovro, c. kr. gimn. ravnatelj. — Pretnar Jakob, učit. — Rapč Andrej, učit. — Reich Anton, blagajniški ravnatelj. — Renzenberg pl. Pavla, c. kr. vadm. učit. — Režek Juraj, učit. — Sadar Vendelin, učit. — Schulz Marija, c. kr. vadm. učit. — Senekovič Andrej, c. kr. vladni svetnik, gimn. ravnatelj v pok. — Simon Karel, učit. — Skulj Franc, učit. — Slatner-Vičič Amalija, učit., Karolinska zemlja. — Smerdelj Anton, učit. — Smrekar Ivan, katehet. — Stroj Alojzij, sem. špiritual. — Svetina dr. Ivan, c. kr. gimn. prof. — Šerc Marija, učit. — Šola v Lichtenthurn sirotišču. — Šola v Marijanišču. — Šola mestna nemška dekliška ljudska. — Šola mestna nemška deška ljudska. — Šola mestna slovenska dekliška osemrazredna. — Šola I. mestna deška ljudska. — Šola II. mestna deška ljudska osemrazredna. — Šola III. mestna deška ljudska. — Šola Salezijancev na Rakovniku. — Šola vnanja uršulinska ljudska in meščanska. — Štritof Anton, c. kr. gimn. prof. — Tavčar Alojzij, c. kr. real. prof. — Tertnik dr. Ivan, c. kr. gimn. prof. — Tomišek dr. Josip, c. kr. gimn. prof. — Učiteljišče uršulinsko. — Ustanovni zavod za gluhoneme. — Vajda Franc, c. kr. real. prof. — Verbič Josip, c. kr. učit. prof. — Vodeb Jakob A., šolski svetnik, c. kr. učit. prof. v pok. — Vrhovnik Ivan, mestni župnik. — Wessner Marija, nadzorovalna dama na mestni višji dekliški šoli. — Wider Karel, učit. — Zemme Frančiška, učit. — Zupančič Vilibald, šolski svetnik, c. kr. učit. prof. v pok., okr. šolski nadzornik. — Zupančič Vita, učit. v gluhonemnici. — Žmavec dr. Jakob, c. kr. gimn. prof.

Št. 3 + 92 = 95.

8. Šolski okraj Ljubljanska okolica.

Poverjenik: **Žirovnik Janko.**

Antončič Marija, učit., Borovnica. — Korbar Avgust, nadučit., Preserje. — Lavtižar Franc, nadučit., Šmartin pod Šmarno goro. — Lenarčič Anton, učit., Št. Vid. — Levstik Anton, nadučit., Št. Peter v Ljubljani. — Okrajna učiteljska knjižnica, Ljubljanska okolica. — Pintar Josip, učit., Grosuplje.

— Pirc Avgust, nadučit., Borovnica. — Podrekar Ana, učit., Vič. — Pokoren Ivan, nadučit., Horjul. — Punčali Simon, nadučit., Šmarje-Sap. — Šole ljudske: Črnuče, Ig-Studenec, Piričiče, Polhov gradec, Preska, Rudnik, Sostro, Šiška, Šmarje-Sap, Šmartin, Št. Jurij-Grosuplje, Št. Vid, Vič. — Trošt Franc Ks., nadučit., Ig-Studenec. — Učiteljska knjižnica ku.-šk. priv. gimnazije v zavodu Sv. Stanislava v Št. Vidu pri Ljubljani. — Wöfling Pavla, učit., Št. Vid. — Žerjav Ana, učit., Preska. — Žibert Anton, nadučit., Ježica. — Žirovnik Janko, nadučit., Št. Vid. Št. 30.

9. Šolski okraj Logatec.

a) *Sodni okraj Cerknica, Logatec, Lož.*

Poverjenik: **Kabaj Mihael.**

Legat Stanislav, nadučit., Dolenji Logatec. — Likar Hinko, nadučit., Grahovo. — Okrajna učiteljska knjižnica, Logatec. — Replič Peter, nadučit., Unec. — Šole ljudske: Begunje, Bloke, Cerknica, Dolenji Logatec, Gorenji Logatec, Grahovo, Planina, Rakek, Rovte, Stari trg, Unec, Št. Vid nad Cerknico. Št. 16.

b) *Sodni okraj Idrija.*

Poverjenik: **Novak Josip.**

Baebler Baltazar, real. prof., Idrija. — Bajec Janko, nadučit., Sp. Idrija. — Bajželj Ivan, učit. telovadbe, Idrija. — Beuk dr. Stanislav, real. ravnatelj, Idrija. — Buh Pavla, c. kr. učit., Idrija. — Burnik Karolina, c. kr. učit., Idrija. — Gangl Engelbert, učit. na real. pripravnici, Idrija. — Gostiša Rafael, c. kr. učit., Idrija. — Jurjevič Mara, učit., Črni vrh. — Kavčič Marija, c. kr. ravnateljica, Idrija. — Krapš Josipina, c. kr. učit., Idrija. — Lapajne Dragotin, real. prof., Idrija. — Lapajne Marija, c. kr. učit., Idrija. — Lapajne Pavla, c. kr. učit., Idrija. — Levičnik Vinko, prof., Kamnik. — Mencej dr. Josip, real. prof., Idrija. — Nardin Julij, real. prof., Idrija. — Novak Josip, c. kr. učit., Idrija. — Novak Otmar, c. kr. učit., Idrija. — Novak Rajko, c. kr. učit., Idrija. — Pleskovič Rudolf, c. kr. učit., Idrija. — Podružnica Slomškove zveze, Idrija. — Realka mestna, Idrija. — Rupnik Marija, c. kr. učit., Idrija. — Silvester Franc, nadučit., Črni vrh. — Souvan Marija, c. kr. učit., Idrija. — Šabec Avguštin, c. kr. učit., Idrija. — Šile Pavel, nadučit., Žiri. — Šola ljudska c. kr. rudniška dekliška, Idrija. — Šola ljudska c. kr. rudniška deška, Idrija. — Šole ljudske: Črni vrh, Godovič, Gore, Sp. Idrija, Vojsko, Zavratac. — Šusteršič Josipina, učit., Sp. Idrija. — Tauses Julija, c. kr. učit., Idrija. Št. 38.

10. Šolski okraj Novo mesto.

Poverjenik: Turk Josip.

Barle Marija, učit., Prečna. — Cirman Anton, nadučit., Dobrniče. — Gebauer Viljem, nadučit., Šmihel. — Gruden Karel, učit., Podgrad. — Hrovat Urban, poslov. Krajca nasl., Novo mesto. — Jazbec Friderik, šol. voditelj, Šmihel pri Žužemberku. — Knjižnica c. kr. višje gimnazije, Novo mesto. — Kutnar Ivan, nadučit., Žužemberk. — Lapajne Anton, učit. na kmet. šoli na Grmu. — Marinko dr. Josip, c. kr. gimn. prof., Novo mesto. — Matko Martin, nadučit., Toplice. — Mikuž Valentin, nadučit., Prečna. — Okrajna učiteljska knjižnica, Novo mesto. — Turk Josip, c. kr. okr. šolski nadzornik, Novo mesto. — Šole ljudske: Ajdovec, Bela cerkev, Brusnice, Čatež, Dobrniče, Dvor, Gorenje Sušice, Hinje, Mirna, Mirna peč, Novo mesto (dekliška), Novo mesto (deška), Orehovica, Sela pri Šumbergu, Soteska, Stopiče, Šmihel (dekliška), Šmihel (deška), Šmihel pri Žužemberku, Št. Lovrenec, Št. Peter, Toplice, Trebnje, Valta vas, Zagradec, Žužemberk. — Vidmar Anton, nadučit., Čatež. — Znanc Marija, učit., Dobrniče. — Zorc Angela, učit., Prečna. Št. 43.

11. Šolski okraj Postojna.

a) *Sodni okraj Ilirska Bistrica.*

Poverjenik: Zarnik Martin.

Bisail Bibijana, učit., Trnovo. — Kržišnik dr. Jos. M., dekan, Trnovo. — Lampret Fortunat, učit., Trnovo. — Ravnikar Jernej, nadučit., Trnovo. — Šola ljudska deška, Trnovo. — Šolske sestre D. N. D., Trnovo. — Valenčič Ivan, posestnik in tovarnar, Trnovo. — Zarnik Martin, nadučit. v p., Trnovo. Št. 8.

b) *Sodna okraja Postojna in Senožeče.*

Poverjenik: Thuma Ivan.

Ažman Andrej, katehet na meščanski šoli, Postojna. — Brinar Josip, ravnatelj mešč. šole, Postojna. — Brus Vincencij, učit., Postojna. — Burger Alojzij, posestnik in hoteljér, Postojna. — Carli Marija, učit., Nadanje selo (2 iztisa). — Carnelli Amalija, učit., Hrenovice. — Cerar Angela, učit., Trnje. — Curk Marija, učit., Razdrto. — Čenčič Julij, nadučit., Vreme. — Čitalnica v Postojni. — Dežman Pavla, učit., Senožeče. — Dietrich Anton, posestnik, trgovec in podžupan, Postojna. — Dimnik Slavoj, učit., Postojna. — Dovgan Marija, učit., Zagorje. — Eržen dr. Franc, okrožni zdravnik, Postojna. — Gorjup Alojzij, mešč. učit., Postojna. — Grad Ivan,

nadučit., Košana. — Horvat Rudolf, nadučit., Zagorje. — Jelenc Roza, učit., Št. Peter. — Jurca Marija, učit., Knežak. — Juvanec Ferdo, šol. voditelj, Postojna. — Kalan Evgenija, učit., Postojna. — Kalan Miha, nadučit., Št. Peter. — Kenič Andrej, učit., Ostrožno brdo. — Kobal Josip, učit., Dolenja vas. — Kočevar Ana, učit., Postojna. — Kunasz Klotilda, učit., Suhorje. — Kuttin Franc, posestnik in trgovec, Postojna. — Lachainer Edmund, nadučit., Nadanje selo. — Lampe Pavla, učit., Hruševje. — Lapaine Evgenija, učit., Senožeče. — Lipovec Josip, učit., Bukovje. — Mežan Miha, nadučit., Studeno. — Modič Justina, učit., Ubelsko. — Modič Marija, učit., Studeno. — Okrajna učiteljska knjižnica, Postojna. — Orel Marija, učit., Vreme. — Paternost Henrik, nadučit., Senožeče. — Pegan Anton, učit., Matenja vas. — Petrič Angela, učit., Knežak. — Petteros Marija, učit., Postojna. — Pikel Gregor, župan, Postojna. — Prešern Ivana, učit., Slavina. — Smolič Franc, načelnik žel. postaje, Postojna. — Smrdu Katarina, učit., Senožeče. — Starman Franc, učit., Studeno. — Steyer Roza, učit., Studeno. — Stritar Albin, mešč. učit., Postojna. — Šola meščanska, Postojna. — Šole ljudske: Bukovje, Dolenja vas, Hruševje, Matenja vas, Nadanje selo, Orehek, Ostrožno brdo, Postojna, Razdrto, Senožeče, Slavina, Studeno, Suhorje, Št. Peter, Trnje, Ubelsko, Vreme, Zagorje — Thuma Ivan, c. kr. okr. šolski nadzornik, Postojna. — Turk Anton, učit., Orehek. — Verbič Franc, nadučit., Slavina. — Vodopivec Anton, c. kr. poštar, Postojna. — Zaletel Vincencij, učit., Postojna. Št. 73.

c) *Sodni okraj Vipava.*

Poverjenik: **Skala Anton.**

Bezeg Anton, učit., Goče. — Bole Mara, učit., Št. Vid. — Borštner Ljudmila, učit., Vipava. — Grum Rado, učit., Vipava. — Kambič Ivan, učit., Ustija. — Kranjec Ljudevit, učit., Lozice. — Mercina Franc, učit., Vipava. — Mercina Ivan, učit., Slap. — Rudolf Janko, nadučit. Št. Vid. — Sadar Adolf, nadučit., Budanje. — Skala Anton, nadučit., Vipava. — Šole ljudske: Budanje, Col, Podraga, Slap, Vipava. — Vadnjal Lavoslava, učit., Vipava. — Vončina Josipina, učit., Lože. Št. 18.

12. Šolski okraj Radovljica.

Poverjenik: **Zavr Valentin.**

Berlic Ivan, župnik, Srednja vas. — Droll Katarina, učit.-voditeljica, Zasip. — Grčar Andrej, nadučit., Radovljica. — Legat Zora, učit., Rateče. — Okrajna učiteljska knjižnica, Radovljica. — Oman Ernestina, učit., Begunje. — Piber Janez, župnik, Boh. Bistrica. — Pogačnik Franjica, učit., Ribno.

— Šemrl Ivan, učit.-voditelj, Lesce. — Šole ljudske: Begunje, Bled, Bohinjska Bela, Breznica, Dovje, Gorje, Jesenice (2 iztisa), Kranjska gora, Kropa, Lesce, Ljubno, Mošnje, Radovljica, Rateče, Srednja vas. — Vrezic Janko, nadučit., Ribno. — Zavrl Valentin, nadučit., Begunje. — Žirovnik Josip, nadučit., Gorje. Št. 28.

III. Primorsko.

A) Goriško.

I. Šolski okraj Gorica (mesto).

Poverjenik: Plohl Franc.

Tuma dr. Henrik, odvetnik in deželni poslanec v Gorici (1901).

Berbuč Ivan, c. kr. prof. v p., dež. poslanec in odbornik. — Cizel Josip, c. kr. učit. prof. — Čitalnica goriška. — Dominko Viljem, ravnatelj dež. kmet. šole. — Dovgan Ana, učit. na Šolskem Domu. — Fistravec Josip, c. kr. učit. prof. — Fras Anton, c. kr. učit. prof. — Gabršček Andrej, tiskar in knjigotržec. — Gilčvrt Drago, veleposestnik, pis. ravnatelj. — Gregorčič dr. Anton, bogosl. prof., dež. in drž. poslanec itd. — Gvaiz Anton, c. kr. učit. prof., akademični slikar. — Ipavec Andrej, c. kr. gimn. prof. — Kandidatkinje na c. kr. učiteljsko v Gorici: Abram Lavoslava, Baša Alojzija, Benigar Evgenija, Cigoj Pavla, Delpin Rafaela, Dugar Marija, Ivančič Alma, Jeričijo Marija, Kancler Antonija, Malič Justina, Mayer Valerija, Molar Frančiška, Nardin Marija, Paglavce Emilija, Pagon Alberta, Peric Karolina, Peršič Terezija, Posega Teodora, Slokar Albina, Srebrnič Marija, Stegu Angela, Žagar Milena. — Knjižnica bogoslovnice. — Knjižnica c. kr. gimnazije. — Knjižnica c. kr. realke. — Knjižnica Šolskega Doma. — Knjižnica študijska. — Knjižnica c. kr. učiteljska. — Kokošar Ivan, župnik pri Sv. Ignaciju. — Komac Adolf, c. kr. vadm. učit. — Koršič Lavoslava, c. kr. vadm. učit. — Kos dr. Franc, c. kr. učit. prof. — Košnik Ivan, c. kr. real. prof. — Kraševce Ivan, mestni ljudski učit. — Križnič Štefan, šolski svetnik, c. kr. dež. šolski nadzornik, učit. ravnatelj itd. — Lazar Marija, učit. — Makuc Eliza, učit.-voditeljica na Šolskem Domu. — Marija-Avgustina v zavodu De Notre Dame. — Mercina Ivan, c. kr. vadm. učit. — Mlekuž Tomaž, empirik. — Omersa Miklavž, c. kr. gimn. prof. — Orešec Franc, voditelj c. kr. pripravnice. — Ozvald dr. Karel, c. kr. gimn. prof. — Pikel dr. Bertl, zobozdravnik. — Plohl Franc, šolski svetnik, c. kr. prof. v p. — Puc dr. Dinko, odvetniški koncipient. — Rutar Matija, c. kr. sodni svetnik. — Schaup Ema, c. kr. vadm. učit. — Sivec Franc, c. kr. vadm. učit. — Šantel Anton, šolski svetnik, c. kr. gimn. prof. — Šinek Rajko, c. kr. naddavkar v p. — Širca Ernest, c. kr. vadm. učit. — Tabaj

Andrej, katehet na c. kr. vadnici. — Toman Ema, c. kr. vadm. učit. — Treo dr. Dragotin, odvetnik, dež. poslanec. — Zorn dr. Hilarij, c. kr. real. prof., član c. kr. dež. šolskega sveta. — Zupančič Jakob, c. kr. real. prof. — Žigon dr. Franc, bogosl. prof. — Žilih Josip, c. kr. real. prof. — Žnideršič Franc, c. kr. gimn. prof. Št. 1 + 72 = 73.

2. Šolska okraja Gorica (okolica) in Gradišče.

Poverjenik: **Finžgar Franc.**

Baša Franc, učitelj v Dol. Branici (1907). — *Doljak Kristina*, učiteljica v Solkanu (1902). — *Finžgar Franc*, c. kr. okrajni šolski nadzornik v Gorici (1900). — *Kersnik-Rtt Leopoldina*, učiteljica v Pevmi (1902). — *Križman Ignacij*, nadučitelj v Dornbergu (1900). — *Okrajni šolski svet* za goriško okolico (1900). — *Poniž Ambrož*, nadučitelj v pok. v Rihembergu (1902). — *Prinčič Edvard*, nadučitelj v Pevmi (1902). — *Urbančič Alojzij*, nadučitelj v Mirnu (1904). — *Vižintin Rudolf*, nadučitelj v Renčah (1900). — *Znidarčič Rudolf*, učitelj v Dornbergu (1907). — *Zorn Franc*, učitelj v Dol. Vrtovinu (1907).

Bajc Marija, učit., Renče. — Bajt Franc, nadučit., Ajdovščina. — Bajt Rožica, učit., Solkan. — Balič Josip, učit., Vrh pri Rubijah. — Belé Anton, nadučit., Osek. — Benič Mavricij, učit., Št. Maver. — Benko Alojzij, učit., Gabrije. — Bitežnik Josip, učit., Ločnik. — Bizjak Roža, učit., Dornberg. — Blažica Ernesta, učit., Grgar. — Blažič Marija, učit., Kamnje. — Bratina Karel, učit., Vel. Žablje. — Bric Josip, učit., Rihemberg. — Budal Josip, nadučit., Podgora. — Cej Marija, učit., Bilje. — Cenčič Davorin, nadučit., Št. Ferjan. — Čibej Edmund, nadučit., Dol. — Čopi Josip, nadučit., Cerovo. — Delak Pavla, učit., Sv. Križ. — Faganelj Anton, učit., Dol pri Opatjem selu. — Ferlat Anton, učit., Rupa. — Filipič Karel, učit., Murovci. — Furlani Leopold, nadučit., Št. Andrež. — Golja Franc, učit., Levpa. — Gorjup Alojzij, učit., Banjščice. — Gorjup Rihard, učit., Avče. — Gradnik Rajko, nadučit., Kozana. — Gregorič Vinko, nadučit., Opatje selo. — Gulin Alojzija, učit., Šmartin. — Gulin Ljudmila, učit., Ravne. — Jelšek Amalija, učit., Dornberg. — Jug Ana, učit., Vrtojba. — Jug Josipina, učit., Soyodnje. — Jug Tomaž, nadučit., Solkan. — Kavš Janko, nadučit., Šmarje. — Kazafura Ljudmila, učit., Medana. — Klančič Emilija, učit., Podgora. — Klavora Henrik, učit., Gorenje polje. — Kobalj dr. Ignacij, kaplan, Dornberg. — Komac Ljudmila, učit., Črniče. — Komel Ana, učit., Deskle. — Korošec Fortunat, učit., Fojana. — Kosec Josip, župnik, Kamnje. — Krajnik Franja, učit., Kanal. — Križman Franc, nadučit., Šempas. — Krnac Anton, učit., Vipolže. — Kumar Rudolf, nadučit., Šmartin. — Kunc Ivan, nadučit., Ročinj. — Kuntih Maks, učit., Solkan.

— Lavrenčič Alojzij, učit., Čepovan. — Leban Franc, učit., Trnovo. — Leban Karolina, učit., Kanal. — Likar Ladislav, nadučit., Ozeljan. — Lomšek Anton, učit., Kal. — Lukančič Tomaž, učit., Gabrije pri Sovodnjah. — Medvešek Peter, nadučit., Sv. Križ. — Merljak Franc, nadučit., Batuje. — Mermolja Franc, učit., Dobravlje. — Mlekuž Anton, nadučit., Čepovan. — Možina Anton, učit., Brje. — Musič Anton, učit., Plave. — Nemic Peter, učit., Lom. — Orel Rihard, učit., Višnjevik. — Pavlica Urh, nadučit., Bukovica. — Pavlin Leopold, nadučit., Sovodnje. — Perc Marija, učit., Škrijle. — Persič Adolf, učit., Voglarji. — Pfeifer Marija, učit., Opatje selo. — Plesničar Pavel, nadučit., Rihemberg. — Plesničar Zofija, učit., Sv. Križ. — Poberaj Alojzija, učit. ž. r. d., Št. Tomaž. — Poberaj Avgust, nadučit., Kojsko. — Poberaj Josip, učit., Vrata. — Podgornik Filip, učit., Gor. Tribuša. — Podgornik Franc, učit., Lokovec. — Poljšak Alfonz, vikarij in pom. učit., Št. Tomaž. — Praprotnik Edvard, nadučit., Devin. — Prinčič Olga, učit., Cerovo. — Rojtc Jakob, učit., Gradišče. — Rustja Anton, nadučit., Bate. — Simčič Ferdo, učit., Biljana. — Skočir Ernesta, učit., Lokavec. — Srebernič Josipina, učit., Rihemberg. — Stergar Franc, nadučit., Deskle. — Strnad Franc, nadučit., Črniče. — Šolska knjižnica, Bilje. — Šturm Alojzija, učit., Št. Ferjan. — Šusteršič Angela, učit., Rihemberg. — Šušmelj Josip, učit., Ravnica. — Tomažič Andrej, nadučit., Lokavec. — Tomažič Viljem, učit., Srednje. — Toroš Alojzij, učit., Kožbana. — Urbančič Josip, nadučit., Bilje. — Verž Alojzij, nadučit., Kanal. — Vergna Ida, učit., Št. Andrež. — Vilhar Zofija, učit., Miren. — Vodopivec Anton Alfred, nadučit., Grgar. — Vodopivec Janko, nadučit., Kamnje. — Vrčon Mihael, učit., Otlica. — Zajc Josip, učit., Lig. — Zgonik Viktor, učit.-voditelj, Črniče. — Zorn Ivan, nadučit., Vrtojba. — Zorzut Anton, nadučit., Medana.

Št. 12 + 103 = 115.

3. Šolski okraj Sezana.

a) *Sodni okraj Komen.*

Poverjenik: **Štrekelj Josip.**

Okrajna učiteljska knjižnica v Komnu (1904).

Fakin Anton ml., učit., Kostanjevica. — Grahli Ivan, nadučit., Štanjel. — Ingerl Ernesta, učit., Komen. — Jerman Helena, učit., Gorjansko. — Katnik Cilka, učit., Nabrežina. — Kosovel Anton, nadučit., Pliskovica. — Leban Anton, nadučit., Komen. — Macarol Alojzij, učit., Št. Polaj. — Macarol Anton, nadučit., Gorjansko. — Peternel Olga, učit., Komen. — Sila Svitoslav, učit., Vojščica. — Slokar Angela, učit., Gorjansko. — Stres Srečko, učit., Škrbina. — Šinigoj Josip, učit., Sesljan. — Štrekelj Josip, učit., Komen. — Šuc Avguštin, učit., Mavhinje. — Tance

Avgust, učit., Nabrežina. — Tomšič Franc, nadučit., Nabrežina. — Trpin Antonija, učit., Gorjansko. — Vodopivec Franc, nadučit., Brestovica.

Št. 1 + 20 = 21.

b) *Sodni okraj Sežana.*

Poverjenik: **Kante Matko.**

Okrajna učiteljska knjižnica v Sežani (1902).

Arko Leopold, nadučit., Lokev. — Bajec Alojzij, c. kr. voditelj pripravljavnice. — Bano Ivan, šol. voditelj, Divača. — Baša Anton, šol. voditelj, Kazlje. — Bekar Alojzij, šol. voditelj, Štorje. — Berginec Anton, nadučit., Sežana. — Bolle Franc, šol. voditelj, Misliče. — Černe Franc, učit., Tomaj. — Elizabetišče, priv. dekl. šola, Tomaj. — Eppich Balbina, učit., Povir. — Fakin Anton st., nadučit., Repentabor. — Gregoretič Anton, šol. voditelj, Rodik. — Gruntar Karel, učit., Sežana. — Hreščak Alojzij, učit., Lokev. — Kante Matko, c. kr. okr. šolski nadzornik, Sežana. — Kaučič Marija, učit., Barka. — Kenda Ferdo, šol. voditelj, Tomaj. — Legiša Hinko, šol. voditelj, Škoflje. — Mervič Anton, učit., Povir. — Pahor Josip, učit., Sežana. — Peček Avguštin, šol. voditelj, Kopriva. — Poljšak Albert, šol. voditelj, Avber. — Ravbar Josip, šol. voditelj, Zgonik. — Štrekelj Albin, šol. voditelj, Škocjan. — Tomšič Josip, šol. voditelj, Skopo. — Vendramin Franc, nadučit., Dutovlje. — Vovk Milan, nadučit., Povir. — Živec Franja, učit., Dutovlje.

Št. 1 + 28 = 29.

4. Šolski okraj Tolmin.

a) *Sodni okraj Bovec.*

Poverjenik: **Bratina Kristijan.**

Bratina Kristijan, nadučit., Bovec. — Dominko Albert, nadučit., Čezsoča. — Ivančič Josip, učit., Bovec. — Logar Miroslav, učit.-voditelj, Soča. — Mikuš Matej, učit.-voditelj, Log. — Mlekuž Ana, učit., Bovec. — Trebše Andrej, nadučit., Srpenica. — Uršič Franc, učit.-voditelj, Žaga.

Št. 8.

b) *Sodni okraj Cerkno.*

Poverjenik: **Stres Anton.**

Borštnik Srečko, učit.-voditelj, Bukovo. — Brezavšček Katica, učit.-voditeljica, Št. Viška gora. — Gerželj Albina, učit., Cerkno. — Matelič Ivan, učit.-voditelj, Otalež. — Mesar Ljudmila, učit.-voditeljica, Rekaželin. — Peternelj Franc, učit.-voditelj, Šebrelje. — Stres Anton, učit.-voditelj, Cerkno. — Zavrtanek Ljudmila, učit., Cerkno.

Št. 8.

c) *Sodni okraj Kobarid.*Poverjenik: **Bogataj Franc.**

Bogataj Franc, nadučit., Kobarid. — Firm Štefan, učit.-voditelj, Logje. — Gruntar Milan, učit.-voditelj, Vrsno. — Ivančič Albin, učit.-voditelj, Borjana. — Ivančič Ivan, učit.-voditelj, Kred. — Jevšček Gizela, učit., Breginj. — Kalan Milko, učit.-voditelj, Idrsko. — Koch Izidor, učit.-voditelj, Kamno. — Kogoj Peter, učit.-voditelj, Staro selo. — Komavli Štefanija, učit.-voditeljica, Trnovo. — Miklavič Anton, učit., Kobarid. — Miklavič Franc, učit.-voditelj, Livek. — Mrhar Jozefa, učit., Dreznica. — Perin Ana, učit., Sedlo. — Perin Marica, učit.-voditeljica, Breginj. — Stres Franciška, učit., Kobarid. — Trebše Ivan, nadučit., Sedlo. Št. 17.

č) *Sodni okraj Tolmin.*Poverjenik: **Kašca Franc.**

Hranilnica in posojilnica v Tolminu (1905). — *Kenda Matija*, nadučitelj v Volčah (1903). — *Kutin Anton*, voditelj c. kr. pripravnice za učiteljsišča v Tolminu (1902). — *Lasič Andrej*, c. kr. okrajni šolski nadzornik v Tolminu (1903). — *Okrajna učiteljska knjižnica* v Tolminu (1903).

Bensa, Andrej, učit., Stržišče. — Gabrijelčič Emilija, učit., Tolmin. — Gomilšček Rafaela, učit., Podbrdo. — Hudé Karel, učit., Tolmin. — Jelinčič Ferdo, nadučit., Podmelec. — Kašca Franc, nadučit., Tolmin. — Kavs Ferdo, učit., Huda južina. — Kokole Franc, nadučit., Podbrdo. — Pavliček Berta, učit., Tolmin. — Povsič Dragica, učit., Podmelec. — Rakušček Josip, nadučit., Sv. Lucija. — Rokodelsko bralno društvo v Tolminu. — Satler Andrej, učit., Ljubinja. — Sedej Ana, učit., Tolmin. — Skert Pavla, učit., Volče. — Tavš Josip, potov. učit. za Čadrg-Zadláz. Št. 5 + 16 = 21.

B) Istra.

1. Šolski okraj Koper (mesto in okolica).

Poverjenik: **Dominco Henrik.**

Dominco Henrik, c. kr. okr. šolski nadzornik, Koper. — Knjižnica c. kr. učiteljsišča v Kopru. — Leonardis Gregor, učit., Kubeč. — Orel Franc, nadučit., Korte. — Pribil Dragotin, c. kr. okr. šolski nadzornik, Krk. — Učiteljsiščniki v Kopru: Bandelj Vincencij, Baša Andrej, Bric Josip, Bukovec Ivan, Cerut Fr., Crnatič Jos., Črnigoj Alojzij, Franke Ivan, Gobec Rihard, Golob Ant., Grbec Fr., Jug Rihard, Klajnsček Rud., Klavora Vladimir, Lenarčič A., Mahne Karel, Mahnič Ant., Petelin Dragotin, Reja Leopold,

Sfiligoj Mojmir, Stanta Josip, Stepančič Fr., Štrukelj Josip, Toroš Josip, Trebše Ant., Vodopivec Ivan. — Valentič Josip, nadučit., Sv. Anton. — Vovk Ivan, c. kr. vadm. učit., Koper. St. 33.

2. Šolski okraj Volosko.

Poverjenica: **Thaller Erna.**

Kotorska učiteljska knjižnica v Kastvi (1904).

Ferjančič Franc, nadučit., Predloka. — Jereb Franc, nadučit., Osp. — Marčelja Anton, učit., Brezovica. — Maslo Anton, učit., Ricmanje. — Petrič Ružica, učit., Osp. — Podgornik Katica, učit., Klanec. — Šiškovič Štefan, nadučit., Hrpelje. — Thaller Erna, učit., Hrpelje. — Urbančič Anton, učit., Boljunec. — Žagar Mijo, nadučit., Klanec. — Žerjav Ljudevit, učit., Brezovica. Št. 1 + 11 = 12.

C) Trst z okolico.

Poverjenik: **Nekermann Ivan.**

a) *Barkovlje*: Humplik Marija, učit. — Nöth Irma, učit. — Samič Ivan, učit. — Starec Ferdo, učit.

b) *Bazovica*: Gorkič Josip, nadučit. — Švigelj Ana, učit. — Vodopivec Ernest, učit.

c) *Sveti Ivan*: Čok Andrej, učit. — Daneu Ivan, nadučit. — Germek Anton, učit. — Kosovel Rafael, učit. — Košir Valerija, učit. — Petermel Emilija, učit. — Sabadin Ivanka, učit. — Setničar Angela, učit. — Valentič Evelina, učit.

č) *Katinara*: Martelanc Franc, nadučit.

d) *Sveti Križ*: Bole Viktorija, učit. — Pakiž Emil, nadučit. — Posega Ida, učit. — Sorč Josip, učit.

e) *Opčine*: Ferluga Stipe, nadučit. — Furlan Davorin, učit. — Logar Emilija, učit. — Piščanc Josipina, učit. — Sancin Ivanka, učit.

f) *Prosek*: Koren Josip, nadučit. — Leban Henrik, c. kr. učit. — Martelanc Amalija, učit. — Scheimer Ana, učit. — Sosič Edvard, učit. — Tenze Jakob, učit.

g) *Rojan*: Fonda Franc, učit. — Kraševic Ivan, učit. — Michelli Marija, učit. — Pertot Josip, učit. — Sedenučič Ljudmila, učit. — Stubelj Adalbert, učit.

h) *Škedenj*: Cenčur Pavlina, učit. — Čok Josip, učit. — Godina Andrej, učit. — Gregorič Marica, učit. — Kleinmayr pl. Ferd., učit.

i) *Trebče*: Pakiž Antonija, učit. — Trobec Vinko, nadučit.

* j) *Trst* (mesto): I. Zavodi Družbe sv. Cirila in Metoda: Delkin Josipina, učit. — Engelmann Miro, učit. — Goli Marija, učit. — Petrovec Franc, učit. — Reja Rudolf, učit. — Širok Andrej, nadučit. — Šolska knjižnica dekliške šole. — Šolska knjižnica deške šole. — Šolske sestre. — Zamejč Ema. — II. C. kr. pripravnica za srednje šole: Arhar Gustin, c. kr. učit. — Pretnar Miroslav, c. kr. učit. in voditelj. — III. C. kr. državne nemške šole: Furlani Ivan, c. kr. učit. — Vrščaj Ivan, c. kr. učit. — IV. Drugi člani: Matejčić Franc, c. kr. dež. šolski nadzornik. — Merhar dr. Ivan, c. kr. gimn. profesor. — Nekermann Ivan, c. kr. okr. šolski nadzornik. — Učiteljsko društvo za Trst in okolico (2 iztisa).
Št. 64.

IV. Štajersko.

1. Šolski okraj Brežice.

Poverjenik: **Knapič Janko.**

Arnšek Rudolf, učit., Videm. — Černelč Franc, nadučit., Artiče. — Gajšek Simon, nadučit., Dobova. — Gomilšek Ljudmila, učit., Videm. — Jurko Mira, učit., Artiče. — Knapič Janko, nadučit., Videm. — Medved Jakob, nadučit., Pišce. — Novak Vincencija, učit., Globoko — Okorn Vinko, učit., Bizeljsko. — Pavlovič Ivan, učit., Videm. — Pečnik Josip, nadučit., Kapele. — Petrič Ludovik, učit., Sromlje. — Piller Jenny, učit., Videm. — Supan Ignacij, učit., Brežice. — Šolska knjižnica, Pišce. — Šolska knjižnica, Videm. — Tominc Blaž, nadučit., Globoko. — Tramšek Mavro, nadučit., Sromlje. — Vrtovec Ciril, učit., Sv. Anton. Št. 19.

2. Šolski okraj Celje (mesto in okolica).

Poverjenik: **Krajnc Franc.**

Južnoštajerska hranilnica v Celju (1905). — *Posojilnica* v Celju (1902).

Brinar Franc, nadučit., Gotovlje. — Brišnik Anica, učit., Pletrovče. — Cigler Antonija, učit., Liboje. — Černež Ljudevit, šol. voditelj, Griže. — Čitalnica, Narodna, Celje. — Čulek Jože, učit., Št. Jurij ob juž. žel. — Dolar dr. Anton, c. kr. gimn. prof., Celje. — Eksel Feliks, učit., Vojnik. — Gajšek Franc, nadučit., Kalobje. — Gosak Jože, učit., Nova cerkev. — Gradišnik Armin, nadučit., Celje. — Jošt Franc, Zvezni ravnatelj slov. posojilnic, Celje. — Kavčič Anica, učit., Ponikva ob juž. žel. — Klemenčič Josip, nadučit., Galicija. — Kordisch Terezija, učit., Žalec. — Kožuh Josip, c. kr. gimn. prof., Celje. — Krajnc Franc, učit., Celje. — Kvac Ivan,

nadučit., Št. Martin v Rožni dolini. — Kveder Karel, učit., Št. Jurij ob juž. žel. — Logar Ivan, učit., Zidani most. — Mithans Franc, učit., Pletrovče. — Orač Marija, nadučit., Št. Jurij ob juž. žel. — Petriček Anton, nadučit., Žalec. — Pirkovič Ludovik, učit., Lubečno. — Pospel Franjica, učit., Griže. — Pristovšek Franc, učit., Žalec. — Pustišek Ožbald, šol. voditelj, Svetina. — Samostojni c. kr. gimn. razredi, Celje. — Schmoranzer Josip, c. kr. okr. šolski nadzornik, Maribor. — Suhač Anica, učit., Griže. — Supanek Josip, c. kr. okr. šolski nadzornik, Celje. — Šah Lovro, nadučit., Teharje. — Šolske sestre, Celje. — Tajnik Marija, učit., Št. Peter v Savinski dolini. — Učiteljska knjižnica, Griže. — Učiteljsko društvo za celjski okraj, Celje. — Valenčič Jože, učit., Celje. — Vizjak Karel, nadučit., Lubečno. — Voglar Franc, učit., Celje. — Vrečer Rajko, učit., Žalec. — Wudler Rudolf, učit., Griže. Št. 2 + 41 = 43.

3. Šolski okraj Gornja Radgona.

a) *Gornja Radgona.*

Poverjenica: **Kren Josipina.**

Gorički dr. Josip, zdravnik. — Kren Josipina, učit. (2 iztisa). — Mihelič Josip, nadučit., Sv. Jurij na Ščavnici. — Osenjak Martin, župnik. — Strelec dr. I. — Šlander Emeran, duh. svetovalec. Št. 7.

b) *Okraj.*

Poverjenica: **Petovar Terezija.**

Sola ljudska pri sv. Duhu na Stari gori blizu Sv. Jurija na Ščavnici (1901, vpisal Hrašovec Franc, c. kr. okrajni sodnik v pok. v Gradcu).

Bernard Linda, učit., Sv. Jurij. — Farkaš Josip, trgovec, Sv. Jurij. — From Vekoslav, učit., Kapela. — Horjak Ivan, duh. pomočnik, Kapela. — Kocmut Micika, učit., Sv. Jurij. — Kosi Josip, učit., Sv. Jurij. — Kreft dr. Lev, zdravnik, Sv. Jurij. — Meško Davorin, župnik, Kapela. — Petovar Terezija, učit., Kapela. — Sola ljudska, Kapela. — Vreča Milan, nadučit., Negova. — Zencovich Ema, učit., Sv. Jurij.

Št. 1 + 12 = 13.

4. Šolski okraj Gornji grad.

Poverjenik: **Kocbek Franc.**

Javna šolska narodna knjižnica, Gorica. — Ježovnik Antonija, učit., Mozirje. — Klemenčič Ivan, nadučit., Rečica. — Kocbek Franc, nadučit., Gornji grad. — Okrajna učiteljska knjižnica, Gornji grad. — Plaper

Ljudmila, učit., Mozirje. — Strmecki Ignacij, učit., Sv. Frančišek. — Šijanec Ignacij, učit., Gornji grad. — Šole ljudske: Bočna, Sv. Frančišek, Gornji grad, Ljubno, Luče, Mozirje, Nova Štifta, Rečica, Šmartno pri Gornjem gradu. Št. 17.

5. Gradec.

Poverjenik: **Hauptmann Franc.**

Cizel Miško, c. kr. učit., Karlav. — Hauptmann Franc, c. kr. učit. prof. — Kaspert Anton, c. kr. prof. na I. drž. gimn. — Kokalj Anton, strokovni učit. v pok., Voitsberg. — Murko dr. Matija, c. kr. vseučil. prof. — Papež Ivan, šolski svetnik, prof. dež. realke v pok. — Štrekelj dr. Karel c. kr. vseučil. prof. — Triglav, akad.-telm. društvo. Št. 8.

6. Šolski okraj Konjice.

Poverjenik: **Kožuh Mirko.**

Čast Janko, nadučitelj v Špitaliču (1906). — *Posojilnica* v Konjicali (1903).

Brumen Anton, nadučit., Čadramlje. — Čeh Josip, nadučit., Sv. Jernej. — Čuček Josip, okr. pom. učit., Konjice. — Jurko Jakob, nadučit., Tepanje. — Kosér Rudolf, učit., Vitanje. — Kotnik Josip, šol. voditelj, Sv. Jošt. — Kožuh Mirko, učit., Konjice. — Kreč Božena, učit., Stranice. — Krihlanko Franc, učit., Čadramlje. — Mravljak Karel, učit., Čadramlje. — Pavlič Marica, učit., Tepanje. — Pirch Ivan, nadučit., Konjice. — Pirnat Emilija, učit., Konjice. — Preželj Ivana, učit., Špitalič. — Prus dr. Anton, odvetn. kand., Konjice. — Pukmeister Jakob, nadučit., Kebelj. — Ravbar Ivan, šol. voditelj, Črešnjice. — Serajnik Beno, učit., Konjice. — Serajnik Lovro, nadučit., Prihova. — Stegenšek Josipina, učit., Špitalič. — Šola ljudska, Prihova. — Tribnik Ljubica, učit., Zreče. — Učiteljsko društvo za konjiški okraj, Konjice. — Žgajner Matko, šol. voditelj, Resnik. Št. 2 + 24 = 26.

7. Šolski okraj Kozje.

Poverjenik: **Moric Emerik.**

Berthold Kristina, učit., Pilštanj. — Bitenc Ana, učit., Dobje. — Grmovšek Miloš, nadučit., Pilštanj. — Lovrec Franc, nadučit., Podčetrtek. — Moric Emerik, nadučit., Sv. Peter pod Sv. gorami. — Neřima Aleksander, učit., Pilštanj. — Potočnik Anton, učit., Podsreda. — Pulko Valentin, nadučit., Dobje. — Staufer Franc, učit., Pilštanj. — Šket Andrej, nadučit., Podsreda. — Šket Marija, učit., Olimlje. — Šoli ljudski: Olimlje, Podsreda. — Vihar Leopold, učit., Dobje. Št. 14.

8. Šolski okraj Laško.

a) *Desni savinski breg.*Poverjenik: **Vodušek Gustav.**

Daneu Antonija, učit., Hrastnik. — Drofenik Karel, učit., Dol. — Gašparič Jakob, kaplan, Dol. — Gnuš Anton, nadučit., Dol. — Hribar Josip, nadučit., Sv. Jedert. — Kern Ivan, nadučit., Trbovlje-Vode. — Lapornik Ana, učit., Trbovlje-Vode. — Lebar Franc, učit., Hrastnik. — Moll Oskar, učit., Trbovlje-Vode. — Pečar Franc, nadučit., Sv. Marjeta. — Petrak Janez, učit., Zidani most. — Playšak Robert, učit., Trbovlje. — Rainer Jakob, učit., Hrastnik. — Roš Josip, učit., Dol. — Roš Miloš, učit., Hrastnik. — Šola ljudska dekliška, Hrastnik. — Šola ljudska deška, Hrastnik. — Šola ljudska dekliška, Trbovlje-Vode. — Šola ljudska deška, Trbovlje-Vode. — Šola ljudska, Dol. — Šola ljudska, Sv. Jedert. — Šola ljudska, Sv. Katarina. — Šola ljudska, Sv. Marjeta. — Šola ljudska, Trbovlje. — Učiteljsko društvo za laški okraj. — Umberger Ljudmila, učit., Hrastnik. — Velkavrh Josip, učit., Trbovlje-Vode. — Veternik Anton, župnik, Dol. — Vodušek Gustav, šolski ravnatelj, c. kr. okr. šolski nadzornik, Trbovlje. — Wessner Ana, učit., Trbovlje-Vode. Št. 30.

b) *Levi savinski breg.*Poverjenik: **Kavčič Matej.**

Bračič Ljudmila, učit., Jurklošter. — Četina Ivan, nadučit., Laško. — Drstvenšek Josipina, učit., Št. Rupert. — Pestevšek Rihard, učit., Laško. — Starec Svitoslav, šol. voditelj, Št. Kancijan. — Šole ljudske: Jurklošter, Št. Kancijan, Loka, Lokavec; Razbor. — Zupančič Franc, nadučit., Št. Rupert. Št. 11.

9. Šolski okraj Sv. Lenart.

Poverjenik: **Klemenčič Josip.**

Ješovnik Marica, učit., Sv. Rupert. — Ješovnik Simon, nadučit., Sv. Rupert. — Klemenčič Josip, učit., Sv. Trojica. — Kopič Jakob, nadučit., Sv. Lenart. — Kovačič Jakob, učit., Sv. Trojica. — Kraner Rudolf, kaplan, Sv. Rupert. — Kranjc Franc, nadučit., Sv. Barbara. — Kristl Alojzij, učit., Sv. Barbara. — Majhen Ivan, učit., Sv. Rupert. — Maurič Josip, nadučit., Sv. Trojica. — Osana Romana, učit., Sv. Barbara. — Pajtler Ivan, župnik, Sv. Rupert. — Pavlin Peter, nadučit., Sv. Jurij. — Podlesnik Frančiška, učit., Makole. — Schweigler Marica, učit., Sv. Barbara. — Šijanec Franc, učit., Sv. Anton. — Škrjanec Feliks, učit., Sv. Rupert. — Troha Josip, učit., Sv. Benedikt. — Urek Ivan, učit., Sv. Lenart. — Vogrinec Anton, učit., Sv. Anton. — Wutt Josipina, učit., Sv. Lenart. Št. 21.

10. Šolski okraj Ljutomer.

Poverjenik: **Zacherl Franc.**

Chloupek dr. Karel, zdravnik, Ljutomer. — Ciuha Ana, učit., Sv. Duh. — Ciuha Ferd., kaplan, Ljutomer. — Cvahte Simon, nadučit., Mala Nedelja. — Cvetko Franc, nadučit., Volčja vas. — Čeh Franc, učit., Ljutomer. — Dostal Rudolf, učit., Ljutomer. — Gorjak Vekoslava, učit., Ščavniška dolina. — Grossman dr. Karel, odvetnik, Ljutomer. — Herzog Anton, nadučit., Sv. Križ. — Herzog Antonija, učit., Cezanjevci. — Heyne Josipina, učit., Sv. Križ. — Ivančič Nina, učit., Ljutomer. — Jandl Fanica, učit., Mala Nedelja. — Karba Janko, učit., Ljutomer. — Kociper Janez Ev., kaplan, Ljutomer. — Kocuvan Mara, učit., Cven. — Kryl Ivan, real. učit., Ljutomer. — Lah Avguštin, učit., Sv. Duh. — Lebar Marica, učit., Ljutomer. — Mavrič Karel, okr. pom. učit., Ljutomer. — Mihalič-Kaučič Matilda, učit., Ljutomer. — Mursa-Bračko Marija, učit., Cven. — Okrajna učiteljska knjižnica, Ljutomer. — Prelog Janko, učit., Mala Nedelja. — Pušenjak Tomaž., nadučit., Cven. — Rajh Alojzij, učit., Sv. Križ. — Razlag Erna, učit., Ljutomer. — Robič Janez Ev., šolski ravnatelj, Ljutomer. — Ros Marija, učit., Ljutomer. — Schneider Franc, nadučit., Cezanjevci. — Škamlec Ognjeslav, kaplan, Ljutomer. — Šole ljudske: Cezanjevci, Cven, Sv. Križ, Mala Nedelja, Stara cesta, Veržej, Volčja vas. — Tomažič Ivan, nadučit., Stara cesta. — Učiteljsko društvo za ljutomerski okraj. — Vauda Vinko, nadučit., Veržej. — Wessner Josipina, učit., Ljutomer. — Zacherl Franc, učit., Ljutomer. Št. 44.

11. Šolski okraj Marenberg.

Poverjenik: **Stibler Janez.**

Stibler Janez, učit.-voditelj, Sv. Anton na Pohorju. Št. 1.

12. Šolski okraj Maribor (mesto).

Poverjenik: **Koprivnik Janez.**

Turner dr. Pavel, posestnik v Mariboru (1900). — *Vreže Ivan*, c. kr. profesor veronauka in kn.-šk. duh. svetnik v Mariboru (1903).

Bahovec Vekoslav, c. kr. poštni oficial. — Beran Emerih, c. kr. učit. godbe. — Druzovič Henrik, učit. godbe na c. kr. učiteljišču. — Firbas dr. Franc, c. kr. notar. — Glowacki Julij, c. kr. gimn. ravnatelj, član c. kr. dež. šolskega sveta. — Gojenke zasebnega ženskega učiteljišča šolskih sester v Mariboru (37 iztisov). — Hohnjec dr. Josip, bogosl. prof. — Jerovšek dr. Anton, c. kr. prof. veronauka na realki. — Kavčič Jakob, c. kr. prof. veronauka

na gimnaziji. — Koprivnik Janez, c. kr. učit. prof. — Koprivšek Leopold, c. kr. gimn. prof. v p. — Korošec dr. Anton, državni poslanec. — Košan Janko, c. kr. gimn. prof. — Kovačič dr. Franc, bogosl. prof. — Kuhar Janko, učiteljiščnik. — Lavtar Luka, c. kr. učit. prof. — Majcen Gabriel, c. kr. učit. prof. — Majcen Jožef, kanonik in bogosl. prof. — Marin Stanko, c. kr. vadm. učit. — Markovšek Ivan, stolni kaplan in katehet. — Matek Blaž, c. kr. gimn. prof. — Medved dr. Anton, c. kr. gimn. prof. — Mlaker dr. Ivan, stolni dekan in bogosl. ravnatelj. — Pokorn Ignacij, c. kr. gimn. prof. — Poljanec dr. Leopold, c. kr. gimn. prof. — Potočnik dr. Matko, c. kr. učit. prof. — Rapoc Jožef, posestnik. — Rosina dr. Franc, odvetnik. — Schreiner Henrik, c. kr. učit. ravnatelj. — Stegnar Marija, učit., Slov. Bistrica. — Šimon Rudolf, učiteljiščnik. — Učiteljišče c. kr. v Mariboru (2 iztisa). — Vales Alfonzij, prof. na dež. žen. učiteljišču v Mariboru. — Vavroh Alojzij, c. kr. vadm. učit. — Zavod šol. sester v Mariboru.

Št. 2 + 72 = 74.

13. Šolski okraj Maribor (okolica).

a) *Desni dravski breg.*

Poverjenik: **Pučelik Friderik.**

Šola ljudska v Framu (1905, vpisala posojilnica v Framu).

Ambrusch Ana, učit., Ruše. — Grösslinger Ognjeslav, nadučit., Dev. Mar. v Puščavi. — Lasbacher Josip, nadučit., Ruše. — Lesjak Davorin, učit., Ruše. — Leskovšek Andrej, učit., Dev. Mar. v Puščavi. — Lichtenwallner Matija, učit., Ruše. — Mejovšek Radovan, učit., Reka. — Pestevšek Karel, nadučit., Slivnica. — Pučelik Friderik, učit., Leitersberg-Krčevina. — Skrbinšek Ljudmila, učit., Sv. Marjeta na Dravskem polju. — Skrbinšek Nace, učit.-voditelj, Planica. — Šolske sestre, Št. Peter pri Mariboru. — Valenčak Marija, učit., Slivnica. — Zevnik Terezija, učit., Slivnica. — Živko Avguštin, učit., Slivnica.

Št. 1 + 15 = 16.

b) *Levi dravski breg.*

Poverjenik: **Stani Tomislav.**

Čepe Franc, učit., Kamnica. — Črnko Jernej, učit., Jarenina. — Hauptmann Filip, učit., Svičina. — Hauptmann Svitoslav, nadučit., Sv. Križ nad Mariborom. — Jaunik Gabriel, nadučit., Zg. Sv. Kungota. — Juvančič Olga, učit., Selnica. — Konečnik Franja, učit., Selnica. — Lichtenwallner Franc, učit., Leitersberg-Krčevina. — Majcen Alojzij, nadučit., Sv. Duh na Ostrem vrhu. — Nerat Mihael, šol. ravnatelj, Leitersberg-Krčevina. — Pernat Slava, učit., Št. Lovrenec nad Mariborom. — Robnik Ivan, učit., Sv. Križ

nad Mariborom. — Schatz Jožef, učit., Sv. Lovrenec nad Mariborom. — Schell Henrik, okr. pom. učit., Maribor. — Spritzei Janez, nadučit., Sv. Marijeta. — Stani Tomislav, učit., Ruše. — Zabukošek Anton, učit., Sv. Marijeta ob Pesnici. Št. 17.

14. Šolski okraj Ormož.

Poverjenik: **Rajšp Josip.**

Alt Aleksander, učit., Sv. Tomaž. — Bezjak Simon, nadučit., Sv. Tomaž. — Cajnko Franc, učit., Sv. Bolfenk. — Gabršček Lucija, učit., Velika Nedelja. — Herzog Leonida, učit., Ormož-okolica. — Karbaš Franc, učit., Sv. Miklavž. — Kosi Anton, učit., Središče. — Košar Robert, učit., Sv. Bolfenk. — Pintarič Dragotin, učit., Sv. Miklavž. — Poplatnik Franc, učit., Sv. Tomaž. — Porekar Anton, nadučit., Hum. — Posega Marija, učit., Sv. Miklavž. — Potrato Marija, učit., Hum. — Preindl Jakob, učit., Velika Nedelja. — Rajšp Josip, nadučit., Ormož-okolica. — Rosina Adolf, učit., Ormož-okolica. — Slanc Ernest, nadučit., Sv. Bolfenk. — Šalamun Martin, nadučit., Sv. Miklavž. — Šijanec Ludovik, nadučit., Svetinje. — Trstenjak Ana, učit., Sv. Miklavž. — Unger Pavel, nadučit., Središče. — Žolnir Ivan, šol. voditelj, Velika Nedelja. Št. 22.

15. Šolski okraj Ptuj.

a) *Desni dravski breg.*

Poverjenik: **Šorn Franc.**

Klemenčič Ivan, učitelj na Ptujski gori (1902).

Bezjak Ana, učit., Sv. Vid. — Bučar Alojzij, učit., Sv. Lovrenec na Dr. polju. — Dostal Alojzija, učit., Ptujška gora. — Duller Marija, učit., Sv. Vid. — Herić Matija, nadučit., Cirkovce. — Hrovatin Ema, učit., Št. Janž. — Kahl Irena, učit., Hajdina. — Kavčič Peter, nadučit., Nova cerkev. — Klanjšček Anton, učit., Hajdina. — Kotzmut Marica, učit., Majšperg. — Kotzmut Rudolf, učit., Sv. Barbara. — Krajni šolski svet, Sv. Andraž v Leskovcu. — Lapajne Svetka, učit., Cirkovce. — Lešnik Ivan, učit., Nova cerkev. — Lešnik Mirko, učit., Zavrč. — Loparnik Peter, učit., Št. Janž. — Lovrec Josip, nadučit., Majšberg. — Lukežič Avgust, nadučit., Cirkovce. — Milčinski Angela, učit., Hajdina. — Osenjak Minka, učit., Majšperg. — Pesek Anton, šol. voditelj, Naraplje. — Petrovič Simon, učit., Sv. Lovrenec na Dr. polju. — Sel Ivan, učit., Sv. Lovrenec na Dr. polju. — Serajnik Domicijan, nadučit., Ptujška gora. — Šegula Franc, učit., Majšperg. — Šerona Vinko, učit., Sv. Barbara. — Šorn Franc, nadučit., Sv. Lovrenec na Dr. polju. Št. 1 + 27 = 28.

b) *Levi dravski breg.*Poverjenik: **Kajnih Valentin.**

Binter Silva, učit., Sv. Lovrenc. — Bobič Ferdo, učit., Sv. Marjeta. — Bratkovič Kazimir, notar, Ptuj. — Cenčič Josip, učit., Sv. Bolfank. — Dreflak Ivan, c. kr. okr. šolski nadzornik, Ptuj. — Farkaš Ivan, nadučit., Sv. Lovrenc. — Fink Franc, učit., Sv. Urban. — Fleré Franc, učit., Sv. Lovrenc. — Furlan Minka, učit., Dornava. — Gorup Josip, učit., Polenšak. — Horvat dr. Tomaž, odvetnik, Ptuj. — Hranilno in posojilno društvo, Ptuj. — Jerše Milko, učit., Ptujška okolica. — Jurtela dr. Franc, odvetnik, Ptuj. — Kajnih Valentin, učit., Ptujška okolica. — Kaukler Ivan, nadučit., Ptujška okolica. — Kolarič Anton, dež. prof. veronauka, Ptuj. — Komljanec dr. Josip, dež. prof., Ptuj. — Kotzmut Ivan, nadučit., Sv. Urban. — Kulkovič Anton, nadučit., Polenšak. — Luknar Marija, učit., Ptujška okolica. — Machnitsch Adela, učit., Ptujška okolica. — Marinič Friderik, učit., Sv. Marko. — Mešek Ana, učit., Sv. Marjeta. — Pintarič Aleksander, odvetniški uradnik, Ptuj. — Pirch Klotilda, učit., Sv. Urban. — Pollak Franc, magister farmacevt, Ptuj. — Stoček Ida, učit., Sv. Marjeta. — Strelec Ivan, nadučit., Sv. Andraž. — Svoboda Ivanka, učit., Dornava. — Šola ljudska, Sv. Andraž. — Šola ljudska, Ptujška okolica. — Trstenjak Marija, učit., Ptujška okolica. — Učiteljsko društvo za ptujski okraj. — Wankmüller Albin, učit., Ptuj. — Weinhardt Teodor, nadučit., Dornava. — Wesiak Josip, učit., Sv. Urban. — Zelenik Josip, ravnatelj posojilnice, Ptuj. — Zupančič Karel, učit. v p., Ptuj. — Žiher Franc, nadučit., Vurberg. — Žunkovič Janko, nadučit., Sv. Marjeta. Št. 41.

16. Šolski okraj Rogatec.

Poverjenik: **Vezjak Franc.**

Sekirnik Simon, nadučit., Sv. Jurij ob j. ž. — Šola ljudska, Žetale. — Vezjak Franc, učit., Sv. Križ. Št. 3.

17. Šolski okraj Sevnica.

Poverjenik: **Mešiček Josip.**

Drnovšek Franc, učit., Sevnica. — Grahek Karolina, učit., Sevnica. — Jamšek Franc, nadučit., Rajhenburg. — Jankovič Peter, učit., Rajhenburg. — Mešiček Josip, nadučit., Sevnica. — Pišl Ivan, učit., Sevnica. — Pluk Amalija, učit., Rajhenburg. — Rauter Franc, nadučit., Planina. — Rismal Mellior, učit., Rajhenburg. — Scheligo Štefanija, učit., Rajhenburg. — Schubert Angela, učit., Rajhenburg. — Srebrnič Franc, nadučit., Zabukovje. Št. 12.

18. Šolski okraj Slovenska Bistrica.

Poverjenik: **Polanec Gregor.**

Feigel Otilija, učit., Slov. Bistrica. — Fizolič Gabriela, učit., Tinje. — Koki Josip, učit., Sp. Polskava. — Kolletnik Franc, nadučit., Slov. Bistrica. — Kunej Agica, učit., Črešnjevec. — Lercher Marija, učit., Slov. Bistrica. — Mahor Feliks, učit., Makole. — Negovetič Marija, učit., Zg. Polskava. — Polanec Gregor, nadučit., Črešnjevec. — Sabati Jožef, nadučit., Zg. Polskava. — Schreiner Ljudmila, učit., Slov. Bistrica. — Span Anton, učit., Slov. Bistrica. — Šerbak Janez, nadučit., Sv. Martin. — Šole Ijudske: Laporje, Makole, Studenice. — Wester Ana, učit., Sp. Polskava. Št. 17.

19. Šolski okraj Slovenji Gradec.

Poverjenik: **Vrečko Franc.**

Arnečič Alojzij, šol. voditelj, Pameče. — Barle Karel, učit., Sv. Martin. — Cajnko Avgust, šol. voditelj, Razbor. — Duller Emilija, učit., Sv. Martin. — Erkar Josip, kaplan, Stari trg. — Gröbflinger Ditmar, okr. pom. učit., Slov. Gradec. — Grum Franjica, učit., Sv. Florijan. — Janša Minka, učit., Št. Ilj pri Turjaku. — Korže Ivan, učit., Slov. Gradec-okolica. — Krohne Josip, župnik, Razbor. — Mohorko Ivan, nadučit., Št. Janž pri Spod. Dravogradu. — Pečnik Franc, župnik, Podgorje. — Peitler Josip, šol. voditelj, Šmiklavž. — Pokeržnik Ferdo, učit., Trbonje. — Rozman Franc, nadučit., Št. Ilj pri Turjaku. — Runovc Albina, učit., Št. Ilj pri Turjaku. — Schechel Alojzij, c. kr. okr. šolski nadzornik, Slov. Gradec. — Šalamun Simon, nadučit., Sv. Martin. — Šmid Matija, nadučit., Podgorje. — Šmid Matilda, učit., Podgorje. — Trobej Jan., učit., Slov. Gradec-okolica. — Vrečko Franc, nadučit., Slov. Gradec-okolica. — Vrečko Marijana, učit., Sv. Martin. — Ziegler Sabinka, učit., Sv. Florijan. Št. 24.

20. Šolski okraj Šmarje.

Poverjenik: **Šumer Hinko.**

† *Strmšek Vekoslav*, nadučitelj v Št. Petru na Medvedjem selu (1900, umrl 6. septembra 1907).

Blazinšek Henrik, pom. učit., Zibika. — Cociancig Karla, učit., Loka. — Debelak Ivan, učit., Šmarje. — Dobnik Josip, nadučit., Ponikva (2 iztisa). — Ferlinc Franc, učit., Šmarje. — Flere Pavel, nadučit., Sv.

Štefan. — Hotschewar Leopoldina, učit., Šmarje. — Jaklič Angelika, učit., Sladka gora. — Jurkovič Milica, učit., Šmarje. — Koklič Ljudmila, učit., Sladka gora. — Kotnik Janez, učit., Sv. Štefan. — Krajni šolski svet, Ponikva. — Kurbus Tomaž, nadučit., Slivnica. — Lecker Matilda, učit., Slivnica. — Plihak Hugon, nadučit., Sladka gora. — Purkart Jože, nadučit., Zibika. — Rošker Franc, nadučit., Loka. — Scharlach T., učit., Šmarje. — Stritar Josip, nadučit., Sv. Vid. — Šola ljudska, Sv. Štefan. — Šumer Hinko, učit., Šmarje. — Zidar Franc, nadučit., Lemberg. — Zopf Franc, nadučit., Pristava. Št. 1 + 24 = 25.

21. Šolski okraj Šoštanj.

Poverjenik: **Koropec Ivan.**

Armič Jože, učit., Velenje. — Brence Berta, učit., Velenje. — Cink Slavka, učit., Št. Andraž. — Fister Julija, učit., Šmartno ob Paki. — Glaser Anton, nadučit., Št. Janž na Peči. — Hočevar Maks, učit., Šoštanj. — Jankovič Alojzij, nadučit., Št. Ilj pri Velenju. — Koropec Ivan, učit., Šoštanj. — Kosar Agneza, učit., Škale. — Košutnik Silvester, šol. voditelj, Topolšica. — Krajni šolski svet, Šoštanj. — Krošelj Franc, kaplan, Šoštanj. — Likar Tončika, učit., Škale. — Ledenic Jože, učit., Šoštanj. — Lukman Ivan, učit., Šoštanj. — Musi Jože, kaplan, Šmartno ob Paki. — Nerat Anton, učit., Šoštanj. — Okrajno učiteljsko društvo, Šoštanj. — Puc Mira, učit., Šmartno ob Paki. — Skaza Franc, učit., Velenje. — Smolnikar Ivan, šol. voditelj, Zavodnje. — Stopar Vinko, učit., Št. Ilj pri Velenju. — Tajnik Miloš, učit., Št. Janž na Peči. — Trobej Alojzij, nadučit., Šoštanj. — Valenčič Tončika, učit., Šmartno ob Paki. Št. 25.

22. Šolski okraj Vransko.

Poverjenik: **Zotter Ivan.**

Bizjak Josip, učit., Vransko. — Farčnik Anton, nadučit., Polzela. — Jakše Ivan, učit., Vransko. — Karničnik Henrik, učit., Polzela. — Koderman Josipina, učit., Polzela. — Kolšek Babijana, učit., Vransko. — Korošec Karel, šol. voditelj, Reka. — Kramar Ivan, učit., Vransko. — Kramer Ivan, učit., Braslovče. — Marschitz Karel, nadučit., Letuš. — Meglič Simon, nadučit., Vransko. — Miklič Minka, učit., Gomilsko. — Piano Leopoldina, učit., Št. Pavel. — Skerbinc Marija, učit., Št. Jurij ob Taboru. — Stupan Marija, učit., Št. Jurij ob Taboru. — Šole ljudske: Braslovče, Orla vas, Št. Pavel pri Preboldu. — Tušak Radivoj, učit., Polzela. — Vrabl Rudolf, učit., Vransko. — Zotter Ivan, nadučit., Gomilsko. Št. 21.

V. Dunaj.

Poverjenik: Vidic dr. Franc.

Ciperle Josip, meščanski učitelj na Dunaju (1900).

„Danica“, akad. društvo. — Gasparin Filip, c. kr. prof. na državni realki. — Krek dr. Bogomil, odvetnik. — Mantuani dr. Josip, c. in kr. kusto-adjunkt v dvorni knjižnici. — Ploj dr. Miroslav, c. kr. dvorni svetnik. — Pukl Jakob, posestnik, sodni tolmač itd. — Rebóč Franc, duhovnik in cand. phil. — Skaberné dr. Franc, c. kr. okrajni komisar, prideljen c. kr. ministrstvu za bogočastje in nauk. — „Slovenija“, akad. društvo. — Stritar Josip, c. kr. gimn. prof. v p. — Svetič Franc, vzgojitelj. — Šubelj dr. Ivo, c. in kr. dvorni tajnik v ministrstvu za zunanje stvari. — Vidic dr. Franc, c. kr. urednik drž. zakonika.

Št. 1 + 13 = 14.

Skupno število društvenikov.

I. Koroško	— ustanovnih	34 letnih	skupaj	34
II. Kranjsko	5	561	„	566
III. Primorsko:				
A) Goriško	20	272	„	292
B) Istra	1	44	„	45
C) Trst z okolico	—	64	„	64
IV. Štajersko	10	569	„	579
V. Dunaj	1	13	„	14
Skupaj	37 ustanovnih	1557 letnih	skupaj	1594

Lani je štela „Slovenska Šolska Matica“ 1548 članov, torej se je število letos pomnožilo za 46 članov.

C. Imenik članov „Slov. šolske Matice“,
ki so plačali polovico letnine, t. j. po 1 K za knjige
„Hrvatskega pedagoško-književnega zbora“ v Zagrebu
za l. 1907.

Koroško: Kleinmayr pl. Jančika, učit., Ettendorf. Št. 1.

Ljubljana: Ilešič dr. Fran, c. kr. učit. prof. — Kušar dr. Valentin, c. kr. učit. prof. — Okrajna učiteljska knjižnica. — Šola mestna slovenska dekliška osemrazredna. — Šola I. mestna deška ljudska. — Šola II. mestna deška ljudska osemrazredna. — Šola III. mestna deška ljudska. — Zupančič Vita, učit. v gluhonemnici. Št. 8.

Idrija: Podružnica Slomškove zveze, Idrija. — Realka mestna, Idrija. — Šabec Avguštin, c. kr. učit., Idrija. Št. 3.

Radovljica: Okrajna učiteljska knjižnica, Radovljica. — Šole ljudske: Begunje, Breznica, Dovje, Lesce. Št. 5.

Gorica (okolica) in *Gradišče*: Benič Mavricij, učit., Št. Maver. — Plesničar Pavel, nadučit., Ribenburg. — Šinek Rajko, c. kr. naddavkar v p., Gorica. — Urbančič Alojzij, nadučit., Miren. Št. 4.

Cerkno: Borštnik Srečko, učit.-voditelj, Bukovo. — Matelič Ivan, učit.-voditelj, Otalež. — Močnik Josip, učit.-voditelj, Orehek, — Peternelj Franc, učit.-voditelj, Šebrelje. — Stres Anton, učit.-voditelj, Cerkno. Št. 5.

Kobarid: Bogataj Franc, nadučit., Kobarid. — Ivančič Ivan, učit.-voditelj, Kred. — Koch Izidor, učit.-voditelj, Kamno. — Miklavčič Anton, učit., Kobarid. — Trebše Ivan, nadučit., Sedlo. Št. 5.

Koper: Dominco Henrik, c. kr. okr. šolski nadzornik, Koper. — Orel Franc, nadučit., Korte. — Pfiibil Dragotin, c. kr. okr. šolski nadzornik, Krk. — Reja Leopold, učiteljskiščenik, Koper. — Sfiligoj Mojmir, učiteljskiščenik, Koper. — Štrukelj Josip, učiteljskiščenik, Koper. — Valentič Josip, nadučit., Sv. Anton. Št. 7.

Volosko: Ferjančič Franc, nadučit., Predloka. — Marčelja Anton, učit., Brezovica. — Maslo Anton, učit., Ricmanje. — Petrič Ružica, učit., Osp. — Podgornik Katica, učit., Klanec. — Thaller Erna, učit., Hrpelje. — Urbančič Anton, učit., Boljunec — Žagar Mijo, nadučit., Klanec.

Št. 8.

Trst: Ferluga Stipe, nadučit., Opčine. — Germek Anton, učit., Sv. Ivan. — Gorkič Josip, nadučit., Bazovica. — Kraševic Ivan, učit., Rojan. — Nekermann Ivan, c. kr. okr. šolski nadzornik. — Pakiž Emil, nadučit., Sv. Križ. — Učiteljsko društvo za Trst in okolico. — Vrščaj Ivan, c. kr. učit.

Št. 8.

Brežice: Supan Ignacij, učit., Brežice.

Št. 1.

Celje: Brišnik Anica, učit., Pletrovče. — Černež Ljudevit, šol. voditelj, Griže. — Čitalnica, Narodna, Celje. — Čulek Josip, učit., Št. Jurij ob juž. žel. — Dolar dr. Anton, c. kr. gimn. prof., Celje. — Eksel Feliks, učit., Vojnik. — Jošt Franc, Zvezni ravnatelj slov. posojilnic, Celje. — Krajnc Franc, učit., Celje. — Pirkovič Ludovik, učit., Lubečno. — Schmorranzer Josip, c. kr. okr. šolski nadzornik, Maribor. — Šolske sestre, Celje. — Tajnik Marija, učit., Št. Peter v Sav. Dolini. — Valenčič Josip, učit., Celje. — Wudler Rudolf, učit., Griže.

Št. 14.

Gornja Radgona (okraj): From Vekoslav, učit., Kapela. — Horjak Ivan, duh. pom., Kapela. — Kosi Josip, učit., Sv. Jurij. — Kreft dr. Lev, zdravnik, Sv. Jurij. — Meško Davorin, župnik, Kapela. — Mihelič Josip, nadučit., Sv. Jurij. — Strniša Josip, nadučit., Sv. Duh. — Šola ljudska, Kapela. — Vreča Milan, nadučit., Negova. — Zencovich Ema, učit., Sv. Jurij.

Št. 10.

Gornji grad: Javna šolska narodna knjižnica, Gorica. — Ježovnik Antonija, učit., Mozirje.

Št. 2.

Konjice: Časl Janko, nadučit., Špitalič. — Kožuh Mirko, učit., Konjice.

Št. 2.

Kozje: Grmovšek Miloš, nadučit., Pilštanj. — Pulko Valentin, nadučit., Dobje. — Stauer Franc, učit., Pilštanj.

Št. 3.

Laško: (desni savinski breg): Lebar Franc, učit., Hrastnik.

Št. 1.

Sv. Lenart: Klemenčič Josip, učit., Sv. Trojica. — Kovačič Jakob, učit., Sv. Trojica.

Št. 2.

Ljutomer: Chloupek dr. Karel, zdravnik, Ljutomer. — Ciuha Ana, učit., Sv. Duh. — Cvalhte Simon, nadučit., Mala Nedelja. — Cvetko Franc, nadučit., Volčja vas. — Dostal Rudolf, učit., Ljutomer. — Ivančič-Deu Nina, učit., Ljutomer. — Jandl Fanica, učit., Mala Nedelja. — Karba Janko, učit., Ljutomer. — Kocuvan Mara, učit., Cven. — Kryl Ivan, real.

učit., Ljutomer. — Lah Avguštin, učit., Sv. Duh. — Lebar Marica, učit., Ljutomer. — Mavrič Karel, okr. pom. učit., Ljutomer. — Okrajna učiteljska knjižnica, Ljutomer. — Pušenjak Tomaž, nadučit., Cven. — Rajh Alojzij, učit., Sv. Križ. — Razlag Erna, učit., Ljutomer. — Ros Marija, učit., Ljutomer. — Schneider Franc, nadučit., Cezanjevci. — Tomažič Ivan, nadučit., Stara cesta. — Učiteljsko društvo za ljutomerski okraj — Wessner Josipina, učit., Ljutomer. — Zacherl Franc, učit., Ljutomer.

Št. 23.

Maribor (desni dravski breg): Skrbinšek Nace, šol. voditelj, Planica.

Št. 1.

Maribor (levi dravski breg): Hauptmann Svitoslav, nadučit., Sv. Križ nad Mariborom — Majcen Alojzij, nadučit., Sv. Duh na Ostrem vrhu.

Št. 2.

Ormož: Poplatnik Franc, učit., Sv. Tomaž.

Št. 1.

Ptuj (desni dravski breg): Lešnik Ivan, učit., Nova cerkev

Št. 1.

Ptuj (levi dravski breg): Gorup Josip, učit., Polenšak. — Kukovič Anton, nadučit., Polenšak.

Št. 2.

Šmarje: Flere Pavel, nadučit., Sv. Štefan — Jurkovič Milica, učit., Šmarje — Debelak Ivan, učit., Šmarje. — Rošker Franc, nadučit., Loka. — Šumer Hinko, učit., Šmarje. — Zopf Franc, nadučit., Pristova.

Št. 6.

 Skupaj 125.

VI. Letno izvestje „Društva slovenskih profesorjev“.

(Poslovno leto 1906/1907.)

Sestavila tajnik *dr. Fr. Ilešič* in blagajnik *prof. Fr. Vajda*.

A) Tajnikovo poročilo.

Gospoda in tovariši! Poročilo tajnikovo o delovanju „Društva slovenskih profesorjev“ v drugem poslovnem letu (1906/1907) bo nekoliko obširneje, nego je bilo poročilo o prvem letu društvenega obstanka. Društvo se je zorientovalo in spoznalo konkretne zadače, ki so mu dane v okviru splošnih določeb njegovih pravil; s tem pa se je naravno pomnožilo število prilik, ko mu je bilo izstopiti, oz. poslovati. Dočim je imel tajnik v 6 mesecih prvega poslovnega leta le 46 števil ekshibitnega protokola (in teh je mnogo čisto formalnega značaja), jih ima v dvanajstih mesecih izza l. glavne skupščine okolo 160, to je, skoro trikrat toliko.

Z veseljem je konstatovati, da se je tudi pomnožilo število članov. „Društvo slov. profesorjev“ je imelo ob koncu drugega poslovnega leta — dva člana sta med letom izstopila — 164 rednih članov — vendar jih izmed teh dosedaj 9 ni obnovilo članarine — in enega ustanovnika, torej za 40 članov več nego lani.

a) Uprava.

Od lanske glavne skupščine (dne 28. decembra 1906) je bilo 11 odborovih sej.

Odborova seja dne 29. januarja 1907: Dopis, oz. prošnja ljubljanske „Akademije“ o sodelovanju pri analifa-

betskih kurzih. — Srednješolski koledar. — Slovanski časopisi, naročeni na poedinih zavodih. — Seznam društev, združenih v „Državni zvezi“.

Odborova seja dne 29. februarja 1907: Društvena „Čitalnica“ skupno z „Muzejskim društvom“. — Naročnina za strokovne (srednješolske) časopise. — Društvo in pa dotedanja „anketa“ za spisovanje slovenskih srednješolskih knjig. — Založništvo šolskih knjig. — Uredba našega šolstva vobče (kaj naj se izpremeni in kako naj bi dosegle izpremembe). — Izpitne komisije na tujih vseučiliščih.

Odborova seja dne 24. marca 1907: Predlogi za dnevni red glavne skupščine „Državne zveze“. — Kombinovani odsek „Društva slov. profesorjev“ in „Slov. Šolske Maticе“ o izdajanju poljudno-znanstvenih knjig in šolskih klasikov.

Odborova seja dne 7. aprila 1907: Slov. srednješolske knjige. — Predlogi za glavno skupščino „Državne zveze“. — Članovnice. — Spomenica o učiteljišču.

Odborova seja dne 12. maja 1907: Predlogi za glavno skupščino „Državne zveze“. — Znižanje kopaliških cen.

Odborova seja dne 9. junija 1907: Odseki za ustanovitev terminologije. — Aprobacija, oz. priredba gimn. šolskih knjig za realke. — Učni načrt za nemški jezik. — Posredovanje v osebni „aferi“.

Odborova seja dne 26. junija 1907: Šolske knjige, zlasti za 5. gimnazijski razred. — I. državna gimnazija v Ljubljani.

Odborova seja dne 12. oktobra 1907: Stanovsko politične stvari. — Društvo in I. državna gimnazija v Ljubljani. — Slovenske šolske knjige, zlasti lat.-slov. slovar.

Odborova seja dne 29. oktobra 1907: Podružnica v Gorici. — Delegacija na skupščino „Državne zveze“ v Levovu. — Letošnja glavna skupščina društva.

Odborova seja dne 26. novembra 1907: Sestanek ljubljanskih uradniških društev. — „Državna zveza“ in dunajska srednješolska anketa. — Čas in dnevni red glavne skupščine.

Odborova seja neposredno pred glavno skupščino.

Tekom leta je odstopil društveni predsednik Fr. Orožen. Odpovedal se je odborniškemur namestništvu prof.

dr. Lončar, ki je stalno nameščan v Idriji; oddaljen od Ljubljane, bi se dr. Lončar ne mogel udeleževati odborovih sej in je zato odstopil, v zmislu želje odborove, hoteč svoje mesto ostaviti kakemu ljubljanskemu tovarišu. Odbor jako obžaluje, da je dr. Lončar zapustil Ljubljano; zakaj dr. Lončar se je živo zanimal za društvo, se vestno udeleževal odborovih sej in razprav. Gre mu za to vsa hvala in zahvala.

Poverjenišvo je prevzel za goriško realko prof. Jak. Zupančič, za učiteljišča istotam prof. dr. Fr. Kos, za Pazin prof. Frankola, za II. državno gimnazijo v Ljubljani prof. Jos. Wester. Gg. poverjeniki so radi posredovali in jim bodi tu izrečena primerna zahvala.

b) Doseganje svrhe, ki jo ima društvo.

Odbor sme letos poudarjati, da ni ostalo neizrabljeno nobeno v pravilih navedeno „sredstvo“ v doseganje društvene svrhe.

1.) Odseki in podružnice.

Važen je kombinovani odsek zastopnikov našega društva in zastopnikov „Slov. Šolske Maticе“ za izdajanje poljudno znanstvene knjižnice in šolskih klasikov. Za uvedbo znanstvene terminologije poedinih strok se po potrebi snujejo odseki ad hoc; letos se je v to svrho že sestal filozofski odsek.

Oddaljenost krajev in razlika razmer daje povod snovanju podružnic; z veseljem poudarjam, da se je snovala in je že osnovana podružnica v Gorici.

Ljubljanski člani so se zbirali večkrat na prijateljskih sestankih, ki so se jih tuintam udeležili tudi poedini izvenljubljski gg. tovariši. V preteklem poslovnem letu se je vršilo 8 takih sestankov, in sicer 27. oktobra, 10. in 30. novembra 1906, 8. in 22. febr., 8. in 22. marca ter 27. aprila 1907. Povprečna udeležba je bila 25 članov, največja 33 dne 22. februarja 1907 in najslabša 15 članov dne 27. aprila 1907. Razpravljala so se deloma v referatih, deloma v neprisiljenem razgovoru razna pedagoška, šolsko-politična in stanovska vprašanja, kakor vprašanje o preosnovi pouka klasičnih jezikov (prof. Jeršinovič), o razširjenju realk na 8 razredov, o šol. zdravnikih, o nameščanju profesorjev na učiteljiških in zlasti o vseh predmetih, ki so bili na dnevnem redu „Drž. zveze“. Enega sestanka se je udeležil tudi član g. dež. šolski

nadzornik Hubad. Žal, da je težko vsakikrat za sestanek najti čas, prikladen vsem onim, ki bi se ga radi udeležili.

Če so na teh sestankih posamezni društveniki nastopili kot predavatelji v okviru društva, pred tovariši, pa je nadalje odbor tudi uverjen, da poedini slovenski profesorji, ki imajo za to priliko, ne bodo odrekli svoje pomoči, kadar bo šlo za ljudsko izobraževalno delo sploh. Poedinci so — dasi ne kot društveniki — že javno predavali; posebno častno je tu omeniti pazinske profesorje, ki so v prošli zimi priredili cel ciklus javnih predavanj. Društvo more to sodelovanje pri prosvetnem delovanju le pozdravljati, in to tem bolj, ker vidimo, da so na pr. češki srednješolski profesorji v lanskem letu imeli nekako 900 javnih predavanj. — Društvu je med drugim smoter, učiteljstvu srednjih šol „določati stališče v okviru narodnega življenja“, ki je pred vsem kulturno življenje, s tem torej tudi določati stališče v krogu narodno-kulturnih društev.

2.) Uredba našega srednjega šolstva.

Odbor je razpravljal o uredbi slovenskega srednjega šolstva vobče, in sicer: kaj naj se izpremeni v slovenskem šolstvu in kako naj bi se dosegle izpremembe.

V tem oziru so se konstatovale čisto konkretne potrebe in zahteve.

Misel o organizaciji našega šolstva je naglašati povsod, v družbah in časopisju; politične kroge bi bilo treba zavzeti za važnost šolstva, na pr. s poročili na zaupnih shodih. Prej nego učiteljišča bi bilo treba popolnoma posloveniti slovenske srednje šole, gimnazije in realke. O učiteljišču je društvo v svrhu parlamentarnih razprav izdelalo posebno spomenico ter je, držeč se tez, sprejetih na lanskem učiteljskem shodu na Dunaju, v njej opozorilo na potrebo, učiteljišče „razmeram in interesom slovenskega naroda primerno preustrojiti“. Društvo je zajedno z mnogimi društvi in korporacijami vložilo na državni zbor peticijo za slovenske srednje šole in slovensko vseučilišče ter je bilo zastopano na manifestacijskem javnem shodu, ki se je o tej stvari dne 27. junija 1907 vršil v ljubljanskem „Mestnem domu“.

(Poročilo o slovenskih učnih knjigah za srednje šole je posebe.)

Živeč v dobi individualizacije in trdega boja za obstanek med poedinci in narodi, prosvedujemo proti temu

da tlačijo često našo mladino v prenapolnjene razrede, kjer usahne marsikatera rastlina, ki bi uspevala, ko bi je ne dušila velika množica. Pozornim nam je biti na oskrbo mladine. Brigati se bo za podporne zaloge, dijaške kuhinje, dijaška bolniška društva itd.

Včasih je čuti o posebni strogosti slovenskih učiteljev. Ni dvoma, da primerna, prava strogost le koristi vzgoji mladine; le neprijatelj kaj rad hodi v ovčji popustljivosti, izrabljajoč malo trdne značaje v svoje svrhe in kvareč v človeku delavnost in konsolidovanje vseh duševnih sil. Toda strogost je prava le, dokler je umstveno premišljena in ima blaginjo mladeži pred očmi. Obsojati pa je samovoljnost in nepremišljenost, ki tira mladino v pogube, ker v njej izzove instinktiven odpor.

Naša javnost naj ve, da se zavedamo svojih dolžnosti in svoje odgovornosti, a naj nas tudi podpira, čuvajoč naš ugled. Potuha nemarnosti bi bilo zanemarjanje bodočnosti.

3.) Interesi učiteljstva.

V zadnji dobi se izpitne komisije po nekaterih univerzah branijo, sploh dajati Slovanom aprobacijo za nemški učni jezik ali pa omejujejo aprobacijo na nemške zavode. O tej stvari se je začelo zbirati gradivo. Želeti je, da vsak prijavi v tem oziru eventualne slučaje, da se bo mogla postaviti primerna spomenica.

Dosegli smo ugodnosti v kopališčih za Rogatec-Slatino oprostitev kurne in glasbene pristojbine in 50° » popusta v kopelnih cenah za dva društvenika v l. 1908. in 1909., 50° » popusta sploh v Lipiku v Slavoniji, istotako v Cirkvenici v Primorju. (Dotičnikom se je prej prijaviti odboru.)

Društvo se je udeležilo sestankov ljubljanskih uradniških društev, oziroma „Hranilnega in posojilnega konsorcija“ o vladni podpori grajenju uradniških stanovanj.

Društvo je pazno motrilo „personalia“ raznih zavodov. Kakor smo doznali, je z merodajne strani izšel protest proti temu, da se brez natečaja, in ne da bi bila povprašana deželna šolska oblast, pošiljajo v deželo učne moči iz oddaljenih pokrajin. Personalia so postala sedaj bolj predmet zanimanja političnih faktorjev.

V vsakem posebnem slučaju, kjer gre za državljanske pravice ali svobodo izraževanja osebnega mnenja, je društvo

v interesu srednješolskega stanu bilo pripravljeno, skrbeti za intervencijo pri poklicanih činiteljih.

Od ugleda osebe je močno odvisna uspešnost njenega delovanja. Zato bi se v navzočnosti učencev moralo gledati na ugled učnih oseb. Društvo je imelo priliko posredovati v tem oziru.

V zmislu § 2. društvenih pravil, ki določa med drugim, da je „društvu zastopati in braniti vse interese učiteljstva srednjih in njim podobnih šol ter mu določati stališče v okviru narodnega življenja“, je odbor, skrbeč za probitke in ugled našega stanu ter za pravo smer našega narodnega življenja, moral pazno motriti slučaj, ko se je društvenikom javno očitalo oškodovanje narodnih in stanovskih naših interesov. Na pismen odgovor sta vsled tega bila pozvana predsednik in tajnik kot glavna učitelja ljubljanskega učiteljišča. Tajnik je, odgovarjaje v slovenskem jeziku, od sebe kot profesorja in osebe zavračal vsako odgovornost, poudarjajoč, da more za vsak čin biti odgovoren le tisti, ki ga je storil, torej v tem slučaju odbor, oziroma društvo, kateremu je odgovoren odbor, ne pa pojedini odborniki, izvrševalci odborovih sklepov. Skupščina delegatov vseh avstrijskih profesorskih društev je enoglasno temu naziranju pritrdila s posebno resolucijo. Tudi odbor je bil s tajnikom solidaren; nadaljnja posledica temu je bila, da je predsednik odstopil. Ta „afera“ bi bila postala predmet izvanredne skupščine, ki bi se bila vršila letos o Vseh svetih; a baš takrat smo imeli skupščino „Državne zveze“ v Levovu, ki je v popolnem obsegu potrdila naše pravno stališče in s tem stvar raztegnila čez okvir našega društva.

Na naši strani je bila tudi javnost. Kdor dela za javnost, sme pričakovati, da bo tudi ona delala zanj. Profesorji smo s svojo organizacijo vstopili v krog javnih činiteljev; dočim smo prej bili individui, smo sedaj socialen faktor.

V težkih časih mora stati mož ob možu, vsi za enega, eden za vse.

Človek, glej sicer nad sebe, a tudi **okoli** sebe in **v** sebe!

Borimo se kot učitelji in vzgojitelji za značajnost, za ideale človeške in narodne! Doseči moramo, da bo uvaževan le tisti, ki je v vrstah borcev za ideje, da bo pa sumljiv le tisti, ki ni med njimi. Vsi bodimo enaki in potem bode tako.

4. Občevanje in zveze z drugimi društvi.

Društvo je našlo vso sosretljivost pri bratskih društvih, pri „Društvu hrvatskih srednješkolskih profesorov“ v Zagrebu, pri „Ustrednem spolku českých profesorů“ v Pragi, pri poljskem „Towarzystvu“ v Levovu; razen tega je občevalo s srbskim „Prof. društvom“, s „Slov. Šolsko Matico“, z „Zavezo jugosl. učit. društev“, s „Slov. Matico“, z „Muzejskim društvom“ in z ljubljansko „Akademijo“.

α) Že lani načeloma sklenjena kooperacija profesorskega društva s „Slov. Šolsko Matico“ je dobila letos konkretnjšo obliko. Za poljudno-znanstveno knjižnico, ki bo prinašala izvorne spise in le ob nedostatku izvornih tudi prevode, so prijavljeni kot pisatelji gg. dr. Pavel Grošelj, dr. Gvido Sajovic, dr. Matija Heric, dr. Pivko, dr. Čadež, dr. Capuder, dr. Pestotnik. Dočim je urednik tej knjižnici ravnatelj g. Schreiner, bo izdaje šolskih klasikov urejeval g. dr. Bezjak; s temi-le izdajami je dati pomoček šoli, mladini in učiteljem. Prihodnje leto se bo ta načrt začel izvrševati. „Društvo hrv. profesorjev“ bo izdajalo omladinsko knjižnico za srednje šole in klasike za šolo; v kratkem bomo imeli Slovenci in Hrvati svoje klasike in klasike sosedov in bratov v šolskih izdajah; to bo neizmerno pospeševalo zveličavno idejo naše kulturne zajednice.

β) Društvu pošiljajo svoje organe zastonj: bratsko „Društvo hrvatskih srednješkolskih profesorov“ svoj „Nastavni Vjesnik“, srbsko „Prof. društvo“ v Belgradu svoj „Nastavnik“, poljsko „Towarzystvo“ v Levovu svoj „Muzeum“, češki „Ustředni spolek“ ob uvetu, da tajnik poroča v njega „Věstnik českých profesorů“. Naročilo pa je društvo „Mitteilungen“ nemških društev v Českih Toplicah — Schönau, v Brnu in Gradcu, dalje „Österr. Mittelschule“, organ nemških društev na Dunaju, v Pragi, v Lincu, Černovicah in Olomucu.

Ti listi morajo biti pristopni vsem društvenikom. Zaradi tega je društvo o najetju skupne čitalnice stopilo v dogovor z „Muzejskim društvom“, ki je baš tudi iskalo posebnih prostorov. „Muzejskemu društvu“ je do preklica „Matica Slovenska“ prepustila eno svojih sob in isto dovoljenje dala tudi našemu društvu; spomladi se obe društvi, muzejsko in profesorsko, preselita v Rudolfinum.

To je tem važnejše, ker smo na svojih zavodih, baš kar se tiče slovanskih časopisov, zelo na slabem.

Slovanski časopisi — v tem oziru je — pač po naši krivdi — prava mizerija. Goriška realka ima le „Ljubljanski Zvon“ in „Slovensko Matico“, v Celovcu imajo na učiteljišču „Popotnika“, na gimnaziji so imeli izprva „Dom in Svet“, ki pa se je moral kmalu opustiti! V Celju so pa dolgo bili boj za „Slovana“!

γ) Povabljeni na skupščino belgrajskega „Profesorskega društva“ avgusta meseca 1907, smo jo pismeno pozdravili. To društvo je zaprosilo naš odbor, oziroma njegovega tajnika, naj bi v organ srbskega „Prof. društva“, v „Nastavnik“, poročal o nastanku slovenskega prof. društva, o stanju slovenskega profesorskega stanu in slovenskih srednjih šol. Isto društvo je sklenilo, pozvati vse srbske pedagoške in šolske pisatelje, da svoje razprave in dela pošiljajo društvoma v Ljubljani in v Zagrebu ter prositi, naj tudi mi po organih ali s cirkulacijo enako pozovemo svoje člane. Takšno naše medsebojno občevanje je važno, ker dosle Slovani prav malo poznamo šolsko-kulturne prilike bratskih narodov.

δ) Društvo je bilo zastopano na skupščini „Društva hrvatskih srednješkolskih profesora“, ki se je vršila v Zagrebu, dne 8. julija 1907. Odbor našega društva je bil radi matur in sprejemnih izpitov zadržan, da bi bil na njej zastopal društvo. Le na mali skupščini (predskupščina), ki je bila en dan prej, je poročevalec kot izvanredni član „Društva hrvatskih prof.“ referiral o slovenskem srednjem šolstvu in pouku slovenskega jezika, da pouči hrvatske tovariše o naših šolsko-kulturnih težnjah. Na glavni skupščini sami sta naše društvo blagovolila zastopati tovariša prof. Jos. Wester in Iv. Kavšek.

Na dnevnem redu je bila med drugim razprava o srednješkolskih plačah in sploh stanovskih interesih, o društvenem organu „Nastavnem Vjesniku“ in o „Omladinski knjižnici“, predavanje dr. Prohaske o „Reformi poetike v srednjih šolah“ itd. Na skupščini, ki se je je udeležilo okolo 100 članov, je naučno upravo zastopal vladi dodeljeni profesor dr. Stj. Bosanac.

Profesor Bosanac je pozdravljajoč skupščino rekel med drugim: „Naglašam, da bo vlada rada sprejemala društvene predloge, a osobito ji bode na brigi materialno stanje profesorjev, ker je uverjena, da brez zadovoljnih profesorjev ni govora o napredku. Končno je, kar se mene tiče, odveč naglašati, da bom vedno branil interese društva, ker sem

uverjen, da niti najplemenitejša prizadevanja vrhovne šolske oblasti ne morejo roditi uspeha, ako niso v skladu s čuvstvovanjem učnih zborov, ki naj izvedejo v praksi intencije vladine.“ Takih glasov pred par leti ni bilo čuti.

„Koliko se je naš stan moral boriti več let,“ je dejal predsednik Hoić, „da pride do društva. Sama najvišja oblast je dolgo z nepoverjenjem gledala naše prizadevanje za ustanovitev društva. V borbi za osnovanje društva smo naglašali, kako mora naš stan vršiti eminentno kulturno misijo v razvitku našega naroda, a to mu bode lažje, ako se bodo vsi hrvatski srednješolski učitelji združili.“

Sedaj vladi dodeljeni prof. Bosanac je bil med osnovatelji društva in njega prvi tajnik!

Društvo je dobilo v presojo učni načrt za hrvatske srednje šole. Sploh je vlada često društvo zaprosila strokovnega mnenja, posebe pa mu pošilja v presojo knjige za hrvatske srednje šole.

Vlada je društvu prepustila strokovno srednješolsko glasilo „Nastavni Vjesnik“ in mu v to svrhu zagotovila letne podpore 8000 K.

Vlada je obljubila tudi za „Omladinsko knjižnico“ 1000 K na leto do daljnje odredbe (naj se pa tiskajo najprej in pretežno *a*) izbrana dela domačih pesnikov, osobito taka, ki niso mladeži lahko pristopna, *b*) s komentarjem, *c*) klasična dela lepe književnosti vseh evropskih narodov, na pr. tudi „Cvetje“ „Iz slovenskih dubrava“.)

Ista hrvatska Pejačević-Nikolićeva vlada je obširno odgovorila društvu, ko ji je to-le prijavilo pritožbo več članov, da se neko imenovanje ni izvršilo korektno. Vlada ni disciplinirala, recimo poedinih odbornikov!

Baš takrat se je začela budimpeštanska borba za pravo hrvatskega jezika in je odstopil odd. predstojnik Rojc. Zato je rekel prof. Grubar: „Profesorsko društvo ne sme molče iti preko tega; i ono mora reči svojo in pokazati, da ima zmisla za najvitalnejša vprašanja domovine... Mislim, da so v prvem redu pozvani profesorji, vzgojitelji mladine in širitelji kulture, da izjavijo, kako popolnoma odobravajo delo naše delegacije.“ Zato predlaga: 1. naj profesorsko društvo izvoli deputacijo, ki bo pozdravila delegacijo v budimpeštanskem

saboru in jo uverila, a) da hrvatski srednješolski profesorji s ponosom spremljajo njihovo junaško borbo za pravo našega jezika, b) da so voljni, jih podpirati v tej borbi z vsemi silami; 2. ker je s to borbo v zvezi demisija oddelnega predstojnika M. Rojca, naj deputacija pozdravi tudi njega in ga zahvali, da je delal uprav prijateljski in v dogovoru s profsorskim društvom.

Slovenski delegat je po pravici smel izraziti svoje veselje nad uspehi in napredkom hrvatskega, torej nam najbližjega društva.

Organ „Društva hrv. profesorjev“, „Nastavni Vjesnik“, bo rad prinašal razprave tudi v slovenskem jeziku, kakor je že prinesel tajnikov referat o slovenskih srednjih šolah. To odpira slovenskim pisateljem pot: zares često ne vedo, kje bi objavljali šolsko-znanstvene članke. Slovenci kot Cislitvanci morejo postati izredni člani „Dr. hrv. prof.“ ter dobivajo kot taki obsežni „Nast. Vj.“ le za 6 K. Če kje in kdaj, nam je tu prilika, pokazati svojo dobro voljo za kulturno jedinstvo Slovencev in Hrvatov, in to tembolj, ker v doglednem času ni misliti, da bi dobili svoje glasilo.

*) Odbor je razpravljal tudi o predmetih, ki so bili ali ki naj bi bili na dnevnem redu skupščine „Državne zveze“. Tako bi bilo treba, da bi se uvaževale na pr. korekture pri odmerjanju učnih ur filologom.

V „Izvestju srednjega in višjega šolstva“ naj bi se pri poedinih učnih silah ne dodajale samo letnice njihovega definitivnega nameščenja, marveč tudi leto, izza katerega mu je službovanje všteto v petletnice; zakaj od petletnic je odvisno pomaknjenje v osmi razred.

Naše društvo je sprožilo vprašanje o šolnini v prvem razredu srednjih šol, istotako zahtevo o voljenih zastopnikih srednješolskih učiteljev v deželnih šolskih svetih.

* Poslalo je delegacijo na glavno skupščino „Državne zveze avstrijskih srednješolskih društev“ dne 1. in 2. novembra 1907 v Levovu. Delegacija je tam samostalno referirala pri točki o službeni pragmatiki, pri vprašanju šolnine in o šolskih zdravnikih, končno o volitvi zastopnikov v deželni šolski svet. Vse, kar je predlagalo naše društvo, je bilo soglasno sprejeto. Delegacija pa je aktivno sodelovala tudi pri ostalih točkah dnevnega reda ter skušala tukaj očuvati posebne interese našega naroda. Ko je šlo na pr. za centralizacijo nameščenja suplentov, so Čehi poudarjali

potrebo take centrale za češke dežele v Pragi — v Galiciji profesorjev na gimnazijah in realkah itak ne imenuje več ministrstvo, marveč deželni šolski svet — kaj naj stori Slovenec? Principijelno je izjavil, da naj bi slično taka centrala bila tudi v Ljubljani, a oziraje se na faktične prilike v nekaterih slovenskih deželah, se za zdaj ni protivil centralni evidenci suplentov na Dunaju. Za odpravo mature slovenska delegacija ni mogla drugače glasovati, nego poudarjajoč, da se ne smejo uvesti sprejemni izpiti na vseučiliščih, ako se že kdaj odpravi matura. In ko se je predlagala splošna naredba pristojbin za sprejem v 1. razred in baš tako splošna uvedba maturitetnih taks in njih povišanje, je slovenski delegat, oziraje se na duh časa in na gmotne prilike našega naroda, vložil svoj „veto“ in s tem vrgel dotične predloge.

Slovenec je bil — poleg Čeha, Poljaka in Nemca — tudi v prezidiju državne skupščine ter jo je pozdravil v svojem jeziku. Ko bi mi ne bili osnovali društva? Praznina bi zevala tam, kjer naj bi med narodi avstrijskimi kolo igral naš narod; naš jug bi zopet enkrat manjkal tam, kjer govori država, in nazorno-jasna bi bila vsakomur naša pasivnost v vprašanjih napredka in svobode; zopet bi bil en razlog več za očitiranje inferiornosti Južnim Slovanom, zopet bi šli preko nas na dnevni red. Mi pa bi tu doli deklamirali lirske pesmi o „viharjih jeznih mrzle domačije“, o „domovini, vdovi, tožni, zapuščeni“, pa o domovini „vsemu svetu nepoznani, od nikogar spoštovani“. Živi umirajoč, bi elegijski tožili, da po naši smrti: „Kdo bo še po nas povprašal? Kdo se z nami bo ponašal? — Prijatelji, ne tako! Stopimo — možje dejanja — tja, kjer narodov vrše se čini, z aktivnimi ulogami snujmo „slavo vojvodine kranjske“!

Trdno se zato nadejaje, da kmalu ne bo več profesorja naše krvi, ki bi ne bil v našem krogu in z zborom in tvorom ne pospeševal razvoja mladega društva, končujem svoje poročilo.

B) Blagajnikovo poročilo o drugem poslovnem letu (od 1. oktobra 1906 do 30. septembra 1907).

I. Dohodki.

Prebitek od poslovnega leta 1905/6	200 K 90 v
ustanovna	100 " — "
članarina	590 " — "
razno (obresti itd.)	12 " 62 "
skupaj	<u>903 K 52 v</u>

II. Izdatki.

Deputacije (v Prago in v Zagreb)	151 K 85 v
tiskarna	72 " — "
časopisi	30 " — "
donesek k upravnim stroškom državne zveze	25 " 80 "
upravni stroški	50 " 02 "
skupaj	<u>329 K 67 v</u>

III. Bilanca.

Vseh dohodkov	903 K 52 v
vseh izdatkov	<u>329 " 67 "</u>
prebitek	573 K 85 v

IV. Društveno imetje dne 30. septembra 1907.

Gotovine	1 K 03 v
v kreditni banki	358 " 62 "
v poštni hranilnici	214 " 20 "
skupaj	<u>573 K 85 v</u>

Fran Vajda,
t. č. blagajnik.

Pregledala in v redu našla:

V Ljubljani, dne 15. oktobra 1907. V Kranju, dne 16. novembra 1907.

Dr. V. Korun.

Ig. Fajdiga.

V. Imenik članov „Društva slovenskih profesorje“ v prvih dveh poslovnih letih.¹⁾

1. Redni člani.

Beljak: Skrbinšek Josip (2).

Celje: Cestnik Anton (2). Dr. Dolar Anton (2). Fon Ivan (2). Jošt Anton (2). Kardinar Josip (2). Kosi Anton (2). Kožuh Josip (2). Dr. Molé Rudolf. Suhač Matevž (2). Vodnik Henrik.

Celovec: Apih Josip. Scheinigg Ivan. Dr. Sket Jakob. Dunaj: Dr. Regen Ivan.

Gorica: Fras Anton. Gvaiz Anton. Dr. Ipavec Andrej. Dr. Kos Fran. Lavrenčič Rudolf. Dr. Ozvald Karol (2). Šaržel Anton. Vazzaz Ljudevit (2). Zupančič Jakob (2).

Gradec: Hauptmann Franc. Dr. Murko Matija, c. kr. vseuč. profesor (2).

Idrija: Baebler Baltažar (2). Bajželj Ivan. Dr. Beuk Stanislav, realčni ravnatelj (2). Kamenšek Oskar (2). Lapajne Dragotin (2). Levičnik Vinko. Dr. Mencej Josip (2). Nardin Julij (2). Pirc Matija (2). Stranetzky Kajetan. Tejkal Ivo. Vaupotič Ivan.

Kočevje: Hočevar Kuno (2).

Koper: Bežek Viktor, c. kr. učit. ravnatelj. Nazor Vladimir.

Kranj: Bučar Josip. Dr. Debevec Josip. Detela Anton. Dokler Anton. Fajdiga Ignacij, c. kr. gimn. ravnatelj (2). Grafenauer Ivan. Dr. Herle Vladimir. Jarc Evgen. Malnar Josip. Dr. Perne Fran. Peterlin Anton (2). Pirnat Makso. Sušnik Anton. Verbic Fran. Zupan Anton.

Ljubljana: Andrée Leopold. Bartel Anton (2). Dr. Bezjak Janko (2). Brunet Fr. (2). Črnivec Anton, c. kr. učit. ravnatelj (2). (Izstopil dne 27. 6. 1907). Dr. Detela Fr., c. kr. vladni svetnik (2). Dr. Dolar Simon. Franke Ivan, c. kr. svetnik (2). Funtek Anton (2). Gnjezda Rado. Grošelj Pavel. Holeček Pavel (2). Hubad Fr., c. kr. dež. šol. nadzornik (2). Dr. Ilešič Fr. (2). Jeraj Fr. (2). Dr. Jerše Josip (2). Jeršinovič Anton. Juvančič Friderik (2). Karlin Martin. Kavšek Ivan. Kenda Robert. Dr. Korun Valentin (2). Dr. Kozina Pavel. Koželj Anton (2). Dr. Kropivnik Fran. Kržič Anton (2). Kunc

¹⁾ (2) pri imenu pomenja, da je bil dotičnik član v obeh dosedanjih poslovnih letih.

Karel. Dr. Kušar Valentin (2). Lederhas Ljudevit (2). Levec Fr., c. kr. dež. šol. nadzornik. (Izstopil dne 29. 6. 1907). Dr. Levičnik Alfonz (2). Dr. Lokar Ivan. Dr. Lončar Karol (2). Macher Ivan, ravnatelj mestn. dekl. liceja (2). Mazi Josip (2). Novak Franc (2). Dr. Opeka Mihael (2). Dr. Orel Ivan (2). Orožen Fr. (2). Pajk Milan (2). Paulin Alfonz. Dr. Pečjak Gregor (2). Perušek Rajmund (2). Dr. Pipenbacher Josip. Pleteršnik Maks. Podboj Stefan. Dr. Požar Lovro, c. kr. gimn. ravnatelj (2). Dr. Sajovic Gvidon. Senekovič Andrej, c. kr. vladni svetnik (2). Sinkovič Davorin (2). Dr. Svetina Ivan (2). Štritof Anton (2). Tavčar Alojz (2). Teršan Jakob (2). Dr. Tominšek Josip (2). Vajda Fr. (2). Wester Josip (2). Msgr. Zupan Tomo. Zupančič Vilibald. Dr. Žmavc Jakob (2).

Maribor: Dr. Jerovšek Anton (2). Jerovšek Fr. (2). Kavčič Jakob. Koprivnik Ivan (2). Košan Ivan (2). Lavtar Luka (2). Masten Ivan. Matek Blaž (2). Dr. Medved Anton (2). Dr. Pivko Ljudevit. Pokorn Ignacij (2). Dr. Poljanec Leopold (2). Dr. Potočnik Matevž (2). Dr. Rožman Josip. Schreiner Hinko, c. kr. učit. ravnatelj (2). Dr. Tiller Viktor. Dr. Verstovšek Karol (2). Vreže Ivan (2). Žagar Nikolaj (2).

Novo mesto: Brežnik Franc, c. kr. gimn. ravnatelj. Germ Josip (2). Majcen Davorin (2). Dr. Marinko Josip. Maselj Ivan (2). Reisner Josip (2). Remec Bogumil. Škerlj Amad. Dr. Šlebinger Janko. Vrbnik Alojz.

Pazin: Brolih Luka. Frankola Fran. Dr. Kevič Mate. Kos Ivan, c. kr. gimn. ravnatelj. Mučalo Anton. Novljan Franjo. Pregelj Rudolf. Zgrablić Martin. Žic Nikola.

Praga: Dr. Žmavc Ivan, c. kr. amanuensis (2).

Ptuj: Kolarič Anton (2). Dr. Komljanec Josip (2).

Št. Vid: Dr. Demšar Josip (2). Jarc Anton. Dr. Knific Ivan (2).

Trst: Dr. Čiković Ludovik. Matejčić Fran, c. kr. dež. šol. nadzornik. Dr. Merhar Ivan. Šonc Henrik. Ulčakar Josip, vodja tržaške posojilnice in hranilnice.

Zadar: Lilek Em.

2. Ustanovni član:

Dr. Ilešič Fran, c. kr. učit. prof. v Ljubljani.

C) Poročilo o glavni skupščini delegatov „Drž. zveze avstrijskih srednješolskih društev“ v Levovu, dne 1. in 2. novembra 1907.

„Društvo slovenskih profesorjev“ sta zastopala tajnik prof. Ilešič in blagajnik prof. Vajda.

V prezidiju so bili tajnik „Ustřednega spolka českých profesorů,“ ravnatelj Bílý, predsednik poljskega društva vseučiliški profesor dr. Kazimir Twardowski, tajnik „Društva slovenskih profesorjev“ dr. Fr. Ilešič in za Nemce prof. K. Mendl iz Brna. V zmislu poslovnika je bil v prošlem poslovnem letu prvi predsednik in je predsedoval Čeh Bílý.

Sprejeli so se sledeči predlogi, oziroma resolucije:

I.) Službena pragmatika in disciplinarni red: *a)* Službena kvalifikacija bodi javna; prizna naj se pravo pritožbe; *b)* Pravo pritožbe zoper umirovljenje (v smislu činovniškega zakona za nemško državo); *c)* Premeščajo naj se srednješolski profesorji le na lastno željo, ob razpustitvi zavodov ali vsled redno izvršene disciplinarne preiskave; *d)* O takozvanih „službenih ozirih“ pri dodeljevanju drugim zavodom naj odločuje posebna komisija z izdatno zastopanim strokovnim elementom. — Kot eno izmed načel, ki naj bi bila merodajna pri sestavi službene pragmatike, je bila enoglasno sprejeta resolucija: „Sklepe društvenega odbora, torej tudi odbora profesorskih društev, more zastopati in zagovarjati le odbor v smislu društvenih pravil in društvenega zakona. Poedini odborniki ne morejo v svojem službenem položaju kot profesorji in učitelji osebno biti na odgovor zvani ali disciplinirani za izvrševanje odborovih sklepov.“

II. Nameščanje in promikanje: *a)* Istodobno z 2. petletnico se vsak srednješolski učitelj pomakne v 8. činovniški razred, *b)* z 20. službenim letom vsak v 7. razred, *c)* ravnatelji, ki so imenovani po 4. petletnici, pridejo takoj v 6. razred, *d)* nadzorniki ob istem pogoju v 5. razred, *e)* v materijelnem oziru popolna enakost z juristi 7. razreda, to je: končna plača 7. razreda (ako kdo ne pride dalje) bodi začetna plača 6. razreda.

III.) Učna obveznost: *a)* Po 20 službenih letih veljaj samo minimum učnih ur (torej nikakih nadštevilnih ur več!), *b)* po 25 letih naj se število dolžnih ur zniža še za tri.

IV.) Natečaji in zasedanja mest: *a)* Izpraznjena mesta naj se brez odlaganja brezpogojno in v istini razpisujejo in istotako zasedajo; *b)* natečaji za gimnazije in realke naj se gibljejo strogo v okviru zakonito za izpite določenih skupin; *c)* imenovanja naj se izvrše konec aprila ali početkom (v prvem tednu) maja, potem konec julija ali početkom (v prvem tednu) avgusta.

V.) Profesorji, izprašani za realke, morejo biti nameščeni tudi na gimnazijah.

VI.) Naslov in uniforma: *a)* Uniforma naj se odpravi; *b)* v podeljevanju naslova „šolski svetnik“ profesorjem 7. razreda in naslova „vladni svetnik“ profesorjem 6. razreda ni videti odlike.

VII.) Ureditev suplentskega vprašanja: *a)* Za evidenco suplentov bodi posebna centrala učne uprave na Dunaju in v Pragi; *b)* statistika zadnjih desetih let kaže to-le:

Leto	Število izprašanih suplentov	Število neizprašanih suplentov
1897/1898	241	558
1898/1899	246	662
1899/1900	244	743
1901/1902	259	867
1902/1903	281	1001
1903/1904	290	1084
1904/1905	389	1220
1905/1906	441	1188
1906/1907	582	1199

Sprejmejo se ti-le predlogi: 1.) Poskusno leto se všteje v službeno dobo. 2.) Pravično se je ozirati na izprašane suplente in asistente, dovoljevaje jim dopuste v svrhu polaganja izpitov. 3.) Definitivno se nameščajo suplenti v 10. činovnem razredu, ako so vsa v zmislu organiz. načrta za zavod določena mesta zasedena z učitelji 9. do 7. razreda. (Nadomeščenje „mezde“ za ure s fiksno plačo.) 4.) Neizprašanim suplentom, ki bodo odsle stopali v službo, se vštejejo službena leta pred izpitom po ključu: dve leti za eno. 5.) Odstranitev poskusnega trijenija, kakor je to na

učiteljskih. 6.) Naslov „profesor“ podeljuje država in samo učnim močem z visokošolsko naobrazbo, le izjemoma takim, ki so poklicani iz prakse na srednje ali visoke šole. 7.) Sistemizovanje potrebnih učnih mest za izgledno trajne vzporednice. 8.) Suplenti se po petih službenih letih nastavijo provizorno. 9.) Na učiteljskih naj se nastavlja le učitelji z akademsko naobrazbo. 10.) Ravnatelji naj bodo za vzporednice odškodovani. 11.) Ravnateljem bodi pripoznan šesttedenski dopust v počitnicah; njih zastopstvo naj se uredi. 12.) Dva semestra naj se vštejeta brez prošnje in brez izjeme za poskusno leto. 13.) „Državni zvezi“ se zdi primerno, da se profesorji in ravnatelji po koncu službene dobe in 60. letu umaknejo mlajšim.

VIII.) Supliranje: *a)* Supliranje se honorira, ako traja delj nego 14 dni; *b)* za supliranje, ki bo očitvidno trajalo delj nego 14 dni, naj se uporabijo po možnosti posebni substituti.

IV.) Ordinarijat in uprava učil: Za ordinarijat bodi nagrada 100 K, za upravljanje učil 200 K.

X.) Pristojbine: *a)* Za sprejemni izpit v 1. razred o izvenrednem roku je pristojbina 24 K; *b)* privatisti, ki bi bili mogli biti redni učenci, plačajo maturitetno pristojbino 40 K.

XI.) Matura: *a)* Skupščina delegatov se izreče za dalekosežno polnostavljenje izpita zrelosti v zmislu njegove prave svrhe in v zvezi s tem za to, da naj ima izpričevalo zrelosti le splošno sodbo „zrel“, ev. „zrel z odliko“. Pri presojanju zrelosti veljaj načelo kompenzacije; *b)* delegati osmih društev so se v imenu svojih društev izrekli za popolno odpravo mature, delegati petih društev so se jim pridružili neobvezno deloma le po osebnem naziranju, deloma po občem mišljenju večine dotičnih društev, Čehi in Slovenci le pod pogojem, da na mesto mature ne stopijo sprejemni izpiti na visokih šolah (o odpravi mature se torej formalno ni moglo glasovati).

XII.) Učni načrti *a)* Zemljepisni pouk se sprejmi v višje razrede gimnazij in realk; *b)* klasificira naj se zemljepis posebe, ločeno od zgodovine; *c)* resolucija: „materinščino je treba bolj gojiti.“

XIII.) Odprava semestrov: semestra ostaneta.

XIV.) Šolski zdravniki: Misel šolskih zdravnikov je pozdraviti, vendar šolski zdravniki naj ne bodo člani učiteljskih zborov.

XV.) Dotacija učil: *a)* se poviša za 50% o; *b)* uvede naj se nova dotacija zemljepisno-zgodovinskih in arheoloških zbirk.

XVI.) Šolnina: *a)* pobiranje šolnine in poslovanje z njo, predodločevanje o oprostitvi šolnine naj se vzame zavodom; *b)* ubožnim učencem I. razreda je plačevanje šolnine odgoditi do konca prvega polletja (razen repetentov!); *c)* decu naučnemu ministrstvu podrejenih oseb, je, ako ustrezajo sicer uvetom, šolnine oprostiti brez doprinašanja ubožnega izpričevala.

XVII. Svobodna volitev zastopnikov srednješolskega učiteljstva v deželni šolski svet: *a)* učiteljstvo si samo voli zastopništvo v dež. šolskem svetu; *b)* strokovni element v dež. šolskem svetu se pomnoži ter se v njem ustvarijo srednješolske sekcije, kojih člani bi bili po večini srednješolski učitelji.

XVIII.) Sodišče in šola: *a)* „Državna zveza“ zre zabrinjena pravosodje o razmerju med učiteljem in učencem in se usoja na to opozarjati visoko c. kr. ministrstvo za bogočastje in uk ter za justico. Vzgoja bo trpela. Prosimo, naj se za razmerje med učiteljem in učencem tudi, kar se tiče žalitve in osebne svobode, postavi poseben princip kakor velja za zlostavljanje (Resolucija.); *b)* ves kompleks pravnih šolskih vprašanj naj obdela posebna komisija šolnikov in juristov; *c)* dolžnost šolski oblasti je, da proti javnim, neupravičenim napadom na učiteljski stan in njega poedine člane javno nastopi z vsemi, tem oblastim razpoloživimi sredstvi.

»Državni zvezi« se zdi svrhi primerno, da se pri sestavi nameravane ankete o reformi srednje šole primerno jemljejo v obzir društva, združena v naši „Državni zvezi.“

Č) Poročilo o slovenskih učnih knjigah za srednje šole.

Na lanski redni glavni skupščini se je odboru naložilo, naj stopi v dogovor s takratno anketo za izdajanje slovenskih šolskih knjig za srednje šole, oziroma naj eventualno vzame to stvar v svoje roke. Odbor je ta predlog sporočil predsedniku ankete, g. ravnatelju Wiesthalerju, utemeljujoč potrebo enotnega postopanja in proseč ga, naj bi o stanju stvari blagovolil poročati na posebnem društvenem sestanku.

Ta sestanek se je vršil 22. marca 1907; tu je omenjena anketa svoje delo prenesla na „Društvo slov. profesorjev“.

Društvo je javilo dež. odboru, oziroma izvestitelju o tej stvari v dež. odboru, g. poslancu Povšetju, da je prevzelo skrb za literarno stran spisovanja šolskih knjig.

Pri zalaganju slovenskih šolskih knjig je misliti na domače tvrdke, na pr. se je „Družba sv. Mohorja“ ponudila, prevzeti založništvo.

Pri prirejanju šolskih knjig je paziti, da se knjige, določene za gimnazije, dado aprobirati in rabiti tudi na realkah; v tem zmislu je ukrepala že idrijska mestna občina z ozirom na svojo realko.

Za ustanovitev terminologije poedinih strok se snujejo v društvu posebni odseki ad hoc; k njih zasedanju se pozovejo pisatelji dotičnih knjig, da se sporazumejo o nazivoslovju.

Pri preustrojni našega šolstva na osnovi materinščine bo premeniti učni načrt za nemški jezik. Društvo si je prekrbelo učne načrte ostalih avstrijskih slovanskih narodov, da bo imelo substrat za sestavo tega učnega načrta. Bratska društva so nas tudi poslužila.

Društvo bo se rado potegovalo za dopust gg. pisateljem ter je z njimi v neprestani zvezi. Tajnik vodi o tej stvari posebno tabelarno preglednico; junija, septembra in v začetku decembra se je obrnil s posebnimi dopisi do vseh poedinih pisateljev, naj mu poročajo o napredovanju in stanju svojega dela. Lotivši se energično dela, smo v kratki dobi prelomili tisti „circulus vitiosus“, v katerem se je dosle vrtela dovolitev slovenskega učnega jezika s spisovanjem šolskih knjig. Rokopisi za knjige vseh predmetov 5. gimnazijskega razreda, bodo spomladi l. 1908. za tisk pripravljeni.

Delo je razdeljeno za vse razrede višje gimnazije:

Verouk za peti razred je prevzel dr. Svetina (Ljubljana), za 6. in 7. razred dr. Pečjak, za 8. razred sta naprošena prof. Kovačič in dr. Medved v Mariboru.

Latinski jezik: Slovnica dr. Tominškova je odobrena in že v rabi, Vadbe za 5. in 6. razred (Brežnikove) so že več let tiskane. Slovar se ureja.

Grški jezik: Slovnica dr. Tominškova je v rokopisu odobrena in se tiska, grške Vadbe dr. Tominškove za 3., 4., 5. in 6. razred so spisane in predložene v aprobacijo že pol leta, slovarčke spiše dr. Tominšek.

Zemljepis za osmi razred piše prof. Orožen.

Zgodovina: Spisovanje so prevzeli: Stari vek prof. Pirc v Idriji, Srednji vek dr. Jak. Žmavc (Ljubljana), Novi vek prof. Potočnik (Maribor, učiteljsiše).

Matematika: Geometrija in Aritmetika, prof. Bl. Matek v Mariboru.

Prirodopis: Minerologija, dr. L. Poljanec, Maribor. Botanika, ravnatelj Iv. Macher, Ljubljana. Živalstvo, dr. Leopold Poljanec, Maribor. Somatologija, dr. Homan (Radeče pri Zidanem mostu).

Fizika: Kemijo za 5. in 6. razred realk piše profesor Baebler v Idriji. Fiziko svetnik Senekovič.

Propovedtika: Logika, dr. Mihael Rostohar, Praga. Psihologija, dr. Ozvald (Gorica, gimnazija).

Za Pedagogiko sta določena ravnatelja Schreiner in Bežek.

S knjigami za peti razred je stvar sedaj tako: Verouk za peti razred je recenziran in je recenzija že v ministrstvu. — Latinsko slovnico imamo, istotako Vadbe. Slovar bo končan za l. 1909/10.¹⁾ — Grška slovnica je v rokopisu aprobirana, Vadbe so spisane in predložene v aprobacijo. — Slovarčki¹⁾ se morejo hitro spisati. — Stari vek zgodovine bo dogotovljen do Velike noči 1908. — Geometrija je šla tekom decembra 1907 v tisk, Aritmetika pojde februarja meseca 1908. — Minerologija je v recenziji, Botanika (ki pride le v poletnem, drugem tečaju v poštev) bo pripravljena jeseni l. 1908.

Za realke se pišejo posebe nekatere knjige: Geometrijo za 1. razred prof. Mazi (Ljubljana, realka). Kemijo za 4. razred realk ravnatelj dr. Bevk (Idrija) in kakor že omenjeno, Kemijo za 5. in 6. razred realk prof. Baebler, mineologijo za 4. razred ravnatelj dr. Bevk.

Obnavljajo se tudi knjige za nižje razrede (ker so večinoma pošle): tako Zemljepis za 1.—3. razreda (prof. Pajk, Ljubljana, realka), za 4. razred nova Orožnova knjiga, Živalstvo in Rastlinstvo za nižje razrede Macher.

¹⁾ Slovar ni učna knjiga, ampak le pripomoček, torej ne more biti *conditio sine qua non*. Isto velja o slovarčkih.

VII. Zaznamek

dozdaj izdanih in založenih knjig „Slovenske Šolske Matice“.

1901.

Prodajalna cena

1. **Pedagoški Letopis**, I. zvezek ¹⁾ K 1-60
2. Ilešič dr. Fr., **O pouku slovenskega jezika**. Njega dosedanje smeri in bodoča naloga „ 2—
3. Apih J., **Zgodovinska učna snov za ljudske šole**, 1. snopič. (Realna knjižnica. Zbirka učne snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Pomožna knjiga za ljudskošolske učitelje. I. del.) „ 2—

1902.

1. **Pedagoški Letopis**, II. zvezek ¹⁾ K 3—
2. **Učne slike k ljudskošolskim berilom**, I. del: Učne slike k berilom v Začetnici in v Abecednikih „ 2-40
3. Apih J., **Zgodovinska učna snov za ljudske šole**, 2. snopič. (Realna knjižnica. Zbirka učne snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Pomožna knjiga za ljudskošolske učitelje. I. del.) „ 2-20

1903.

1. **Pedagoški Letopis**, III. zvezek ¹⁾ K 3—
2. **Učne slike k ljudskošolskim berilom**, II. del, 1. snopič: Učne slike k berilom v Schreinerjevi-Hubadovi Čitanki za obče ljudske šole, izdaja v štirih delih, II. del, in v Josinovem-Ganglovem Drugem berilu „ 2-40
3. Schreiner H., **Analiza duševnega obzorja otroškega in duševni proces učenja**. Nauk o formalnih stopnjah „ 2—
4. Apih J., **Zgodovinska učna snov za ljudske šole**, 3. snopič. (Realna knjižnica. Zbirka učne snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Pomožna knjiga za ljudskošolske učitelje. I. del.) „ 2-20

¹⁾ Razprodan.

1904.

Prodajalna cena

1. **Pedagoški Letopis**, IV. zvezek K 3—
2. **Učne slike k ljudskošolskim berilom**, II. del, 2. snopič:
Učne slike k berilom v Schreinerjevi-Hubadovi Čitanki
za občje ljudske šole, izdaja v štirih delih, II. del, in v
Josinovem-Ganglovem Drugem berilu 2-40
3. Apih J., **Zgodovinska učna snov za ljudske šole**, 4. snopič.
(Realna knjižnica. Zbirka učne snovi za pouk v realijah
na ljudskih šolah. Pomožna knjiga za ljudskošolske učitelje. I. del.) 2-20

1905.

1. **Pedagoški Letopis**, V. zvezek K 2-50
2. **Učne slike k ljudskošolskim berilom**, II. del, 3. snopič:
Učne slike k berilom v Schreinerjevi-Hubadovi Čitanki
za občje ljudske šole, izdaja v štirih delih, II. del, in v
Josinovem-Ganglovem Drugem berilu 2—
3. Majcen Gabriel, **Nazorni nauk za prvo šolsko leto**, 1. snopič.
(Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje. Nazorni
nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk. I. del.) 2—
4. Apih J. in Potočnik dr. M., **Zgodovinska učna snov za
ljudske šole**, 5. snopič. (Realna knjižnica. Zbirka učne
snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Pomožna
knjiga za ljudskošolske učitelje. I. del.) 2-20

1906.

1. **Pedagoški Letopis**, VI. zvezek K 3—
2. Bezjak dr. J., **Posebno ukoslovje slovenskega učnega je-
zika v ljudski šoli**, 1. snopič. (Didaktika. [Obče in po-
sebno ukoslovje.] I. del.) 2-20
3. Družovič Hinko, **Posebno ukoslovje petja v ljudski šoli**.
(Didaktika. [Obče in posebno ukoslovje.] II. del) 2-50
4. Majcen Gabriel, **Nazorni nauk za prvo šolsko leto**, 2. snopič
(konec I. dela). (Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje.
Nazorni nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk.
I. del.) 2—
5. Potočnik dr. Matevž, **Zgodovinska učna snov za ljudske
šole**, 6. snopič (konec). (Realna knjižnica. Zbirka učne
snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Pomožne
knjige za ljudskošolske učitelje. I. del.) 2—

1907.

1. **Pedagoški Letopis**, VII. zvezek K 3—
2. Bezjak dr. J., **Posebno ukoslovje slovenskega učnega je-
zika v ljudski šoli**, 2. snopič (konec). (Didaktika. [Obče
in posebno ukoslovje.] I. del.) 3—

3. Černej Ljudevit in Stupca A., **Nazorni nauk za drugo in tretje šolsko leto**, 1. snopič. (Pomožne knjige za ljudsko-šolske učitelje. Nazorni nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk. II. del.) K 2.—
4. Pribil Dragotin, **Šola in dom s posebnim ozirom na roditeljske večere**, I. Teoretični del „ 2.—

Da se hitreje razpečajo prejšnje knjige, ki jih je (razen razprodanih Pedagoških Letopisov, I., II. in III. zv.) še veliko v zalogi, se oddajajo stalnim članom tudi prejšnji celotni letniki za navadno letnino 4 K; posamezne prejšnje knjige (snopiče itd.) dobivajo člani in učiteljiščeniki za polovico prodajalne cene. Nečlani pa plačajo za posamezne prejšnje knjige (snopiče itd.) določeno prodajalno ceno.

Posebej je izdala in založila „Slovenska Šolska Matica“:

1. **Navodilo k I. zvezku „Računice za občje ljudske šole“**, sestavil A. Črnivec. — Priredili A. Črnivec, dr. Fr. Hešič in J. Janežič. V Ljubljani, 1902. Po znižani ceni K 1.—
2. **Spominski list** za učence, oziroma učenke, 1905 „ —12
3. **Javen telovadni nastop** za ljudske šole višje stopnje ali meščanske šole, sestavil in ilustroval I. Kren, poslovenil I. Bajzelj. V Ljubljani, 1906. (Ponatisk iz „Pedagoškega Letopisa, VI. zv., 1906.) „ —60
4. **Staršem šolske mladine**, nemški spisal H. Trunk, slovenski priredil J. Dimnik. V Ljubljani, 1907 „ —02

Odbor.

VIII. Naznanilo.

Vsak društvenik „Slovenske Šolske Matice“ dobi za l. 1907. četrero knjig, namreč:

1. **Pedagoški Letopis**, VII. zvezek;
2. **Posebno ukoslovje slovenskega učnega jezika v ljudski šoli**, 2. snopič (konec);
3. **Nazorni nauk za drugo in tretje šolsko leto**, 1. snopič;
4. **Šola in dom s posebnim ozirom na roditeljske večere**, I. Teoretični del.

Te knjige prejmo društveniki po svojih poverjenikih.

Po § 7. društvenih pravil plačajo stroške za pošiljanje knjig društveniki sami; zato naj p. n. poverjeniki te stroške primerno razdele na svoje člane in jih izterjajo od njih.

Vsakemu zavoju so priložene nabiralne pole za leto 1908.

Po § 5. društvenih pravil je plačati letnino v prvi polovici vsakega leta. Zato naj p. n. poverjeniki poskrbe, da pošljejo nabiralne pole in letnino odboru vsaj do 31. julija 1908, in sicer za vse svoje člane skupno, ker povzročajo posamezne pošiljatve odboru preveč posla. Na nabiralnih polah naj se označijo člani v abecednem redu in s takim naslovom (ime, značaj in kraj), kakor v predstoječem imeniku.

Na naročbe brez denarja se odbor ne ozira.

Upravništvu, oziroma tajništvu ali odboru namenjene stvari naj se pošiljajo pod tajnikovim naslovom, denarne stvari pa na blagajnika.

V Ljubljani, meseca decembra 1907.

Odbor.